

Digitized by the Internet Archive
in 2017 with funding from
Getty Research Institute

<https://archive.org/details/magyariparmuvesz02kami>

MAGYAR IPARMŰVÉSZET

AZ ORSZ. M. IPARMŰVÉSZETI MUZEUM ÉS ISKOLA
ÉS
A MAGYAR IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT
KÖZLÖNYE.

A VALLÁS- ÉS KÖZOKTATÁSÜGYI M. KIR. MINISTERIUM MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

FITTLER KAMILL.

FŐMUNKATÁRS

GYÖRGYI KÁLMÁN.

A390

— II. ÉVFOLYAM. 1899. —

BUDAPEST.

KIADJA A MAGYAR IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT.

Az Athenaeum r. t. könyvnyomdája.

Horti P.

TARTALOMJEGYZÉK.

I. A SZERZŐK NÉVMUTATÓJA BETŰRENDBEN.

	Oldal		Oldal
<i>Diner-Dénes József.</i> A m. iparművészeti társulat karácsonyi kiállítása	6	<i>Huszka József.</i> A régi hazai ornamentika	149
<i>Divald Kornél.</i> A pozsonyi szoborválság	110	<i>Könyöki József.</i> Felvidéki parasztsattok	215
<i>Edvi Illés Aladár.</i> Középkorból való magyar vasalások	106	— <i>l.</i> Magyar ornamentika	28
<i>Gk.</i> Három pályázat	105	<i>Lyka Károly.</i> Művészi címlapok	210
<i>Gróh István.</i> A Lotz-album	113	<i>Radisics Jenő.</i> National Competition	19
„ „ Jövő stílusunk	197	<i>Rózsa Miklós.</i> Modern német iparművészek	158
„ „ A gömörmegyei népies agyagművesség	256	<i>Sólyom Gyula.</i> Berliini művészeti szalonok	253
<i>Gy.</i> Két pályázat	116	<i>Spiegel Frigyes.</i> Modern bútor	241
<i>Gy. K.</i> Magyar zsinórdíszítés Kabók Imre műve	161	<i>Dr. Szendrei János.</i> Régi magyar csattok és ruhakapcsok	250
<i>Hampel József.</i> A régi hazai ornamentikáról	98	<i>T. G.</i> Egy ősméretlen magángyűjtemény	204
		<i>Tóth Béla.</i> Magyar apróságok	2
		<i>X.</i> Modern vagy magyar stílus	193

II. KÖZLEMÉNYEK MUTATÓJA.

Első-második szám.		National Competition 1898.	
A második év küszöbén	1	<i>Radisics Jenőtől</i>	19
Magyar apróságok. <i>Tóth Bélától</i>	2	Magyar ornamentika. — <i>l.-től</i>	28
A m. iparművészeti társulat karácsonyi kiállítása. <i>Diner-Dénes Józseftől</i>	6	Külföldi szemle	31
		Hivatalos tudósítások	34

*

Harmadik szám.	Oldal	Ötödik szám.	Oldal
Báró Lipthay Béla †	97	Modern vagy magyar stílus? <i>X.-től</i>	193
A régi hazai ornamentikáról.		Jövő stílusunk. <i>Gróh Istvántól</i>	197
<i>Hampel Józseftől</i>	98	Egy ösmeretlen magángyűjtemény.	
Középkorból való magyar vasalások.		<i>T. G.-től</i>	204
<i>Edvi Illés Aladártól</i>	106	Művészi címlapok. <i>Lyka Károlytól</i>	210
A pozsonyi szoborválság. <i>Divald Korneltől</i>	110	Felvidéki parasztszattok. <i>Könyöki Józseftől</i>	215
A Lotz-album. <i>Gróh Istvántól</i>	113	Különfélék	217
Két pályázat. <i>Gy.-től</i>	116	Külföldi szemle	220
Külföldi szemle	117	Hivatalos tudósítások	225
Hivatalos tudósítások	121		
		Hatodik szám.	
Negyedik szám.		Modern bútor. <i>Spiegel Frigyesztől</i>	241
A régi hazai ornamentika.		Régi magyar csattok és ruhakapcsok.	
<i>Huszkó Józseftől</i>	149	<i>Dr. Szendrei Jánostól</i>	250
Modern német iparművészek.		Berlini művészeti szalonok.	
<i>Rózsa Miklóstól</i>	158	<i>Sólyom Gyulától</i>	253
Magyar zsinórdíszítés. Kabók Imre műve.		A gömörmezei népies agyagművesség.	
<i>Gy. K.-től</i>	161	<i>Gróh Istvántól</i>	256
Három pályázat. <i>Gk.-től</i>	165	Szakirodalom	263
Különfélék	167	Különfélék	269
Külföldi szemle	170	Külföldi szemle	278
Hivatalos tudósítások	175	Hivatalos tudósítások	281

A MÁSODIK ÉV KÜSZÖBÉN.

Második évfolyamát kezdi meg ezzel a füzettel a *Magyar Iparművészet*. Programmunkat, a melyet folyóiratunk megindításakor ígértünk, tőlünk telhetőleg betartottuk. A magyar kormány s az iparművészeti társulat anyagi támogatásával, a zászlónk alá sereglett munkatársak lelkes tevékenységével kivívtuk, hogy a *Magyar Iparművészet* tartalom és külső kiállítás tekintetében egyaránt, a külföldön is számottevő művészeti folyóiratok színvonalára emelkedett. Nemes törekvései fölkellették hazafias sajtónk osztatlan rokonszenvét. Ennek révén a nagy közönség körében is egyre több hívünk támad, ami első sorban az iparművészeti társulat tagjai számának eddig még soha nem tapasztalt szaporulatában nyilvánul. Jóakaróinknak hálás köszönettel adózunk. Ne vonják meg tőlünk támogatásukat ezután sem s mi az eddig követett úton kétszeres lelkesedéssel előrehaladva, igyekezni fogunk, hogy mihelyest anyagi erőink megengedik, folyóiratunk gyakrabban megjelenjék. Ez által még jobban meg fogjuk közelíteni azt a célt, a melylyel a képzőművészetet, a művészi ipart s a nagy közönséget egymáshoz közelebb hozni s a köztük való kapcsolatot, mely alapja minden művészeti virágzásnak, állandóvá tenni igyekszünk.

A szerkesztő.

MAGYAR APRÓSÁGOK.

Nagy városba érkezni nagy érzés. S talán az egyetlen örökké ifjú az ember életében. A rút vénség elkoptat sok mindent; legalább így mondjuk; mert voltaképen az az igazság, hogy mi koptunk el. A tavaszi vasárnapreggel ma is olyan fényes és ünnepi, a milyen tizenhatéves korunkban volt; csak mi váltunk szürkévé, s csak bennünk lakozik a hétköznapiság. Vérünk meghiggadt. Még az igen erős hatások is másképp érintenek, mint egykor. Bennünk lakozik a fanyar bölcselkedő, a ki nem csodál semmit. De a nagy város érzése változatlan. Az ég sápadt kékjére rajzolódó Eiffel-tornyot egyenlő izgalommal látja először az ifjú, a vén. „Ez Páris!” És a San Pietro kupolája, az arany félholdas Ája Szófia, a gülák ibolyaszínű háromszögei mind azt mondják: „Ez Róma! Ez Konstantinápoly! Ez Kairo!” Sőt még a falkoronás Gellérthegy is azt mondja: „Ez Budapest!” Bizony azt mondja, ha egy hétig nem voltam itthon. S mikor kocsim végigrobog a kerepesi úton, ép úgy érdekel minden: a házak, a lámpások, az emberek, mint a boulevard de Magentán, a via Cavouron, a sztambuli nagy utcán, a boulevard Clott-Beyn. Az első látás, akkor, régen, lázasabb volt; kiszáradt bele a torkom s a szívem dobogása fojtogatott. De az érzés: a nagy város érzése azonegy. Fönséges, gyönyörűsleges, izgató. Haj, milyen jó itt lenni!

A világ kincseivel teljes nagy városokban, mikor először vagyunk bennök, uralkodik rajtunk a kapzsi látnivágyás. Már fél napja kászolódunk itt, és még mennyivel tartozunk a Baedekernek! Repül az idő s még semmit sem láttunk. Mivel teltek el ezek a drága órák?

Hát azzal, hogy a kirakatokat nézegettük.

Kirakatot nézegetni, mikor az embernek a Louvreban vagy a Vatikánban volna dolga, igen jámbor egy mulatság. Legalább azt véljük, hogy az. E falusias kíváncsi szemlélődésnek azonban megvan a maga mély lelki oka. Minden nagy városban egy nemzet összességét látjuk, s ösztönünk arra serkent, hogy keressük benne a saját vonásait, a

tipusát, az énjét. A házak, az emberek képével hamar betelünk; mindennek a hatása csak addig tart, míg a nagy és kis különbségeket megszoktuk. Páris első boulevardja meglepett; de a másodikon, a harmadikon már észre vesszük, hogy olyan, mint az első. Alexandria kikötőjében, az érkezés reggelén, meresztjük a szemünket a sok szerecsenyre. Teringette, hogy lehet valaki szerecseny? De egy óra múlva már közönséges a fekete emberarc. *Részleteket* kívánunk, bensőbb ismeretségre vágyódunk; s ez az erő köt bennünket a kirakathoz. Keressük benne az újat, a sajátságost, a mást, az idegent, a mienktől különbözőt. Meglep az első francia kenyér látása. Palermóban szemünkbe ötlük a furcsa formájú szicíliai sajt. Hát az a török miféle édességet árul? Ej, be különös ez a jóképű boros-palack! Mindebből enni, inni szeretnénk; és aztán eszünk, iszunk is. És elmúlik éhségünk, szomjúságunk.

S megint csak következnek a kirakatok. Eleinte érdekel bennünket a szokatlan elrendezés, (ez is idegen, vagyis nemzeti vonás) aztán reátérünk a tárgyak vizsgálására, s a tárgyakban is azt keressük, a mi nálunk nincs. Minden ismerős jószágtól fitymálva fordulunk el; de minden ismeretlen vagy legalább sajátságos leköti érdeklődésünket. És egyúttal föltámad bennünk a nagy, az iszonyú nagy vásárló. Nábobi erszény mellett hosszú tehervonatra volna szükségünk, hogy mindazt haza szállíthassuk, a mit szemünk egy délelőtt Párisban, Londonban megkíván. Csupa olyan holmi, a mi nálunk nincs. De még a Balkán falvaiban sem hagy békünket az a bizonyos féktelen vásárló. Haj, milyen szép szőnyeget csomóz az a bolgár asszony! Hát ezek a kovás pisztolyok! Még azt is tudjuk, melyik falra akasztanánk a szobánkban.

Minden vándor ilyen az idegenben. S ez a keresgélő kíváncsisága, mely a faji sajátságoknak szól, meggyőző, erős törvényszerű tanúságot teszen *a nemzet és az iparművészet természetes összefüggéséről*. A kezek alkotása kifejezi a lélekben valókat. Ép olyan nyomós beszéd ez, mint a nagy elmék szózata; mert benne is megvagyon egy-egy népek az énje. A különbség csak mennyiségbeli. Victor Hugo versei a könyves-polcon, egy Barbédienne-féle szobrocscsa a párkányon, — bizony mind egyenlőképpen francia.

Az idegen a könyves-polca számára Budapesten megveheti Petőfi, Arany, Madách többé-kevésbé rossz fordításait; de mit vásároljon a párkány számára?

Valóban nehezen tudnék válaszolni egy-egy külföldi ismerősömnek, a ki hozzám ezt a kérdést intézné. Segíts, jó keramika! Nemzeti törekvésed ugyan sallangos egy kicsit, és nem tudom: megtűrnéd-e a szobámban, óh aranycsipkés kulacs! Mert a magyar ember azt mondja bennem, hogy olyan vagy, mint a Tissot csikósa. De mégis kivonsz a csávából, mikor nyakamon az olasz, a német, a ki mind valami magyar díszszel akarja ékesíteni a párkányt. Mert igazi kulacsért még sem szalasztom Debrecenbe az én vándoromat. És tulipános szűrt sem vétetek vele a kövesdi vásáron. Mert az én emberemnek nem ethnographiai tárgy kell, hanem magyar iparművészeti termék. Hol keresse ő, hol keressem én? Egy-egy kiállításunk szerencsés alkalom. Találni ott érdekes kísérleteket, sőt becses műveket is. De merre járjunk máskor? Miért üresek a kirakatok? Miért nincsenek bennök magyar izlés alkotta apróságok még azok számára is, a kiknek a bugyillárisa nem igen duzzadoz!

Hogy csak egy példát említsek: Velencében ezerféle velencei holmit talál az idegen. Az üvegneműek, a csipke, az ékszer, a mozaikok, a bronz-tárgyak, a fa-faragványok, a kovácsolt vasművek mind Velence; és megtalálhatja köztük a magáét Guggenheimnál a gazdag, és az Olcsó Jánosoknál a szegény. Hallom az ellenvetést, hogy mindez egy hatalmas, régi iparművészet virágzása. Ez igaz is, nem is. Mert tudnunk kell, hogy Velence iparművészete alig harminc esztendeje támadt föl halottaiból. A muranoi huták kéményei száz évig nem füstölögték. A mozaik-gyártás titkait úgy szólván újra kellett felföldözni. Pihentek a csipkeverők, az ötvösök, a faragók, az ércművesek. Minden csak

a jelen század utolsó negyedében kezdett újra élni és virulni, az osztrák-uralom okozta dermedés után. Igaz, hogy a velencei iparművészet ez új életrekeltségéhez voltaképp csak vállalkozó kedv kellett, nem alkotó erő. Salviati dr., mikor megalapította gyárát, többet töprengett a részvényesek osztalékán, mint a muranoi hutákból kikerülő műtárgyak formáin. Mert csak másolásról volt szó; és Velencében annyi a másolni való, hogy ezer esztendeig sem fogyhat ki belőle az iparművészet. Ott valóban csak a hagyományok követése lehet az igaz cél; az „új Velence” anachronismus. A velencei tükör, a velencei üveg, a velencei ötvösmű, a velencei mozaik, a velencei faragvány, a velencei bronz csak akkor „velencei”, ha a régi remekék bélyege van rajta. Szóval az idevaló iparművészeknek nem igen fáj a feje az eredeti alkotásoktól; végigjárják a múzeumokat, aztán dolgoznak. Reprodukció minden munkájuk.

Nálunk nincsen ilyen kényelmes állapot. A magyar iparművészet keveset talál a múltban; az ő kora a jelen és a jövő. Alkotnia kell a maga erejéből. De azért ne vesse meg a régi magyar mesterek műveit. Az imént mondtam: kevés, a mi reánk maradt; de a meglévő erős, izmos és tiszta nemzeti. A Mária Terézia előtti ötvösművek, zománccok, fafaragványok, cserepek, lakatos-remekék mind méltók a tanulmányra, sőt a másolásra. A magyar disztó stílus körül történt tudományos vizsgálódásnak fogantatja meg valósággal nagyszerű. Semmi iparművésznünk nem mondhatja többé: „Örömet dolgoznom magyar lélek szerint; de nem tudom: milyen az a magyar lélek.” Disztó stílusunk immár kodifikáltnak mondható. A ki alkotni akar, nemzeti motívumok százai között válogathat. De azért van ám dolga a saját erejének, a saját ízlésének is. Ethnographiai adatokat kell tehetségével és tudásával a művészet magasságába emelnie. Ahogy Arany János tette művészivé a népiest. És én Arany János méltó tanítványát tisztetem a magyar iparművészen, a ki ezen a még szinte tapodatlan, de a dicsőség felé vivő ösvényen jár.

A népies a művészetben, — ez legyen nemzeti iparművészetünk törekvése. És hogy senki se értsen balul: fennen hirdetem, hogy más a népies és más a népszínmű. Azon az isten napja ragyog; ezt meg csak gáz világítja meg. A tulipános láda, a szűr díse, ha reá másolod valamely tárgyra, mely se nem láda, se nem szűr, minden ép ízlésű magyar szemében csak komédia. Ön motívumaink sokasága az iparos művészek gondolatot adjon, ne szolgamunkát. És nincsen az iparművészetnek olyan ága, mely disztó stílusunkban ne találhatná meg a maga ihlető, termékenyítő gondolatát.

Erről beszélni különben nem is e kis cikkely dolga. Én most csak a napi fogyasztásnak szánt, apróbb iparművészeti tárgyairól szólok; és szinte csak az üzlet szempontjából sürgetem, hogy ne eresszük odább egynéhány fényképpel vagy (külföldi gyártású) képes levelezőlappal azt a sok idegent, a ki Budapesten és más városainkban megfordulva, keresgél a kirakatnak üvege mögött: hol találhatna valami *hungaricumot*.

A *Magyar Iparművészet* szép jövődöt, — nem: szép jelent tár elem. Igaz magyar nyomdokon járó kitűnő vezetés mellett, a derék ifjaknak serege támad; csupa friss erő, csupa kedv és csupa törekvés. S mindez nemzeti! Édes öröm költözik szívünkbe ennek láttára. A nagyratörés azonban ne vonja el a fiatalokat a szerényebb munkától. Ugyanazzal a tehetséggel, ugyanazzal a lelkesedéssel alkossanak apróbb műveket nemcsak az idegenek, hanem mindnyájuk számára. Hiszen ez az igaz és egyetlen útja annak, hogy iparművészetünk majdan nagy és hatalmas legyen.

„Ábrándok!” mondja akárhány ifjú művész-iparos. „Hol adhatunk túl az ilyen kisebb munkákon? Bizony, még a kirakatba sem kerülnek, Barbédienne bronzai mellé!” Hát ez bátortalan és fanyar beszéd. A cél nem is az, hogy Barbédiennet vissza-kiszorítsuk Párisba. Keresse őt ott, a kinek kell. Magyarországon magyarságot keres a szem, mind az idegené, mind a mienk. Ha a *hungaricum* szép, nemes, ízléses és új, bizony csak azt fogják venni; valamint hogy Párisban a francia nemzetit veszik. És nincsen az a

külföldi áruval kereskedő boltosunk, ki ne kapna a műveken, ha látja, hogy vannak, hogy kelendők, hogy mindenkit érdeklők. Egy-egy bájos, művészi magyar tárgyacskának az lehet a sorsa, hogy nem sokára ezrével kell reprodukálni. Kell az idegeneknek, kell magunknak.

Budapesti emlék. Kegyetek, fiatal művész-iparosok, talán irtóznak ettől a két szótól. Rettentően közönséges valami. Afféle *ricordo di Venezia*. Kegyetek a kis plasztikai szakosztályban szeretik azt mondani vagy legalább gondolni: „*Anch'io* . . .” És csupa nagy alkotástól fő a fejük. Én meg azt mondom: ostromolják meg a kirakatokat tudásuk és ízlésük apró műveivel, ha nem is ép budapesti emlékekkel, de magyar tárgyakkal. És érezni fogják vállalkozásuk sikerességét mind az égiekben, mind a földiekben. Mert keresi nálunk a magyarságot mindenki; s hiányt érez, mikor nem találja. S ez, mint többször mondtam, nemcsak az idegenekre, hanem magunkra nézve is igaz.

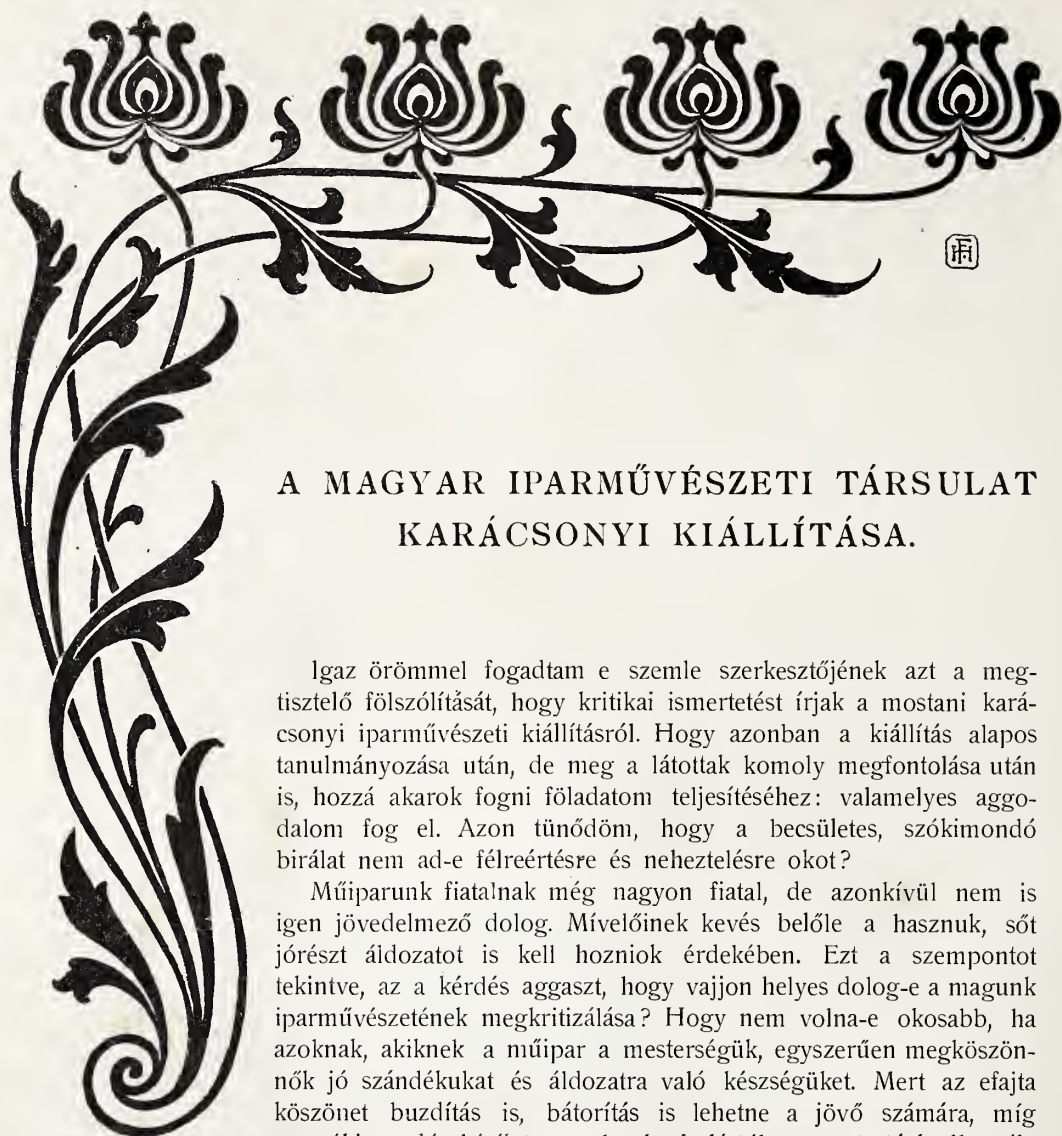
Mindnyájan keresgélünk a kirakatokban; s ha a lélek mélyét kutatjuk: mind nemzeti vonásokra szomjúhozunk. Mikor Szegeden járok, felsóhajtok magamban: „Hej, ha volna itt valami más szegedi is, necsak a papucs!” Ez a kívánság együgyűnek látszik; mert vajon van-e szegedi stílus? Bizony aligha van. De csak a szó a helytelen. Maga a gondolat szép és bölcs: a jó ízlésű ember nem éri be az ethnographiával, a művészetté lett népiest, szóval a magyar művészetet kívánja. Ezt a szükségét minden művelt lélek érzi.

Legyen a magyar iparművészet nagy a nagyokban és nagy a kicsinyekben.

Tóth Béla.

Beck Ö. F. rajza,

A MAGYAR IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT KARÁCSONYI KIÁLLÍTÁSA.

Igaz örömmel fogadtam e szemle szerkesztőjének azt a megtisztelő fölszólítását, hogy kritikai ismertetést írjak a mostani karácsonyi iparművészeti kiállításról. Hogy azonban a kiállítás alapos tanulmányozása után, de meg a látottak komoly megfontolása után is, hozzá akarok fogni föladatom teljesítéséhez: valamelyes aggodalom fog el. Azon tűnődöm, hogy a becsületes, szókimondó bíráló nem ad-e félreértésre és nehezítésre okot?

Műiparunk fiatalnak még nagyon fiatal, de azonkívül nem is igen jövedelmező dolog. Mivelőinek kevés belőle a hasznuk, sőt jórészt áldozatot is kell hozniok érdekében. Ezt a szempontot tekintve, az a kérdés aggaszt, hogy vajjon helyes dolog-e a magunk iparművészetének megkritizálása? Hogy nem volna-e okosabb, ha azoknak, akiknek a műipar a mesterségük, egyszerűen megköszönők jó szándékukat és áldozatra való készségüket. Mert az efajta köszönet buzdítás is, bátorítás is lehetne a jövő számára, míg a szókimondó bíráló, amely korholástól nem tartózkodhatnék, talán elkedvetlenítheti vagy bátortalanná teheti az embereket.

De még egy más tekintetre is ügyet kell vetnünk. Ha ugyanis műiparunk azért, amiért fiatal, rászorul a bátorításra, nem lehet meg a szigorú vezetés nélkül sem. Ha azt nem akarjuk, hogy műiparunk örökkön-örökké a dilettantizmus színvonalán maradjon, ha igazán azt akarjuk, hogy kulturánknak faktorává s vele egyidejűleg kereset-ágává legyen, nem kerülhetjük el a szigorú, nyílt bírálatot. Mert a műiparral is úgy vagyunk mint a művészet minden egyéb ágával: csak a legjobbját fogadhatjuk el jónak. Nem elégedhetünk meg apró-cseprő, vagy aránylag elfogadható, vagy egymagában álló eredményekkel. Az a hitünk tehát, hogy a nyílt, őszinte beszéd, ha nem is esik jól mindenfelé, hasznosabb dolog mint az a dicsőítgetés és elismerés, amely jórészt csak önámítás.

Erre való tekintettel fogtam az itt következő ismertetéshez. Kérem is e lapok olvasóit, hogy tartsák ezt szem előtt, amikor cikkelyemet elolvassák.

Még csak azt a megjegyzést teszem, hogy nem emelkedtem föl a máskülönben dicsőséges tárgyilagosság magaslatára. Bevallom, hogy nem is törekedtem rája. Aminek az okait könnyen meg lehet érteni. Hiszen, csakúgy mint a művészet valamennyi becsületes hívének, jómagamnak is megvan a maga sajátos, individuális műízlése. Nem tudnék tőle megszabadulni, mint ahogy az ember nem tud a bőréből kibújni. Hogy azonban a magam ítéletének természetyszerű egyoldalúságát lehetőleg mérsékeljem, a legtöbb esetben nem formulázom egyszerűen az ítéletemet, nem mondom, hogy ez vagy amaz jó vagy szép vagy rossz vagy csunya, hanem meg is mondom, hogy miért tartom annak.

Mint mindazoknak, akik a művészet ügyeivel buzgón foglalkoznak, nekem is megvan a magam álláspontja a művészet és műipar céljai és feladatai dolgában. Hanem ebben a dologban nem vagyok intranszigenz. Szívesen győzetem meg magamat, ha nem szóval, hanem tettel azt bizonyítják nekem, hogy íme a magamétól eltérő úton is jól lehet elérni.

Ezt a néhány megjegyzést szükségesnek tartottam. Nem úgy mint *captatio benevolentiae*-t hanem csak azért, hogy a félreértéseket elkerüljem.

*

Műiparunknak a legutóbbi három-négy esztendőben történt fejlődése bennem is, másokban is, azt a reménységet keltette, hogy lehetséges lesz műiparunkat nemcsak teljesen modern, de teljesen nemzeti irányba is terelni, s hogy ennek folytán módunkban lesz a párisi világkiállításon külön individualitásképen megjelenhetni, hogy ezzel kiegyenlítsük azt a fogyatékosságunkat, amely mennyiség, de esetleg minőség dolgában is nyilvánulni fog.

Hanem ezt a reménységünket ez a mostani karácsonyi kiállítás majd hogy semmivé nem tette. A modern irányzatok olyan hirtelen vehemenciával köszöntöttek ránk, hogy szinte egészen megakasztották utjában a nemzeti irányzatot. Ez pedig nagy kárunkra van. Valahány népnek csak része van a modern művészi mozgalomban, egytől-egyig valami újjal járult hozzá. Ha nem adhatott a magáéból, idegenből kért kölcsön. Az amerikaiak a Keleten szereztek be ösztökélést, és modern szellemben dolgozták föl. A franciák Japánban jártak kölcsönért, az angolok a gotikát, a prerafaelizmust, a maguk mult századbéli és a japán művészetet értékesítették. A legmodernebb belgák és hollandusok, messze, Európán kívül levő gyarmataikból szerzik be inspirációjukat. A németek, akik jó ideig úgy gondolkodtak, hogy elégséges ha az ember egyszerűen csak modern, azaz ha utánozza az amerikaiakat, az angolokat vagy a németalföldieket, most a magukéból is hozzájárulni igyekeznek a modernséghez, s visszatérnek legjobb régi és új néphagyományaikhoz. Még Ausztriában, azaz hogy Bécsben, is ehhez hasonló törekvések nyilvánulnak, csak mi magyarok hagytuk el hamar a jó utat, amelyre már egyszer rátértünk, s mondtunk le arról a törekvről, hogy a modernségnek a magunk házában lokális jelleget adjunk.

Jól tudom, hogy igen sok művészetet szerető, alapos hozzáértő a mult idők magyar stílusáról azt tartja, hogy a sovínizmus képzeleténél nem egyéb, a jövő magyar stílusáról pedig azt, hogy merőben fölösleges. Nem ez a helye annak, hogy azon vitatkozzunk, volt-e a multakbanmagyar stílus. Aki az ezredévi történelmi kiállítást kutatva nézegette, bizony meggyőződhetett róla, hogy igen sok dologban egész sajátos, jellemzetes díszítés volt nálunk járatos, amelyben a nagyon is félreértett tulipán és százszorszép motívumain kívül egyebeknek is részük volt. Majd meglátják akkor, ha a most készülő nagyszabású díszmunka, amely a történelmi kiállítást ismerteti, egészen meg lesz, hogy mennyi ösztökélés szerezhető nemcsak parasztjaink indusztriájából, de egész régi műiparunkból is. Már pedig ezek a motívumok szinte beleesnek a modern dekoráló szellem kerékvágásába, mert ugyancsak szigorú, merő stílizálásnak művei. Kétségtelen dolognak tartom, hogy módunkban volna a modern stílust a magunkéból, valamelyes

magyar tónussal gazdagítani. Természetesen, csakis a díszítőstílusról szólok. Már a modern szerkesztő stílussal másképp vagyunk. Ámbátor neki is nem egy hasznos szerzeményt juttathatnánk a székel és a többi parasztindusztria beható tanulmányozása révén: a modernségnek egyedül helyes fölfogása szerint neki mégis csak mindenfelé egyugyanazok a szabályai vannak. Bármennyire stilizáló is a modern díszítőstílus, ugyanolyan mértékben naturalisztikus a modern szerkesztő, struktív stílus. Az a fő követelménye, hogy a műnek mirevalósága s a fölhasznált matéria sajátosságai mindenekfölött mértékadóak legyenek. Azt kívánja továbbá, hogy az egyes részek tisztán, világosan, észszerűen fejezzék ki a maguk struktív alkalmazását, s hogy azonkívül szervesen összefüggjenek. Az áll róla, amit a belga Henry van De Velde, a műiparnak ez időszerint legnagyobb művésze, önmagáról mondott: „Nem fedeztem fel semmit, ha csak az a megismerés nem megy fölfedezés számba, hogy teljesen elégséges, ha az ember józanészű ember, hogy elszakadjon a mai iparművészek egész nagy rajától. Minden munkám jellegének csak egyetlen egy forrása van, s ez az észszerűség, a dolgok mivoltának megfelelő és a formájukban nyilvánuló észszerűség.”

Nem nehéz dolog annak az állításnak a helytelenségét bebizonyítani, hogy a jövőben sem szorulunk magyar stílusra, s hogy műiparunknak teljesen elégséges, ha egyszerűen modernségre iparkodik. Ha ugyanis műiparunk nem egyéb csakis modern, az a veszedelem fenyegeti, hogy, ha csak a véletlen nem szolgál neki egész sor iparművész-genievel, közönséges utánzássá lesz. Ezzel pedig műiparunk máris a hanyatlás útjára térne, még mielőtt első virágzását elérhetné. Mert utánzással és a látottaknak utánaérzésével nem bírjuk a versenyt az eredetiséggel. Az ilyen iparművészeti munkákkal bizony odahaza se konkurrálhatunk a külföld termékeivel, nem hogy odakint híveket toborozunk nekik. Ha azonban műiparunknak nemcsak modern, de nemzeti jelleget is tudunk adni, akkor a magunk termékeivel, amelyek akkor a magunk sajátosságának leginkább megfelelnek, nemcsak teljesen uraivá lehetünk a hazai piacnak, de bizonyára sok hívet és amateurt szerezhetünk nekik a külföldön, ahol sok az olyan ember, aki szívesen vásárol új, sajátos, jellemzőes dolgokat.

*

Noha nem egy kifogásom van, ami különben az eddig mondattakból könnyen sejtethető, az ellen az irányzat ellen, amely — úgy látszik — műiparunkban lábra kapni készülődik, s a kiállított tárgyak közül is néhány ellen, mégis szívesen elismerem, hogy a tehnikai kivitel dolgában, a javarészüket kifogástalan. De éppen az a körülmény, hogy a tehnikai nehézségeket, amelyek művészetünk fejlődése elé eddig legnagyobb akadályként gördültek, jórészt szerencsésen legyőztük, megkettőzi azt a kötelességünket, hogy komolyan hozzáfogjunk a kérdés művészi oldalának megoldásához.

A modernség mozgalma azon van, hogy a *műiparnak* eddig dívó fogalmát a lexikonból kiküszöbölje.

Mikor azután a gyilkos támadás után, amelyet e század első felében a gépipar a mesterségek ellen intézett, egyes körökben az az óhajítás támadt, bárcsak megint egy kis művészet uralkodhatnék az iparban: természetesen nem arra gondoltak, hogy az egész nagy ipart fejlesszék művészi irányban. Csak egy kis részét sajátították ki a művészet számára, csak azt, amely a gazdagok fényűző szükségleteit elégíti ki. És lassan-lassan három teljesen elkülönített fogalom támadt: a művészeté, az iparművészeté és az iparé. A művészet körébe a festményeket és szobrokat sorolták, az iparművészetébe azokat a munkákat, a melyeket különösen ügyes mesteremberek akadémiai művészek és iparművészeti professzorok tervei szerint készítettek. Minden egyéb csak ipar volt, s ez a minden egyéb ízléstelen és furcsa, de gyakran a legcélszerűtlenebb ipari termékek sokasága volt.

És megindult egyszerre a modernművészek mozgalma. A jó sokáig művészetlennek és ízléstelennek mondott Angliában támadt. Ruskin, az emberiség panaceájának az abszolút művészeti hangulatban, a levegőben folyó életet mondotta. Nem elégedett meg egyes nagy műalkotások vagy nagy gyűjteményeknek nevelő hatásával, hanem azt kívánta, hogy mindenben, ami az embert környékezi, a mindennapi élet legapróbb dolgain is, uralkodjék a művészet szelleme. Akadt is rögtön olyan nagy művész, aki nemcsak hogy maga is vallotta ezt a szépséges ígét, de meg is valósította. Ez a művész Morris William volt és vele éreztek és cselekedtek lelkes barátai és tanítványai. Nem a régi értelemben tartották magukat művészeknek, akiknek csak az a főadatuk, hogy szép tervezeteket készítsenek, amelyek szerint a mesteremberek dolgozzanak, hanem már modern művészek voltak, akik magukhoz méltó dolognak tartották azt is, hogy művészi tehetségüket házi dolgainkban is érvényesítsék. Csak olyan méltónak, mint a képek festését vagy szobrok mintázását, faragását.

Nem sülyedtek le az iparhoz, hanem azt fölemelték magukhoz, s aztán, ilyen módon bútort, szőnyeget, kárpitokat, könyvbekötéseket s a ház sok egyéb dolgát készítették. Mivelhogy pedig mind ezt a dolgot maguk csinálták, művészetüket alkalmazták; ezt az új fajta művészeti irányt Angliában teljes joggal már nem a műipar névvel illeték, hanem elnevezték „art applied“-nak.

Mindaz azonban, amit Morris és köre alkottak, alapjában véve nem volt egyéb fényűzés-művészeténél, noha ők maguk a szociálista utopiáknak voltak ábrándozói. Csak kevesek művészete volt, kevesek számára. Csakis a nagyon gazdag emberek számára való volt. Morris, a maga művészetének minden üdvösségét, a kézművességben kereste. Az volt a hite, hogy a művészet kárát vallja annak, ha nem a kéz dolgozik, hanem egyéb mechanikai erő is résztvesz a munkában. Nyomába mások léptek, akik nála tovább mentek, s a művészetet nemcsak mindenre, hanem mindenkire kiterjeszteni igyekeztek; szóval a művészetet a szónak legjobb értelmében demokratizálni akarták. Törekvésüknek két célja volt. Az, hogy a művészeket ne csak magával a kézművességgel, hanem az általában vett iparral is megbarátkoztassák, s hogy a mesterembereket és iparúzókat a művészet szellemével megtermékenyítsék. Művészek és a művészetek barátai sokféleképp igyekeztek e célok megvalósítására. A maguk erejéből is, vagy pedig úgy, hogy iskolákat, testületeket, céheket, műtermeket alapítottak. És törekvésüknek majd mindenütt sikere volt. Ezek az emberek, mint pl. *Voysey* Londonban, *Tiffany* New-Yorkban, *Van de Velde* Brüsszelben, *Gallé* Nancyban s ezek a testületek mint pl. a Bing által alapított *L'art nouveau* Párisban, az Ashbee-féle *Guild and School of Handikraft* Londonban, a müncheni *Vereinigte Werkstätten*, hogy csak egynehányat emlegessek azok közül a legnevezetesebbek közül, a melyek hirtelen eszembe jutottak, — nemcsak hogy az ipart minden ágába eddig lehetetlennek tartott művészeti szellemet vitték, de mindegyikük új impulzusokat, új ösztökélést is adott az alkalmazott művészetnek, úgy, hogy már ma is, alig néhány esztendő munkája után Angliában, Belgiumban, Hollandiában, Franciaországban, jórészt Németországban és Amerikában is teljesen új, de minden ízében művészi szellemtől áthatott, terjedelem és mélység dolgában egyaránt impozáns iparral állunk szemben.

Azoknak a testületeknek a feladatát nálunk az *Iparművészeti Társulat* az *Iparművészeti Múzeummal* egyetemben vállalta magára. Csakis a rosszakarat állíthatná, hogy főadatuk megvalósítására nem művészi lelkiismeretességgel és célját tudó buzgalommal törekednek. Sikerült nekik egész sor jeles művészt, kitűnő iparost és lelkes műbarátot a táborukba sorozni. Nekik köszönhető az a nagy fejlődés, a melyről műiparunk az ezredéves kiállításon és a tavalyi karácsonyi kiállításon tanuságot tett. És az ő érdemük mind az, amit jót az ezidei kiállításon látunk, míg ellenben a benne észlelhető elhibázottságok jórészt annak a körülménynek tudhatók be, hogy néhány művész és iparos ahelyett,

hogy ahhoz a közös modern-mozgalomhoz sorakoznék, a melynek ösztökélő központja: az *Iparművészeti Társulat* és az *Iparművészeti Múzeum*: más úton járnak, még pedig, vagy tovább is a régi sablonos művészet kitaposott útján, vagy pedig a maguk törte, de csak olyan rossz ösvényen.

A kiállításban a bútortzat foglalja el a legtöbb teret. A tárlatnak evvel a részével hosszabban akarok foglalkozni és megjegyzéseimmel nemcsak a reprodukált tárgyakra fogok szorítkozni. Aminek az az oka, mert a bútortzat művészete a modern iparművészeti mozgalomnak szinte a centrumává lett, s mert e téren adható és szerezhető a legtöbb tanulság.

A bútortszály elején a *Komor* Marcell építész tervei szerint *Heumann* Mór által készített ebédlőszoba-bútortzás ötlük az ember szemébe. Az asztal képét a 46. sz. lapon közöljük. A technikai kivitel, amely meglehetősen nehéz föladat volt, igen dicséretes. Igazán kár, hogy annyi fáradságot és akkora gondosságot olyan elhibázott tervezetre kellett fordítani. A tálaló-szekrény (*Kredenz*) egész ugynevezett fölépítése, de díszítése is nem egyéb, mint építészeti szerkezetnek és építészeti motívumoknak a butorasztalosságba való átvitele. *Komor* úr, akinek az *Iparművészeti Múzeum* palotájának építésében része volt, alkalmazta a palotán fölhasznált jórészt keleti motívumokat. De ugyanaz, ami a középcsarnok és a foyer nagy méreteinél szépen hat, s ott a magyar, tehát egyuttal keleti díszítéssel harmonikusan megfér, bántóan hat, ha a butor kis területén koncentrálják, sőt ez még rosszabbnak, még célszerűtlenebbnek, teljesen inpraktikusnak is látszik. A szekrény felső záradéka úgy hat, mint valami hatalmas koszorupárkányzat, amely az alatta levő részeket tökéletesen elnyomja. A fönt alkalmazott indiai madárkonzolok pedig, amelyek a múzeum előcsarnokában mint könnyed díszítő csecsebecsék bájosan hatnak, azt az említett hatást még fokozzák. A díszítés túlterhelt és sehogy sem illeszkedik a tér méreteihez. Ennél a bútortzatnál sehogy sem voltak figyelemmel arra, hogy a díszítés a butoroknál csakis arra való, hogy bizonyos nagy területeket megfosszson az egyhanguságtól, vagy hogy a szerkezeti átmeneteket a szemnek tetszetős módon közvetítse. Ennélfogva a butor díszítésének a butor szerkezetéhez szervesen kell illeszkednie. Ezt a hibát legjobban ott látjuk, ahol a díszítés egyenesen útjában áll a butor használhatóságának. Az alsó *Kredenz* nyílt középső részén például, amelynek pedig az volna a rendeltetése, hogy nagyobb tárgyakat helyezzenek el benne, áttört betét van, amely önmagában egészen csinos, de sehogyan sem illik oda, ahol van, mert szinte lehetetlen miatta annak a szekrényrésznek a használása. Az a kredenz különben is a maga faragásaival, számtalan zeg-zugával, amelyek jórésze szinte hozzáférhetetlen, valóságos csapás volna minden jóra való gazdasszonynak, akinek annak leporolása elég gondot adna. Csakolyan hibái vannak szerkezet, díszítés és használhatóság dolgában az asztalnak és székeknek is. Nem tekintve azt, hogy az asztalnak ugyancsak indiai motívumok szerint kidolgozott lábai vaskosak: a négy lábnak alsó összekötése, amely rendesen arra való, hogy a terhet hordó lábakat erősítse, itt a lábak méreteire való tekintettel nemcsak hogy szinte szükségtelen, de határozottan kényelmetlen. Hiszen annyira kinyúlik, hogy az asztal körül ülők egyre beléütnék a bokájukat. A kényelmetlenséget megtoldja az is, hogy az asztaltáblát tulajdonképpen hordó párkányzat alsó széle fogazott, úgy, hogy minden kissé magasabb térdű úrnak vagy minden bodrosabb ruhájú hölgynek a ruhája épségét kell féltetnie a különös asztaltól. A szertelenül magas támlájú székek tálalás közben akadályként szolgálnak, de már azért is kellemetlenek, mert a támlájuk hátsó lapja teljesen kidolgozatlan. Az olyan bútortzat, amelynek föltétlenül a fal mellett kell állania, fálnak néző oldala kidolgozatlan, durva maradhat, de a székek legkivált pedig az ebédlő széke nem ilyen butor. Szabadon áll, hadd legyen tehát minden oldalán szemnek tetsző.

Előre is megcáfolok néhány olyan ellenvetést, amelylyel bizonyára nem fognak késni. Azt mondhatják, hogy az ismert régi butorok javarésze, amelyeket a műbarátok oly nagyra becsülnek és drágán megfizetnek, s amelyeket évtizedeken által mint utánzásra méltó mintákat hirdettek, az elébb elmondott elvekre alaposan rácsafolnak. Múzeumainkban temérdek az olyan butor, amely túl van terhelve mindenféle faragvánnyal és dekoratív elemekkel, s amelynek szerkezete nemcsak hogy nem alkalmazkodik a gyakorlati célhoz, hanem éppenséggel ellenkezik vele. Hát bizony ez igaz. De az is igaz, hogy azok a holmik, amelyek most a gyűjtésnek objektumai, a maguk idejében sem szolgáltak a mindennapi gyakorlati használat céljaira, hanem jórészt parádés, díszítő tárgyak voltak. Nem egy olyan finom faragványu pad, pompás, de impraktikus íróasztal, nem egy ajtó-béllet (mező), amely inkább reliefszerűnek mondható, mint helyiséget záró szerkezetnek, nem egy remekül faragott kilincs vagy kezelhetetlen kulcs van köztük, amely már a maga idejében is „objet d'art” volt, nem pedig használat tárgya. A műbarátok úgy vásárolták őket, akár a festményt vagy a szobrokat. Csakis a művészeti dekadence idején, a XVII. század vége felé gondoltak olyat, hogy a mindennapi élet tárgyain is alkalmazzanak a praktikus szükségességgel ellenkező cikornyát és fejtetőre állítsák a szerkezet logikus törvényeit. Az allonge parókával és a toronyfrizurával, amelyek a természetességnek merő ellentétei voltak, minden egyéb is, amivel az embernek az életben dolga akadt, értelmetlenné és impraktikussá lett, míg végre ez a hóbort a Louis quinze-el a tetőpontjára ért. Az izlés ekkor egyszerre nagyot fordult és fagyos, művészietlen, de praktikus józanságot vitt az elcsapott hóbort helyébe. Az, hogy a legutóbbi múlt harminc-negyven esztendőben ennek a sokféle stilusnak és hóbortnak utánzása uralkodott volt a műiparon, korántsem azt bizonyítja, hogy az utánzás helyén való dolog. Az emberek csak azért utánózták, mert nem alkothattak a magukéból. Most azonban abba akarják hagyni az utánzást. Ami jóval a régi hagyomány szolgálni tud, azt ezután is megtartják, s a modernség szolgálatára rendelik. De megint érvényre akarják juttatni a szerkezet logikus törvényeit, a díszítés természetes alapelveit. Már nem az a cél, hogy butor formájában abstract „Objets d'art” alkossanak, hanem az, hogy minden butor használható és művészi is legyen. Hogy ezek ne csak megfeleljenek azoknak az elveknek, amelyeket a lángeszű Ruskin propagált, hanem hogy kivetköztessenek exkluzív jellegükből, hogy a nép széles rétegei közé kerülhessenek, hogy egyszóval demokratizáltassanak.

Rátérek megint a kiállított tárgyak ismertetésére. A Komor-Heumann ebédlőbutorzata mellett van a *Ruprich* Károly szobaberendezése. Angol mintákat követ, de sehogysem tud szert tenni azok finom, intim bájára. A tálaló szekrény (Kredenz) a maga magos kettős rátétjével, szinte azzal ijeszti az embert, hogy egyszerre csak kibillen az egyensúlyából. Ez a butor, amely pedig egész konstrukciójával a nálunk szokásos fanemeknek felel meg, csakugy mint sok más újabb butorunk, mahagoni-külsővel készült. Azt hiszik nálunk, hogy a mahagoni a modern stílnak föltétlen kelléke. Pedig ebben nincs igazuk. Mint luxus-fa nagyon sokat ér a maga fényes felülethatásával és jeles struktúrájával; csak hogy az angolok nem azért használják annyira a mahagonit és imitációját, mert talán azt hiszik, hogy művészi eszméiket ezzel az anyaggal jobban tudják kifejezni, hanem azért, mert a mahagoni vagy a hozzá hasonló fényes lakkozás a jórészt nedves, párás angol levegő hatásának jobban tud ellentállni. Egész sora a modern butorzó-művészeknek már abba is hagyta a mahagoni alkalmazását, legkivált a nancy-i, a belga és hollandi művészek, akik a butorok szerkezeti részeihez igen gyakran európai fanemeket használnak, dekoratív részeihez pedig különböző színű, drága, nem európai fanemeket. Nálunk is jobban tennék, ha ott, ahol nem nagy fényűzést vagy nagy pompát kell kifejezni, nem alkalmaznának mahagonit, hanem jóféle belföldi fát, amelyen megfelelő színezéssel sokféle színhatást is el lehet érni.

Ruprich Károly kiállított még egy másik, zöld színnel pácolt ebédlőbutorzást is, amely nagyon is tanuskodik róla, hogy még az olyan kitűnő iparos is, amilyen ő, milyen utakra tévedhet, ha a szükséges művészi ösztökélésnek híján van. Ez az ebédlőbutor gotikus reminiscenciákkal szolgál, amelyek azonban nem származnak, mint a londoni Guild and School of Handikraft-nak olyan sok műve, gotikus butorokról, hogy azután modern praktikus szükségleteinkhez alkalmazkodjanak (hiszen még ebben a módosított formában is otrombáknak és vaskosnak látja őket az elkényeztetett modern szem), hanem minden átdolgozás nélkül az építészetből. Különösnek tartom azt is, hogy a kredenz ajtai tulajdonképpen színes üvegablakok. Ezt a helytelenséget legjobban az az egyszerű munkás bírálta el, aki a szekrény előtt állva, azt tudakolta, hogy tulajdonképpen hová néznek azok az ablakok? A modern üvegfestésben vannak ugyan olyan színes ablakok, amelyek már önmagukban kolorisztikusan hatnak, hanem ez csak kivételes esetekre szól, még pedig kis méreteknél. Általában az áll, hogy a színes üvegablaknak szemben kell lennie a fény eredetével, mert csakis akkor érvényesül kolorisztikus és dekoratív hatása, s csak akkor felel meg rendeltetésének.

Ruprich még egy harmadik tárgyat, egy nagy szekrényt is küldött a kiállításra. Ezt kellett volna legelsőnek említenem, mert arról tanuskodik, hogy micsoda kitűnő munkával tud Ruprich úr szolgálni, ha művészi a vezetése. A kredencszerű szekrényt László Fülöp festőművész vázlata alapján csinálta. Formája, a maga sok kedves változatosságával, amelyek majd mindig struktívák, igen kellemesen hat, noha nem igen kínálkozik új dolgokkal, mert majdnem valamennyi részletére hasonló mintákat a modern belgáknál és franciáknál bőven találunk. Selmersheim Pál, Majorelle és Serurier Booy a tulajdonképpen való szellemi apái ennek az érdekes szekrénynek, de már a mesteri munka s a brillians zöld fényezés, amely hír szerint egészen új és sajátos eljárás szerint készült, Ruprich mester érdemei.

A butorzat-osztály legkülönb dísze kétségtelenül az a pohárszék és az a tömör mahagoniból készült asztal (47. lap), amelyet *Thék* Endre *Rippl-Rónainak*, az ismert festőnek tervei szerint csinált. Ez a két butor gróf Andrássy Tivadarnak egy most készülő ebédlő berendezéséhez tartozik. Nemcsak külső hatás dolgában kitűnőek, de konstrukció szempontjából is kifogástalanok. Sokat vitatkoztak legutóbb, hogy ezek a művek, amelyek a maguk nemében remekművek, tulajdonképpen kinek az érdeme? Azt hiszem, hogy az, aki a szóban forgó urakat ismeri, rögtön eldöntheti a kérdést. Az, hogy tulajdonképpen kevés eszközzel a művészi előkelőség hatását lehetett elérni, kétségtelenül Rippl-Rónai érdeme. Ilyen egyszerű, de éppen egyszerűségével impozáns ötlet, csakis művész fejében támadhatott. Az azonban, hogy e műveknél a fának különösen pedig a mahagoninak szerkezeti sajátosságaival olyan logikusan, következetesen vetettek számot, bizonyára Thék érdeme, aki, ami különben ismeretes, bárkinél is jobban ismeri a fát és ennek struktív törvényeit. Minden tekintetben kitűnő a pohárszék helybeosztása, a nyitott és csukható mélyedéseké, amelyekben mindenféle nagyságu és formájú tárgy elfér, s amelyek lehetővé teszik, hogy a különösen finom fényűzési tárgyakat kint tartsák, a közönségesebb használati tárgyakat pedig bent a szekrényben tarthassák. A pohárszék fölépítése logikusan egyszerű, híján van mindenféle cikornyának és eredetiségre való hajszának, és nagy méretei dacára könnyed, szinte csinos. Ajtóinak és felső képszékének díszítése pompás ötlet. Egész lapos, belső lapjukon megerősített oxidált fémlemez ornamensekből áll, amelyek felhőzetesen stilizált fákat ábrázolnak, még pedig éles körvonalak nélkül. Ez a díszítés a nagy ajtófelületeknek nagyon is erős fényét mérsékli és tisztán ornamentálisan hat. Az, hogy ezek a burkolások nem kapcsolódnak szervesen az ajtó csuklóhoz (Scharnier) vagy zárórészeihez, ahogy ezt a korrektség kívánná: itt nem akkora baj, mint egybeütni, mert hiszen ezeknek a burkolásoknak nem

az a föladatuk, mint rendesen, hogy szerkezeti erősítést markirozzanak, hanem csak az, hogy úgy hassanak, mint a felületen elhelyezett minden egyéb ornemens. Az asztalnál, amelynek — tizenkét karosszékben ülő személynek lévén szánva — szokatlanul nagy a táblája, remekül sikerült az asztalláb kérdését megoldani. Egy középtörzsből ágakként jobbra-balra támasztó dúcok nőnek ki: ez a láb. És könnyen, a teljes biztonság hatását keltve hordja a nehéz asztaltáblát.

Figyelemreméltó munkákkal állott ki a sorompóba *Polgár* Alajos. Egyebek közt olyan hálósobabutorzással is, amely nemcsak technikai kivitelével, de legkivált a csinosság hatásával rászolgál a figyelembe való vételre. A butorzat két olyan darabját reprodukáljuk, amely arról tanuskodik, hogy Polgárnak a szerkezet, de a díszítés iránt is jó érzéke van. Nem igen jár a maga útján, egy kis kölcsönért elnéz a japániakhoz és a modern franciákhoz, de jól ért ahhoz a mesterséghez, hogy ezt a kölcsönt nagyjában illően és izléssel fölhasználja. Ha a terveit szigorú művészi kritikával fölülvizsgálják, igen jeles munkák alkotására nevelhetnék az ő tehetségét. Ott, ahol azelőtt oszlopokat és pilaszterekeket alkalmaztak, Polgár a nádcsomó motívumával él. Nem egészen új ez a motívum, konstruktív szempontból nem is látom nagyon szívesen. Nem tartom éppenséggel logikus dolognak, ha a törékeny nádat, bármekkora csomóban is, terhek hordására használják. Mintha tíz beteges, gyöngye asszonyra bíznanak olyan munkát, amelylyel egyetlen erős ember is megbirhatna. A tíz gyöngye teremtes elvégzi ugyan a dolgot, de bizony a fáradó beteges nők nem kellemes látványosság.

Polgár ezt a szerkezeti motívumot érdekesen viszi át a díszítésbe, ahogy ez az ábrázoltuk mosdóasztal tükörkeretében látható. Csakhogy nem használja ki dekoratív a nád hajlékonyságát, hanem a végeit minden fajtájú naturalisztikus virággal, még szivarcsomókhoz hasonló erősítésekkel is zárja. Ami hiba. Míg egyébütt is tesz róla tanúságot, hogy bizonyos motívumok struktív elemeire semmi figyelemmel sincs. Amikor például könnyű, elegáns, naturalisztikus virágokat, amelyek díszítésül szolgálhatnak, konzolok hordására alkalmaz. Az ember attól fél, hogy ha azokra a konzolokra valami tárgyat állítanak, a csinos virágfonadékok rögtönösen összenyomódnak. A felület színes ornamentei marketterie munka: virágmotívumaik jórészt japániasak, de tarkábbak és kevésbé graciosusok mint ahogy azt ez a stílforma megengedi, illetőleg megköveteli. Leginkább az ágyakon látszik ez, amelyeken Polgár, csakúgy mint ahogy ezt a párisi l'Art nouveau néhány munkáján láttuk, a marketterie-munka fölé még nádszálakat visz, amelyek azonban az által, hogy ez az ornament a nagy dekoratív hatásnak híján van, zavarólag hatnak. Végül igaz dicsérettel emlékezem meg a tükörszekrény japánias körülkeretezéséről. Igen jeles munkát végzett vele.

Hirschler és *Faragó*, ez a két jeles bútorrajzoló, az idén csak keveset mutatott be. Azelőbbi egy *Engel* Lajos által igen jól munkált bájos szalonberendezést, amely ugyan Chependale nyomain támadt, de Chependalenak merev vonalait diskret faragványokkal megeleveníti. De már a szövet nem illik a berendezéshez, mert bár modern, mégis nagyon rikító ezekhez a csinos munkákhoz. *Faragó* egy Lukacsovics által készített etagère-szekrényt állított ki, a mely, néhány kisebb hibáját nem tekintve, eléggé csinosan hat.

Horti professzor, aki egy idő óta nemcsak nagy buzgalommal, de sikeresen is azon fáradozik, hogy a mesterségek legkülönbözőbb ágait művészi szellem hassa át, két karosszékét állított ki. Az egyik kárpítozott, a másik bőrszék (a 48. sz. lapon). A kárpitos támlásszék (készítette Gelb M.) struktív tekintetben kitűnő. A támla, a maga finoman hajló vonásaival nem illik ugyan nagyon a szék vaskosságához, de önmagában olyan csinos s olyan pompásan illeszkedik a széken ülő hátához, hogy az ember ezt az össze nem függést szívesen megbocsájtja. De már a bőrszék

(készítette Lukácsovics J.) fölépítés, valamint az áttört fabéllet és a bőroornamens vonalrajza dolgában is teljesen harmonikus. Csak az a baja, hogy az ülése nagyon is széles. Egy kissé zavaróan hat a székek támlájának koronája is, amelyet bizonyára a munkás túlbuzgalma futó levelekből, tisztán ornamentálisan olyan kagylóformában képzett ki, mely nagyon is barokkó-ízű.

Egyszerűségével és logikus szerkezetével igen jól hat *Nagy* Jenőnek az 52. sz. lapon közölt kis szivarszekrénye. (Készítette Lukácsovics J.) Kár hogy a gyámok, anélkül hogy erre szükségük volna, egész helytelenül, oszlopfejekben végződnek; azért is kár, hogy a máskülönben szép vonalú kapocsburkolás túlon túlterhelt. Az ajtóbéllet zöld, hullámos üvegből van, amelynek itt igen szép a díszítő és a kolorisztikus hatása.

Meg kell emlékezmem arról a könyves szekrényről és íróasztalról is, amelyet *Vágó* László építész tervei szerint *Wener* készített. Ezek a bútordarabok szintén azt bizonyítják, hogy milyen helytelen dolog az, amikor tisztán építészeti motívumokat bútorokon alkalmazunk. *Vágó* nemcsak a könyves szekrényét, de még az íróasztalát is, akárcsak régi várak volnának, bástyaoromzattal díszítette, amelyen könyv is, papiros is hamarosan elszakadna. *Mahunka* ebédülőbútorzást küldött, amely külsőség dolgában a belgák nyomait mutatja, amennyiben ezeknek egy bizonyos vonalrajzát utánozza, de máskülönben nagyon is messze elmaradt a belgák csodálatosan struktív szellemétől. A fabélletnek ama szinte szeszélyes vonalai, melyek Van de Veldenél vagy Serurier Bovy-nál a konstrukcióból organikusan származnak, *Mahunka*-nál nem egyebek játéknál. Az ajtóbélletekkel is szakasztott úgy van, pedig a belga *Hankar* genialis burkolásairól és üvegajtóburkolatairól leste el őket, annélkül azonban, hogy a belgának akár az eleganciáját, akár a struktív szükségesség iránt való érzékét ki tudná fejezni.

Egész sor csinos tükörkeret is van a kiállításban; egynehányat reprodukálunk is. Majd valamennyi modern jellegű, noha a modernség igazi magaslatától még messze elmaradtak. Csakis amolyan neki-iramodásfélék a magasság felé. A virág ornamensek alkalmazásánál jobban kellene ügyet vetni a szigorubb stilizálásra de egyuttal egyszerűbb vonalrajzra is kellene törekedni.

*

Igen szép haladást konstatálhatunk a szőnyegipar és a tűmunka terén. A *Kovalszki* Sarolta úrnő dicséretes vezetése alatt álló eleméri *Torontálmegyei Házipar* a maga régi dolgain kívül újnemű tárgyakkal is beállított. Kovalszkiné egész új szövőtechnikát honosított meg, olyant, amilyent Scheerebeckben űznek, s igen jeles, modernül stilizált mintákat dolgoztatott föl. Az 53. sz. lapon egy *Vaszary* Jánostól tervezett és Elemérben készített szőnyegvég képét közöljük, amely színek és kidolgozás dolgában egyaránt kitűnő. Ha Kovalszkiné ezután is ezen az úton halad, bizonyára nagy eredményeket fog elérni. Mégis azt a tanácsot adjuk neki is, azoknak a művészeknek is, akikkel rajzokat készített, hogy ne kövessék olyan nagyon az angol, német és északi mintákat, s hogy inkább a lineáris ornamentikát alkalmazzák, mint az állatokból és növényekből stilizáltat. Hiszen annak sem kell, mint annyi sok keleti munkánál, éppen geometrikusnak lennie. Megtűri a legeredetibb és legérdekesebb kombinációkat is, amit legjobban a németalföldi szőnyegművészek munkái, köztük első sorban a *Lemmén* Györgyéi, biznyítanak.

A *Torontálmegyei Szőnyegipar Részvénytársaság* és a *Pozsonyi Állami Szövőipariskola* még mindig az úgynevezett perzsa szőnyegek szövésére vetik a fősúlyt. Mind a két intézet jól tenné, ha inkább szép, modern munkák készítésére adná magát. Hiszen kezdőkísérletek már történtek is, de meg jeles rajzolóknak sincs hiány.

Igen érdekesek a *Rippl-Róna* hímezései. Témáit nem dolgozza föl se naturalisztikusan, se tisztán lineárisan vagy sematikusan stilizálva, hanem a fölmerülő stilisztikai nehézségeket

úgy küzdi le, hogy a tulajdonképpen való rajzot csakis vázlatosan, éles körvonalozás nélkül rakja föl, s a képhatás elérését, de általában az általános főhatást is a színezésre bizza.

Érdekes két applikáció-munkát küldött *Mirkovsky* Gézáné a kiállításba. A kézimunkának ezt a technikáját, amely pedig a maga kitűnő kolorisztikus hatásával nagyobb felületek díszítésére nagyon is alkalmas, alig ápolják nálunk. A két kiállított tárgy közül (az 53. és 54. sz. lapon) az elsőt tartjuk a jobbnak. Erőteljesen, bár kissé nagyon schematikusan stilizált munka. A másikat rajz és szín dolgában kissé túlzottan naturalisztikusnak tartom. Hatása egészen képszerű, már pedig az effajta munkák, amelyek csakis nagyobb felületekre illenek és amelyeknek díszítés a feladatuk, csakis a nagyobb ornamentális lineáris rajzot bírják el.

Tüvel dolgozott kitűnő munkákat állítottak ki a *Magy. Kir. Állami Nőipariskola* és az Izabella főherceggasszony védnöksége alatt álló *Pozsonyi Nőegyesület* is. Mind a két intézet nagy buzgalommal és ugyanakkora ügyességgel, a nemzeti motívumok fejlesztésén fáradozik. Szívesen látnám, ha az alkalmazott nemzeti motívumok stilizálásán valamelyest változtatnának, mert a két intézetben szigorúan követik azt a sematikus szellemet, amelylyel a letűnt századokban stilizáltak volt. Valamivel több szabadság a rajzban és valamivel több egyéniség a stilizált elemek csoportosításában, azonkívül egy kis eltérés a néha a renaissancera emlékeztető szimmetriától, bizony elkelne a munkáikon. Egyéniebbekké és ezzel eredetiebbekké is válnának általuk.

Az agyag- és üvegipar terén is láttunk egynehány újítást. Nem sokat, de érdekeset. Legelsőnek a *Róth* Miksáit említem. Két új műiparág meghonosításával jókora érdemet szerzett magának. Ő az első, aki nálunk megpróbálkozott az amerikai *Tiffany* módszere szerint készített színes üveglakokkal. Az 58. és 59. sz. lapon levő ábra, sajnos, csakis az ablakok rajzát mutatja be, de nem is sejteti kolorisztikus hatásukat. Ezt a két ablakot *Róth* tervei szerint *Tiffany* által készített üvegdarabokból nálunk állították össze. A rajzok nem nagyon eredetiek, mert hiszen jórészt modern angol és német témák nyomait követik, de van bennük a kolorisztikus hatás iránt való jókora érzék. Az eredeti *Tiffany*-munkáknak elragadó kolorisztikus hatását persze még megközelítőleg sem érik el, aminek két oka is van. Először is az, hogy *Tiffany* nem takarékoskodik az üveggel; hogy a rajz témáját a legrikkább esetben tartván olyan fontosnak mint a színhatást, nem egyszer három-négy különböző színű üvegdarabot is rak egymás fölé, csak azért, hogy a keresett színhatást elérje. Azt hiszem, — legalább az az impresszióm, — hogy *Róth* a maga üveglakaihoz nemcsak *Tiffany*-üveget használt, hanem francia üveget is, amit különben sok francia és belga üveges művész is meg szokott tenni, még pedig azért, mert a *Tiffany*-üvegnek nagyon kevés a világos árnyalata, úgy hogy gyakran kevés világosságot bocsájt a szobákba. Hát bizony a más fajta üveg alkalmazása olcsóbb is, sőt a gyakorlati célnak jobban meg is felel, hanem a kolorisztikus és művészi hatás határozottan csorbat szenved tőle.

Róth Miksa még a velencei üvegmozaik-művészetet is meghonosította nálunk, s a 60. sz. lapon reprodukált két műtárgy arról tanuskodik, hogy ebben a technikában is sokra vitte. Úgy reméljük azonban, hogy *Róth* nem fogja a velencei mozaikok pusztá utáztatásával beérni. Mert bármily érdemes dolog is ennek az iparágnek nálunk való meghonosítása, bármennyire nevezetes dolog gazdasági szempontból is, — különösen több, munkában levő megrendelésre való tekintettel, — az bizonyos, hogy a modern belső díszítés nem veszi valami nagy hasznát ennek a technikának, amelynek a hatásai csakis nagy méretekre és igen messze levő nézőpontokra szólnak. Annak azonban, hogy igenis az üveginkrustációnak nagy szerepe juthat a belső dekorációban nemcsak *Tiffany* de a nancy-i *Panu* is a bizonyosága. Az ő nyomdokaikban haladva *Róth* is nagyobb eredményeket érhet el, mint a bizony már elcsépeelt velencei mozaikkal.

A kiállításban ezidén is részt vettek *Schreiber* örökösök üveggyárai valamint a *Kossuch* Jánoséi. Csakhogy egyikük se mutatott be új, figyelemre méltóbb használati vagy fényűzési tárgyat. Rippl-Rónai ismét kiállította a maga üvegmodelljeit, de ezek bizony nem igen felelnek meg annak a céljuknak, hogy használati áruk számára művészi modellekül szolgáljanak. (A 47. sz. lapon a Rippl-Rónai-féle bútorzat reprodukciójában láthatók.)

Zsolnay az idén nemcsak jeleskedett, amit különben mindig tett, hanem művészi tekintetben fölülmúlta minden eddig bemutatott művét. Végre-valahára eltért a kis virágos keletieskedő, valamint a sematikus magyar motívumoktól, és áttért a nagy dekoratív vonalakkal kifejeződő, félig naturalisztikus virágornamentre, amely, noha semmikép sem utánzás, az emberben emlékezést kelt a kopenhágaiaknak s a velük egyívású művészeknek modern dekorációjára. Van néhány kiállított olyan darabja is, amelynek egyáltalában nincs ornamentációja, amely csakis szántszándékkal foltosnak, bolyhosnak csinált zománcával hat. Zsolnay ezekkel az egymástól nagyon eltérő árnyalatokat képviselő tárgyakkal olyan hatást ér el, amely gyakran felülmúlja a legjobb modern fayenceokét. A fém-szerű lustre-el ellátott darabokkal felért a technika legnagyobb magaslátára, de ezt talán már el is hagyta velük, mert hiszen reájuk tekintve az ember már nem is azt látja, hogy fayence munkák vannak előtte, hanem azt hiszi, hogy csiszolt fémeket lát.

A porcellánipar terén csakis egyetlen egy újítást jegyezhetünk fel. *Fischer* Emil megpróbálkozott a kopenhágai porcellángyár munkáinak utánzásával. Egyelőre csak kisebb méretekben. Az utánzatok természetesen nem érnek föl az eredetiekkel, sőt messze elmaradnak tőlük — aminek az is az oka, hogy Fischer híján van a megfelelő művészeknek, — mindazonáltal ezek az apró-cseprő tárgyak igen csinosak és, — ez pedig különös javukra szolgál, — igen olcsók. E munkákban főérdek a technikai kivitelre illeti. Azt, hogy Fischernek sikerült az alzománc-festés nehézségeivel megbirkózni. Jóideig a kopenhágai gyár egymagában állt ezzel a mesterséggel. Nemrég a meiseni gyár ezen a téren még nagyobb sikert ért el, amennyiben az alzománcfestést kemény porcellánon is alkalmaznia sikerült (puha porcellánnál 1200–1300 foknyi melegség, kemény porcellánnál már 1600–1700 foknyi melegség kell hozzá), de az olyan fiatal gyár, amilyen a Fischer-féle, még a maga vékony eredményeivel is nagyra lehet. Egyebekben Fischer munkálkodása is tekintettel van keserves piaci viszonyainkra, s még mindig azokat a sablonos ó-meiseni utánzásokat produkálja mint azelőtt. A *Herendi porcellángyár* is hű maradt a régi kerékvágáshoz, sőt a legrégebbhez. Illik rá nagyon az az ismeretes paradoxon, hogy: szépséges mult van előtte. Csak annyit változott, hogy a technikája fogyatékosabb lett. A színezése rikító, a színei és aranyozása egyenetlenek, a vonalai nem tiszták, és gyakran még a zománca is hibás.

Egész sor igen különféle dologgal köszöntött be *Horti* Pál professzor. A már említett támlásszékeken kívül majolika-, bőr- és fémmunkákkal is megpróbálkozott. Majolikái, amelyeket reprodukciókban közlünk, technika dolgában fogyatékosak ugyan, de a maguk jórészt eredeti formáikkal elég érdekesek. Kíváncsinos dolog, hogy Hortit az első balsiker ne riassza vissza s hogy kísérleteit, próbálkozásait ezután is folytassa. Forma dolgában igen jók az egy darabból kivert rézedények, amelyek különben készítőjük *Jancsurák* K. munkás művészi ügyességének is becsületére válnak. Dicséretet, elismerést érdemel értük.

Hortinak legnagyobb érdeme, hogy a dekoráció iránt való érzékével a vonal felé hajlik, amelynek lendületet és ornamentális jelentőséget is tud adni. De már azzal a móddal ahogyan a virágornamenssel bánik, nem értek egyet. Keze alatt olyan túlterheltség lesz, hogy dekoratív jellegét néha el is veszti egészen.

A bördíszműárukat készítő ipar terén az idén nagy a haladás. Az érdem javarésze *Gottermayeré*, aki nagy iparkodással törekszik azon, hogy a maga mesterségét a modernizálás útján fölvirágoztassa. *Boros* Rudolf tervei alapján néhány nagyon finom à petit fer

aranynyomással diszített bőrmunkát készített, azonkívül még néhány igen jól sikerült bőrmozsaikmunkát is.

Azok a mesteremberek, akik bőrmetszéssel foglalkoznak, jórészt sajnos még mindig a régi művészietlen állásponton maradtak. Metszett bőrben egész képeket vagy banális domborműveket imitálnak, pedig az ő technikájuk nem tűr meg más diszítést, csakis a meglehetősen laposan dolgozott ornamentális dekorációt. Azt, hogy ilyen módon jeles dolgok alkothatók, az a két bőrmetszésű munka is bizonyítja, amelyet *Horti* terve nyomán *Walter* és *Howindt* készített, valamint a *Fischhof* Jenő laposan metszett táskája is, amelynek azonban alaposan elhibázott a sujtje.

Ötvösmunkát ezuttal csakis *Roger* Adolf állított ki. Még mindig hűségesen ragaszkodik a régi formákhoz és a régi rekeszzománchoz. Megpróbálkozott ugyan vele, hogy díszgarnitúráján és különféle keretein a filigránrészek és a zománcdiszítések rajzait valamelyest modernebben stilizálja, de nem nagy eredményt ért vele. Új alakjukban csak oly túlterheltek és riktók, mint annak előtte. De azok az ékszerek, amelyeket *Förk* Ernő és *Havranek* Ferenc rajzai nyomán készített, komoly figyelmet érdemelnek. Reprodukáljuk is őket. Arról tanuskodnak, hogy a tervezőknek jó érzékük van a vonal stilizálása és a növényornamens dekoratív fölhasználása iránt, s hogy jó ízléssel rendezik el a növények kombinációt. Csak azt az egyet kifogásolnók az ékszereken, hogy a drágakövek alkalmazása, de meg organikus beillesztésük is, nem nagyon sikerült. Mindazoknak, akik szívükön hordják ennek a művességnek érdekét, azt ajánljuk, hogy tanulmányozzák a belga *Van der Velde* és *Morren*, valamint a francia *Colonna* és *Lalique* munkáit. Megtanulhatják rajtuk, hogy a drágakövek helyes alkalmazásával, másrészt a tisztán lineáris ornamentációval milyen csudálatos hatások érhetők el. Még az is hibájuk a *Roger*-féle munkáknak, hogy zománcuk sokhelyütt nem eléggé finom, aminek pedig a kolorisztikus hatás vallja a kárát, s hogy gyakran olyan helyütt, ahol a zománc viszi a rajzot, még a körvonalat sem tartatja be kellő szigorúan.

Sokat várunk, a kiállított dolgai alapján, *Rappaport és társának* csak nemrég megnyitott zománcműves műhelyétől, ámbátor most bemutatott rekeszzománc munkái nagyon közönségesek. De már festett zománcmunkái technika dolgában nagyrészt kitűnőek. Különösen az en grisaille és az aranszerű tónusú darabok. Igazán kíváncsi dolog volna, ha a terveiket valami jeles művész rajzolná. Igen jó munkának mondható az a két kis lemez is, amely guillochirozott alapon email translucideból készült. Az új cég újfajta, saját találmányu zománcozással is megpróbálkozott. Olyannal, amelyben rekeszbeosztás nélkül nagyobb felületeken fölrakott zománc, felhős árnyalatokra tesz szert. A kiállításon csakis egy kisebb vázát látunk, amelyet teljesen ezen a módon zománcoztak, és még csak a jövő titkai közé kell sorolnom annak a kérdésnek a megoldását, hogy ezzel az új zománccal valamelyes művészi hatást el lehet-e majd valamikor érni? Teljesen fölösleges dolgoknak tartom azokat az egész sötét, egyszínű zománccal bevont vázákat, amelyeknek lustre-jéből az embernek bizonyos majolika munkák jutnak az eszébe. Csak nem pótolhatja ez a drága matéria az olcsó és szép majolikát?

Érdekes művész számba megy *Beck* Ö. Fülöp, aki néhány rendkívül finom bronz-munkát küldött a kiállításra. A reprodukált (66–67. sz. lapokon levő ábrák) munkák első pillantásra azt tanúsítják, hogy készítőjük a modern franciák tanítványa. De bármennyit tanult legyen is *Vallgreen*-től, *Charpentier*-től vagy *Carabin*-től, mégis egészen önálló a művészete. Rendkívüli nagy érzéke van a figurális elemnek ornamentális alkalmazása, valamint a formák organikus kiképzése iránt. Az ő munkáin a korsó füle-lába nem amolyan a tárgyhoz mehanikusan ragasztott valami, hanem az egésznek szerves része, amely a dekorációból természetsszerűleg nő ki. Milyen érdekesen ad praktikus alakot az ornamentnek, amikor például villává, de még gyertyatartóvá is formálja! Hallottam,

nem is egyszer, hogy a munkáinak fölhányják nagyon is drága árukat. Ugyátszik, nem gondolnak arra, hogy ezek a tárgyak nemcsak technika dolgában rendkívül nehéz és finom munkák, de azonkívül igazi műrecek is, amelyeknél mindegy, bronzból vagy nemesebb fémből készítették-e őket.

A fémteljesítés terén a kiállítás még két más újítással is szolgál. A *Magyar-Belga Fémgyár R. T.*-nak galvanoplasztikai módon bronzozott gipsztárgyaiból és *Beschorner A. M. és fia* műbronzáival. Amazoknak is az a céljuk, hogy ilyen szurrogátum gyanánt szolgáljanak. Azt ugyan nem tudom, hogy a gipsz az ilyenféle kezelés folytán ellentállóbbá lesz-e, de azt a kijelölt áruk alapján látom, hogy kisebb szobrászmunkákra ez a matéria nem alkalmas. Sokkal különbek a Beschornerék bronzot pótló tárgyai. Néhányat közülök reprodukálunk is. Technika dolgában kitűnőek, öntésük pontos, az áraik sem felette drágák. Csak éppen a patina megválasztása és kivitele dolgában nem mindig sikerültek. Azért azonban igaz dicséretet érdemelnek, hogy nem adták magukat régi, elcsépelet piaci áruk másolására, hanem csakis művészi értékes modelleket sokszorosítanak.

Világító iparunkat, sajnos, ezúttal se dicsérhetjük meg. A *Magyar Lámpagyár R. T.* még egyre a maga régi művészietlen modelljeit dolgoztatja föl, amelyekkel évekkel ezelőtt valamelyik berlini, modellekkel kereskedő zsidóvásárnál vásárolt. Kivüle még *Rex* is küldött néhány világító-tárgyat a kiállításba. Nem igen hiszem, hogy itt eszelték ki őket, inkább azt, hogy a londoni *Benson* és *Ashbee* munkáinak egyszerű másolatai. A reprodukált *Hochmann* József-féle üvegcsillárt *Körösy* és *Sebestyén* tervezte. Sokkal jobban hatna, ha nem terhelték volna túl indákkal, amelyek éppenséggel nem hatnak ornamentálisan.

Lakatosművességünk sem haladt nagyot. *Forreider* József alumínium-bronzból kovácsolt kandalló-állványt állított ki, a mely technika dolgában igen sikerült, amely azonban inkább a fémművességben való remekelés, mint műalkotás; mindenféle stílusoknak és témáknak valóságos konverzációs lexikona, csak éppen kandalló-állvány nem. *Sárvári* a maga kovácsolt vasmunkáival jobbára régi nyomon jár. Még mindig azt tartja, hogy a vaskovácsolásnak az a művészi föladata, még pedig legfőbb föladata, hogy természetes virágokat utánozzon. Sikerültebbek a stilizált díszítványekkel ellátott tárgyai.

Befejezem ismertetésemet. Nem egy elavult sablont, nem egy észszerűtlenséget kortholtam benne. De megvigasztal, ha ugyan vigasztalás számba mehet az effajta tapasztalat, az a tudat, hogy nem vagyunk magunkban régi sablonok és észszerűtlenség dolgában.

Tavaly Berlinben is láttam a magunkéhoz hasonló kiállítást. Nagyobb volt, de aránylag se volt jobb. Hasonlót tapasztaltam az osztrák iparművészeti múzeumban, Bécsben, a minapi karácsonyi kiállításon. Néhány kifogástalan, igazi művészi szellemtől áthatott intéreuren kívül, az egész bécsi bútortársaság kiállítása nem egyéb utánzásnál. Gondolkozás nélkül, szinte gépiesen utánozzák az ó-németet, a Louis quinze-t vagy legjobb esetben az úgynevezett angol mintát. És a mesterségek minden egyéb ágában is, az alsó-ausztriai műiparegyesület védnöksége alatt, (ezt az egyesületet a múzeum igazgatója *Scala* udvari tanácsos a múzeumból szerencsésen kiakolbolította) a legművészietlenebb, a legelcsépelettebb piaci ízlés dominál.

Ha a párisi világkiállításon csakis Béccsel kellene versenyre kelni, dehogyan is aggódnám. De bizony ott más országok is szembe szállnak velünk. A még hátralevő másfél esztendőben rendkívül szorgalmasan és komolyan kell dolgoznunk, mert ez a karácsonyi kiállítás, amely a párisi szereplésünk főpróbájának tekinthető, sok örömdetes jelenség mellett, nem egy fogyatékosságunkról tett tanúságot.

Diner-Dénes József.

Székely Árpád rajza.

NATIONAL COMPETITION 1898.

Az 1898-ik évi angol nemzeti verseny pályanyertes műveinek kiállítása az iparművészeti múzeumban.

Most, hogy ígéretemet beváltandó, a fennebbi kiállítás ismertetéséhez fogok, veszem csak észre, mekkora nehézségekkel jár utolsónak írni oly tárgyról, melylyel a szakköz-lönyök ép úgy mint a napi sajtó, a szokottnál behatóbban foglalkoztak.

Alig tudok példát arra, hogy valamely, megjelenésében semmi szokatlant fel nem tűntető tárlat, melynek senkisémet csinált előre hangulatot, amelyről úgyszólván senki sem tudta, hogy tulajdonképpen mit is fog nyújtani, — sőt a legtöbben azt várták, hogy kész tárgyakat, főleg angol bútorokat fognak látni, — ekkora visszhangra talált s ily osztatlan tetszésben részesült volna laikusnál, szakembernél egyaránt, mint a múzeum e legutóbbi kiállítása. És arra sem emlékszem, hogy tanulságok ily könnyen belopóztak volna közön-ségünk lelkébe, hódítva s gondolatokat fakasztva, mint azok, amelyek a hozzánk semmi-ben sem hasonló, tőlünk nagy távolságra lakó angol nemzet kezdő művészeinek mun-kálkodásában rejtettek. Mennyi mindent bizonyít ez a tény!

Bizonyítja, hogy közönségünk, melyet napról-napra jobban szeretek és becsülök, a mióta ide zarándokló ezrei révén sűrűbb érintkezésben állok vele, úgy szólván szomjas a szépre s örömmel felkarolja a nyujtottakat, amennyiben van benne állandó, belső érték és hogy mindig hálás a reája fordított fáradozásokért.

Bizonyítja, hogy a közönség tájékoztatására vállalkozó sajtó tisztult ízlésű, széles látó-körű munkásokkal rendelkezik, mert a napilapok ismertetései e kiállításról érdekesek voltak s kivétel nélkül a szeget a fején találták. A szakköz-lönyök pedig számos becses dolgozattal gyarapították irodalmunkat ebből az alkalomból. Bizonyítja végül talán azt is, hogy a múzeum tisztában van feladatával s minden tőle kitelhetőt elkövet, hogy ezt a körülményt nyilvánvalóvá tegye. A tárlatot, amelyről külön jegyzéket vezettünk, 18 nap alatt 37,737 egyén nézte meg. Testületesen jöttek el a II. ker. áll. tanítónőképző, a sz. főv. iparrajziskola női osztálya, az állami felső építő-ipariskola, az áll. nő-ipariskola és az áll. felső ipariskola, ez utóbbiak két-két ízben; az újpesti áll. faipari szakiskola, a IV. ker. gróf Károlyi-utcai ipariskola, a székes-fővárosi III. ker. községi polg. leányiskola, a Múgyetem építész-növendékei és az iparművészeti iskola, amelynek tanárai, élükön Fittler Kamill igazgatóval, külön tanulmány tárgyává tették a kiállított anyagot; sőt Szterényi

József, az alatta álló összes érdekelt iskolák tanárait rendelte fel Budapestre, a tárlat tanulmányozása céljából, Szabó Károly sz. főv. tanácsos pedig körlevélben felszólította az összes főv. rajztanárokat s rajztanítókat, hogy a kiállítást tanulmányozzák. Külső siker tekintetében tehát meg lehet elégedve a múzeum. Kérdés: lesz-e és lehet-e állandó hatása e tárlatnak; hol és miben nyilvánulhat ez vagy kellene ennek nyilvánulnia?

Forduljunk feleletért magához a látott anyaghoz, nézzük, mit nyújtott volt, mi ebből az, a mit hazai talajba megfelelő eredmény reményével átültethetnénk?

Az angol nemzeti versenyre bocsájtott és megbírált anyag általában ezeket a szakmákat foglalta magában:

I. *Mintázás, antik emlékek, levelek, lapos stb. minták után* (Modelling from the Antique, from foliage, from flat examples etc.): fejek és mellszobrok; egész szobrok; domborművek szobrok után; levelek természet után; redőzetek, diszítványok, alakok lapos minták után; anatómiai tanulmányok.

II. *Emberi alakok mintázása természet után és diszítványok mintázása öntvények után* (Modelling the human figure from nature and modelling ornament from the cast): fejek, domborművű fejek és egész alakok természet után. Diszítványok öntvények után.

III. *Mintázott tervezetek* (Modelled designs): virág és három tervezet ennek felhasználásával.

IV. *Rajz antik minták után, részletek stb.* (Drawing from the Antique, details etc.): fejek, kezek és lábak, egész alakok, antik szobrokra alkalmazott redőzetek.

V. *Rajz élő minta után* (Drawing from the living model): fejek, kezek és lábak. Záros határidőn belül készítenő tanulmányok. Egész alakok.

VI. *Festés élő minták után; alakok öntvények után egy színben; anatómiai és redőzet, vázlatok* (Painting from the living model; painting the figure from the cast in monochrome; Anatomy and drapery sketches): fejek, alakok. Tanulmányok egy színben természet után. Emberi és állati alakok öntvények után egy színben. Anatómia, redőzet vázlatok.

VII. *Festés: virágok, csendélet és interieurök* (Painting from flowers, still life, and interiors): virágsoportozatok és csendéletek olajban; u. a. vízfestékben. Hangulat tanulmányok, interieurök.

VIII. *Festés: virágok háttér nélkül diszítványok öntvények után egy színben* (Painting flowers without back grounds; painting ornament in monochrome from casts).

IX. *Papirkárpitok, patronnal készült rajzok, vasrácsok* (Wall papers; stencil designs; iron gates).

X. *Festés: diszítványok színes háttéren, könyvillusztrációk; színes nyomatok és falragaszok* (Painting ornament on coloured grounds; book illustrations; designs for coloured prints and posters).

XI. *Csipkék és hímzések* (Laces and embroidery).

XII. *Falburkolattéglák, agyagművesség, mozaik, üvegfestmények és könyvfedelekek* (Tiles, pottery, mosaics, stained glass, and book covers). A címben felsorolt osztályokon kívül e csoportban foglaltatik a következő két alosztály is: növényi tanulmányok diszítványok számára és linoleum.

XIII. *Fém munkák és történelmi stílus diszítványok* (Metal works and historic Ornament).

XIV. *Nyomtatott szövetek, damasztok* (Printed materials, Damasks.)

XV. *Szövött függönyök, szőnyegek, belső díszítés; virág és három tervrajz; A Royal College of Art nevű intézetében készített történelmi tanulmányok* (Woven hangings, carpets; internal decorations; flower and three designs; historic studies from the Royal College of Art.)

XVI. *Építészet* (Architectur): tervezetek, felvételek, építészeti vázlatok.

XVII. *Géprajzok* (Mechanical drawings): árnyékolt és színezett rajzok, skiografia színezett munkarajzok, hajók rajzai és tervei.

Ez az anyag, amely bírálat alá került. Érdekes most már megismerkedni azon elvekkel is, amelyek a vezetők és a tanárok előtt lebegnek, akiknek természetesen az érdeke, hogy az ő meggyőződésük szerinti a legjobb eredményeket éri el, miután ekként tiszta képet nyerünk arról, hogy a tananyag milyen formában jutott kifejezésre a tanítványok munkálkodása révén, és az is sokakat érdekelt, hogy kik ezek a tanítványok.

Lehetetlen, hogy közöljem a Department of Science and Art részéről a tanárok és iskolák számára kiadott vastos kötetre terjedő különféle utasításokat. A nemzeti verseny bíráló bizottságának jelentése elegendő támaszt nyújt nekünk, hogy betekintsünk az angol észjárásba s bizonyos konzekvenciákat levonjunk.

Az általános megjegyzésekből böngészve feltűnő, hogy mindig a művészi tökély fekszik a bírálók szívében első sorban; ezt és az átlag színvonalát hasonlítják össze szüntelen az előző évek termelésével. A részleteknél pedig a következő figyelemre méltó kritikai megjegyzéseket találjuk:

I. *CS. Természet után mintázott levelek.* „A bírálókat meglepi az a körülmény, hogy a növendékek nem fordítanak több figyelmet e hasznos munkálkodásra. *Mintázott redőzetek.* A bírálók felhívják a tanárok és tanulók figyelmét a m. é. jelentésükben tett arra a megjegyzésükre, hogy a redőzeteket több gondnal s behatóbban kellene tanulmányozni a növendék elé állított tényleges redőzet után. A jelen esetben a különféle szövetek sajátosságainak betű szerinti visszaadására kellene törekedni inkább, mint a tárgynak bármely más kezelésére.

II. *Mintázott fejek természet után.* Az a munkásság, a melyet ebben a csoportban látunk, főleg laza, gondos tanulmányon nem alapuló, vázaltszerűsége miatt nevezetes. Minthogy e munkák készítésére nézve nincs szabott határidő, azoknak igen tisztán kellene a komoly s tanulóhoz illő törekvést feltüntetni arra nézve, hogy a formákat és jellemeket kifejezésre hozzák . . . A tanulóknak nem kellene idejüket fantasztikus és épen nem kíváncsú mellék dolgokra vesztegetniük. *Természet után mintázott alakok.* A nagyméretű, be nem fejezett minták nagyobb számban fordulnak elő az idén, mint az előző években. A bírálók azt tartják, hogy a növendékek nem húznak mérlegelhető hasznot az e féle munkálkodásból.

III. *Mintázott tervezetek.* Az idén bemutatott munkákban határozott tendencia nyilvánul a értelmetlen hullámos körvonalakkal való visszaélésre. Számos alakot a tervezetekben tökéletlenül tanulmányoztak a növendékek, a kiknek mindaddig, a míg azokat nem tanulmányozták sikerrel természet után, egyáltalában meg sem kellene engedni, hogy tervezeteikbe alakokat vegyenek fel . . . Tekintettel arra az előnyre, a mely felett a Royal College of Art növendékei rendelkeznek, annak folytán, hogy módjukban van a múzeumi gyűjteményekben lévő régi emlékek kitűnő kivitelét megnézni, a bírálókat meglepi, hogy munkáik oly gyakran vannak befejezettség híjával s oly sokszor lomposak.

IV. *Egész alakok rajzai.* Úgy látszik, hogy túlságosan sok fáradság fordítatik a rajzok kidolgozására s árnyékolására, anélkül, hogy gondosan tanulmányoznák az alak arányait és mozdulatait.

V. *Kezek és lábak.* A bírálók óhajtanák, vajha több iskola követné a leicester-i iskola példáját, a melynek tanítványai oly sikereket értek el ebben a tárgyban. A bírálók kivált a modort, melyet kecses volta tesz nevezetessé, dicsérik. *Egész alakok természet után.* Tekintettel arra a fontosságra, a melyet a bírálók természet után való rajzolásra helyeznek, mint a legjobb eszközre, a melylyel a művészet bármely ágában szert lehet tenni a kitünőségre, nagyon-nagyon örvendenek, hogy ily nagy számú iskola ennyi dolgozatot küldött be az ország minden részéből.

VI. *Festett fejek természet után.* Az e csoport keretében eszközölt munkálkodás még mindig elhibázott. A bíbor tónusoknak sajátságos túltengése észlelhető, a mire nézve azt óhajtják a bírálók, hogy kiküszöböltesék. Az életnek és a világosságnak rendkívüli hiánya tapasztalható, kivéve a díjazottakat, ezekben a tanulmányokban. A tárgy és hátere közötti igaz viszony, ez a rendkívül fontos tekintet, úgy látszik szintén teljesen elkerülte sok tanuló figyelmét. *Festett alakok természet után.* Sajnálatos, hogy az alakok megvilágítása rendszerint nem eléggé egyszerű tanulók számára. A világosság és árnyék okos használata oly célból, hogy a tanuló kifejezhesse és megmintázhassa a formákat, főfontosságú. *Egyszínben festett alakok és állatok öntvények után.* A bírálókat nagyon meglepi, hogy minekutána gyakran ajánlották volna az egyszerű hátttereket, mégis ezeknek egész sora az idén mindenféle lényegtelen dolgokkal zsúfolt. *Anatomia.* A bírálók azt vélik, hogy ezeknek a tanulmányoknak inkább élő alakok után tett tanulmányokkal, a melyek a tanulók keze ügyében vannak, kellene egyenes vonatkozásban lenniök, mint antik alakokkal. *Redőzet tanulmányok.* Majdnem valamennyi tanulmányban a redőzet, a helyett hogy kifejezésre juttatná az alakot, a melyet betakar, öncél gyanánt kezelt, tekintet nélkül arra, hogy mi van alatta.

VII. *Öntvények után egyszínben festett diszítványok.* A Royal College of Art részéről bemutatott tanulmányok mind nagyon nehéz, de igen hasznos minta után készültek; az eredetiben rejlő szellem és dekoratív jelleg azonban, sajnos, egyik munkában sem volt feltalálható.

VIII. *Papirkárpitok . . .* Az idén sokkal nagyobb a sorozata azoknak a dolgozatoknak, melyek rajz tekintetében közhelyek vagy kezelésre nézve meg nem felelők. Számos papirkárpit tervezete el nem fogadható, nem lévén sem koncepcióban sem kezelésben ezen iparág körülményeihez mért. *Patron-festés . . .* Úgy látszik, tényleg tapasztalható több irányú haladás, lévén a munkák változatosak úgy a rajzot mint a kezelést illetőleg. S ha egyfelől még mindig fennáll az a törekvés, hogy az eljárás szabta kellő határozatot átlépjék, másfelől a patron metszés törvényei mégis általában felismertettek.

X. *Falragaszok.* A feliratok egyetlen esetben sem kezelvék teljesen kielégítő módon, akár a megfelelő alak és arány szempontjából tekintsük azokat, akár pedig mint a falragasz rajzának egyik lényeges kiegészítő részét. A betűknek mindig olvashatóknak kell lenniök s jó helyen kell állniok.

XI. *Csipkék.* Jól esik látni, hogy a tanulók nem inspirálják magukat többé kereskedőházak mintáiból, mint annak előtte, és sikerrel törekednek munkáikba a más térről származó eszméket bevenni . . . mikor a formát a természetből merítették, oly stilizálást választottak, mely az anyagnak s az előállítás módjának rendesen megfelel. *Hímzés.* A tervezés ezen ágában az üdeség és találékonyság nevezetes, kivált a természet formáinak diszítő művészeti visszaadásánál.

XII. *Agyagművesség.* A Royal College of Art tanítványainak tervezetein nem igen látszik meg, hogy megfelelően használták volna fel a South Kensington múzeum által nekik nyújtott előnyöket. *Üvegfestészet.* Ennek az osztálynak a munkálkodása végtelenül rossz . . . Az illető semmivel sem bizonyítja, hogy tudná, hogy mi a célszerű ebben az

anyagban. *Könyvkötések.* A tervrajzokban látható felírások sok kívánni valót hagynak hátra; a tanulók, a kik törekvéseket árulnak el ez irányban, túlgyakran esnek affektációba. Meg kellene gondolniok, hogy tisztán a nyakatekertség még nem csinál szép betűt s betűkre jó minták léteznek. *Növény tanulmányok díszítmények számára.* A bírálók annak a szükségét szeretnék az iskolákkal tisztán megértetni, hogy határozott különbséget kell tenni az olyan természet után csinált tanulmány között, mely festői előállítás céljából s a között, mely tervezetek számára készül.

XIII. Ötvösség, ékszerészet. A bírálók több részletrajzot szerettek volna látni, hogy ezek révén a tervezet szerkezete kitűnjék úgy, hogy a mikor az a munkás kezébe kerül, annak ne legyen nehézsége a tervezet kivitelénél. *Történelmi stílus díszítmények.* A történelmi egymásután és folytonosság, úgyszintén a különféle korszakokból választott minták változatossága oly körülmény, melylyel általában nagyon keveset gondolnak a tanulók, mikor az e szakmába vágó tanulmányaik sorozatát összeállítják.

XIV. Nyomtatott anyagok. A tervezetek rendszerint jól alkalmazkodnak az anyaghoz s az előállítás technikájához, de egy részük nem eléggé jól van kivive ahhoz, hogy mint munkarajznak is értéke legyen s ennél fogva jutalmat nem kaptak.

XV. Szövött függönyök, kárpitok stb. A bírálók örömmel látják, hogy a tanulók, kivált a kisebb rajzokban, egyszerű motívumokat használnak és kerülnek a közönségeseket, melyek oly gyakran fordulnak elő a kereskedésben és örülnek, hogy sok esetben ugyanaz tervezte a rajzot, a ki el is készíti a tárgyat. *Szőnyegek.* A bírálók örülnek, hogy frissebb motívumokat használnak szőnyegek tervezeteinél. *Virágok és három tervrajz* (bizonyítványok elnyerhetése céljából végzett pályamunkák). A növényeknek különféle tárgyakhoz való alkalmazásánál nyilvánvaló a törekvés, hogy egyuttal megőriztessék a virágok színe s a növény szerkezete. Ezekben a gyakorlatokban komoly kísérletek történtek arra nézve, hogy a tervezetek annak az anyagnak a követelményeihez alkalmazkodjanak, a melyekre gondolvák, de lehetne még több gondot fordítani ebben az irányban.

Mi oknál fogva osztottak ki jutalmakat? Ez is olyan kérdés, melynek kiváló fontosságot tulajdonítok, mert ezek az indokolások érdekesen egészítik ki s magyarázzák meg az iskolai tevékenységet s mélyebb pillantást engednek a rendszerbe s azokba az elvekbe, melyeket követnek vagy követendőnek tartanak a művészeti oktatásnál Angliában. Mivel azonban a bíráló bizottság közzétett e megjegyzései csak az illető munkával szemben, a melyről szó van, élvezhetők igazán, főleg az itt képben ábrázolt rajzokhoz fűzötteket fogom ismételni.

Arany-érmeket ítéltek oda . . . „ mint kiknek mintázási módja a többi növendékek figyelmébe ajánlható az abban nyilvánuló komoly tanulmány, minden fortély hiánya s lelkiismeretessége végett (70. l. sz.) . . . „ a Discobolos egy finom rajzáért, mely keresetlen s férfias kezelése miatt nevezetes . . . „ erőteljes s jó megfigyelésre valló két rajzáért, melyeknek kecses a modellirozása (73. l. 1. sz.) . . . „ kecses s határozottan eredeti tervezeteért (74. l.) . . . „ munkáinak mindvégig tapasztalható egyformán kitűnő voltáért. Tervezetei az koncepció változatosságáról s a fehér és fekete hatása iránt való helyes érzékről tanuszkodnak (76. és. 77. l.) . . . „ a tervek egy sorozatáért, mely nagy terjedelmű anyagot ölel fel. E sorozat nem épen eredetisége miatt nevezetes, de nagy tehetséggel rajzolt s gyakorlati arravalósága ki van mutatva a tervekhez csatolt, kivitt minták segítségével (80–82. l.) . . . „ tervezetért, mely nehézségeket okozó elemeknek sikerült kombinációja, hatása a tömegek kezelését tekintve s szellemét illetőleg jól alkalmazkodik a nyomtatott bársonyhoz (88. l. 2. sz.)

Ehhez hasonló azok az indokolások, melyekkel a bírálók az ezüst-érmek kiadását kísérik; csak a kritikai megjegyzések erősebbek. Egyet-kettőt ezekből is idézek . . .

arany érmet kapott volna, ha összes vázlatai a legjobb vázlatának színvonalát elérték volna . . . egyszerű kezelésért s kitűnő megmintázásért . . . rajzának s színeinek igaz voltaért s a virág növéseinek sajátosságai iránt mutatkozó helyes érzékeért . . . a bírálók helyeslik a kompozíció vezérlő vonalainak egyszerűségét. A pilaszterek megfelelően kezeltek, anélkül, hogy túl közelről követnék az elcsépelt formákat . . . a lehető legegyszerűbb tervezetek egyrésze nagyon ajánlatos, a miért is ezüst-érmet kapott.

Végül azt, hogy mennyire szigorúak a bírálók a jutalmak megítélésében s mekkora becsben kívánják tartatni az arany-érmet, mi sem jellemzi jobban, mint az utolsónak ide ígatott idézet: Ezüst-érmet ítéltek meg . . . „rajzaikért, a melyekben a munka mindenestül csodálatos. Nehéz elképzelni, hogy tanuló munkája a kitűnőség magasabb fokára legyen emelhető ebben a csoportban.“ Ehhez azt jegyzem meg: nehéz elképzelni a tőkély mekkora fokát kell a tanulónak elérnie, hogy a jury érdemesnek találja a legmagasabb kitüntetésre!

De meg is látszott a kellően alkalmazott szigor eredménye, mert úgy gondolom, hogy az, a mi minden látogatót legelőször megragadott az itt kiállított dolgozatok megtekintésénél, az a munkák rendkívüli magas művészi színvonala volt s előállításuk tökéletessége. Emlékezzünk csak vissza a 70. lapon rajzban bemutatott gyönyörű női alakra s az 87. lapon található 1. sz. tervezetre nyomtatott muszlinhez, mely utóbbit egy 19 éves fiatal ember készített.

Nem vagyok barátja a változtatás nélkül átplántált külföldi intézményeknek; máris bőviben vagyunk ezeknek s akárhova tekintünk, majdnem minden téren találkozunk efféle idegen jövevényekkel, melyeknek nemzetünk eszejárásához a legtöbb esetben semmi közük; rendesen azonban homlokegyenest ellenkeznek mindazzal, a mi a magyarnak sajátosságát képezi. Hanem azért a jelen esetben nem volna kifogásom az ellen, ha ott a hol az iparművészet fejlesztéséről van szó, meghonosítanók az „Angol rendszert“ úgy, ahogy én azt látom s a minőnek én azt tapasztalásból ismerem.

Abból, a mit az előző lapokon elmondtam, s a mit egyébként sokan tudnak, az világlik ki, hogy a „rendszer“ legelső törekvése a rajztanításnak, mint a művészet alapkövének és tengelyének lehető terjesztése. Erre a vall a „Directory with regulations for establishing & conducting Science and Art schools and classes“ című s utasításokat tartalmazó hivatalos kiadvány e rendelkezése. „Ehhez a vizsgálóhoz (rendes évvégi vizsgák) mindenki — „All persons“ — a ki jelentkezik s nemcsak, a ki az iskolát vagy osztályt látogatja, oda bocsájtandó.“

Ennek a rendelkezésnek méltó kiegészítése az a másik intézkedés, melynek értelmében minden rajztanítónak joga van tanítványainak a munkáit a központba küldeni s kérni, hogy az elért eredményekhez képest külön megjutalmaztassanak. E jutalom lehet 2 shilling, de lehet 2 font sterling is. Az angol kormány az 1897/8. évben 304.781 fontot, azaz három és fél milliónál többet költött segélyekre a rajztanításra s egyéb ezzel összefüggő célokra.

A nemzeti verseny szintén nyitva áll Anglia valamennyi iskoláinak növendéke számára. Mindössze csak azt kívánják, hogy a pályamunka az iskolában magában készült legyen, képesített tanárok felügyelete alatt. Egy további megszorítás áll fenn a díjak tekintetében, a mennyiben ilyeneket nem kaphatnak, a kik előzőleg nyertek érmeket, tanárok s a Royal College (tanárképző) tagjai. Ez utóbbiak számára tiszteletdíjak vannak fentartva.

A második elv, mely végig vonul az angol tanítás módján s a kiállított anyagon is szembeszökő volt, a pontos, lelkiismeretes, becsületes, mindenféle szemfényvesztést, fortélyt s álgénialitást kárhóztató munkálkodásra való szoktatás. Mély életbölcsségre valló elv, mely már akkor is biztosított fölényt és kelendőséget az angol ipari készítményeknek, mikor még az volt a hírok, hogy ízléstelenek. Kivált ott fontos ez a módszer a rajz-

oktatásnál, a hol sok a több-kevesebb tehetséggel megáldott ember, mint nálunk, a hol tehát a természet adományából fakadó erő érzete könnyen elragadja a kezdőt, a ki — hány-szor esik ez meg hazánkban! — gyönyörű ígérettel kezdi pályafutását, s azt ezzel igen sokszor be is fejezi, mert — nem tanult eleget s elég alaposan. „All in good time“, mondja az angol; mindent a maga idejében. Kezdetben nemcsak a szemet s a kezet kell iskolázni, de a lelket is, hadd tanulja meg az ifjú, hogy feladatát csak akkor tekintheti teljesen megoldottnak, ha ahhoz összes jóakarátát és tehetségét felhasználta. Majd bekövetkezik az ideje annak, hogy szabadjára bocsájtják, sőt a mikor mindenek felett azt kívánják tőle, hogy csakis a saját lábán járjon, legyen önálló s ne forduljon máshoz a maga boldogulása végett, miután ennek forrása a saját ereje. S ez ismét egy további pontja a „rendszernek“, melynek nagy hasznát vehetnők mi is; sőt talán a legnevezetesebbek egyike, mert vissza vezetne bennünket nemzeti sajátságainkhoz s velünk született ízlésünk soha eléggé nem támogatható kultuszához.

Feltárta a kiállított anyag a történelmi mult iránti tiszteletet s azt, hogy a régi kor műemlékeinek tanulmánya mennyire össze van forrasztva az oktatással. A bírálók is nem egyszer utalják a növendékeket, e lélek és ízlés nemesítő foglalkozásra; de úgy látszik főleg csak akkor, a mikor önállóan kezdenek tervezgetni, a mikor egyéniségük bizonyos mértékig már megülepedett, mikor eléggé műveltek, hogy megértsék a szépségek lényegét s azt ne a külsőségekben keressék „wie er sich rauspert und wie er spukt“; szóval mikor haszonnal másolgathatnak, egyéni ízlésük lényegesebb befolyásoltatása nélkül.

Egy bizonyos pontig elérve, a folytonos szigorú megfigyelés s a láttottak igaz visszadása által megedzett, s immár gondolatok megtestesítésére is előkészített tanítványtól új, eredeti alkotásokat kívánnak; ezeket emelik ki, ezeket dicsérik s jutalmazzák. Ez is a tervszerű „training“-hez tartozik. Vezetésméje az a törekvés, hogy az angol művészi géniusznak erőt kölcsönözzön a békes hódításhoz, kiváló helyet biztosítson neki idővel a nemzetközi versenyben, s ezzel anyagi boldogulást is. A forrását ennek pedig a természetben keresik, a melyhez folyton folyvást elvezetik a tanulót, megfelelő feladatok révén: tanulmányokat kell készítenie növények és állatok után „in preparation for ornament“ a mint mondják; azaz vázlatokat, a melyekben csak a jellemző részeket rögzítik meg, azokat, a melyek alkalmasoknak látszanak, hogy belőlök diszítványok fejlesztesse. Ennek talán legügyesebb módja a hármass feladat rendszere. A tanítványnak ugyanis egy virágot jelölnek meg, s három előre megadott, határolt különféle alakú felületet, a melyekbe neki tetszés szerinti három tárgyat kell terveznie az illető virágból stilizált diszítványok felhasználásával. Ilyen feladatokat tüntetnek fel a 90. és a 91–94. lapokon látható rajzok. Ezt az eljárást a legegészségesebb szellemi tornagyakorlatok egyikeként tartom, mert a tanuló nemcsak a közvetlen stilizálásban sajátít el könnyedséget, de annak folytán, hogy fantáziája előre meghatározott korlátokon belül kényszerült mozogni, elő van készítve az életben számtalanszor előforduló esetekre. Például, midőn szobának, lépcsőnek, bútordaraboknak stb. meg nem változtatható felületeit kell egy bizonyos szelvényben, a megrendelő ízléséhez képest, művészi módon megoldani, mely esetben a megrendelő a bíráló bizottság, ízlése a virág, a három felület pedig a diszítendő dolog.

Itt egy rövid kitérést szeretnék közbeszúrni. Talán nem tévedek, ha azt állítom, hogy az angol stílus keletkezésének s egészséges fejlődésének a titka ekként határozható meg néhány szóban: az önálló egyén, a ki tanulmányozta a régi műemlékeket s a természetből merítvén inspirációját, újat keres.

A XIX. század művészete elérkezett a legújabb változathoz, a melyet jobb jelző hiányában az új művészetnek „l'art nouveau“ neveztünk el. Két válfaja van: az angol s egy másik, a melyet talán belga-németnek mondhatunk. Az utóbbi keresett, akarattal, öntudatosan csinált, az újabb s máris szisztemát dolgozott ki a maga számára, a mi ter-

mészetes, nem lévén megszületett eredmény, hanem máról hónapra megfogamzott elhatározás gyümölcse. Kivált a németekről áll ez, a kik tegnap még nyakig usztak a „régiben”, egyre-másra készítvén a német renaissance, stb. stílusban „érett” „empfinden”, tárgyakat, másnapra reá, látván, hogy az esztetikai világnézetben változás állott be, őket a szomszédok megelőzik, s felismerve a helyzetet, a velük született gyakorlati ösztönrel, rövidesen birtokba vették a mások szellemi tőkéjét s azt most sietve s lehetőleg úgy aknázzák ki, hogy legelől legyenek: köznyelven szólva, túllicitálják a többieket. Innét a túlzás, melylyel lépten-nyomon találkozunk a német művészeti produkcióban. Ennek egyébiránt történelmi alapja nem lévén, kellett, hogy magának mihez tarthatás végett bizonyos szabályokat alkosson, hogy kiki képes legyen az új szellem követelte úton haladni. Ezért lehet a német és belga munkákat is, a mennyiben t. i. eredetiek, azonnal megkülönböztetni az angolokétól. Franciaország még nincsen tisztában magával: keres. Nehezen tud kibontakozni a nemzeti stílusok hagyományából s keresi, — nagyon okosan és helyesen — miként lehetne új formában is franciának megmaradnia.

Angliában 1835-ben küldték ki az első bizottságot a végből, hogy tanulmányozza, mik volnának a legjobb eszközök, a művészet ismeretének s a rajz principiumainak terjesztésére az ország, de kivált annak kézművességgel foglalkozó lakossága között, s 1836-ban szavaztak meg legelőször 1,500 fontot (18,000 frt) egy múzeummal és felolvasásokkal kapcsolatos rajziskola (Normal School of Design) számára. Az akkor megállapított oktatási rendszer azóta bizonyára sokat változott; mindamellett kétségtelen, hogy az, a mit ma látunk olybá vehető, mint a hatvan év előtt megindított s attól fogva öntudatosan s következetesen folytatott munkásság eredménye. Van-e ország, mely ily multtal dicsekedhetik a művészeti oktatás mezején s kell-e csodálnunk, ha ma az angolok megelőznek mindenkit a művészi ipar terén? Az, a mit modern angol stílusnak kereszteltünk el, egyszerűen a század diszító stílusának egyelőre legtökéletesebb kifejezése; már csak azért is, mert az egyetlen, mely a logika örök törvényei szerint jött létre. Az angolok művészeti ipara a mult századnak, illetőleg a jelen század első évtizedeinek hagyományaihoz kapcsolt, számos külső impulzust vett fel s emésztett meg, így először a kora olasz renaissanceot, majd Kelet-Ázsiát és Indiát, e mellett állandóan a természet szépségeit kutatva s fel dolgozva nőtt fel, a míg végül kifejecesedett azzá, a minek látjuk ma: újnak s nemzetinek. Szóval az angol stílus művészettörténeti folytonossággal bíró nyilvánulás s ez oknál fogva egészséges és életképes. De még igazság és őszinteség dolgában is különbözik az angolok munkálkodása a németekétől, mert a míg amazok csak azt reprodukálják, a mit látnak, emezek mintegy szuggerálják önmaguknak, hogy mit lássanak. Érdekes, hogy maguk az angolok határozottan tiltakoznak az ellen, mintha ők a legmodernebb irányzatnak hódolnának a művészetben. Szemük lassanként hozzá szokván a természetes, fokozatos, ugrás nélküli változások folyamatához, nem látják, mennyire másokká lettek a legutóbbi félszáz évben, míg szomszédaik, távolabb állva, jobban észreveszik az egyes fejezeteket. Stílust a szó szoros értelmében talán angolok sem találtak még meg, a mennyiben sem az építészetre nem hatottak gyökeresen átalakítólag, sem új, a modern technika vivmányait kiaknázó szerkezeti formákkal nem ajándékozták meg az emberiséget. De ez is jönni fog, akkor, a mikor az építészet nem fogja többé röstelleni a XIX. század szülte szerkezeteket, azok anyagát s nem igyekszik ezeket más ruhába bujztatni, azt vélvén, hogy ezzel lemond az emlékszerűségről. E téren még a fogalmaknak kell megváltozniok.

Cikkelyem végére hagytam a tárlat anyagának méltatását. Nem volt teljes, mert Londonban 1,814 munka képezte a Nemzeti Verseny kiállítását; nálunk pedig csak 352 darab volt látható. Elmaradt, mert nem kértem, 5 arany-, 32 ezüst-, 283 bronzéremmel és 721 könyvjutalommal kitüntetett szerző munkája. E szerint közönségünk a javában gyönyörködött. A magas művészi színvonalon felül meglepő volt a bemutatás módjában

kifejtett ügyesség; de kivált a kéz biztossága: ingadozás, kétkedés, a mit a franciák à peu-près-nek mondanak, sehol sem volt tapasztalható; a sok „körülbelül“ helyes körvonal helyett, az illető mindig az egyetlen jót választotta s érvényesítette minden kétséget kizáró módon; mindig határozott formákat adott vissza s ezeket sohasem igyekezett homályos, így is úgy is hangulatokkal pótolni. A legjellemzőbb példák egyike volt a Bechstein-féle zongorák falragasza, e tisztán ecsettel készült tervezet, mely még a zongora skurcainál sem vette igénybe az előzetes rajz nyújtotta könnyítést. Tökéletesen egyetértek Vig Albertnek egyébként is kitűnő fejtegetéseivel, hogy t. i. a kompozíciók legkiválóbbjai a síkban tervezett csoportok, papirkárpitok és egyéb nyomtatott minták voltak; viszont a bútór-ipar s ezzel kapcsolatban az egész belső dekoráció inkább szegényes benyomást tett. A magyarázatot talán az előbbi megjegyzésem adja meg, ugyanis, hogy a szerkezeti formák új irányú művészi megoldása még a jövő feladata. Annál üdőbbek s szebbek voltak a virágokból stilizált motívumok, a melyeknél nemcsak a változatosság de az éles megfigyelés, a növény sajátos növéseinek mindvégig szemmelkísérhető feltüntetése és a választott anyaghoz mért kidolgozása lepték meg a nézőt. A tervezeteknek e feltűnő jellemvonását illetőleg felvilágosításképp megemlíteném, hogy az angol iskolák mindenha nagy súlyt helyeztek arra, hogy a tervezetek kivihetők legyenek s ebben a versenyben nappal a gyárakban tényleg alkalmazott, este iskolát látogató egyének munkái is lévén, eléggé természetes, hogy a pályaművek a szakavatottság bélyegét magukon viselték. A színhangulatok s a dekoratív lépték „l'échelle décorative“ is érdekelték. Az angolok előszeretettel viseltetnek a sárga szín iránt; mely levegőjüknek jellegzetes színe; kedvelik, kivált újabban, a kéket, zöldet, és a violát, melyeknek éles volta feltűnő. Ámde erre nézve tudni kell, hogy az angolok sárgás burokon átszűrődő világossága elveszi e színek élet, nemesebb, szürkés árnyalatot kölcsönözve nekik; vagyis u. az a szín ott másképp hat, mint itt. A dekoratív méretek pedig napról-napra nagyobbakká lesznek, s e tekintetben közelednek a középkor méreteihez, melyek az adott felülethez képest szintén szertelen — már mint a mi eddigi felfogásunkhoz képest — nagyok voltak. Az egy — másfél méteres mustrájú tapéták épen nem termekhez készültek, ilyenek ritkák Angliában, hanem a mieinknél is kisebb meretű, főleg alacsonyabb szobákhoz, a melyeknek falán a mustra, tekintettel a frizre s a lambrira, esetleg csak egyszer ismétlődik. Egyáltalában nem tetszettek nekem az olajfestményű dolgozatok. Sem a szín, sem az ecsetkezelés nem állotta meg a kritikát.

Végezetül egy előttem végtelen becsben álló tulajdonságát élveztem a kiállításnak, a melyet azonban csak azok vehettek észre benne, a kik sokszor voltak Angliában s ott családok körében is időztek: a nemzeti vonást. Mert nemzeti volt ez a tárlat elejétől végig. Miben állott ez a nemzeti vonás? Ezernyi, sokszor meg sem fogható apróságban: a merevség egy nemében, a minő az angol ember mozdulata; a korrektségben, e szó minden értelmére gondolva; a színek hidegségében, a minő az élet külső megjelenése Angliában és főleg a naivságban, mely az angolokat, mikor maguk között vannak, annyira megkülönbözteti a többi civilizált népektől. El sem képzelhető, lelkületük mennyire gyermekes, romlatlan, fogékony. Igazán csodálatos, hogy az a nemzet, mely zömében a legtávolabb áll a fin-de-siècle-től, adott légyen jelleget a századvégi iparművészetnek.

Radisics Jenő.

MAGYAR ORNAMENTIKA.

Forrás-tanulmányokból kiinduló s alapvető szakmunkákban eddigelé még vajmi szegény művészeti irodalmunkat, ismét új kötettel gyarapította *Huszka József*, a kinek nemzeti ornamentikánk tanulmányozása terén betöltött úttörő szerepe aránylag rövid időközökben megjelent munkáiból, mint a minők „*Magyar díszítő stíl*“, „*A székely ház*“, általánosan ösmeretes. Kevés író vagy tervező művész dicsekedhetik működésének oly nagy és közvetetlen hatásával, mint a minő Huszka e két műveé s a szakfolyóiratokban kifejtett tevékenységéé volt.

Hogy modern díszítő művészetünkben a nemzeti irány mind élénkebben érvényesülni próbál, azt nem kis részben az ő lelkes buzgólkodásának, irott és élőszóval kifejtett, rajzokkal kísért agitációinak köszönhetjük. Az építészetben, a magyar stílus megteremtésére irányuló törekvéseket, a melyeknek fölötte érdekes s külföldön is figyelemre méltatott kísérletét iparművészeti palotánkon kívül nem egy monumentális épületünkön látjuk megtestesítve: részben szintén az ő népies ornamentika-tanulmányaira vezethetjük vissza.

A népies ornamentika, illetve elemeinek és rendszerének a kritikai méltatása a tárgy legújabb könyvének is, a mely gazdagon illusztrálva, a magyar mérnök- és építész-egylet jóvoltából, továbbá a kereskedelmi s a vallás- és közoktatásügyi miniszterium támogatásával a szerző kiadásában most jelent meg.*

Húsz évi szorgalmas gyűjtés, éles szemmel véghez vitt vizsgálatok és összehasonlítások, a segédtudományok hatalmas apparátusát felölelő tanulmányok eredménye e könyv, a melyben megtaláljuk sajátos, népies ornamentikánknak, — bizvást elmondhatjuk, hogy teljes anyagát. A pontos kivitelű s részben színesen reprodukált rajzok képezik a kötet magvát, a melynek magyarázó szövege rövid, de elég kimerítő ahhoz, hogy biztos kalauzul szolgáljon a magyar ornamentika mai főforrásaiból merített ábrák impozáns tömegéhez.

A cifra szűr és a suba, ez ősmagyar öltözet-darabok, legtisztább forrásai *Huszka József* szerint a magyar ornamentikának. Készítőik: a szücs és a szűrszabó, mindenkor a magyar nép fiai sorából kerültek ki, a kiknek konzervatív természetéhez képest e

* *Magyar Ornamentika*. Irta és rajzolta Huszka József, Budapest. A Pátria nyomása, 1898. Negyed-rét, 16 l. szöveg és 50 tábla rajz. Ára fűzve 25 korona.

ruhadarabok szabásának a jellege s diszítésének a módja évszázadokon keresztül sem változott meg soha. Ornamentikánk egyéb forrásai még a különböző faragványok, házi szerszámok, a melyeket szerzőnk föl sorolván, nemzeti ornamentikánk elemeinek a rendszérét állapítja meg, a melynek tárgyalásánál a jelenből kiindulva, mindenkor a múltba megy vissza, s a mennyire a nagy megszakítások okozta akadályok megengedik, ornamentikánk fejlődésének ezer éves folytonosságát is igyekszik kimutatni s e célból az összehasonlításra alkalmas anyag után a honfoglaláskori sírok, Ázsiának az ősmagyarokkal érintkezésben állott népei emlékeinek az ornamentikájáig is nyúl.

Ennek az óriási anyagnak földolgozása egyetlen kutatónak, szinte ember fölötti feladat s épp azért menthetővé teszi a műnek helyelyi-közzel fölmerülő fogyatkozásait, mint a minők az ornamentikánk összefoglaló tárgyalásának a hézagai, némely kevésbbé szilárd alapra épített föltevések, a melyek bírálatáról ősmertetésünk folyamán még lesz szó.

Ornamentikánk elemeit Huszka József négy csoportba osztja: állati, növényi, mértani és tárgyi elemekre, a melyek között a növényeké s ezekből is a virágé a főszerep, a melynek stilizálása közben a magyar népies művészetre nézve jellemző, hogy a szár és levél elenyészik és mindenek fölött a szirmok dominálnak.

A virágok közé sorozza szerzőnk a pávatollat is, mely egyike ornamentikánk legelterjedtebb elemeinek s míg egyrészt igen gyakran virágokkal keresztező formákban lép föl, alkalmazásánál legtöbbször kezelése is virágnak tünteti föl, oly annyira, hogy maga a nép is ennek tartja. Az első táblák rajzaiban, nyomról-nyomra követhetjük az átmenetet, a melyen a pávatoll, mint ékítő elem, fejlődése folyamán keresztül esik, virággá módosul, oly annyira, hogy egyik-másik példányát cifra szűrőkön a francia rokokó rózsáival téveszthetnők össze, ha szerzőnk ízről-ízre ki nem mutatná, hogy hasonult át ezzel csak külsőleg azonossá. Más érdekes változatai ornamentikánk ez elemének a pozsonyi és nyitrai megyei virág-alakok, a melyek a likacsos himzés természetéhez képest módosultak s a melyeket a csehek sajátjuknak állítanak, a mit »képtelen fejlődési elméletekkel igyekeznek bizonyítani.« Ezeknek a behatóbb bírálatáról, megdöntéséről szerzőnk azonban megfélekedett; mind a mellett ez egyetlen ékítő elemről írt monografiája így is bámulatraméltóan teljes s XVII–XVIII. századbeli példákra terjeszkedvén ki, a XVI. századból is fölmutat biztosan datált emlékeket, a melyekkel aztán már csak honfoglaláskori és az első Árpádok idejéből való sírokban, de itt is csak fémtárgyakon, fityegőkön, boglárokon, vert és öntött ékszerek rozettáin találkozunk s gyakran szinte a fölismerhetetlenségig stilizált formákban. A pávatoll eredetének folklorisztikus és történelmi módszerrel való megvitatása fejezi be szerzőnk ornamentikánk ezen elemének a tárgyalását, mely épp oly alapos a többi ékítő motívumunk ősmertetésénél.

A pávatollal egyforma gyakorisággal lép föl ornamentikánkban a krizanthémum, a Katalin-virág, a melynek ősiségét szintén kimutatja, míg népies diszítő-művészetünk másik kedvelt motívumáról, a rózsáról, azt véli, hogy naturalisztikus kezelésénél fogva újabbkori s megmagyarítva a pávatollal vagy a krizanthémummal összefolyva lép föl. A szegfű, e XVI. és XVII. századbeli himzéseken is föllépő elem szerzőnk szerint tulajdonképpen stilizált páva-fark; a lilium pedig, a melyet rendszerint a tulipánnal tévesztenek össze s a tulipános ládák után általában a magyar stílus főmotívumának tartanak, csak székely kapukon s festett tárgyakon fordul elő s szintén kevésbbé jellegzetes, nem is ősi. Végül még egy ősi növényi elemről a magyar ornamentikának emlékezik meg szerzőnk, nagy néprajzi és összehasonlító ornamentikai apparátussal: az istenfáról, a melynek szimbolikus jelentősége, a pogány vallás maradványaként még ma is él s a melynek »magyarországi ezeréves életét, e hazán túl még két-három annyi előzte meg.« Az asszír szent-fának a magyar folytatása az istenfő, a melylyel pogánykori sírok érclemezein, székely kapuk faragványain, kúnsági és matyó bőrhimzéseken egyaránt találkozunk.

Népies ornamentikánk elemeinek második csoportja az állati dísz, a melynek motívumait szerzőnk szintén nem történeti időrendben, hanem gyakoriságuk szerint tárgyalja. E körülmény a növényi motívumoknál, a hol minden egyes elem tárgyalása valóságos kis monografiává kerekedik ki, nem hat zavarólag, az állati elemeknél azonban, a melyek magukban véve kevésbbé jellegzetesek, szerzőnknek kevesebb anyagot is nyújtottak, minduntalan kizökkenti a tárgyalást természetes medréből s ornamentikánk ez elemeinek a fejlődéséről nem enged az előbbiekéhez hasonlóan áttekinthető képet kidomborítani. A madarakat, mint ornamentikánk állati elemeit, csak a közelmúlt és a jelen díszítésményeiről ösmerjük; szerzőnk mégis a pávával kezdi az állati díszítés elemeinek a tárgyalását s nagy kitéréssel ez állat szimbolikus jelentőségének a fejtegetésébe mélyed. Föltevését, a melylyel a hindu mithosz Indrájáéval igyekszik jelentését egyezőnek kimutatni, sokan nem fogják elfogadni, mivel bizonyítéka is alighanem téves erre nézve. A régi magyar vitézi emléket idézi annak bizonyosságaként, hogy a páva a magyar nép szemében a nap szimboluma, a melynek két sora így szól:

A hol te jársz, az nap megáll
Páva módra nézvén, csudál.

Itt bizonyára nem a napra vonatkozik a páva szó, hanem arra, hogy a leányt nézi s csudálja, mint a ki olyan szép, miként a páva.

Föltevések helyett ismét kézzel fogható példákat kapunk a szarvas tárgyalásánál, a mely már honfoglaláskori emlékeken is szerepel, miként egy esetben a ló is, melyet különben dacára lovas nemzet létének, a magyar napjainkig alig használt föl ornamentikájában. Még előbb szerzünk tudomást a kos, kutya, medve, kecske kevésbbé jelentős ornamentális szerepéről; elfeledett elemek, de a honfoglalók ékszerein gyakran előfordulnak a képzelt szörnyalakok. Ismét sűrűn szerepel a mértani dísz, a melyet a magyar ornamentikában az jellemez első sorban, hogy elemei nagyrészt a körvonalból telnek ki.

A magyar ornamentikának mindezeket az elemeit, pontos kivitelű rajzban, sematikusán tizenhat táblán mutatja be szerzőnk, a melynek mindegyikén 20–40 ábra van. A motívumok e gazdagsága és változatossága magában véve is mesés s teljesen igazolja Huszka Józsefet, a kinek a magyar ornamentikáért évek hosszú sora óta folytatott buzgólkodását nem egyszer illuzióriusnak tüntették föl. Egy táblán összehasonlítás okáért szerzőnk szasszanida motívumokat is mutat be. Sokan fogják sajnálni, hogy képzőművészetünk múltjából nem merített példákat. Sgraffitto, stucco, de falfaragványos, építészeti- és érc-emlékeink ékítményei a XVI–XVIII. században elemekben és azok elrendezésében annyi nemzeti vonást tükröztetnek vissza, hogy a „Magyar Ornamentika“ keretébe bátran bele lettek volna illeszthetők. S ez annyival is inkább ajánlatos lett volna, mivel bizonyos, hogy legalább is oly nagy befolyással voltak népies ornamentikánk fejlődésére, mint a perzsa előképek, a melyekből Huszka József motívumainak rendszerét javarészt levezeti.

Műve így helyesebben magyar *népies* ornamentikának volna nevezendő, de mint ilyen, aztán a teljesség soha sem várt, ideális fokán áll. Az elemek rendszerét föltüntető rajzokon kívül harmincnál több táblán ezek alkalmazását, csoportosítását s színhatásait mutatja be szerzőnk, melyekhez szintén írt összefoglaló szöveget, a melyek, a rajtuk bemutatott anyag szemkápráztató változatosságával, gazdagságával úgy hatnak ránk, mintha a szerző valami nagyszabású múzeumot várásolt volna elénk, nagy szorgalmával, kitaró lelkesedésével, mely ma oly ritka s a mely szakismereteivel, nagy tudásával párosulva, könyvének művészeti irodalmunkban soha el nem évülő értéket biztosít.

KÜLFÖLDI SZEMLE.

A magyar iparművészet téli szezonja ez idén oly gazdag volt eseményekben, hogy ezek tárgyalása már legutóbbi füzetünkben is kiszorította a külföld nevezetesebb iparművészeti jelenségeivel foglalkozó rovatainkat.* Az aktuális hazai anyag most is nagy s mivel első sorban ennek alapos tárgyalása feladatunk, külföldi rovatainkat összevonva, az idegenben is mind elevenebb pezsgéssel föllendülő iparművészet s a mennyiben erre hatással van a képzőművészetnek is, csak legfontosabb mozzanatairól számolunk be. A mi a külföld művészetét általában jellemzi, egyre szembetűnőbb, hogy a művészeti tevékenység súlypontja világszerte mindinkább az iparművészetre esik. Államok, a társadalom, a grande Art nevesnél nevesebb művelői, egymással vetekedve karolják föl, tudatára ébredvén az igazságnak, hogy a szép kultuszának, a jelen e mind szélesebb köröket átható evangéliumának, a melytől anyagi haladása közben a nemesebb ideálokról megfeledkezett erkölcsi csődtől rettegő, forrongó korunk megváltását várja: az iparművészet leghathatósabb terjesztője, a mely mindennapi környezetünket szebbé, művésziesebbé varázsolja, a gépek térfoglalásával géppé sülyedt ipari munkás alkotásaiba szellemi tartalmat önteni igyekszik, miközben anyagi boldogulását elősegítve, lelkét is a fölforgató eszméktől a nemesebb ideálok felé tereli. Az iparművészetben kezd kijegecedni korunk képzőművészetének sokáig félre magyarázott s féktelen individualizmusban csapongó törekvése nyomában a nemzeti irány, a mely egyöntetű s céltudatos igyekezettel a faji jelleg visszatükröztetésén fárad, mindazonáltal nem zárkozik el ridegen a külföldtől, ha ott asszimilálásra alkalmas anyagot, figyelemreméltó új vívmányokat, tanulságos példákat talál. Mi zárkozhatunk el a legkevésbé — a kezdet kezdetén állván — a külföld művészeti mozgalmaitól s mivel az ezekkel foglalkozó rovataink az utolsó füzetből kiszorultak, az alábbiakban, a letűnt év utolsó negyedének egyes jelentősebb külföldi művészeti eseményeit közöljük.

*

* Sajnos, hogy a mostani füzetben is, a hely szűke miatt, csak töredékét hozhattuk annak az anyagnak, a mit e rovat számára gyűjtöttünk.

A szerk.

Az osztrák iparművészeti múzeum és a bécsi iparművészeti társulat viszálya. Még a múlt év tavaszán kezdődött e harc, a mely érdekes mozzanataival immár egész Európa figyelmét fölkellette. Mióta az osztrák iparművészeti múzeum élére Scala udvari tanácsos került, az iparművészeti társulat, mely azelőtt a múzeummal együtt működve kiállításait is helyiségeiben rendezte, elszakadt ettől. Az ok ez elszakadásra, a melyet hónapokig tartó szóharc, a pártoskodásba belekeveredni nem akaró Rainer főhercegnek, mind a két iparművészeti intézmény egész emberöltőn át volt védnökének, a leköszönése előzött meg, a modern szellemű világlátott, új múzeumi igazgatónak viselkedése volt. A finom ízlésű Scala ugyanis lendíteni akarván a maradásában tespedő bécsi műiparon, a modern művészet irányait kezdte kiállításával megismertetni. E célból angol butorokat hozatott Bécsbe s ezek nyomán új formájú szoba-berendezéseket készíttetett odavaló iparosokkal. Az iparművészeti társulat nem lévén barátja a modern iránynak, állást foglalt Scala ellen, a ki azonban nem zavartatta magát s tovább haladt útján. A konfliktus még élesebb kitörését okozta Scala visszatartó viselkedése, midőn az iparművészeti társulat rendes téli kiállítását rendezni akarván, a helyiségek ügyében ismét a múzeumhoz fordult. Ez ellen az iparművészeti társulat az osztrák kultusz-kormányhoz intézett fölratot s a miniszter döntését most mind a két táborban feszült érdeklődéssel várják.

Puvis de Chavannes halála. A múlt évben, október hó 24-én, hetvennégy éves korában lehelte ki mindvégig ifjúkori frissességgel tevékeny, zseniális lelkét, a francia festőművészet e legkimagaslóbb alakja s a veszteséget, mely benne első sorban az általa szinte új életre keltett dekoratív festészetet érte, országról-országra megsiradják az egész világ népei. Nagy stílusművész volt, a kinek szívét-lelkét megragadó, őszinte páthosza csak a Giottóéval hasonlítható össze, zseniális s minden ízében eredeti, korszakot alkotó művész-egénység,

a nagy koncepciók kiapadhatatlan teremtő erővel megáldott mestere, az idealizmusnak műveivel s életének cselekedeteivel egyaránt mindhalálig lelkes apostola. Felületes emberek, színezésének és rajzának a fogyatékoságát hangoztatják, mely szerintük megzavarja nagy eszméket földolgozó műveinek a közvetlen hatását. Ellenkezőleg; az egyformán érvényesülő klorit és rajz ritka s bűbajos harmóniája jellemzi alkotásait, a melyet a valóságban, a hol rendszerint vagy az egyik, vagy a másik kerekedik felül, nem is találunk. Épp e lelke mélyéből fakadó s nem e világból való harmonia, teszi merész koncepciójú alkotásait oly vonzóvá, hatásukat, mely a mindennapi élet gyarlóságait nézőjünkkel elfelejteti, oly bűbájossá. Korát, törekvéseiben messze megelőzve, java alkotásaival bebizonyította, hogy nem az arany keretbe foglalt olajfestmények képezik a festészet főműködési körét, hogy a képzőművészet testvérágainak alárendelten is, örök és abszolút művészi becsű tevékenységet fejthet ki az Isten kegyelméből való mester. Amiens, Lyon múzeumait, Poitiers, Rouen, Páris városházait, Boston könyvtárát, a Sorbonne-t, de főleg a párisi Panthéont díszítő dekoratív munkái, a melyek oly csodás szerénységgel illeszkednek kere-tükbe, mind halhatatlan remekművek, a melyek értéke el nem évül, míg az emberiségben a jobb érzések csak egyetlen szikrája is él. A mi közönségünknek eddigelé nem igen nyílt alkalmá, hogy Puvis de Chavannes korszakalkotó működésével megismerkedjék. Midőn az egész világ kegyelettel adózik emlékének, a nagy mester iránt köteles tiszteletünk kifejezésének bizonyára az volna a legméltóbb módja, ha illetékes köreink, az Országos Képtár időleges tárlatainak a keretében, alkotásai művészi reprodukcióinak a kiállításáról gondoskodnának.

Az új Opera-Comique Párisban, a melyet az 1887-ben leégett színház helyébe 1893-ban kezdtek építeni Bernier tervei után, e télen lett befejezve. Négy millió franknyi összeget emésztettek föl költségei, s ha homlokzatának a kiképzésével a kritika nincs is

teljesen megelégedve, annál több dicsérettel magasztalják belső elrendezését és pazar díszítését. Berendezése csupa elsőrangú művészek tervei után készült iparművészeti remekből áll. Ornamentális díszítését modern szellemben Hamel és Pesué végezték; dekoratív szobrai a francia szobrászat legjelesebb mesterei, Falguière, Mercié, Puech és mások vésője alól kerültek ki; míg nagyszabású s többnyire allegorikus tárgyú dekoratív festményei kivitelében Maignan-nal, Benjamin Constanttal élén egy csomó újabban föltűnt francia mester kelt egymással versenyre. A festmények művészi reprodukciókban való bemutatásával kezdi a *Revue des Arts décoratifs* az új Opera-Comique ösmertetését, mult évi utolsó hét füzetében a következőkben ígérve a pompás iparművészeti részleteinek a további méltatását.

Az első képző- és iparművészeti kiállításról Darmstadtban, a melyet a mult év őszén nyitottak meg, decemberi füzetében közöl kimerítő tudósítást a *Deutsche Kunst und Dekoration*. Az iparművészet összes ágai, minden újabb törekvés, a mely a tavaly nálunk rendezett nemzetközi kiállítás révén Magyarországon sem ösmeretlen többé, kiváló alkotásokkal volt ott is képviselve. A sikerült műtárlat legérdekesebb részlete azonban a szobaberendezések osztálya volt, a melynek keretében fölötté érdekes új vállalkozással lépett föl néhány ügyes vezetés alatt dolgozó német műiparos: művészi kivitelű polgári szoba berendezésekkel, a melyekben a német műízlést is igyekeztek érvényre juttatni. Ha ez utóbbit az angol hatások még el is fojtják, maga a vállalkozás: szerény anyagi viszonyok között élő embereket is művészi ízléssel berendezett lakásokhoz juttatni, fölötté figyelemre méltó s a kiállításon bemutatott bútorok bizonyossága szerint nagy sikerrel is kecsegtet. Az anyag pompájának a kerülése, egyszerű, szolid struktúra, minden fölösleges cikornyától ment ízléses formák jellemzik e bútorok kivitelét, főleg azonban a praktikus szempontok éles figyelembe vétele. Ez utóbbi téren a müncheni Michael W. vitte a leg-többre, a ki tekintettel arra a sűrű lakás-

változtatásra, a melynek kényszere alatt a nem háztulajdonos közönség áll, úgy konstruálta bútorait, hogy ezek bármilyen helyiségnek a keretébe s ennek akármelyik zugába harmonikusan beleilleszkedjenek. Fölötté változatos szerkezetű s minden oldalukban egyformán kimunkált bútorait „Verwandlungs-Möbel“-nek nevezték el; sok leleményre valló rendszerében a bútortervezők bizonyára nem egy kiaknázható momentumra fognak akadni.

Koepping poharai. Régebben már megemlékeztünk azokról a leheletszerű csodás üvegtárgyakról, a melyekkel Koepping az újabbi iparművészeti kiállításokon bámulatba ejtette a világot. Iparművészeti múzeumunk is szerzett ezekből az értékes „törékenységekből“ a lefolyt évben több darabot, és pedig éppen jókor, mert a mint értesülünk, Koepping végképpen beszüntette ezeknek a drága csecsebecséknek a készítését, hogy helyettük használható, az ivásra alkalmas poharak előállításával foglalkozzék. Az új Koepping-poharaknak is meg van az előbbieknél kecses formája és színpompája, de készítőjük most már szem előtt tartja a pohár tulajdonképeni rendeltetését és ezért elhagyja a papírvékonyságú s szabadon álló levéldísz, mely a régibb poharakat oly törékenyekké tette.

A házi iparnak műiparrá fejlesztésén Európaszerte mind nagyobb igyekezettel buzgólkodnak. Hogy mily eredményeket értek el már e téren, annak szép példáit láthattuk a mi iparművészeti kiállításainkon is. A darmstadti kiállításon legutóbb ismét a nálunk szintén ösmert scherrebeki szövőiskola tűnt föl egy gyönyörű figurális mintájú szőnyeggel, mely remek kompozícióban, stilszerű kivitelben a tavasz bevonulását tüntette föl Botticellire emlékeztető szellemben s a mely művészi hatását tekintve, a gobellinszövés virágzás korára emlékeztet. Berlinben a mult év őszén mutatta be az iparművészeti múzeumban a *Nordische Kunstweberei* név alatt 1897 tavaszán megalkult társaság az észak-német háziipar művésziessé fejlesztésében elért eredményeit. A Stockholmban közel negyedszázada meg-

kezdett mozgalom példájára itt is a népben szunnyadó művészi érzék fölkeltésével igyekeztek a gépek által háttérbe szorított háziipart művésziesebb formában új életre keltetni. Régi motívumoknak újabb formakincs-csel való gazdagítása jellemzi az eddig létrehozott egyszerűbb mintájú szőnyegeteket, a melyek nagy keresletnek örvendenek, úgy hogy a társaság immár ötven szövőszéken közel száz munkást foglalkoztat. E nagyszabású vállalkozás, a melyet a *Berliner Architekturwelt* ösmertet legutóbbi számában, hasonló ahhoz, a mely nálunk Torontálban létesült, de be nem vált, a mi kézműiparunk fejlődésére nézve korántsem oly káros, mint azt az első pillanatra hihetnők; tudvalevőleg a skandináv félszigeten is föl-oszlottak a nagyobb műszövőtelepek, mindamellettt házi iparszerűleg továbbra is prosperál ott a tevékenység e téren.

Meubilerungs-Kunst cím alatt Amszterdamban új iparművészeti folyóirat indult meg, a melynek első füzeté azonban

merő plágium. A darmstadti *Innen-Dekoration* szerkesztői sütik rá e vádat, kimutatván, hogy a bőríték címlapjától kezdve, egy tervezet kivételével, az illusztrációk egész anyagát az ő lapjukból vették át engedelem nélkül. A szakfolyóiratok egyéb figyelemre méltó jelenségei közül főlemlítjük még, a német szaklapok támadásait az angol iparművészet s ennek szolgái utánzása ellen, a melyek alapmotívuma azonban jórészt a sértett német önérzetben keresendő. Érdekese a müncheni *Dekorative Kunst* decemberi füzeté, mely csaknem kizárólag Tiffanyval s ennek az üvegműiparra világszerte gyakorolt hatásával foglalkozik. Az *Art et Decoration* papírvágó késre kitűzött pályázatáról számol be, mely a résztvevők nagy száma és a kitűnő munkák tekintetében egyaránt sikerült. Az összes külföldi folyóiratok kegyeletes sorokat s terjedelmes méltatást szentelnek Puvis de Chavannes emlékének.

HIVATALOS TUDÓSÍTÁSOK.

Változás a vallás- és közoktatásügyi minisztérium művészeti osztályának vezetésében. A hivatalos lapból értesülünk, hogy a vallás- és közoktatásügyi minisztérium művészeti osztályának már hosszabb idő óta betegeskedő vezetője, dr. *Szmrecsányi* Miklós, miniszt. osztálytanácsos egészségi okokból állásától végleg megváltik és hogy ez alkalomból, érdemeinek elismerésül, Ő Felségétől a miniszteri tanácsosi címet kapta. Őszinte sajnálattal látjuk Szmrecsányi Miklóst hivatalnoki pályájától megválni, mert benne egy széles látókörű, tiszta jellemű és nagy szorgalmú férfiút veszítünk; aki, mint a képzőművészeti társulatnak nagy sikereket elért titkára, idealizmussal telve, ezernyi eszme megvalósításának ambíció-

jával vette át ügyosztályának vezetését, de akinek lelki erejével testi szervezete nem állott arányban és így megtörött. Buzgalma társulatunknak sok baját enyhítette és főleg neki köszönhetjük azt, hogy folyóiratunk a jelenlegi formában és terjedelemben láthatott napvilágot. A hivatalnoki pályától való visszalépése remélhetőleg nem jelenti azt, hogy a művészetnek kultuszától is megváltik. A hazai művészet érdekében óhajtjuk, hogy vele e téren minél gyakrabban találkozzunk.

A művészeti ügyosztály vezetésével a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr *K. Lippich* Elek, miniszteri titkárt bízta meg, Szmrecsányinak tényleg már több mint egy éve helyettesítőjét. Lippichnak valaminthogy

az állás nem, úgy a művészet sem ujság, mely utóbbin már évek hosszú sora óta valóságos rajongással csüng. Az ő befolyásának köszönhetjük, hogy egyik legelső rangú festőművészünk hű maradt kapriciózus magyar hazájához. A művészi iparnak nagy kedvelője és alapos ismerője, akitől e néven modern szellemű alapos újításokat és annyi sok megrekedt intézkedésnek folyóvá tételét várhatjuk.

Ismeretterjesztő előadások. A valóság- és közoktatásügyi m. kir. miniszter által életbe léptetett ingyenes ismeretterjesztő előadások sorozatát az Iparművészeti Múzeumban *Mihalik József* múzeumi őr kezdte meg 1898. évi december hó 2-án, ugyane hónap 9-én, 16-án és 23-án két-két órás szabad előadásban értekezvén az *ötvösségről* s annak történetéről. Első előadásában szólt az ötvösség nyers anyagairól, a minutériák és grossériák körébe vágó technikákról (öntés, trébelés, cizelálás, verés és sajtolás, tausalás, guillosálás, galvanoplasztikai másolás) és a filigránról. Az ékszerészet köréből ismertette a valódi és hamis ékköveket, a csiszolás alakjait, az ékkövek alakítását (hasítás, fűrészelés, csiszolás), az ékkövek specifikus tulajdonságainak fokozási módjait: az égetést, a kettőzést, a megbélelést és a foglalás különböző módjait. Beszért az ékkövek hamisítási módjairól, a gemmákról, a gyöngyökről, a gyöngyházról, a korallról s a borostyánról. Kimerítően ismertette továbbá a zománcokat, a zománcozás neveit és a niellót. Az ötvösség történeti fejlődése köréből China, Japán, Hindosztán, Perzsia, Babylon és Assyria, Egyptom, Görögország és Etrúria ötvösségét vont a ezen előadása keretébe, a mely előadáson a nagyszámú és előkelő közönség sorában ott láttuk Wlasics Gyula vallás- és közokt. minisztert nejével, Zsilinszky Mihály államtitkárt, Szalay Imre miniszteri tanácsost, a nemzeti múzeum igazgatóját és leányát, dr. Kadocsa Lippich Elek miniszteri titkárt, Lipthay Sándor műegyetemi rektort stb. *Mihalik* második előadásában a rómaiak, a népvándorlási kor és Byzanc ötvösségének törté-

netével s a román műízlés által alkotott ötvös-műemlékek ismertetésével foglalkozott. A harmadik előadás anyagát a csúcsíves stílus által létrejött ötvösművek ismertetése képezte, melynek kapcsán tárgyalta a céhek megalakulását és fejlődését Francia-, Német-, Olasz-, Spanyolországban, Ausztriában és Lengyelországban.

Ugyanekkor beszért Magyarország ötvösmívességének történetéről is, a honfoglalás korától egészen 1526-ig fejtegetvén annak fejlődését, a magyar ötvöscéhek megalakulását és külső-belső életét, történeti adatokkal ecsetelvén a névszerint is felsorolt régi magyar ötvösmesterek szereplését a céhben s helyzetét a társadalomban. — Negyedik előadása a magyar ötvösségnek azt a korszakát ölelte fel, mely a mohácsi vésztől a céhek megszűnésének időpontjáig terjed, befejezőképpen pedig az ötvösművek és zománcok hamisítása körül leggyakrabban dívó hamisítási eljárásokat leplezte le. *Mihalik J.* minden egyes előadásánál nagy súlyt fektetett arra, hogy a mondottakat részint eredeti darabokkal, részint galvanoplasztikai úton készült hű másolatokkal tegye szemlélhetővé, miért is mintegy 250 darab ötvösművet és ékszert mutatott be az Iparművészeti Múzeum gazdag anyagkészletéből. A négy előadást összesen 450 egyén látogatta, mi méltó bizonyítéka annak, hogy közoktatásügyi ministerünknek az iparművészeti tudományok népszerűsítésére irányuló ezen intézkedése is, a művelt közönség körében osztatlan tetszésre talált.

Az előadások sorozatát f. é. január havában dr. *Wartha Vince* miniszteri tanácsos, műegyetemi tanár folytatja, ugyancsak négy előadásban foglalkozván a *keramika* történetével. Jan. hó 6-án megtartott első előadásán, melyen 160 látogató jelent meg, a magyar népies agyagmívesség produktumairól beszért, ismertetvén mindama technikákat, a melyek a cserépedények készítése és díszítésének körébe esnek. Előadása folyamán, egy ügyes fazekasmester közreműködésével, gyakorlatilag mutatta be a korongon készülő edények különböző faj-

táinak előállítását is. A jan. 13-án megtartott második előadás anyagát az ónmázás edények csoportjának ismertetése képezte. Ismertette a „majolika“ és „fayence“ elnevezések fogalmát; bemutatta a holicsi, tatai és stomfai gyárak által előállított edényeket, végül az angol kőedény mibenlétét magyarázta meg.

Az ipari munkások számára rendezett ingyenes vasárnapi előadások, melyeket az ipari munkások képzésére szervezett országos bizottság létesített és tart fenn, az Iparművészeti Múzeumban 1898. nov. hó 6-án vették kezdetüket. Az előadások, melyeket *Radisics Jenő* igazgató és *Mihalik József* múzeumi őr felváltva szoktak tartani, eddigelé nov. 6-án, 13-án, 20-án, 27-én, dec. 4-én, 11-én, 18-án, január 8-án és 15-én tartattak meg. Népszerűségüket igazolja az a körülmény, hogy az eddigi 10 előadáson összesen 4076 egyén jelent meg s kísérte osztatlan figyelemmel a magyarázatokat, a melyek november és január hóban a múzeum egyes osztályainak anyagát, decemberben pedig az angol nemzeti verseny kiállított műveit ismertették. Az előadások vasárnaponként a d. u. 2–4 órák között vannak. Az utolsó előadás f. é. március 12-én lesz.

Az Iparművészeti Múzeum gyűjteményeinek gyarapodása 1898-ban. I. Ajándékozások. A) *Fémmunkák.* Fődeles serleg, vörösréz-lemezből egy darabban domborítva, készítette és ajándékozta Jancsurák Gusztáv, Bpest. — Plakett, galvanoplasztikai másolat, Lohengrin búcsújelenetével. Ajánd.: Rosenzweig Sámuel gymn. tanuló, Bpest. — B) *Keramikai munkák.* Dísztál Clement Massier-féle. Ajánd. dr. Majovszky Pál, Budapest. — Zsolnay-féle díszedény, 2 drb. Ajánd. Ugyanaz. — Festett cserépbögre, XVIII. századbeli. Ajánd. Szeszler Sándor, Bpest. — Ó-bécsi porcelláncsésze, tányérjával, 2 drb és egy régi prágai tál, kőedény, ajánd. Butykay Gyuláné úrnő, Bpest. — Tál, cserép, 2 drb, M. Kuní budai gyárából, a jelen század közepéről. Ajánd. Deményi Jakab, Bpest. — Tál és korsó, mázás cserép, készítette Darmai János

1854-ben. Ajándékozta Halaváts Gyula, Bpest. — C) *Kisplasztikai tárgyak.* Alabastromból faragott illatszer-palaczk, XVIII. századbeli khinai munka. Ajánd. özv. Léway Ferenczné úrnő, Bpest. — D) *Bőrdíszművek, festés, fafaragás.* Préselt bőr, a hercegprimás díshintójáról. Ajánd. Vadász Ede, Bpest. — Legyező, XVIII. századbeli francia munka. Ajánd. özv. Léway Ferencné úrnő, Bpest. — Csúcsíves ablak, hársfából faragva. XV. század. Ajánd. az Erdélyi Múzeum. — Könyvkötés, bőr, préselt díszítéssel, XVII. század. Ajánd. báró Weissenbach János, Tab. — E) *Hímzések, szövetek.* Khasmir mellény, selyemmel hímezve. Indus munka a jelen század harmincas éveiből. Ajánd. Vadász Ede, Bpest. — Hímzések, flórenci XVII., XVI. századi olasz, XVI. századbeli olasz mustrakönyv után készült kolostori munka, XVII. századbeli cataniai és XVI. száz. velencei, összesen 6 drb. — Egy XVII. századbeli rajnavidéki csipke; egy XV. századi rajnavidéki hímzés, stólának része; Ghirlandajo iskolájának mintái után készült XV. századbeli flórenci selyemszövet; XVI-ik századi florenci selyemszövet; XVII–XVIII. századbeli szövetnyomatok, 2 drb; milánói szövetnyomat a XVII. századból; szövetnyomat az Amsterdam melletti Hendloipenből, XVIII. század; velencei XVII. századi satinszövet; XVII-ik századbeli éjszakkémet bársony. Valamennyi dr. Bock Ferenc aacheni kanonokajándéka. — Címerek, vörös posztóra applikált színes selyemszövetekből: 1. a magyar államé, 2. a Chatillon-házé, 3. az Árpádházi királyoké. Ajándékozta a koronázási templom-építő bizottság elnöksége, Bpest. — Szentségtartó kendő (velum), hímezett, XVIII. század. Ajánd. a ráczkeresztúri r. kath. plébánia-hivatal. — Terítő, selyem, sokszínű gazdag hímzéssel japáni ízlésben. Készítette és ajándékozta özv. Szalay Jánosné, szül. Horváth Gizella úrnő, Bpest. — Zsinór, selyemből varrva, virágokkal. Ajánd. Zeyk Gábor orsz. képviselő, Bpest. — Selyemszövet, egy XIV. századi minta után készült a krefeldi szövőiskolában. — Selyemszövet, ókori egyiptomi minta után készült ugyanott, 2 drb. Ajándékozta Paul

Schulze, a crefeldi kir. iparmúzeum őre. — Misecsuha, himzett XVI. és XVII. századból, 3 drb. Ajándékozta Scholtz Róbert, Bpest.

II. Vásárlások. A) *Fém munkák*. Nyomatatáshoz való duc, sárgaréz-ből, XVIII. század. A nagyszombati jezsuiták hagyatékából való. Ajtózár, aranyozott bronzból, 4 drb, a zene, ének, szobrászat és festészet allegorikus domborműví képeivel. Alexandre Charpentier műve, Páris. — Ónkancsó, domborművekkel díszítve. A. Charpentiertől. — Övnek része; áll 11 ízből, „erdélyi” zománcsal díszítve. XVII. századbeli magyar munka. — Remekbe készült vörösréz-plakett, vésett virágos díszítéssel, 2 drb. Készítették Martinus Vásárhelyi és Michael Szabó ötvösök 1775-ig, illetve 1825-ben. — Melltű, arany, Jules Cherettől, Páris. — Ugyanaz, arany, Alex. Charpentiertől. — B) *Keramikai munkák*. Rörstrandi porcellán díszedények, 8 drb. Wallander, Lundström és Ericksson művei. — Díszedény, Neud-féle, Stockholm-ból. — Díszedények Bing és Gröndall kopenhágai gyárából, 4 drb. — Díszedények a kopenhágai kir. porcellángyárból 2 drb, W. Th. Fischer és B. Nathanielsen művei. — Fedeles tál, a moustiersi gyárból, XVIII. század. — Ó-bécsi porcelláncsésze, tányérjával, magyar címerrel és „Éljen és nagy legyen e címer nemzete” felírással. — Kosár és tál, fayence, a miskolci Nowothni-féle gyárból. — Kávés készlet, áll tejeskannából, ibrikből s 7 csészéből. XVIII. századi meissenai gyártmány. — Díszedények Lägertől (Karlsruhe), 2 drb. — Díszedények H. Kählertől (Nestwäd), 5 drb. — Díszedény Bigottól (Páris). — Díszedények Dalpayret és Lesbrostól (Páris), 2 drb. — Díszedény, Andreas Schneidertől (Krisztiania). — Plakett, Clément Massiertől. — C) *Kisplasztika*. Alabastrom-ládika, domborműves faragványokkal. XVII. század. — D) *Bőrdíszművek, festés, fafaragás*. Préselt díszítménnyel ékesített bőrök, 7 drb, XVII. századbeli olasz készítmények. — Szék, selyemmel áthúzva, párisi. — Könyvkötés, pergament, magyar ízlésű

színezett ornamentumokkal, XVIII. század. — Legyező, XVIII. század, francia. — Szőnyegtervezet, vízfestmény, Gerhard Munthetól, Krisztiania. — Díszkötés, bőr; tervezte H. Tegner, készítette J. Petersen, Kopenhágában. — Díszkötés, bőr; tervezte Th. Bindesböll, készítette J. L. Flygge, Kopenhágában. — Könyvfedél, bőr; préselt aranyozott ornamentumokkal, XVI. század. E) *Hímzések, szövetek*. Szőnyegek, színes gyapjúból, 3 drb. Otto Eckmann tervezetei után készültek a scherrebecki szövőiskolában. — Selyembársonyok, XIII–XIV. század, 3 drb. — Selyemszövetek, XIV–XV. század, 4 drb. — Középkori selyemszövetek, 2 drb. — Casulának része, 2 drb, XVI. századbeli olasz hímzés. — Díszcipők, selyemből és bársonyból, 2 pár. XVII. század. — Hímzés, alakos kompozícióval, XVI. századbeli olasz munka. — Szövetnyomatok a XIII–XIV. századból, 5 drb. — Nyomatott modern francia (párisi) cretonneok, 4 drb. — Nyomatott modern francia (párisi) rips. — Nyomatott modern francia (párisi) bársonyok, 2 drb. — Ó-perui szövetek szőrből, részben hímzéssel, 11 drb. — Nyomatott angol gyapotbársonyok, Thomes Wardle leeki gyárából, 3 drb. — Szövetnyomat, vászon, keleti szövet utánzása a XII–XIII. századból, a Rajna melletti Euskirchen vidékéről. — Nyomatott vászon, XII. századbeli. — Chinai selyemszövetek, XVIII. század, 2 drb. — Selyemszövet, XIV. száz. — Hímzés, 6 drb, XVIII. századbeli magyar gránátalmás motívumokkal. — Hímzéssel és applikációval díszített könyvfedél, XVIII. század. — Szövet, 2 drb, gyapjúból gobelin módjára előállítva. Modern svéd háziipari munka, készült a „Handarbetets Vänner”-ben, Stockholm-ban. — Falszőnyeg, sokszínű gyapjú; „Angyalok kara”. Készítette Frida Hansen, Stockholm-ban. — F) *Üvegtárgyak*. Tiffany-féle díszüvegek, 9 drb (New-York). — Üveg-edények, Rippl-Rónai rajzai után Zitzmann düsseldorfi üveges által készítve, 2 drb. — G) *Fafaragászat*. Mángorló deszkák, rovátkás faragással, 3 drb, XVIII. századbeli svéd háziipari készítmények. — Lábmelegítő szekrény, rovátkás faragással. Svéd háziipari

készítmény. — Lemez, keleti ízlésű faragással díszítve. Indus munka. — Ládika, békateknővel borított s ezüsttel cifrázott. XVII. századi német munka. — H) *Vegyések*. Szabadító-levél, pergamen. Stocklasz János pesti ötvösinasé 1806-ból. A pesti ötvöscéhnek függő pecsétjével.

A kimutatott modern iparművészeti tárgyak az Iparművészeti Múzeum tavaszi tárlatából a nm. Vallás- és közokt. Minister úr által külön kiutaltványozott összegből vásároltattak.

III. Ezeken kívül a múzeum részint készpénzért, részint ellenszolgálatok teljesítése mellett az Erdélyi Múzeumtól a küllővári sirboltban lelt ékszerek duplikátumai közül megszerzett: egy zománcal díszített aranykarperecet, 6 nagyobb s 3 kisebb zománcozott aranyboglárt és 2 drb türkiszszel díszített láncszemet. Az ékszerek XVI. századból származó magyar ötvösmunkák s Bogáthi Menyhértné, szül. Kendy Zsófia sírjából valók.

IV. A nm. Vallás- és közoktatásügyi ministerium által az Iparművészeti Társulat 1897. évi karácsonyi tárlatából vásárolt s az Iparművészeti Múzeumnak ajándékozott tárgyak: Szekrény, zöldre pácolt tölgyfa, faragással díszítve. Készítette Grubits László, Bpest. — Szekrény, tölgyfából, faragással és tükörfüveg-betétekkel. Készítette Turnherr János, Bpest. — Asztalka, zöldre pácolt tölgyfa, faragással és apró részszegekkel kiverve. Hozzá két drb szék. Készítette Nagy József, Bpest. — Szalon-asztal, tölgyfából. Készítette Hajts Jakab, Bpest. — „Leselkedő betyár“, bronz. Mintázta Holló Barnabás, cizelálta Bösl J. — „Megy a juhász számáron“, bronzöntvény. Mintázta Holló Barnabás, cizelálta Bösl J. — Terracotta szobrocska, öntözködési jelenetet ábrázol. Mintázta Loránfi Antal. — Terracotta szobrocska; fatörzsön ülő mezítelen nőalak. Mintázta Loránfi Antal. — Terracotta szobrocska. Libát tömő asszony. Mintázta Loránfi Antal. — Szőnyeg, sokszínű gyapjúból csomózva. Tervezte Hány Gyula, készítette a pozsonyi szövőiskola. — Hím-

zés, fehér selymen, sokszínű selyemszállal behímzett magyar virágokkal. Készítette a budapesti áll. nőiipar-iskolában Lobmayer Eugénia. — Milieu, kék selymen fehér szállal hímezve. Tervezte Hollós Károly, készítette a budapesti áll. nőiipariskolában Frenda Janka. — Üvegtál, vésett és maratott magyaros ornamentumokkal. Készült a Schreiber-féle gyárban, Zay-Ugrócon.

Bpest, 1899. jan. 15.

Mihalik József,
múzeumi őr.

A miniszter vásárlásai. Wlassics Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter értesítette az Iparművészeti Múzeum igazgatóságát, hogy az Iparművészeti Társulat karácsonyi tárlatán kiállított iparművészeti tárgyak közül 43 darabot, összesen 3000 frt értékben vásárolt meg, mely tárgyak részben az Iparművészeti Múzeumban lesznek elhelyezendőek, részben pedig az egyes vidéki múzeumok közt szétosztandók. A megvásárolt műtárgyak a következők:

1. *Beck Ö. Fülöp*: Bronzöntvények (8 drb);
2. *Horti Pál*: Karos szék, bőrrel. Készítette: *Lukátsovits János*;
3. *Rausch Béla*: Éneklő gyermekek, bronzöntvény. Öntötte: *Eichler*, cizelálta: *Mlinek Adolf*;
4. *Mirkovszkyné Greguss Gizella*: Himzés;
5. *Kőrösi és Sebestyén*: Gázcsillár. Készítette: *Hochmann József*;
6. *Horti Pál*: Díszedény vert vörösrézéből. Készítette: *Jancsurák Gusztáv*;
7. *Horti Pál*: Bőrkazetta, vörösrézzel díszítve. Készítette: *Wlcsek János* (2 drb);
8. *Róth Miksa*: Tiffany-ablak (3 drb);
9. *Róth Miksa*: Üvegmozaik-kép;
10. *Boross Rudolf*: Jegyzőkönyv, bőrből. Készítette: *Gottermayer Nándor* (4 drb);
11. *Hibján Samu*: Zománcozott kapocs (2 drb);
12. *Hibján Samu*: Lánc, ezüst-filigrán;
13. *Huszkó József*: Zománcozott mellű. Készítette: *Hibján S.*;
14. *Förk Ernő*: Zománcozott mellű. Készítette: *Hibján S.*;
15. *Holló Barnabás*: Furulyázó juhász, bronzöntvény;
16. *Horti Pál*: Faragott képkeret. Készítette: *Spisák Imre* (2 drb);
17. *Csízik Gyula*: Faragott képkeret. Készítette: *Hajts Jakab*;
18. *Abt*

Sándor: Trefort mellszobra, bronz. Készült a *Beschorner*-féle öntödében; 19. *Damkó József*: Vörösmarty M. mellszobra, bronz. Készült a *Beschorner*-féle öntödében; 20. *Zsolnay Vilmos*: Díszedények (7 drb); 21. *Horti Pál*: Bórmappa. Készítették: *Walther* és *Howindt*; 22. *Rippl-Rónai József*: Himzett ellenző.

Az iparművészeti iskola növendékeinek kiállítása. Az országos iparművészeti iskola keretében főnálló művésznövendékek egyesülete két hét előtt három pályázatot irt ki. A pályázatra közel száz munka érkezett be, a melyek dicséretes szorgalomra és tehetségre vallanak. Díjakat nyertek: *Basa Jenő* V. éves növendék tervezeteiért I-ső és II-ik, *Novák Sándor* festményeiért I-ső, *Szarnovolszky Ödön* szobrász II-ik díjat, tizenöt munka pedig dicséretet nyert.

Az iparművészeti arany érem ügye. A m. iparművészeti társulat karácsonyi kiállítása alkalmából odaitérendő állami arany-éremre vonatkozó javaslattételre alakított bizottság január hó 2-án *Radisics Jenő* az orsz. iparművészeti múzeum igazgatójának elnöklése mellett ülést tartott. A bizottság tagjai voltak a kultuszminiszterium képviselőjében dr. K. *Lippich Elek*, miniszteri titkár, a miniszterium művészeti osztályának vezetője; a m. iparművészeti társulat képviselőjében a választmány által titkos szavazással megválasztott két tag: *Ráth György* főrendiházi tag és báró *Lipthay Béla*; továbbá *Fittler Kamill*, a m. kir. iparművészeti iskola igazgatója; *Mihálik József* az orsz. iparművészeti múzeum őre s kiállító által szabadon választott bizalmi férfiak: *Gelléri Mór* kir. tanácsos, az orsz. iparegyesület igazgatója és *Thék Endre*. A jury egyhangú határozatát, melyet titkos szavazással hozott, az iparművészeti múzeum igazgatója terjesztette föl jóváhagyás végett a kultuszminiszterhez, s ezért annak döntéséig nem hozhatta nyilvánosságra.

De, hogy-hogyném, *Rippl-Rónai József* festőművész úr megtudta a bizottság tanácskozásának eredményét s erre nyomban a

következő nyilatkozatot küldte meg az összes napilapoknak:

„Az Iparművészeti Múzeumban rendezett karácsonyi kiállításon a nagy érmet Róth üveges urnak ítélte oda a jury, melyben egyetlen művészember sincs.

Tette pedig ezt a jury azzal a kijelentéssel, hogy az érmet Róthnak azért adja, mert Théknek, az asztalosnak, minthogy jury tag, nem adhatja.

Rólam tehát, mint a Théknél készült butorok tervezőjéről és kiállítójáról, ezen jury előtt szó sem volt.

Pedig a jury jól tudja, hogy azok a butorok az én alkotásaim.

Én komponáltam őket, én ügyeltem föl hosszú időn át készíttetésükre; én szolgáltattam a munka alapját képező rajzokat; én védelmeztem a butorok formáját az asztalosok ellen, a kik azt minduntalan elrontani akarták és végül én tőlem kérték *Radisics* és *Ráth György* urak több ízben, hogy állítsam ki műveimet.

Mindazonáltal rólam említés sem történt a jury előtt, mely úgy fogta föl szerepét, hogy neki csak az üveges és asztalos munkáról, tehát csak a kézművesek ügyében kell itélkeznie.

Kész vagyok elfogadni ezt az álláspontot is. De ha a jury ez álláspontot választja, akkor csak egy kérdésem van, az, hogy minek megyünk mi művészek abba a kiállításba, hol létezésünkéről tudomást nem vesznek, hol az intézők fölfogása szerint asztalosnak vagy üvegesnek kell lennie annak, kinek műve a versenynél tekintetbe jó.

E felszólalásra azért éreztem magam indíttatva, mert az ily igazságtalanságot csak a nyilvánosság adhat elégtételt.

A közvéleményre bizom tehát annak megítélését, hogy az Iparművészeti Múzeum kiállítási juryjének fölfogása és eljárása helyes-e?

Rippl-Rónai József.“

E nyilatkozatra másnap *Radisics Jenő*, mint a jury elnöke válaszolt, a többi között kijelentvén azt, hogy *Rippl-Rónainak* a jury álláspontjára vonatkozó állításai nem felelnek meg a valóságnak. Egyben közzétette az arany-érem kiadására vonatkozó szabályzatnak következő pontját:

„3. A múzeum aranyérme csak *kompozíció* és kivitel tekintetében feltétlen becsű műipari termékért ítélhető meg. — *Első sorban* oly kiállítók veendői tekintetbe, kik általuk *ujjonnan meghonosított* valamely iparágban a fentebbi feltételeknek megfelelő egy, vagy több terméket

mutatnak be . . . Ha a díjra érdemes kiállítási tárgy a bejelentés szerint valamely *tervező művész* és műiparos, illetve több személy közreműködésével jött létre, a pályabírátság a fennforgó körülmények kellő figyelembe vétele mellett határozza meg, hogy az érem esetleg önállóan *egy*, vagy együttesen több közreműködőnek ítélendő-e meg.

Erre *Gelléri Mór* az orsz. iparegyesület közlönyében, a *Magyar Iparban*, erélyesen visszautasította azt a modort és hangot, melyet Rippl-Rónai Thékkel s Róthtal és általában az iparosokkal szemben használt s közzétette Rippl-Rónainak vázlatos rajzait, melyek alapján Thék a szóban levő bútorokat készítette. E rajzok bizony elég primitívek, hogy inkább valamely kezdő iparos első szárnypróbálgatásainak, mint egy neves művész kész kompozíciójának hinné az ember. Ezekből nyilvánvaló, hogy Théknek ugyancsak derekas munkát kellett végeznie, hogy e hevenyészett rajzok nyomán oly előkelő arányú és hatású bútorok készültek.

Rippl-Rónai ur ezután egy újabb nyilatkozatot küldött szét, a melyben kijelenti, hogy nem volt szándéka az iparosokat lenézni, sőt elismeri szakértelmüket, megbízhatóságukat és ügyességüket. És újból fölveti a következő kérdést, a melyre — úgy mond — nem kapta meg a kívánt választ: „Ha az iparművészeti múzeum kiállításán a tervező művész munkája a díjazásnál tekintetbe nem jöhet, akkor mit keres a művész a kiállítás versenyein?”

E kérdésre pedig világos választ talál az érem kiadására vonatkozó szabályzatnak abban a pontjában, melyet Radisics Jenő neki idézett. Abban érthetően meg van mondva az, hogy ha a díjra érdemes kiállítási tárgy valamely *tervező művész* s műiparos, illetve több személy közreműködése mellett jött létre, a pályabírátság határozza meg, hogy *kít* illet meg az érem, mely önállóan *egy* vagy együttesen több kiállítónak ítélhető meg.

Nem értjük tehát, miféle fölvilágosítást kívánt még Rippl-Rónai úr. Mert hogy a m. iparművészeti társulat s az orsz. iparművészeti múzeum nagy súlyt fektet a ter-

vező művészek közreműködésére, hogy ezt tőlük telhetően előre mozdítják, a művészeknek anyagi és erkölcsi érdekeit kellően szem előtt tartják, ezt az eddigi vállvetett működésükkel minden alkalommal bizonyították. Tudja is mindenki, a ki ennek a két intézménynek tevékenységét figyelemmel kíséri. Elég talán, ha utalunk a számos, iparművészeti tervekre kiírt pályázatra, a mit a társulat főnállása óta hirdetett, a sok közvetlen megbízásra, a mit egyes tervező művészeknek adott vagy szerzett s több kitüntetésre, a melyben egyes művészek a társulat által részesültek. De legmeggyőzőbben bizonyítja a társulatnak ez irányban való intencióját az a tény, hogy a milleniumi kiállítás alkalmából rendezett kollektív csoportjában, a társulat kezdeményezésére, a tervező művész és az iparos mint két külön tényező szerepelt, s egy tárgynál mind a kettő külön-külön kitüntetésben részesülhetett s részesült.

Ugyanilyen megállapodás van most az 1900. évi párisi kiállítás díjaira nézve is, mi azt mutatja, hogy mi e tekintetben nem hogy elmaradtunk volna, hanem bizonyos tekintetben megelőztük a franciákat.

De úgy látszik, nem is ez a nyílt kérdés okoz keserűséget Rippl-Rónai úrnak, hanem az, hogy más s nem ő kapja az aranyérmet. Hogy miért ajánlotta a jury Roth Miksát: ezt meg tudja abból az indokolásból, melyet a miniszter, a jury javaslata alapján, elhatározásához fűzött. De hogy miért *nem* ajánlották őt, vagy a többi nyolcvan kiállítót, a kik közül akad még néhány olyan kaliberű művész, mint Rippl-Rónai úr — erre a kérdésre kár neki választ kérni a jurytól, a melynek ítéletében a többi nyolcvan kiállítóval együtt talán Rippl-Rónai úr is megnyugodhatnék.

Mint epilógusát ennek az ügynek, ide ig-tatjuk a következő két közleményt. Az egyiket a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter, a január hó 13-án kelt leiratával küldte le nekünk s így szól:

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter a magyar műiparosok kitüntetésére alapított iparművészeti aranyérmet, az Orsz. Iparművészeti Múzeumnak 1898. évi kará-

csonyi kiállítása alkalmából, Róth Miksa budapesti műiparosnak adományozta, az üvegmozaik meghonosításáért és az opalescens üvegnek, ablakképekre művészi színvonalon álló alkalmazásáért.

Ennek nyomán, kaptuk az alábbi nyilatkozatot:

„Most, hogy Wlassics miniszter úr döntött az iparművészeti aranyérem ügyében, még világosabban megmondhatom, mit értettem akkor, amikor mult nyilatkozatomban határozottan kijelentettem, hogy Rippl-Rónai urnak a zsűri eljárásáról kapott információi nem felelnek meg a tényeknek. Thék Endre úr az ülés megnyitása után jelezte, hogy ő, elfogadván a kiállítók által neki felajánlott bírálói tiszte, a maga személyét illetőleg nem pályázik a kiosztandó díjra. A bíráló-bizottság Thék úr ebbeli nyilatkozatát tudomásul vette azzal, hogy az a körülmény *nem érinti* Rippl-Rónai urnak azt a jogát, hogy mint tervező művész a szabályzat értelmében a bírálatnál figyelembe vétessék. Rippl-Rónai úr tehát nem azért mellőztetett a díj iránt tett javaslatban, mert olybá vétetett, mint aki nem pályázik, hanem mivel a bíráló-bizottság Roth Miksát találta az összes pályázók között az aranyéremre legérdemesebbnek, ami titkos szavazás után hozott egyhangu határozatában nyilvánvaló kifejezést talált.

Budapest, 1899. évi január 20.

Radisics Jenő,

mint a bíráló-bizottság elnöke.

A m. iparművészeti társulat választmánya 1898. évi november hó 22-én *Ráth* György társulati elnök elnöklése mellett ülést tartott, a melyen jelen volt *Czigler* Győző másodelnök, *Beck* Dénes, *Gerlóczy* Károly, *Jakabffy* Ferenc, *Kiss* István, báró *Lipthay* Béla, *Nádler* Róbert, *Radisics* Jenő és *Ruprich* Károly választmányi tagok és *Györgyi* Kálmán titkár, ki a jegyzőkönyvet vezeti.

A legutóbbi választmányi ülés jegyzőkönyvének felolvasása és hitelesítése után a választmány tudomásul veszi, hogy a legutóbbi választmányi ülés határozatának megfelelően, a „Magyar Iparművészetre”

vonatkozólag az elnökség fölterjesztést intézett a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez, továbbá, hogy a Beschorner-féle műércöntődével megkötötte a szerződést a társulat szobrainak sokszorosítására nézve.

Radisics Jenő választmányi tag jelenti, hogy a kapott fölhatalmazás alapján megtekintette Zala György műtermében a király és a királyné mellszobrait, melyeket kiválóan sikerülteknek s a kisebb méretben való sokszorosításra alkalmasnak tart. Ennél fogva nyomban tárgyalta Zalával a kisebb méretben való sokszorosítás jogának a társulatra való átruházására vonatkozólag. E szerint Zala kapna a két szobornak a sokszorosításra alkalmas 33–36 centiméternyi magas mintájáért, ezer koronát s ezen felül felét annak a tiszta nyereségnek, a mit a társulat a szobrok eladása után elér. — Zala még kikötötte magának a jogot arra, hogy az eredeti mintát életnagyságban, vagy annál nagyobb méretben tetszése szerint sokszorosíthassa.

A választmány a bejelentést helyesléssel tudomásul veszi s a történt megállapodásokhoz hozzájárul azzal, hogy ennek az ügyletnek külön számlát fog nyitni, hogy ez szolgáljon alapul az évenként leendő elszámolásoknál.

A vallás- és közoktatásügyi miniszternek a művészi nevelés tárgyában érkezett leiratát a választmány örvendetes tudomásul veszi. A társulat karácsonyi kiállítása alkalmából adományozandó 500 frankos állami aranyéremre vonatkozó és a kultuszminiszter által megállapított szabályzatnak fölolvasása után a választmány, azt tudomásul véve, titkos szavazással megválasztja *Ráth* György társulati elnököt és báró *Lipthay* Bélát az alakítandó jurybe tagokul.

Az 1900. évi párisi nemzetközi kiállítás m. kir. kormánybiztosa átiratban közölte a társulattal ama nézetét, hogy a párisi kiállításon szétszórva levő 14–16 magyar csoportot bizonyos egységes jelleggel kellene fölruházni s kéri erre vonatkozólag a társulat véleményét.

A választmány általában helyesli a kormánybiztos intencióját, a melynek meg-

valósítását a maga részéről is óhajtja. Erre nézve a legfontosabb föladatnak a tervező művész helyes megválasztását tartja, a ki a magyar csoportok belső díszítését vezetni fogja. Ennek a szakférfiúnak, a választmány véleménye szerint, oly kiforrott, határozott egyéniséggel bíró kész művésznak kell lenni, a ki egyfelől alkotásaiban egyéniségét önállóan érvényesíteni tudja s ezzel művének teljes eredetiségét biztosítja. Másfelől pedig ismernie kell a régi hazai műiparunk fenmaradt emlékeiben, úgy a fölhasznált díszítési elemekre, mint pedig azoknak alkalmazására nézve észlelhető közös jelleget, vagyis azt, a mit jogosan magyar typusnak tekinthetünk. E mellett szükséges, hogy alaposan tájékozva legyen az újabb művészi irányzatokról és törekvésekről. Ilyen művésznak elégséges lesz, ha tudja a kitűzött célt. Ekkor bizonyosan meg fogja találni a módot és a megfelelő eszközöket arra, hogy a jelzett föladatot megvalósítsa.

A választmány megbízta az elnökséget, hogy ilyen értelemben válaszoljon a kormánybiztos átiratára.

Elnök jelenti, hogy résztvett azon az értekezleten, a mely hivatva volt javaslatokat tenni arra nézve, hogy a székesfőváros az 1900. évi párisi nemzetközi kiállítás iparművészeti osztályában miképpen vegyen részt. Miután pedig a székesfőváros közgyűlése e program alapján iparművészeti tárgyak megrendelésére 20,000¹ forintot irányzott elő, ennél fogva az elnök külön beadványban följánlotta a kiállítandó iparművészeti tárgyak beszerzésére, elbírálására s egyéb kapcsolatos teendőkre nézve a társulat közreműködését úgy, a mint az az 1896. évi millenniumi kiállítás előtt is történt.

A választmány a bejelentést helyesléssel tudomásul veszi s fölhatalmazza az elnököt, hogy abban az esetben, ha a székesfőváros az említett beadvány értelmében a további teendőkre nézve egy vegyes bizottságot akarna alakítani, — akkor a párisi kiállításra vonatkozólag már előzetesen megállapított névsornak figyelembe vételével,

maga jelölje ki a társulat részéről kiküldendő tagokat.

A karácsonyi kiállításra beérkező tárgyaknak elbírálását, illetőleg a kiállításra való elfogadását a választmány hasonlóképpen a már régebben megalakított nagy bírálóbizottságból az elnök által egybeírándó kisebb jurykre bízta. Magával a kiállításnak rendezésével pedig a titkárt bízta meg.

Ő felsége a király által engedélyezett 3500 frtnyi összegben, nemkülönben a kormány részéről az iparművészeti múzeum és egyéb intézetek számára teendő vásárlásokra alkalmas tárgyak kiszemelésére a választmány dr. Lippich, Radisics, Gerlóczy, Jakabffy, Kiss választmányi tagokat és Györgyi titkárt kéri fel azzal, hogy dr. Lippich mint a kultuszminiszterium képviselője és Radisics, mint az orsz. iparművészeti múzeum igazgatója, az elnökkel egyetemben, a kijelölésnél tekintetbe jövő számos szempontnak figyelembe vételével, a megvásárlandó tárgyakra vonatkozólag a bizottságnak előzetesen javaslatot tegyenek. Ugyanazt a bizottságot megbízta a választmány azzal, hogy a társulat sorsolására megvegye a nyeremény-tárgyakat.

A jövő esztendőben belépő új tagokra nézve az elnök indítványára a választmány elhatározza, hogy négy forintnyi kedvezményes áron megkaphatják a *Magyar Iparművészetnek* eddig megjelent évfolyamát; a tagokul belépő iskolák pedig ugyanazt ingyen kapják.

Elnök utal arra, hogy annak idején fölhatalmazást kapott a választmánytól, hogy a társulat által kiadandó *Iparművészet Könyvé-re* vonatkozólag az Athenaeummal a szerződést megkösse. Akkor az egész mű harminc ívre volt tervezve. A könyv anyagának összegyűjtése közben azonban kitűnt, hogy az előirányzott terjedelem nem elég, mert a dízműnek részben már elkészült, részben pedig készüléfélben levő anyaga, mintegy hatvan ívre fog terjedni. A választmány a jelentést tudomásul veszi és fölhatalmazza az elnököt, hogy a szükségessé vált új szerződést az Athenaeummal meg-

kösse. Lukacsovics János asztalosmesternek, ki a társulattól kapott rajzok alapján maga készített el több tárgyat a kiállításra — a választmány 200 frtnyi kölcsönt ad.

Titkár jelenti, hogy Hopp Ferenc úr száz forintos alapítvánnyal a társulat alapító tagja lett, továbbá, hogy az utolsó választmányi ülés óta huszonegy új rendes tag lépett a társulat kötelékébe.

A m. iparművészeti társulat választmánya 1898. december hó 20-án Szalay Imre társulati másodelnök elnöklése mellett ülést tartott, melyen jelen voltak Czigler Győző alelnök, Beck Dénes, Fittler Kamill, Gerlőczy Károly, dr. Kammerer Ernő, Kiss István, báró Lipthay Béla, Radisics Jenő, Ruprich Károly választmányi tagok és Györgyi Kálmán titkár, ki a jegyzőkönyvet vezeti.

Elnök megnyitja az ülést s jelenti, hogy Pauer Leó és Jakabffy Ferenc választmányi tagok kimentették távolmaradásukat a mai ülésről, a mely jegyzőkönyvének hitelesítésére báró Lipthay Bélát kéri fel.

A múlt ülés jegyzőkönyvét a választmány felolvasottnak tekinti, miután már előzetesen hitelesítve volt.

Titkár jelenti, hogy a legutóbbi választmányi ülés határozatának megfelelően a kiküldött bizottság kijelölte a társulat karácsonyi kiállításán azokat a tárgyakat, a melyeket alkalmasnak tartott arra, hogy ő felsége a király által engedélyezett összegben megvásároltassanak. A vételárak összege 3469 frt és 70 kr-ra rúg. Az elnökség a kiszemelt tárgyak jegyzékét föl fogja terjeszteni további intézkedés végett a kultuszminiszterhez.

Az Erzsébet királynénak Budapest sz. fővárosban emelendő emlékmű végrehajtó bizottságának elnöksége átiratban felkérte a társulatot, hogy a maga szempontjából bírálja meg az emlékmű mintájára vonatkozó pályázati felhívásnak tervezetét.

A szóban levő pályázati felhívás tervezetének felolvasása után a választmány kimondja, hogy a kívánt véleményes választ egy szűkebb bizottság dolgozza ki, mely-

nek tagjaivá Czigler Győző alelnököt, Kiss Istvánt és a titkárt választja meg.

Egyes pontokra azonban a választmány azonnal megteszi észrevételeit, a melyeket a kiküldött bizottság figyelembe fog venni. (A véleményes jelentést alább találja az olvasó. A szerk.)

Az orsz. iparegyesület igazgatósága felszólította a társulatot, hogy képviseltesse magát az egyesület kebelében újjá szervezett iparpártolási szakosztályban.

A választmány elhatározza, hogy az iparegyesület felszólításának készséggel eleget tesz, mert a maga részéről is kívánatosnak tartja, hogy az újjá szervezett iparpártolási szakosztály törekvései minél teljesebb mértékben megvalósuljanak s kiküldi az iparegyesületi igazgatóság kérelmének megfelelően Ráth György elnököt, Szalay Imre és Czigler Győző másodelnököket és Györgyi Kálmán titkárt, hogy a társulatot az iparpártolási szakosztály választmányában képviseljék.

A karácsonyi kiállítás alkalmából kitűzött 300 frtnyi jutalomdíjaknak miként való fölosztása, nemkülönben a díjaknak s esetleg a kitüntető okleveleknek odaitélésével a választmány megbízza ugyanazt a bizottságot, a melyet az előző ülésen a társulati sorsolás nyereménytárgyainak kiszemelésével s megvásárlásával megbízott.

Beck Ö. Fülöp a társulattól 600 frtnyi kölcsönt kér oly célból, hogy ezen az összegben, kispasztikai fémtárgyak előállításához szükségelt eszközöket s műhelyi felszerelést beszerezhesen.

A választmány a kért kölcsönt a szokásos föltételek mellett megszavazza, miután Becknek a karácsonyi kiállításon levő tárgyaiból elég garanciát lát arra, hogy ő a kölcsönkapott összeget helyesen föl fogja használni.

Titkár jelenti, hogy Fittler Kamill vál. tag 100 forintos alapítvánnyal a társulat alapító tagja lett, továbbá, hogy az utolsó választmányi ülés óta huszonegy rendes tag bejelentette belépését.

Végül az elnök a választmány tagjainak boldog ünnepeket kívánt, mire az ülést berekesztette.

A m. iparművészeti társulat választmánya által kiküldött bizottság a következőkben foglalta össze véleményét, az *Erzsébet* királyné emlékének emelendő emlékmű végrehajtó bizottsága által megállapított pályázati hirdetés programjára vonatkozólag:

Tekintettel arra, hogy az emlékmű méreteit a kijelölt tér felette korlátozza: a 3. pont olyképpen volna módosítandó, hogy a pályázók nem 1:15, hanem 1:10 mértékben készítsék el a mintát. Az egyöntetűség szempontjából pedig megkívántassék, hogy a térrajz, mely a pályaművekhez csatolandó, s a melyen a pályázók által kívánt elhelyezés feltüntetve lesz, 1:500 méretben készíttessék. Hasonlóképpen megkívántassék a helyes bírálat megkönnyítése céljából, hogy minden pályázó köteles legyen mintáját akképen befesteni, hogy a szín felismerhetően tüntesse föl az illető anyagot (márvány, bronz, stb.), a melyből az emlékmű egyes részleteit készíteni akarja. A 6. pontban kitűzött díjak száma és nagysága, véleményünk szerint nincsen arányban sem az emlékmű céljaira rendelkezésre álló összeggel, sem pedig a pályázó művészre háramló föladattal. Ennélfogva helyén valónak tartjuk, hogy három díj helyett, öt pályadíj tűzessék ki, a következő összegekkel: I. díj: 10.000 korona; II. díj 6000 k.; III. díj 4000 k.; IV. díj 2000 k. és V. díj szintén 2000 k. A 9. pontra vonatkozólag szükségesnek tartjuk, hogy az *a—f* pontok alatt felsorolt testületek már a pályázat hirdetése előtt nevezzék meg kiküldöttjeiket, hogy azok neve a pályázati fölhívásban közzétéve legyen. Így ki lesz zárva a lehetősége annak, hogy a pályázók ugyanazokat válaszszaák meg jury tagoknak, akik más címen amúgy is tagjai lennének a jurynek. Nehogy pedig a jó részben laikusokból álló országos bizottság abban az esetben is megdönthesse a szakértő és művész tagokból alakított jurynek ítéletét, ha teljesen megfelelő s a kivitelre alkalmas mű van a pályamunkák között: szükségesnek tartjuk, hogy a 11. pont II. alinéája helyett a következő mondat téessék: A mennyiben a bíráló-bizottság a pályaművek egyikét a kivitelre érdemesnek ítélné, ez az ítélet az országos bizottságot arra kötelezi, hogy az illető pályamű szerzőjét a kivittel megbízza. Végre kívánatosnak tartjuk, hogy a t. végrehajtó-bizottság készíttesse el a Szent-György-térnek kibővített mintáját ugyanabban a méretben, mint a melyben a pályaművek készülnek és pedig annak

végleges szabályozása szerint, az épületekkel együtt, hogy a bírálat alkalmával, a hatás helyes megítélése végett minden egyes pályamű oda helyezhető legyen. Budapest, 1899. január 16. *Szalay Imre*, s. k. *Czigler Győző*, s. k. *Kiss István*, s. k. *Györgyi Kálmán*, s. k.

Az új m. kir. okmánybélyegek tervrajzaira kiírt pályázaton, *tizenhét* művész vesz részt, *negyvennyolc* rajzzal. A jury e hó 30-án fog dönteni a pályadíjak odaítélése ügyében. A m. iparművészeti társulatot *Fittler Kamill*, a m. kir. iparművészeti iskola igazgatója, *Rauscher Lajos* műegyetemi tanár és *Morelli Gusztáv*, iparművészeti iskolai tanár képviselik a juryban. E helyen megemlíttük, hogy a *póstabélyegek tervrajzaira* tavaly kiírt pályázatról visszamaradt pályaművek, átvehetők a vallás- és közoktatásügyi miniszterium művészeti osztályában.

A m. iparművészeti társulat karácsonyi kiállítása alkalmából kitűzött három száz-száz forintos *díjának* odaitélésével megbízott bizottság, január hó 7-én, *Ráth György* társ. elnök elnöklése mellett ülést tartott, melyen jelen volt *Gerlóczy Károly*, *Jakabffy Ferenc*, *Kiss István*, dr. *K. Lippich Elek*, *Radisics Jenő* és *Györgyi Kálmán* titkár. A bizottság egyhangúlag abban álapodott meg, hogy a három díjat a következő kiállítóknak ítéli oda: *a) Horti Pál* tanárnak, az iparművészeti tervezés terén kifejtett sikeres tevékenységeért; *b) Polgár Alajos* műasztalosnak és *Steinbach Gábor* kárpitosnak együttesen, kifogástalan jó munkájukért; *c) Forreider József*nek, munkájának jeles technikai kidolgozásáért. Ekképen a társulat abban a helyzetben volt, hogy ez idén külön díjban részesített egy tervező művészt, két szövetséges iparost s egy érdemes iparossegédet. A kitüntetettek a díjakat a megokolást tartalmazó oklevél mellett kapják. Ugyanez a bizottság *ezermegyenkét* forintnyi értékben, *harminckét* nyereménynek való tárgyat vásárolt meg a társulat sorsolására, mely március hó 7-én lesz, s a melyen minden tag részt vesz, ki az 1898. évben a társulat kötelékébe tartozott. A nyerő tagok névsorát s a nye-

remények lajstromát, lapunk legközelebbi számában közölni fogjuk, bár minden nyerő közvetlenül a sorsolás után, értesítést kap a reá eső nyereményről.

Az orsz. iparegyesület okleveleire kiírt pályázat határidejére, mely január hó 1-én járt le, *kilenc* művésztől tizenöt pályamunka érkezett be. A díjazott oklevelek rajzát a Magyar Iparművészet legközelebbi számában fogjuk közölni. Lapunk zártáig a jury még nem döntött a pályázat ügyében.

Új tagok. 1898. november hó 25-dike óta e füzet megjelenéseig a következők léptek be a m. iparművészeti társulat tagjainak a sorába: *Abelsberg* Leó (Budapest), *Bálint* Zoltán műépítész (Budapest), *Balló* Ede festőművész (Budapest), *Bartsch* Róbert min. fogalmazó-gy. (Budapest), dr. *Békésy* Károly egyetemi tanár (Kolozsvár), *Benczúr* Károly takarékpénzt. tisztviselő (Kassa), *Beniczky* Margit (Domony), *Bereg-szászi áll. főgymnasium*, *Bernstein* K. H. (Budapest), *Beschorner* A. M. és fia mű-ércöntőde (Budapest), *Bischitz* Arthur (Budapest), *Budapesti I. ker. áll. főgymnasium önképző köre*, *Budapesti VII. ker. közs. főreáliskola*, *Cserháty* Jenő, Ganz gyári igazgató (Budapest), *Czakó* Adolf mérnök (Budapest), *Dávidházy* Kálmán könyvkereskedő (Debreczen), *Dohányi* Lajos mű-ötvös (Budapest), *Egri állami főreáliskola*, dr. *Emmer* Kornél orsz. gy. képviselő (Budapest), *Fausser* Ernestin (Budapest),

Ghyczy Béla altábornagy (Budapest), *Gyalus* László műépítész (Budapest), *Győrvárosi ipariskola*, *Győri iparos tanonciskola*, *Hochmann* József lakatos (Budapest), *Jám-bor* Lajos műépítész (Budapest), *Jászberényi állami főgymnasium*, dr. *Jendrassik* Ernő egyetemi tanár (Budapest), *Kann* Gyula, építész (Budapest), *Keleti* Dénes min. fő-mérnök (Budapest), dr. *Kovách* Elek kir. közjegyző (Nyiregyháza), *Kürtössy* Tivadar faiparos (London), ifj. *Laczkó* Antat dr. kir. közjegyző (Budapest), *Medve* Zoltán belügymin. fogalmazó (Budapest), *Móri* Fülöp sztr. Ferencrendi áldozár (Baja), *Oberstein* Henrik (Budapest), *Pisszer* János rajzoló (Budapest), *Rapoport és Tsa* (Budapest), *Rex* Henrik Tivadar (Budapest), dr. *Rényi* József községi orvos (Kunbaja), *Cs.-Sándorfalvai Casino*, *Simay* Lajos (London), *Soproni állami főreáliskola*, *Stehló* Ottó építész (Budapest), *Steiner* József kir. mérnök (Arad), dr. *Szalay* László, közös pénzügyministeriumi osztálytanácsos (Bécs), *Szmik* Antal szakasz-mérnök (Pécs), dr. *Szontágh* Tamás bányatanácsos (Budapest), *Vágó* László építész (Budapest), *Wampetics* Ferenc vendéglős (Budapest). Összesen *negyvenkilenc* új tag.

Ösztöndíj. — A vallás- és közoktatásügyi m. kir. minister dr. Wollanka Józsefnek művészet-történeti tanulmány utazás céljából nyolcszáz (800) forintnyi ösztöndíjat engedélyezett.

A Magyar Iparművészeti Társulat
karácsonyi kiállításából.

Mosdószekrény, berakott
diszítménynyel.

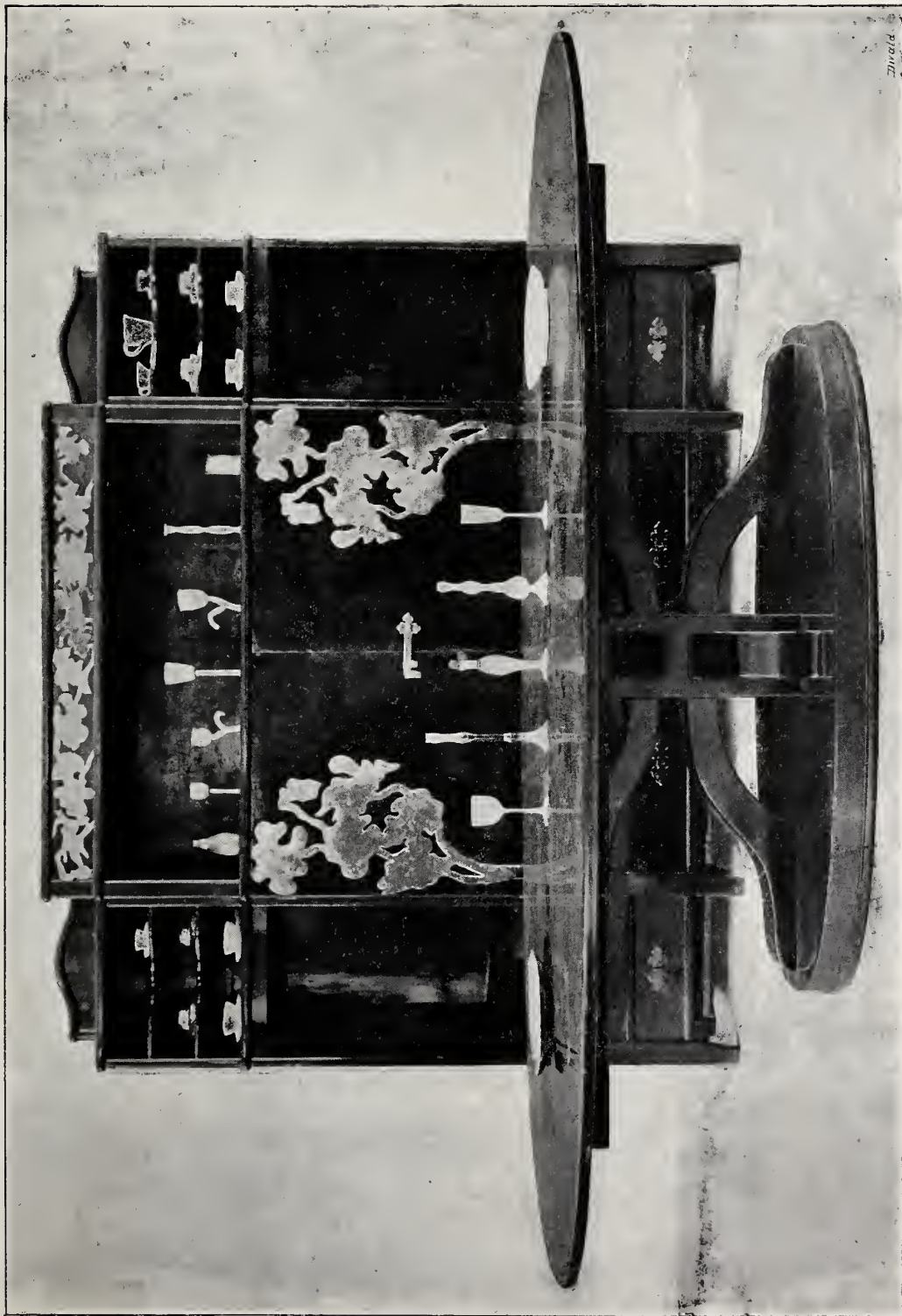
Készítette: Polgár A.

Éjjeli szekrényke, berakott diszítménynyel.
Készítette: Polgár A.

Ebédlő asztal, tölgyfából.
Tervezte: Komor Marcell. Készítette: Heunfann M.

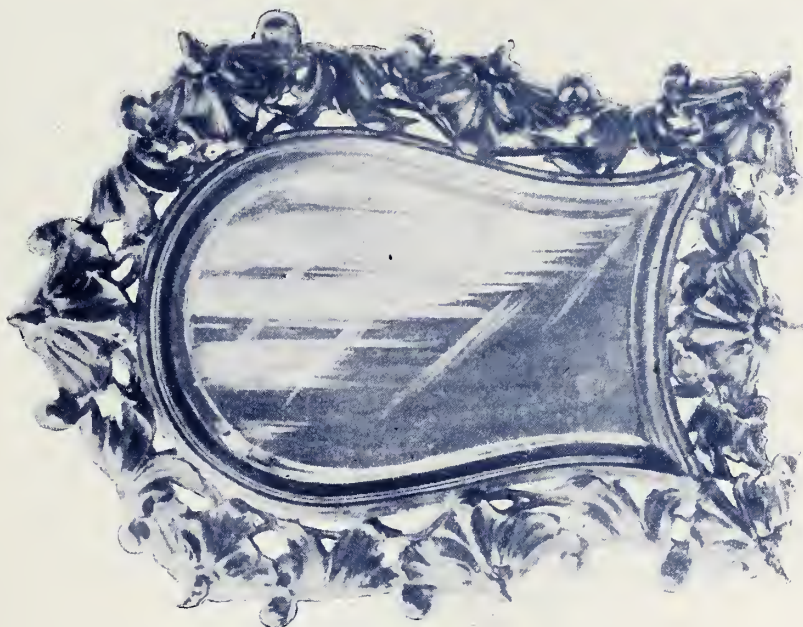
Ebédőasztal és pohárszék, fényezett mahagoni fából.
Rippel-Rónai J. rajza után készítette: Thék Endre.

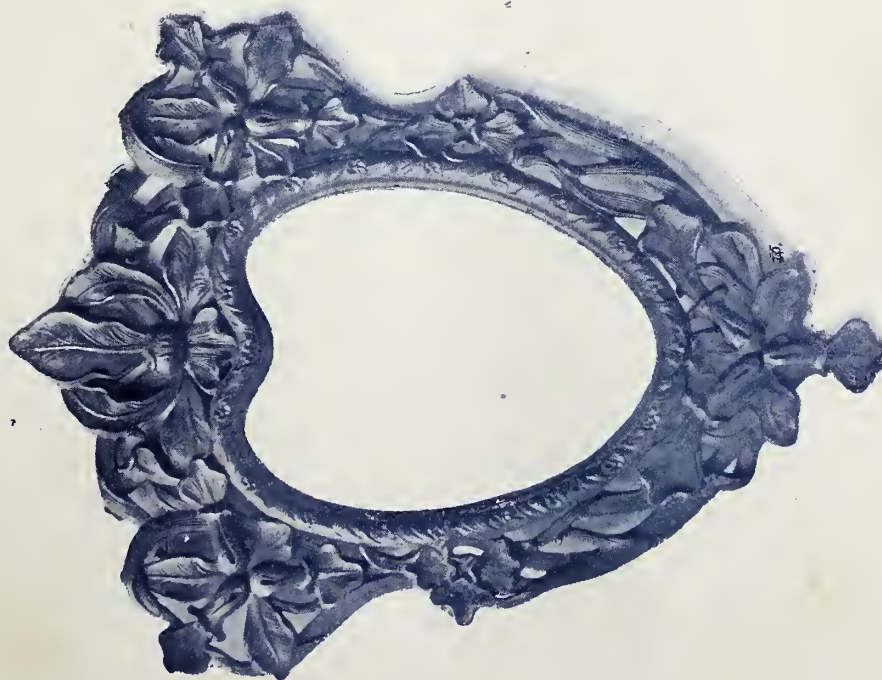
Párnázott karosszék, mahagoni fából.
Tervezte: Horti Pál.
Készítette: Gelb M.

Karosszék diófából, domborított bőrrel.
Tervezte: Horti Pál.
Készítette: Lukácsovics J.

Aranyozott tükrökeret,
készítette: Spisák Imre.

Tükrökeret bronzból,
készült a Beschoner öntödében.

Tervezte: Horti Pál.

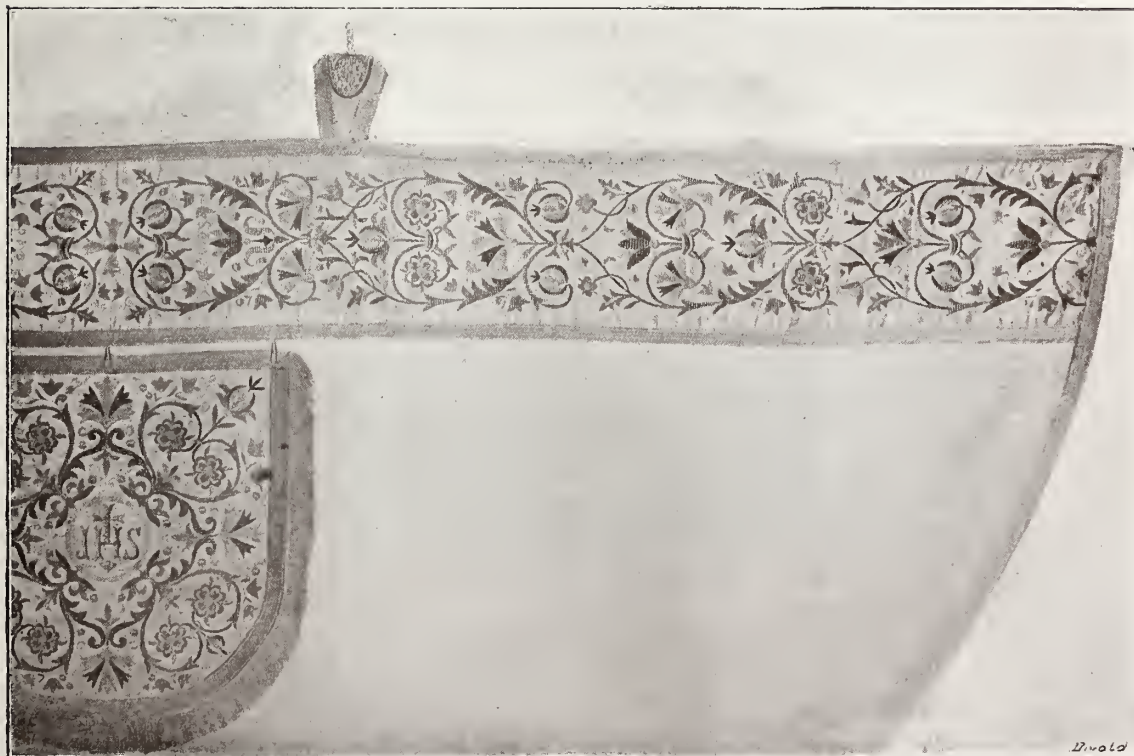
Himzett supra porta.
Tervezte: Rippl-Rónai J.

Szivarszekrény.
Tervezte Nagy Jenő. Készítette: Lukácsovics János.

„Bazsarózsák.”
Tervezte: Vaszary János.
Szövette: Koválszkyé Sarolta.

Pluviale részlete.
Készítette: a pozsonyi Izabella egyesület.

Hímzett panneau.
Mirkovszkyné Greguss Gizellától.

Hímzett pannean.
Mirkovszkyné Greguss Gizellától.

Ellenző részlete.
Készítette a pozsonyi Izabella-egyesület.

Misemondó ruha.
Készítette a pozsonyi Izabella-egyesület.

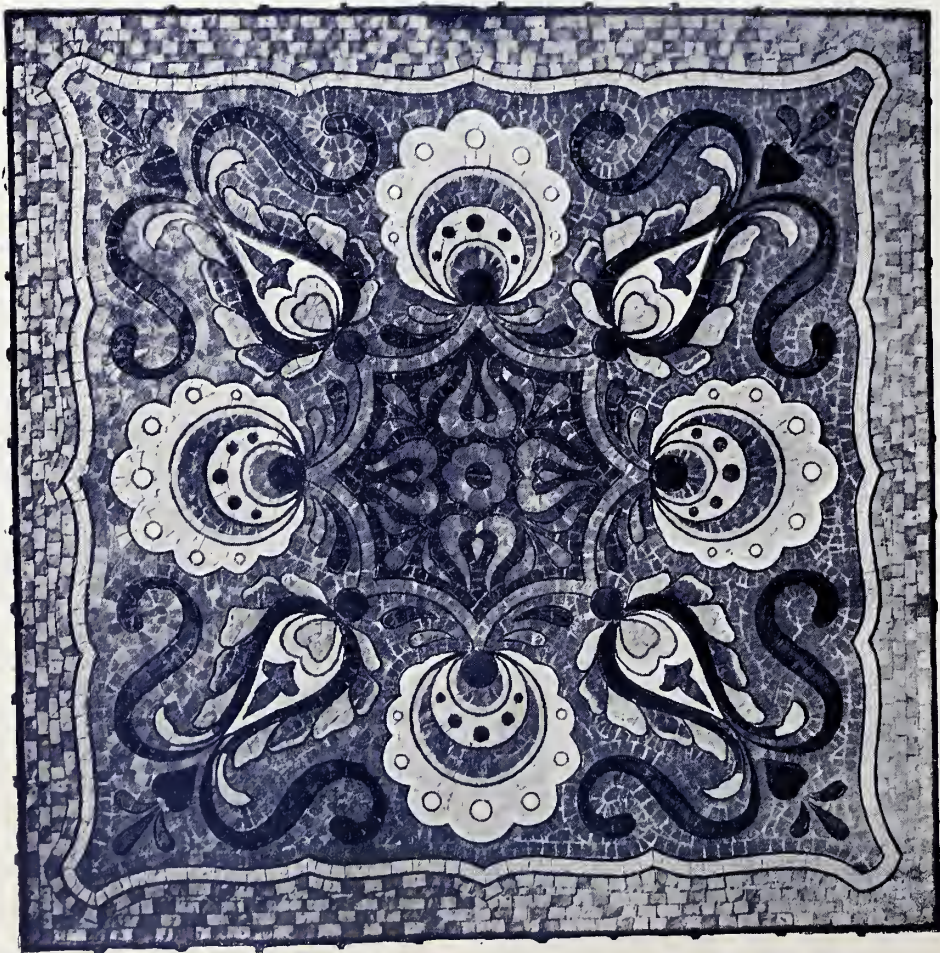

Opalescens üvegmozaik ablak.
Készítette: Roth Miksa.

Opalescens üveg-mozaik ablak.

Készítette: Roth Miksa.

Mozaik.
Készítette: Róth Miksa.

Eozin edények.
Készültek a pécsi Zsolnay-gyárban

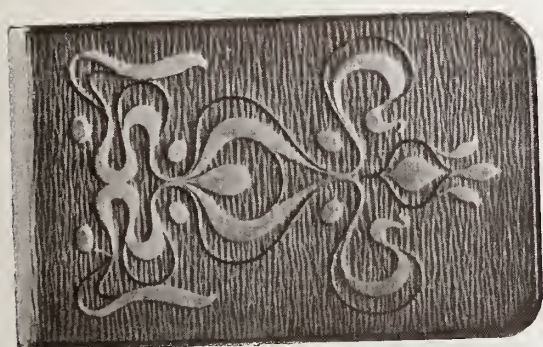
Ékszer-doboz.
Tervezte: Hirschler M.
Készítette: Wlček J. és Vandrák L.

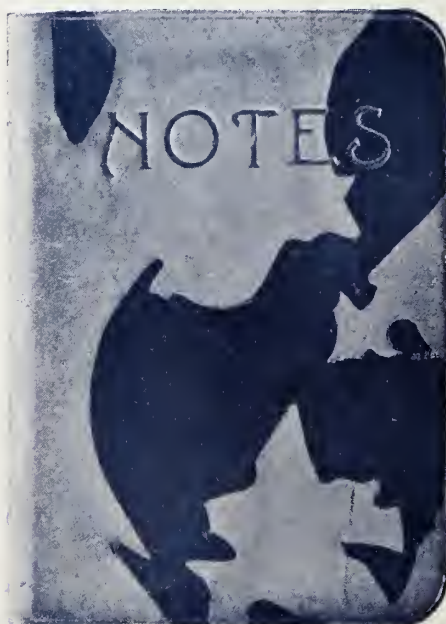
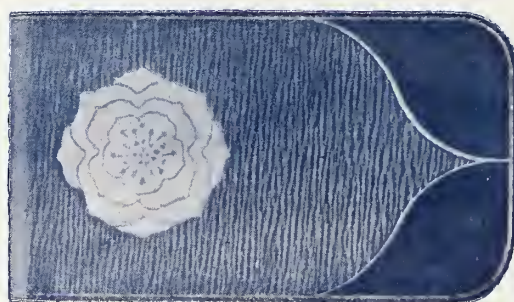
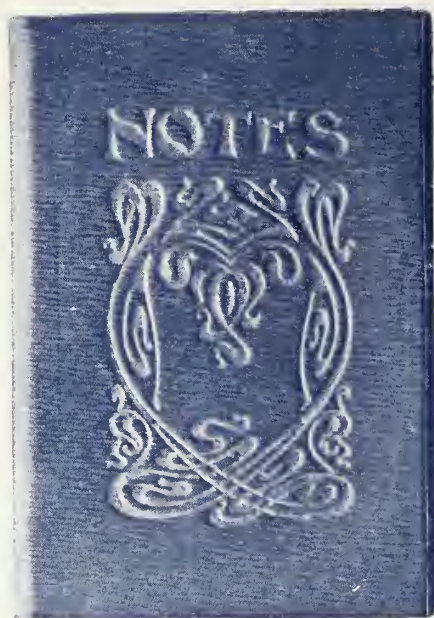
Kárpittervek, Horti Páltól.

Mázás agyag-edények
Horti Páltól.

Jegyzőkönyvek.
Tervezte: Boros Rudolf. Készítette: Gottermayer N.

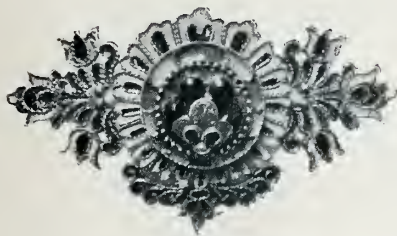

Jegyzőkönyvek.

Tervezte: Boros Rudolf. Készítette: Gottermayer N.

Női mellű. Tervezte: Förc E.
Készítette: Róger A.

Női mellű. Tervezte: Huszka J.
Készítette: Hibján S.

Női mellű. Tervezte: Förc E.
Készítette: Róger A

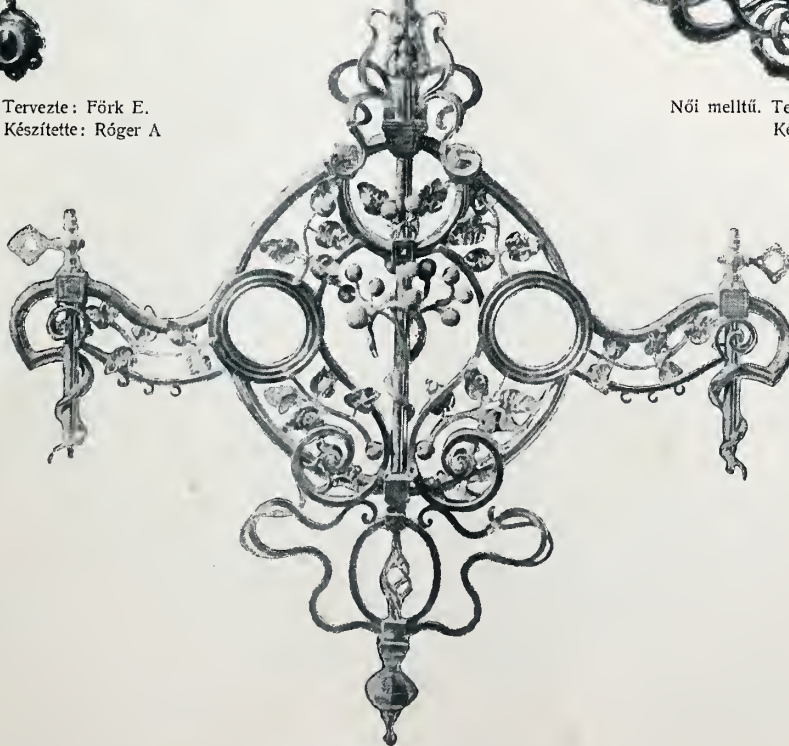
Zománczos hajtű.
Tervezte: Förc E.
Készítette: Róger A.

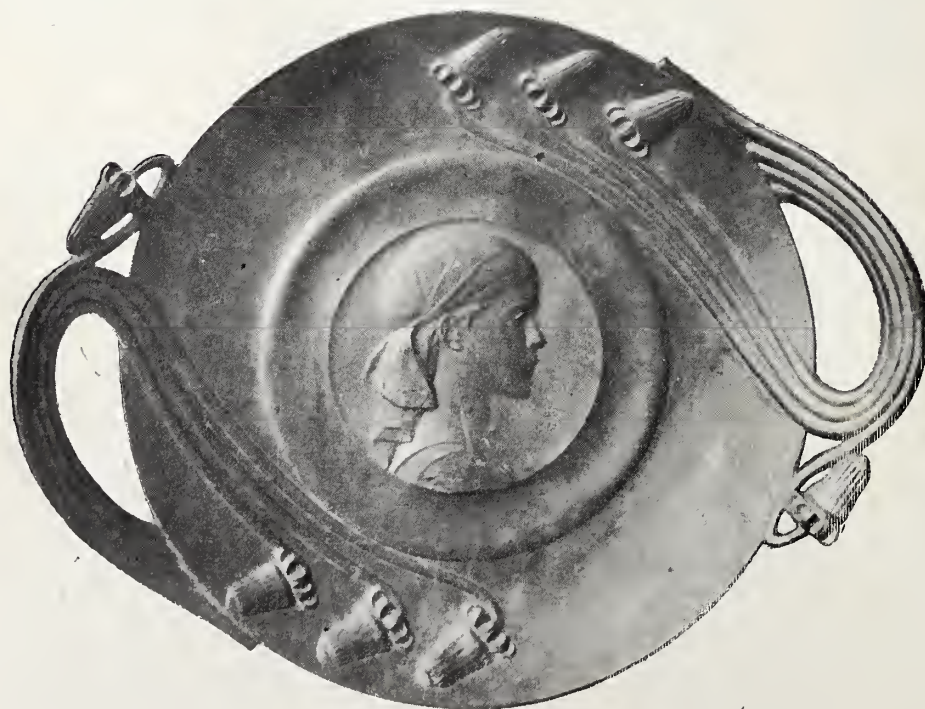
Női mellű. Tervezte: Förc E.
Készítette: Hibján S.

Női mellű. Tervezte: Förc E.
Készítette: Róger A.

Gázcsillár sárgarézről.
Tervezték: Körösy és Sebestyén.
Készítette: Hochmann J.

Bronz díszedények. Beck Ö. Fülöptől.

Csésze, serleg és gyertyatartó. Beck Ö. Fülöptől.

Evőkészlet bronzból. Beck Ö. Fülöptől.

Váza. Tervezte: Sós G.
Készítette: Beschorner.

Mátyás király.
Bezérédy Gyulától.

II. Rákóczy Ferencz.
Damkó Józseftől.

Vörösmarty Mihály.
Damkó Józseftől

Trefort Ágoston.
Abt Sándortól.

A Magyar Iparművészeti Társulat mellszobraiból.

I. csoport: Mintázás stb. lapos minták után.

1. SZ.

2. SZ.

1. sz. Tervezet. Agyag fa-alapon. Ezüst érmet nyert.

Készítette: Horne Enoch W. Wordsley.

2. sz. Természet után mintázott levelek. Gipsz. Ezüst érmet nyert.

Készítette: Wood John, Salford.

II. csoport: Emberi alakok mintázása természet után.

Nőalak, elől- és oldalnézet. Gipsz. Arany érmet nyert.
Készítette: Morris Lilian M. Royal College of Art

1. SZ.

2. SZ.

1. sz. Tervezet friezhez. Gipsz. Ezüst érmet nyert.
Készítette: Pearson E. Marian. Wolverhampton.
2. sz Tervezet falburkolattéglához. Gipsz. Ezüst érmet nyert.
Készítette: Swaisch Frederick George. Bristol.

IV. csoport: Rajz stb. antik szobrokra alkalmazott redőzet.

Redőzet-tanulmány. Krétarajz. Ezüst érmet nyert.
Készítette: Lintott Henry J. Brighton

IX. csoport: Papírkárpitok, patronnal készült rajzok stb.

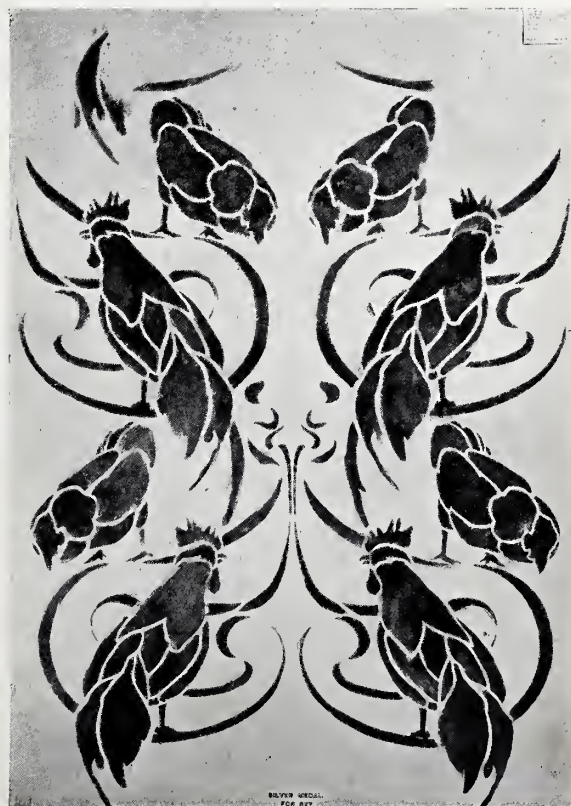
1. SZ.

2. SZ.

3. SZ.

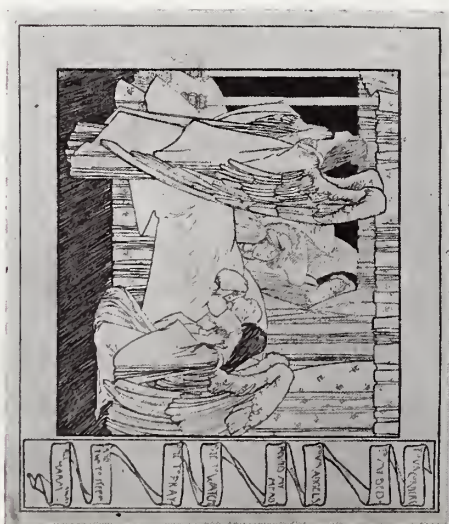
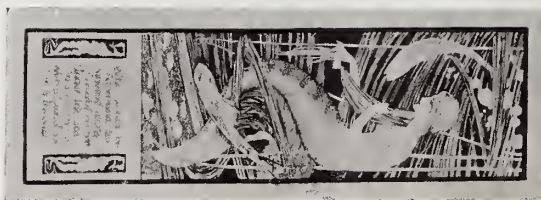
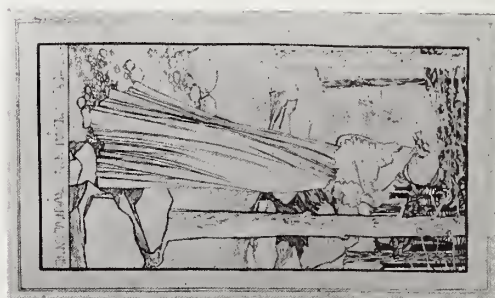
1. és 2. sz. Tervezetek patronfestéshez. Arany érmet nyertek.
Készítette: Simpson H. Ernest. Bradford.
3. sz. U. a. Ezüst érmet nyert.
Készítette: Koch Hugo William. London.

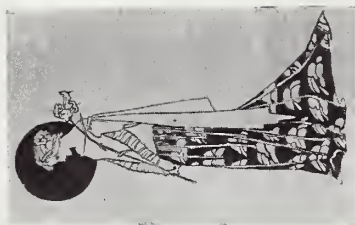
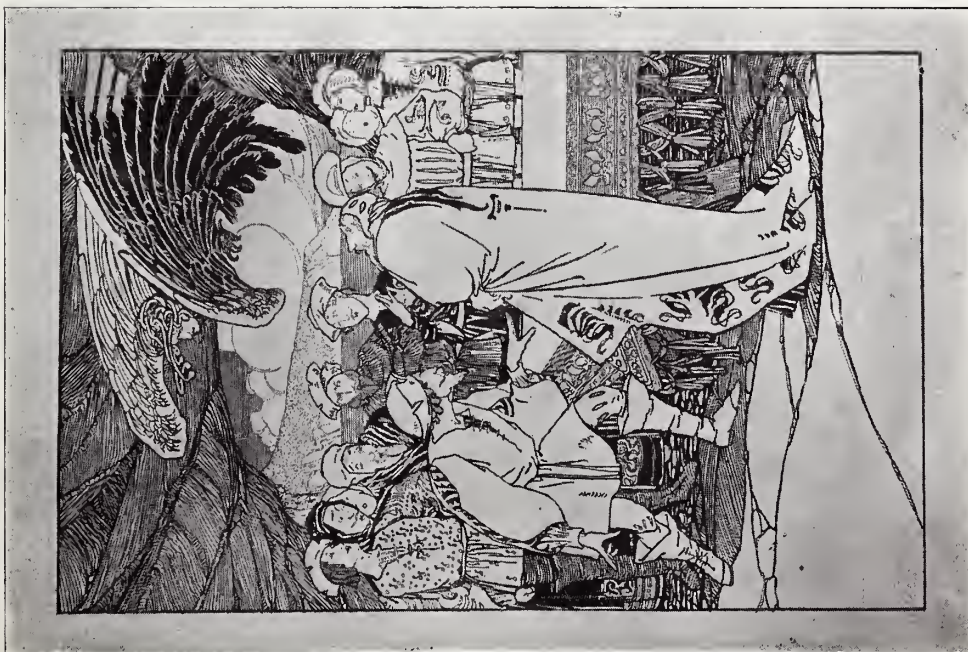
XI. csoport: Festés, stb. könyvtársztrációk.

*Tervezetek könyvtársztrációhoz. Arany érmét nyertek.
készítette: Thompson Margaret E. New Cross.*

X. csoport: Festés stb. könyvillusztrációk.

Terveztek könyvillusztrációhoz. Arany éremet nyertek.
Készítette: Thompson Margaret E. New Cross

Te vezet, munkarajz s himzés. Arany érmet nyert.
Készítette: Scattergood Offlow. Birmingham.

XI. csoport: Csipkék és himzések.

Tervezet csipke függönyhöz. Ezüst érmet nyert.
Készítette: Else Joseph, Nottingham

Tervezet könyvfödélhez. Domborított bőr. Arany érmet nyert.
Készftette : Houston Mary. Royal College of Art.

XIII. csoport: fémmunkák.

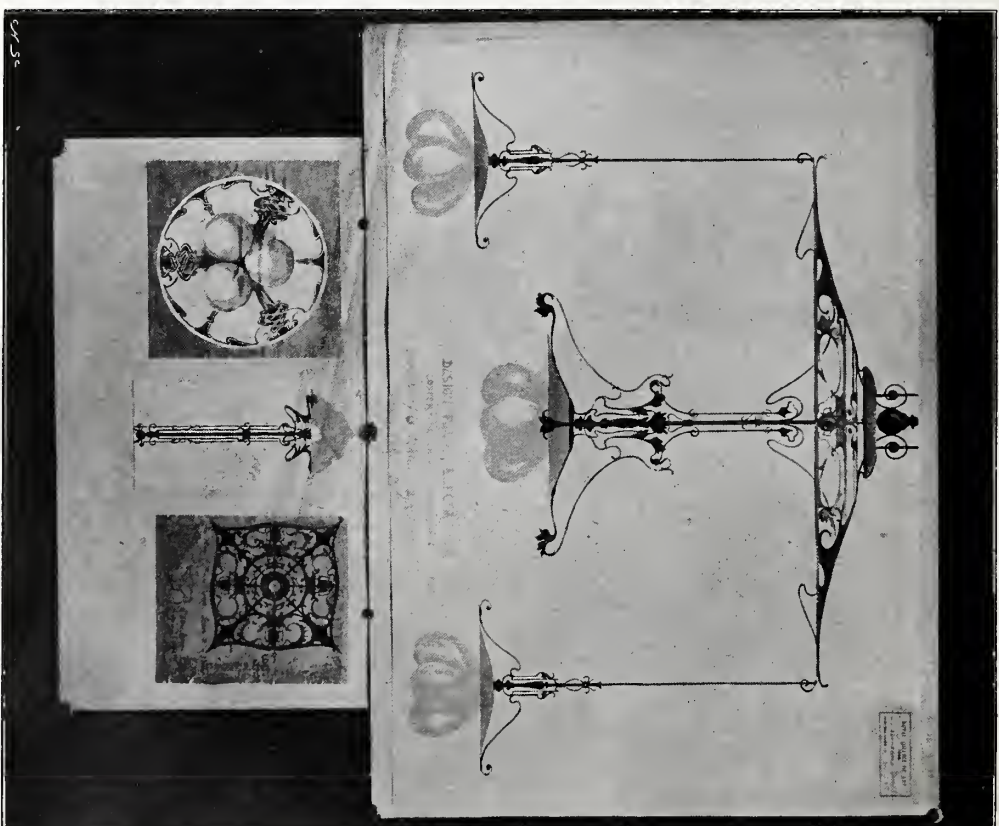
Kályhaellenző. Viasz. Könyvjutalmat nyert.
Készítette: Beresford Harriet. Bradford.

1. SZ.

XIII. csoport. Fémmunkák stb.

2. SZ.

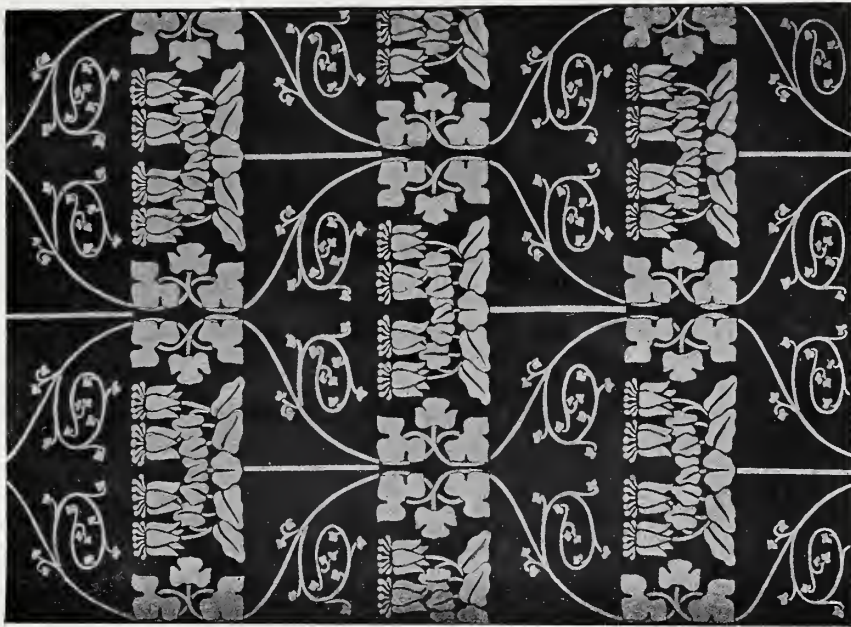
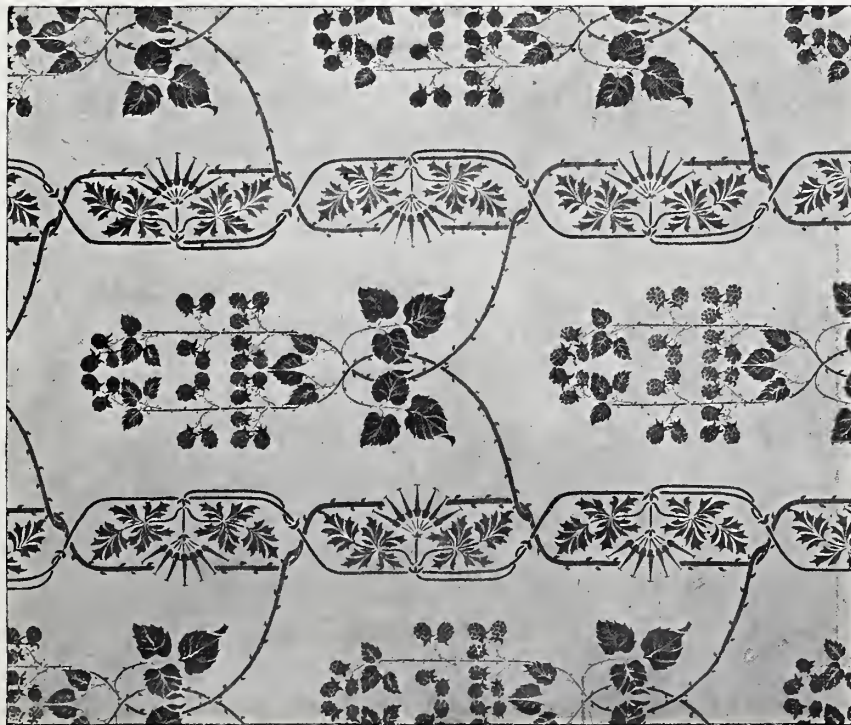

1. sz. Lámpatartó. Kovácsolt vas. Bronz érnét nyert.
Készítette: Green Henry. West-Bromwich.
2. sz. Tervezet elektronos lámpához. Ezüst érnét nyert.
Készítette: Lemasnie Gamble P. Royal College of Art.

1. sz.

XIV. csoport: Nyomatott anyagok stb.

2. sz.

1. sz. Tervezet nyomtatott muszlinhoz. Arany érmét nyert.
Készítette: Kiefer Charles Fr. Battersea.
2. sz. Tervezet nyomtatott függönyhöz. Bronzérmét nyert.
Készítette: Appleyard Helena. Scarborough.

1. SZ.

2. SZ.

1. sz. Tervezet damaszt abroszhoz. Ezüst érmet nyert.
Készítette: Marrow Edwin A. Belfast.
2. sz. Tervezet nyomtatott bársonyhoz. Arany érmet nyert.
Készítette: Brown William F. G. Glasgow.

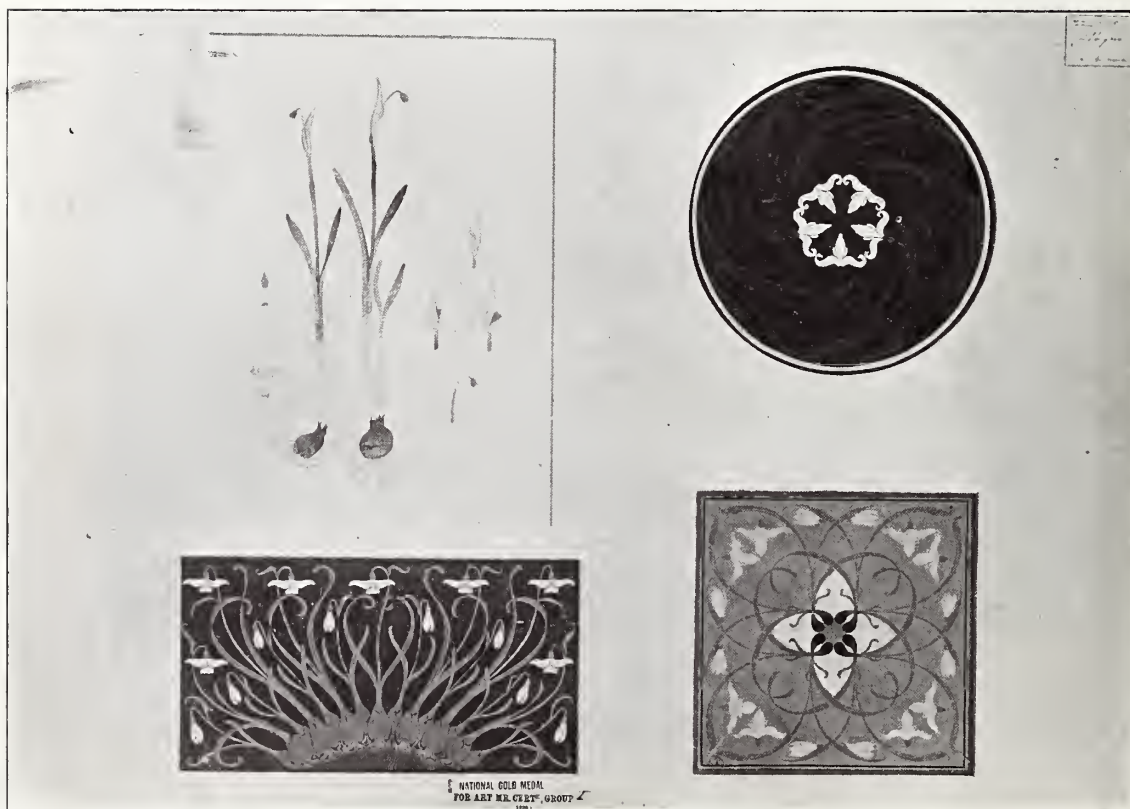
XIV. csoport: Nyomtatott anyagok, damasztok.

Tervezet damaszt abroszhoz. Ezüst érmet nyert.
Készítette: Buckingham William. Worcester.

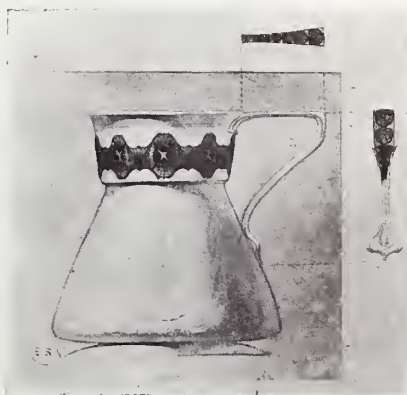

Tervezet ezüst tálhoz. Ezüst érmet nyert.
Készítette : Baxter Lilian. New-Crass.

Hóvirág és annak felhasználásával tervezett három díszítmény. Arany érmet nyert.
Készítette : Payne Clement. Battersea.

XV. csoport: Szövött függönyök stb. virág s három tervezet.

Vad Krisantemum s három tervezet ennek felhasználásával. Ezüst érmet nyert.
Theaker Harry G. Royal College of Art.

XV. csoport: Szövött függönyök stb. virág s három tervezet.

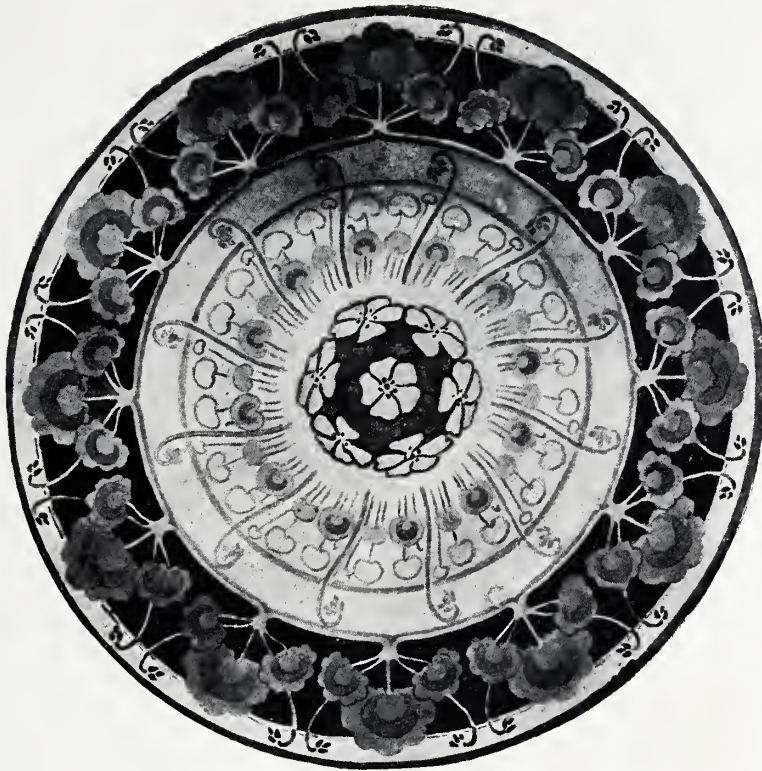
a.

b.

c.

d.

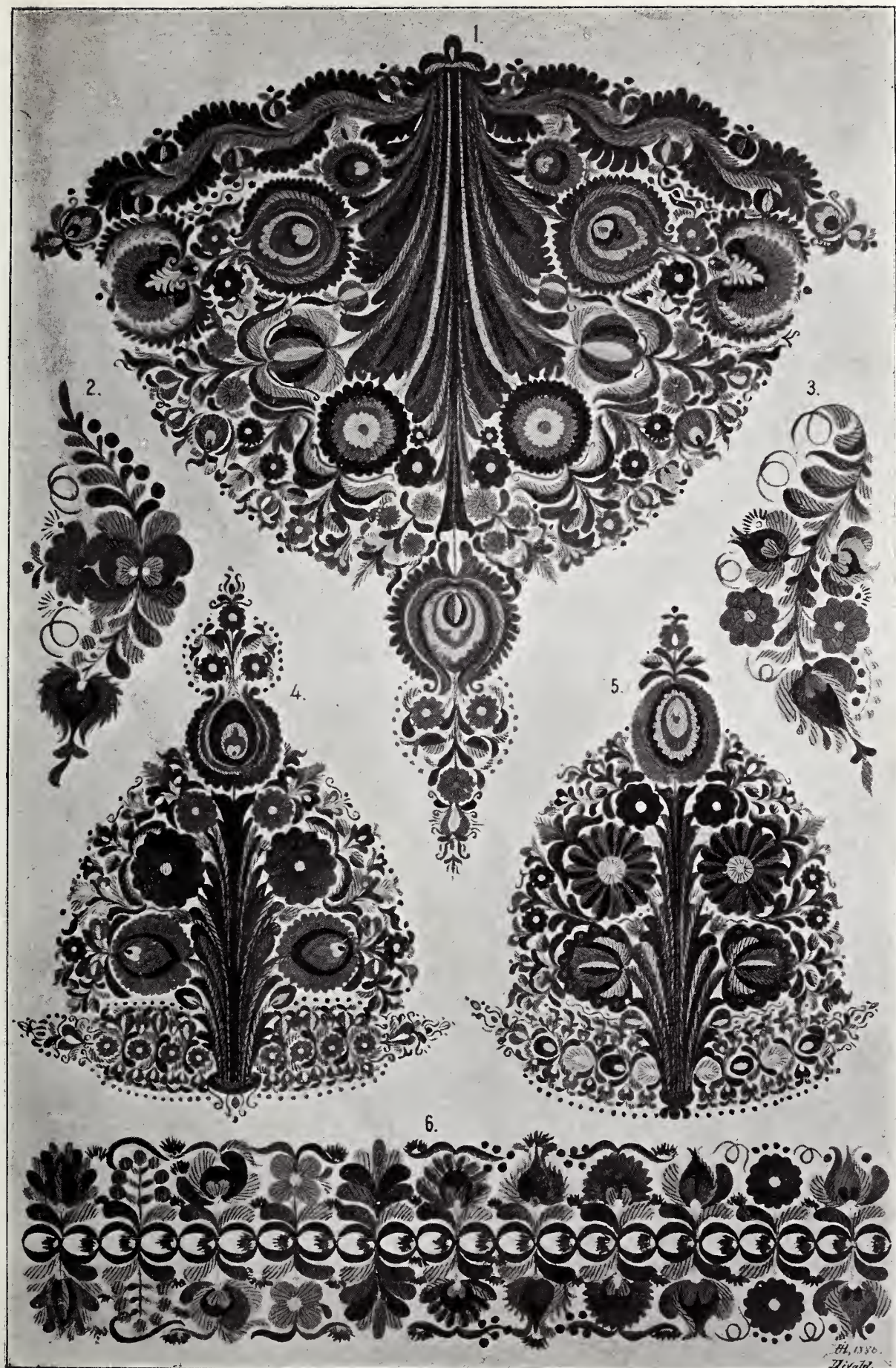
a - c. Pelargonium s három ennek felhasználásával készített tervezet. Bronz érmet nyert.
Készítette: Carter Margaret E. Bradford.

XV. csoport: Szövött függönyök stb. virág és három tervezés.

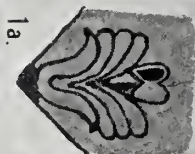
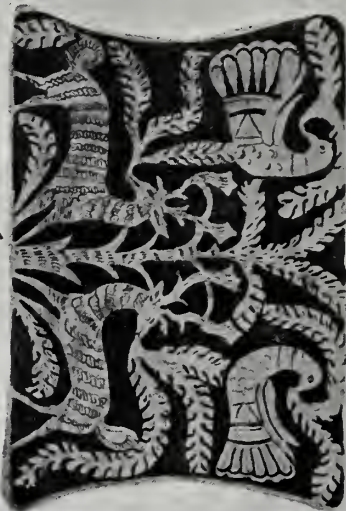

Konkalin virág s ennek felhasználásával készített három tervezet. Ezüst érmét mint.
Készítette: Theaker Harry G. Royal College of Art.

Suba-himzések.
Huszká József „Magyar Ornamentika” című művéből.

MAGYAR IPARMŰVÉSZET

BÁRÓ LIPTHAY BÉLA

1827 — 1899.

Mély megilletődéssel teszi le koszorúját a magyar iparművészeti társulat egyik jelesének, alapító tagjának és volt elnökének a ravatalára.

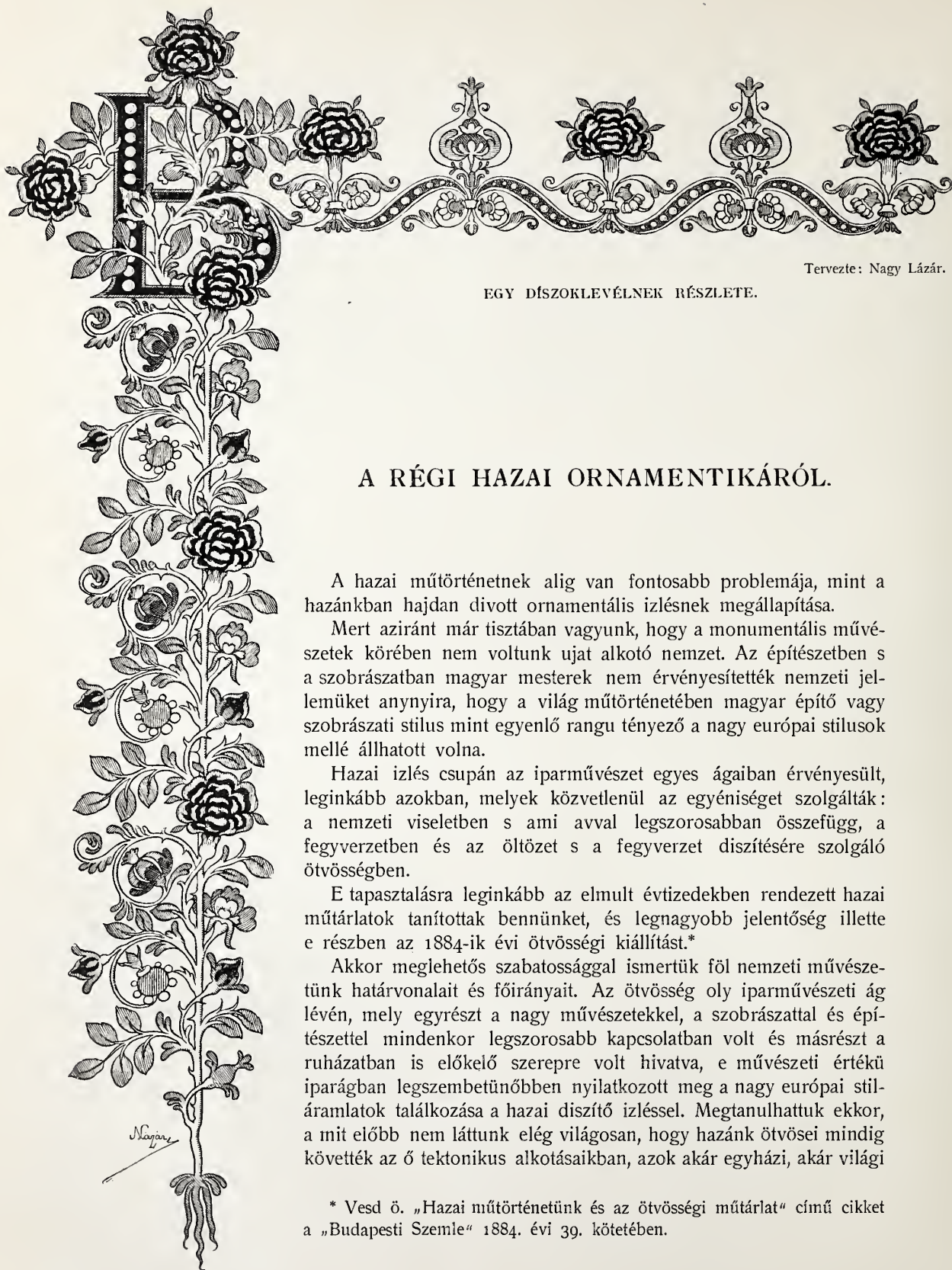
Az elsőeknek egyike volt hazánk ama kiváló férfiai közül, a kik társulatunkat megalkotva, a magyar iparművészet érdekében tömörültek. S ő, nemesen tevékeny életének utolsó percéig, bőségesen kivette részét küzdelmünkből és munkánkból.

Társulatunk alakulásakor mint alelnök, majd 1888-ban mint elnök, több éven át zászlóvivője volt ügyünknek. De később is, a midőn visszavonult a vezetéstől, mindvégig megbízható támaszunk és lelkes pártolónk maradt.

Egész pályafutását a szép, nemes és a jóért való állhatatos küzdelem jellemezte s a művészetekért való rajongó lelkesedését csak lángoló hazaszeretete multa felül. Nemes ideáloktól vezetett áldásos munkásságban töltött élete lelkesítő példaként ragyogjon a jövő nemzedék előtt.

Báró Lipthay Béla örök pihenésre tért.

Béke és áldás lengjen hamvai felett.

Tervezte: Nagy Lázár.

EGY DÍSZOKLEVÉLNEK RÉSZLETE.

A RÉGI HAZAI ORNAMENTIKÁRÓL.

A hazai műtörténetnek alig van fontosabb problémája, mint a hazánkban hajdan divott ornamentális izlésnek megállapítása.

Mert aziránt már tisztában vagyunk, hogy a monumentális művészetek körében nem voltunk ujat alkotó nemzet. Az építészetben s a szobrászatban magyar mesterek nem érvényesítették nemzeti jellemüket annyira, hogy a világ műtörténetében magyar építő vagy szobrászati stílus mint egyenlő rangu tényező a nagy európai stílusok mellé állhatott volna.

Hazai izlés csupán az iparművészet egyes ágaiban érvényesült, leginkább azokban, melyek közvetlenül az egyéniséget szolgálták: a nemzeti viseletben s ami avval legszorosabban összefügg, a fegyverzetben és az öltözet s a fegyverzet díszítésére szolgáló ötvösségben.

E tapasztalásra leginkább az elmúlt évtizedekben rendezett hazai műtárlatok tanítottak bennünket, és legnagyobb jelentőség illette e részben az 1884-ik évi ötvösségi kiállítást.*

Akkor meglehetősen szabatosággal ismertük föl nemzeti művésztünk határvonalait és főirányait. Az ötvösség oly iparművészeti ág lévén, mely egyrészt a nagy művészetekkel, a szobrászattal és építészettel mindenkor legszorosabb kapcsolatban volt és másrészt a ruházatban is előkelő szerepre volt hivatva, e művészeti értékű iparágban legszembetűnőbben nyilatkozott meg a nagy európai stíláramlatok találkozása a hazai díszítő izléssel. Megtanulhattuk ekkor, a mit előbb nem láttunk elég világosan, hogy hazánk ötvösesei mindig követték az ő tektonikus alkotásaikban, azok akár egyházi, akár világi

* Vesd ő. „Hazai műtörténetünk és az ötvösségi műtárlat” című cikket a „Budapesti Szemle” 1884. évi 39. kötetében.

célokra szolgáltak, azokat az építészeti szerkezeteket és idomokat, melyek a román nemzetek köréből kiindulva, hozzánk is eljutottak. Egyet-mást változtattak e formákon, némelykor másképp is alkalmazták, (mint más országokbeli társaik) ebben láthattuk a helyi zamatot, azonban új stílusokat az építészet körében nem létesítettek.

Ellenben tapasztalhattuk azt is, hogy a külföldről nyert kész konstruktív elemekhez csatoltak néha oly ornamentikát és némely oly technikát, a melyeknek hozzáadása által olykor-olykor sajátos hazai ötvösségi stílust birtak létesíteni. Kutatásaink arra az örvendetes eredményre vezettek, hogy a középkorban és a renaissance utáni időszakban kétféle, egymástól eltérő, sajátos jellemű ötvösségi gyakorlatot, a sodronyzománcot, meg az ú. n. erdélyi zománcot állapíthattuk meg. Egyúttal meggyőződhattunk róla, hogy hazai műtörténetünknek a súlypontja a hazai ornamentika tanulmányában rejlik.

Örömmel üdvözölhetjük, hogy e helyesen fölsímt igazság szolgálatában hazánkifiai az utóbbi évtizedekben elismerésre méltó buzgalommal neki feküdtek a hazai ornamentika tanulmányának. Hévvél és szeretettel gyűjtötték különböző művészeti iparágaknak régi és újabb termékeit, bejárták az országot, megfigyelték a nép ízlését, lerajzolták a díszítéseket. Sőt ezen előmunkálatok gyakorlati alkalmazásának is vagyunk már kor- és szemtanúi. Ennek a mozgalomnak minden hazafi örvendhet, mert friss tetterő s gyakran sok művészi képesség érvényesül benne.

Nem fürkészszük, hogy e kísérletekben mennyi a maradandó és értékes, és mi bennök a selejtes és fonák. Ily forrongás közepette legalább egy darabig ne avatkozzék a kritika többször rontó, ritkán gyámolító keze az alkotó szellemeknek munkájába. Várjuk meg türelemmel, mire képes a jelen művészi nemzedék, ne zavarjuk teremtő kísérleteit, örvendjünk a jónak és legyünk bizalommal tehetsége iránt.

Nekünk, akik a művészeti jelenségek multjával foglalkozunk, más a föladatunk, s az elég nagy, mert egy ezer éves multnak az emlékeit kell fürkésznünk. E föladatnak csak egy kis részét végeztük eddig és bár nagyérdemű úttörőink voltak, ne altassuk magunkat abban a hitben, hogy hazai műtörténetünknek összes rejtélyei elég világosan állanak előttünk.

Hazai emlékeinknek csak egy részét ismerjük elég pontosan. Ott vagyunk most, a hol előbbre haladott országok évtizedekkel ezelőtt állottak. Csak most folyik építészeti, szobrászati s egyéb maradványainknak beható kritikus vizsgálata és gyűjtése. Vizsgálatainkban gyakran még nem követjük azt a tudományos módszert, mely nélkül az egyes korszakoknak művészeti jelenségeit egymással és előbbi korszakoknak szálaival össze kell fűzni. Gyűjtéseinkben véletlen ízlésnek és szeszélynek, némelykor még a teljes rendszertelenségnek is túlságosan engedünk tért, és a mi talán épp oly nagy baj, nem vagyunk a régi hazai művészeti alkotásoknak méltatásában elég tárgyilagosak és körültekintők. Elszigetelt, magukra álló tüneményeket vélünk néha észlelni, nem vesszük észre, hogy hazánk határain túl is voltak hasonló jelenségek, melyeknek hazánk művészeti viszonyaira csak úgy volt hatásuk, a mint a forrongó jelenben ezer szál fűz bennünket a művészetnek nagy európai áramlataihoz.

Ámbátor hazánk műtörténeti irodalma legutóbb kedvező irányban fejlődött, indokoltaknak véltem ezeket az aggályokat ismételni, a mikor műtörténetünk legfontosabb problémájáról, hazánk multjában dívott ornamentális ízlésnek megállapításáról van szó.

Vannak, a kik e probléma megoldását meglehetősen könnyűnek és elég egyszerűnek vélik. Csak be kell járni az országot és meg kell figyelni a nép munkáját, híven le kell rajzolni a díszítményeket, melyeket az agyagművesek az ő cserepeikre raknak, le kell másolni a cifra díszítményeket, melyekkel a suba-, szűr- és bunda-szabók gazdáink ruháját ékítik, be kell hatolni a szorgalmas magyar menyecskék otthonába és össze kell gyűjteni a varrottas s egyéb mustrákat a cihákról, a terítőkről és egyéb fehérneműekről,

ezt évek hosszú során át folytatni kell és a szorgalmas gyűjtő fáradozásából oly gazdag képes album keletkezik, melyet bátran el lehet nevezni „magyar ornamentiká“-nak.

Nem vonom kétségbe, hogy egy képes album, mely így keletkezik, igen hasznos munka.* Évtizedes kitartó szorgalomtól nem lehet a legszivesebb elismerést megvonni. Csakugyan fonák eljárás volna belemélyednünk a nemzeti ornamentika multjába, a nélkül, hogy a napjainkban élő népzítés termékeit ismernők. Az iránt sincs kétség, hogy csak a műhelyekben, paraszt-otthonokban s a nyilvános és magángyűjteményekben található mustrák alapján állhat elé az országban divó népzítés képe.

Azonban, fölfogásom szerint, módszeresen kell gyűjteni, ha azt akarjuk, hogy a gyűjtemény tudományos problémák megoldására kellő alapul szolgálhasson. Milyen föladatai vannak hazánkban a módszeres gyűjtésnek, azt etnografusaink jól tudják. Közismeretű tény, hogy vannak készítmények, melyek nemzetiség és vidék szerint, sőt néha faluról-falura egymástól különböznek: ezekben nyilvánul egy-egy nemzetiség, egy-egy vidék, egy-egy falu ízlése. A lelkiismeretes gyűjtő tehát, a ki a népzítést fürkészi, minden ily topografiai vagy népies egység mustráit egyenként fogja fölvenni és ez egység szerint fogja bemutatni. Ha másképp járna el, tévedne és megtevesztené egyúttal az etnografusokat; mert talán általános magyar mustrának mutatna be olyat, mely csak egyes magyar községekben dívik, és néha magyar mustrának állítana olyat, mely csak ruthének, szerbek vagy svábok körében van használatban. E tévedésből azután nagy hiba és nagy baj származhatik. Így „magyar“ ízlés gyanánt tűnhetik fel valami diszítés, mely nem általános „magyar“, de csak „szilágy-nagyfalusi“; a nem elég óvatos gyűjtő ezáltal a speciést a genus helyébe állította, a mi tudományos hiba. A hibából azután az a baj keletkezik, hogy az illető mustra történetét megállapítani gyakran lehetetlen, mert egy-egy lokális mustrának előzményei legtöbbször csupán azon vidéken állapíthatók meg, a hol él.

Tehát hazánknak sajátyszerű néprajzi viszonyai mellőzhetlenül megkövetelik a nép kezén forgó mustráknak vidékenként való összegyűjtését.

Sőt többet is kívánnék, azt, hogy a kutató a nép ajkáról szerezzen magának biztosságot, miképp értelmezi az az ő mustráit. Minden mustrának meg szokott lennie a maga neve, azt a kutató följegyzi. Tanácsos falunként, a hol ipar van, az összes mustrákat kézrekeríteni, így módot nyerünk, hogy az azon a vidéken talán nemzedékek óta divó sajátos ízlés körét bizton megismerjük.**

A mustrák gyakran pusztán geometriai idomokra szorítkoznak. Ezek közt vannak azok, melyeket maga a nép talált föl. Hogyha a mustrák a növények világából valók, akkor már inkább van okunk utána járni, hogy honnan kerültek a nép hajlékába. Eredhetnek az úri néptől és nem egyszer megjeljük a forrást, melyből az úri nép merített. Hogyha állati vagy emberi motívumok szerepelnek bennük, akkor is régibb vagy modern speciális forrásból erednek, vagy valamely véletlen körülménynek köszönik keletkezésüket. A nép ízlését fürkésző kutató mindezeket és sok egyebet figyelmére

* Az utóbbi évtizedekben megjelent hazai mustragyűjtemények között a két legbecsesebb Pulszky Károly és Huszka József könyve. *Dr. Pulszky Károly*, A magyar háziipar díszítményei. A szöveget írta a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter meghagyásából. A kromolitografiai táblákat készítette Fischbach Frigyes. Budapest, 1878. (Acta nova Musei Nationalis Hungarici Tomus II.). *Huszka József*, Magyar ornamentika. Írta és rajzolta, a m. kir. vallás- és közoktatásügyi, valamint a kereskedelemügyi ministeriumok segélyezésével kiadja a szerző. Budapest, 1898.

** 1880-ban Simó Ferencné úrhölgy szíves volt számomra a himző mustrákat összeállítani, melyek a szilágy-nagyfalusi háziiparban használatosak. Adjuk e mustrák hű ábráit és minden egyes mustra mellé oda jegyezzük az elnevezést, mely alatt ez a nép száján ismeretes.

méltat, nem áll meg ott, hogy egyszerűen mustrákat másol, hogy azután azokat, mint a népies képzelem általános vagy speciális termékét, a nyilvánosság elé hozza. A nyers anyag, a melyet gondos rajzoló össze gyűjtenek, lehet igen becses, de néprajzi és stiltörténeti értéke az ily hozzájáruló észleletek által jelentékenyen fokozódik.

Egyébként ez időszert minden hazai etnografus tisztában van már az iránt, hogy a hazai népipar produkcióiban nincs közös „magyar” ízlés, de a mennyiben egyes vidékek saját jellemvonásaikat megtartották, az ízlés vidékenként változik.

Szélesebb körökre terjedő, egységes ízlés csak rokon iparágakban és »úri« himzésekben észlelhető.

Ezt ugyan tudtuk már előbb is, de Huszka képes albuma újból bőségesen tanúsítja. Hálával tartozunk neki különösen azért, hogy a szűrszabóknak és fazekasoknak termékeit oly szeretetteljes gondnal másolta és gyűjtötte.

Ezekben több a megegyező vonás, mint a különböző községeknek háziiparában. A jelenség magyarázata nem nehéz. Egyrészt az illető iparágakban átöröklődtek a mustrák nemzedékről-nemzedékre, másrészt különböző céhekben hasonló mustrakönyveket használtak. Hozzájárult maguknak az illető árucikkeknek szélesebb körökben való elterjedése, tehát a másolás lehetősége, végül okozza a mustrák állandóságát, hogy a nép konservatív hajlama nemzedékeken keresztül ragaszkodott a megkedvelt idomokhoz.

E mustrák gyűjteményében, mivel azok a motívumok magyar iparosoknak évek hosszú során át folytatott gyakorlatában megállandósultak és mivel azok a magyar alföld jelentékeny részén vannak érvényben, joggal ismerheti föl a kutató a magyar ízlés megnyilatkozását. Ez az ornamentika, a hogy előttünk van, jelen századunkból származó subákon s egyéb öltözeti darabokon, elűt minden egyéb bel- és külföldi ornamentikától és ebben az értelemben csakugyan eredetinek mondható.

Óvatos kutató azonban az eredetiséget nem fogja úgy értelmezni, hogy ez egyáltalán ősi származást is jelent, és nagy hiba volna ennek az ornamentikának a szálaít Lebediából vagy épen a magyarság ősi hazájából származtatni.

Mert egy kevés kritikával és a hazai céhek történetének némi ismeretével reá jutunk, hogy a céheknek ez az ornamentikája nem lehet régibb, mint maguk a céhek, és a disztés magyar volta is csak attól az időponttól kezdődik, a mikor a céhekben a magyarság számbavehető erővel tömörült.

Ez az időpont a XVI. századra tehető. Ekkor kezdett a magyarság egy része a céhekbe behatolni és nagyobb számmal némely iparágakban érvényesülni.* Ez iparágak közé tartozott a szűrszabóknak s a fazekasoknak mestersége.

A valószínűség tehát a magyar céhes ornamentika tekintetében az, hogy magyaros jellegét, melylyel kétségtelenül bír, csak a XVI–XVII. század óta öltötte, azoknak a magyar iparosoknak a kezén, a kik azokat a mustrákat mívelték.

A ki az ellenkezőt kívánná bebizonyítani, az tartoznék a XVI. és XVII. századokat megelőző hasonló ízlésű mustrákat bemutatni, mire a gyűjtők eddig nem voltak képesek. Ők azt állítják, hogy azért nincsenek régi szűrszabó mustrák, mert a szűrök s a mustrák elvesztek; azonban ez nem áll, mert, legalább részben, megvannak a régibb mustrák, csak hogy azoknak a jellege még nem magyarosodott meg.

Ily mustrákat a nyilvános gyűjteményekben, úri családoknál, kat. és ref. egyházak ruházatain és urasztali szerein elég bőven ismerünk.** Sokszor az ájtatos hívők, a kik

* A céhek magyarosodásának jelenségeiről a XVI. és XVII. században találhatók adatok Szádeczky Lajos értekezésében „A céhek történetéről Magyarországon“. (Értekezések a tört. tudományok köréből XIV. kötet 7. szám.)

** Elég az iparművészeti múzeum gazdag gyűjteményén végigmenni, vagy a Huszka vagy Pulszky-féle albumokat végignézni, hogy velők megismerkedjünk.

azokat az egyház céljaira szentelték, beléhimézték a nevüket és az évszámot. Ezek az évszámok néha a XVI. századig, máskor csak a XVII. és XVIII. századig érnek föl. Ime itt kapjuk modern hazai ornamentikánknak, úgy az úri osztályoknál divó, valamint a céhekben mívelt, sőt néha a nép házi köreibbe is behatolt, motívumainak tárházát.

Az első tekintet is meggyőz bennünket arról, hogy e mustráknak legtöbbje a velencei és augsburgi XVI–XVII. századi mustrakönyvekből származott hozzánk. Elterjedésük és hatásuk a hímzés és varrás terén ép oly erős volt, mint a hogy a renaissance olasz és német ötvöseinek mintái belévtették magukat hazai ötvöseink ornamentikájába és a mint az olasz majolika árú, valamint a németországi kőárú befolyásolta hazai fazekasainknak a mintáit.

Ezeket a befolyásokat apróra kinyomozni hazai műtörténetünknek ezután teljesítendő feladatai közé tartozik. Legelőbbre vagyunk az ötvösök ornamentikájának tekintetében, melyben az augsburgi és nürnbergi mesterek előmintáit néhány esetben a leghívebb utánzásig lehetett megállapítani.

Hasonlóan az agyagművesség körében is találtak ily érintkezési pontokat.

Az idegenföldi mustrák terjedésének különböző módjai és közvetítői voltak. Jártak itt az utóbbi három évszázadban olasz és németországi építészek, szobrászok és festők. Hasonlóképp jártak külföldi helyeken magyarföldi művészek és iparosok, a kik a nyugoti stílusok változásait hazánkban közvetítették. A céhekben dolgozó hazai mesterekre bizonyára még más egyéb hatások is érvényesültek. A török világ közvetlen kapcsolatba hozta őket a kelet iparcikkeivel. Kis-Ázsiából ezer számra hozták Brassón át az országba a keleti szőnyegetek.

A XVII. század óta a felföld agyagművességében a Habaner izlés érvényesül a XVIII. században pedig a tатаi, holicsi, stomfai s egyéb majolika-gyárak közvetítik a németalföldi, francia, bécsi mustráknak a beszivárgását.

A ki ez utóbbi századoknak hazai ornamentikájáról őszintén és alaposan számot akar adni, annak mind e tényezők közreműködésével számolnia kell.

Sőt a különféle hatások tarka együttességében arról a hatásról sem szabad megfeledkezni, mely a haza ortodox hitű lakosságának egyházi szükségleteit kielégítő iparágakban tapasztalható és a melyet úgy lehet jelezni, hogy az az ortodox bizanci izlés érvényesülése az építészetben, festészetben, faragásban, ötvösségben stb. A hazai ortodox szlávság és oláhság nem csekély mértékben tapasztalta és tapasztalja ennek az izlésnek állandó hatását és hiba volna e sajátos ornamentikának létezésére hazánkban szemet hunyni.

Nem kívántam kimeríteni a tényezőket, csak néhányat példaképpen idéztem, melyekre ügyelni kell, a mikor a hazai ornamentikáról tiszta képet kívánunk nyerni.

Műtörténeti igényeinket csak oly mustragyűjtemény fogja véglegesen kielégíteni, a mely mindezeket a tényezőket is, akár hazaiak, akár idegenek, szemmel tartja.

Ezért azt mondhatjuk, hogy az eddig történt, elismerésre méltó, igen becses gyűjtések után is még nagy munka vár a kutatóra; a hazai műtörténet még sok értékes anyagnak egybeállítását igényli.

Ez áll különösen az utóbbi három századra nézve, mely bővelkedik emlékekben, inkább mint a XVI. századot megelőző időszak.

Áttérve a középkorra, mit tudhatunk az akkor hazánkban dívott ornamentikáról? Támpontjaink, mikor e kérdésre felelünk, gyérebbek, mert kevesebb emlék maradt, gyérebbek az irodalmi s egyéb följegyzések és homályosabb a történeti háttér.

Mindezeknél fogva tágabb tér nyílik föltevésekre.

E hipotézisekből azt, a mely leginkább zavarhatja meg a tárgyilagos, elfogulatlan kutatást, mindenekelőtt el kell mellőzni.

Azt állították, hogy az alföldi szűrszabók mustrái már a középkorban, a XVI. századot megelőző öt században is léteztek.

Ez nyilvánvaló lehetetlenség, mert köztudomású tény, hogy az iparos céhekben a magyarság csak a XVI. század óta kezdett számbavehető módon tömörülni.

A hazai növény-ornamentikát XV. századi egyházi emlékeken, a sodrony-zománcban figyelhetjük meg legszabatosabban. Ehhez fűzhetnők talán a XVI-dik századi növény mustráinkat. Azonban most már tudjuk, hogy ez a szép hazai technika, és valószínűleg mustráinak jelentékeny csoportja is, a XV. század elején Velencéből vagy Velence tájáról származott át hozzánk.

Ugyancsak az ötvösség körében ismerünk sajátos műveket, filigrános ékszereket a XV. századból, de valószínű, hogy ez a technika, mely némely balkánvidéki szláv törzseknél még mai napig is mint házi ipar él, akkor is már az ő sajátjuk volt.

Ismerjük több helyütt az építészettel, a szobrászattal és festéssel kapcsolatos ornamentikát, mely a román és csúcsíves korban nálunk dívott. Azoknak a jellege vagy közel áll az éjszaki olaszok ízléséhez, vagy francia szerzetesek hozták, avagy német-országi műhelyekből ered; eredeti magyar vonásokat e négy-öt században kerestünk, de eddig ilyeneket nem találtunk.

Még leginkább remélhettük, hogy az egyéni ékszerekben s a lószerszám díszítésére szolgáló ötvösművekben kapjuk meg a nemzetnek árpádkori ornamentikáját, korábbi hazáinkból hozott sajátos ötvösségi ornamentikának a folytatásául.

Azonban mennél sűrűbben kerülnek elé a hazai földből az árpádkori kincsek, annál inkább meg kellett győződünk arról, hogy az ősek aránylag igen gyorsan európaisodtak meg. Sem ezekben a kincsekben, sem a sírleletekben annak az ornamentikának, melyet Etelközből és Lebediából hoztak, nincs nyoma.

Tehát a mennyire most lehet véleményünk a magyar középkori ornamentikáról, a nép ízlését ugyan nem ismerjük, de valószínű, hogy házi iparában ragaszkodott ősi geometriai modorához; ellenben az iparosok és a felső, az úri osztály, hamar kedvelte meg az európai környezet ízlését.

Visszafelé menve a honfoglalás korára, lassan a művészi környezetet is kezdjük ismerni, melybe a IX. században a magyarság ide jutott.

A helyzet az, hogy az építést országszerte lombardok végzik, az ő ízlésük bukkan föl legsűrűbben azokon az építészeti díszítményeken, melyeket a IX–XI. századokból ismerünk. A szegszárdi, zalavári, arácsi és több egyéb domborműves töredék, az ő örökösen ismétlődő szallag fonadékos mustrájukkal, nem magyar embereknek faragmányai, de velencei, dalmát vagy friauli emberek keze művei.

Ezek mellett gyérebben bár, de mégis akad néha egy-egy nemesebb alkotású faragmány, mint a székesfejérvári koporsó, melyen emberi idomok mellett növények jelentkeznek. Erről az emlékről és hozzá hasonlókrol azt vélhetjük, hogy bizanci mustrák után készültek, vagy éppen vándor görög kézműves faragta. Ugyancsak a bizanci művészetnek szent István palástján és több, az ő nevéhez fűződő szövetben maradtak meg a X. és XI. századoknak a mintái.

E két külföldi ornamentika mellett a belföldi népek sajátos ötvösségi gyakorlatairól is vannak tanúságaink. Messze vinne azokat közelebből elemezni; itt beérhetjük azzal, hogy a honfoglalás előtti díszítésnek a szláv törzsek primitív házi ötvösségében maradt meg a nyoma.

Mikor a magyarság ebbe a környezetbe szállott, mint hódító szolgálatába fogadta a longobard, bizanci, szláv, német s egyéb kézműveseket; azok dolgoztak a hódítók számára, a maguk longobard, bizanci, szláv stb. ízlése szerint.

Igy magyaráznám az úri magyarság ízlésében a X. és XI. századokban bekövetkezett változást. Nem is kell azon csudálkozni, hogy ez a változás a régi ízlés eljétével beállott; mert nem a nép, nem az egész nemzet hagyott föl korábbi orna-

mentikájával, csak az úri osztály, az a rétege a nemzetnek, mely nem maga csinálta holmiját, mivel egyéb vitézi gondjai voltak. Az úri osztály, hazai műtörténetünk tanúsága szerint, azután is mindig közvetítette a nemzet zömével az idegen szokásokat, fölfogásokat és ornamenteket.

Úgy vélem, hogy az ötvös izlés, melyet jobb módú magyar uraknak X. és XI. századbeli sírjaiban észlelünk, csak az arisztokrácia izlését képviseli. A magyar nép előkelői számára idegen ötvösök készítették ez ékszereket. Az tehát nem tekinthető oly értelemben ősmagyar izlésnek, mintha az a magyarság képzelmeiből eredt volna; az csak az akkori magyar uralkodó osztály izlését képviseli, mely recepción alapul. Tapasztaljuk egész régi műtörténetünkben, hogy a nagy stíláramlatokat mindig a felső rétegek útján kapjuk az országba.

Mikor népünk Etelközben és Lebediában időzött, talán a VI–IX. századokban, akkor ott és azontúl messze vidéken a szasszanidák izlése uralkodott. Ezt fogadta be az akkori magyar uralkodó osztály. Kapta pedig mint egy hanyatló, sőt tönkre ment birodalomnak izlését, mely épp úgy mint a nemzet, a mely lételt adott volt neki, már kiélte magát. Csak mint oltvány más népek izlésében, volt termékenyítő hatással a szasszanida izlés. Termékenyítette az elő-ázsiai semita népek művészetét és kétségtelenül hatással volt a bizanci művészetre.

A magyar ősök művészi hagyatékában is lehet már a romlott szasszanida izlés mellett e kétféle stílus nyomait észlelni. Világosan látható az is, hogy az a fölfogás, ahogy az ő ötvöseik a szasszanida motívumokat kezelték, már-már értelmetlenekké változtatta e formákat anynyira, hogy az egykor nemes idomú levél- és indadíszek majdnem mértani formákká merevedtek.

Huszka az ő albumában módot nyújtott mindenkinek, hogy a szasszanida építészeti ornamentika néhány alakját: * a virágkelyhet, rozettát, palmettát, a hármass levelet, a csipkés szélű és szívidomú leveleket a honfoglalók hagyatékából eredt motívumokkal összehasonlítsa.** Még találóbb összehasonlításokat lehet tenni, hogy ha a szasszanida ötvösség köréből vesszük az analógiákat, mert nyilvánvaló, hogy az ősmagyarok lebediai ötvöse is azokból a mintákból merítették az ő mustráikat.

Készülöben van Smirnownak nagy műve, az Oroszországban és egyebütt fönmaradt nagyszámú szasszanida ötvös-művekről és ebben bőven meg fogjuk kapni az előmintákat a honfoglalók ékszerein szereplő mustrákra. Ezt a nagy forrásmunkát annál türelmebben várhatjuk meg, mert biztosra vehetjük, hogy több világosság fog abból a forrásból az ősök hagyatékára áradni, mintha megpróbáljuk egyik-másik még meg nem fejthető ősi idomnak értelmét XIX. századi szűrszabók mustráiból értelmezni, a mi, véleményünk szerint, hiba a helyes módszer ellen.

Mert össze akarni kötni hazai ornamentikánknak elejét annak XIX. századi fejleményeivel, a nélkül, hogy a kilenc század alatt bekövetkezett változásokra tekintettel volnánk, ez ellenkezik a műtörténeti kutatás elemi törvényeivel.

Pedig ezekre a változásokra annál inkább kell ügyelnünk, mert nálunk is szabályszerűen bekövetkeztek a stílváltozások egymásután, csak úgy, mint Európának mindazon a vidékein, melyek az európai stílusok hatásai alatt állottak.

Fejtegetéseink végeredményeül azt javaslom, hogy hazai ornamentikánk történetének igen nehéz és fontos problémáját egyszerűsítsük úgy, a hogy azt egyszerűsíteni lehet és kell.

Keressük és gyűjtjük a hazában lakó népek házi iparában létezett és még létező mustrákat és iparkodjunk azokban az ősi állandó motívumokat, melyek ily nagyon

* A XVI. táblán.

** V. kép, VI. kép XII. 1–4, XIII. 1–5.

konzervatív, lassan változó műgyakorlatokban találhatók, megállapítani. Ezekben kapjuk majd meg a magyar nép ősi ízlésének megnyilatkozását.

Továbbá gyűjtsük össze a céhek körében dívott, valamint az úri osztály szükségleteire készült mustrákat. Ezekben a nemzet ú. n. művelt rétegének kapjuk az ornamentális ízlését. Ez nagyobbára összetalál a külföld nagy stílváltozásaival, olykor-olykor módosítja azokat, sőt önálló hajtásai is vannak; ezek képviselik felső társadalmi rétegeink produktív képességét.

A két ízlés nem egyforma, azt a mai kor is mutatja, a múlt időkben sem volt egyenlő. Mindig volt úri ízlés és volt népies ízlés.

Ha pedig e két áramlatnak, a felsőnek és az alsónak egymásra való hatását megfigyeljük, igen érdekes eredményekre jutunk.

Azt tapasztaljuk ugyanis, hogy az úri ízlés a XVI. század óta a népi ízlést új motívumokkal táplálta, termékenyítette; a nép ezeket az elemeket befogadván mustrái közé, ragaszkodott hozzájuk és mai napság a korábbi úri ízlés durvább formákban ugyan, de gyarapodva a nép képzelmével, megmaradt.

Viszont a népies elem a céhekben tért nyervén, a nemzetközi formáknak hazai jelleget adott, sőt egyik-másik iparművészetben önállóságra jutott; ennek köszönhetjük p. o. az u. n. erdélyi zománc keletkezését.

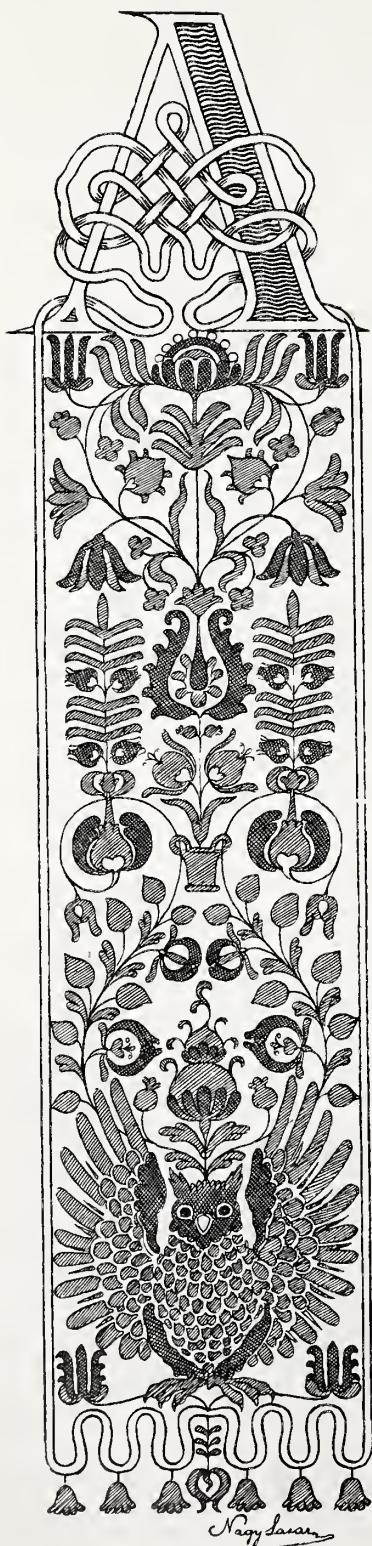
Ismeretes, hogy a mi századunkban a művelt osztályok produktív képessége az ornamentika terén világszerte zátonyra jutott. Napjainkban az úri művészet szorultságában a múlt századokhoz fordult vissza és annak tőkét kívánta kamatoztatni. Mikor e tőkét kimerítette, megemlékezett úri osztályunk a népről. Európaszerte az alsó rétegek háziiparában fönmaradt ősi ornamentális tőkét kezdték fölfödözni. Ebben vélték megtalálni az igazán nemzeti stílusok megifjusodására vezető bőséges forrást. Mi magyarok is ebben a stádiumban vagyunk és a mikor a különféle vidékek népiparát tanulmányozzuk, azt hisszük, hogy a nemzet igazi geniusa ebben rakta le hamisítatlan kincseit, melyeket csak újra föl kell éleszteni, pedig tévedünk. Az a becses anyag csak a néprajzot és a műtörténeti tanulmányokat istápolhatja igazán.

Nemzeti stílus e szerény motívumok pusztá reprodukciójából nem fakadhat. Ilyent csak a művészek teremtménye és a természet örök ifjú forrásához való visszatérés alkothat.

A világ lassan-lassan kezdi ezt az elemi igazságot fölismerni és örömmel tapasztaljuk, hogy a XIX. század végén az emberi képzelem ismét elég termékeny arra, hogy évszázados kimerültségéből fölocsudva, új stílusnak megalkotásával próbálkozzék.

Hampel József.

KÖZÉPKORBÓL VALÓ MAGYAR- ORSZÁGI VASALÁSOK.

zt általánosan elismerik, hogy a vasművesség igazi lendületet csak a román stílus virágzása korában vett. A XII. század építőművészei avatták a kovácsvasat a művészi iparok nyers anyagai közé s azt már az első kísérletektől kezdve technikai tulajdonságainak megfelelő módon alakították s a neki való helyen alkalmazták. A kovácsvasművészet, melyről *Jakabffy* Ferenc a Művészi Ipar 1885–1886. évfolyamában oly bő tanulmányt közölt, első virágzását a XII. és XIII. század szerényen felszerelt kovácsműhelyeinek köszönheti. A párisi Notre Dame templom kapujának pántjai, melyek *Boiscornut* nevét dicsérik, kompozíciójuk és mesteri munkájuk következtében, a vasműves készítmények között még manapság is az első helyet foglalják el.

A kovácsvasból való középkori műmunkák közül legelsőbbben a vasalások tűnnek fel s ez igen természetes dolog is, mert a fémek között a vas olcsósága, szilárdsága és alakíthatósága következtében predesztinálva van arra, hogy épületeink felszerelvényei között ne csak szerkezeti, hanem díszítő elemként is szerepeljen.

Igen valószínű, hogy a záruk, kulcsok, kulcspaizsok és ajtókopogtatók díszes alakítása volt az első lépés, melyet a román stílus lakatosai a műipar felé tettek. Ebben a feltevésünkben megerősít az, hogy már a rómaiak idejében divatossá vált a szóban forgó ajtó- és kapuvasalások díszesebb megmunkálása. *Liger*-nek: „La ferronnerie ancienne et moderne” című munkájában sok szép kulcs és ajtó, illetőleg szekrény-fogantyú rajzára akadunk. Mivel pedig a középkor művészete sok tekintetben a római hagyományokból táplálkozott, valószínű, hogy a szóban forgó dologban is az elődök példáját követték.

Az első idevágó munkákat Franciaországban kell keresnünk, mert a vasművesség alapját itt vetették meg. Itt találjuk a legtöbb s legszebb román stílusú vasalásokat, rácsokat s vasból való egyéb műmunkát, melyeknek remekeire *Viollet-Le-Duc* és *Gailhabaud* művei figyelmeztették a világot. Franciaországból Belgiumba

és Németországba jutott a művészeti iparok szóban forgó új ága, mely az árpádházi királyok uralkodása alatt bizonyára nálunk is sok hívet szerzett; csak hogy minél jobban távolodunk Franciaországtól, annál szerényebb alakban jelenik meg s annál ritkábban fordul elő. Belgium templomaiban még sok értékes román-korbeli vasmunkát találunk, Németországban már jóval kevesebb van, Ausztriában itt-ott fordul elő egy-egy említésre méltó darab, nálunk pedig alig találunk négy-öt műtárgynál többet. Az 1. ábrában előtüntetett gyűrű a szepes-szombati templom kapuját díszíti. A 135 mm. széles és magas vaslap közepéből ökörfej nyúlik ki, mely a 80 mm. átmérőjű gyűrűt tartja. A gyűrű forgás csapja a lap felszínétől 65 mm.-nyire van. Ennek a templomnak sekrestye ajtaját szintén román stílusú vasalás, a 2. ábrában előtüntetett kulcspaizs díszíti. Van még ebben a templomban egy régi vasalt láda is, melynek keresztalakú vasdiszítványai szintén a román stílusra vallanak. Tudomásom szerint a szóban forgó templom románkori részét 1245-ben építették, nyilván ebből az időből származnak az 1. és 2. ábrában előtüntetett vasalások is.

A román stílus korában lett divatosá az is, hogy a kulcspaizsok kulcslyuk körüli részét V-alakú levéldísz közé foglalták. Ennek nemcsak a paizs díszítése, hanem az a praktikus célja is volt, hogy a kulccsal könnyebben a kulcslyukba találhattak. Efféle diszítványt csak a nagydisznódi (Erdély-Heltau) ág. evang. templom sekrestyéjének ajtaján találtam (12. ábra, a 136. oldalon), melynek zárja az ajtó csúcsíves diszítványainál régibb keletű. A levél-motivumok nagyon emlékeztetnek a 2. ábrára.

A román korszak vasművesei nem sokáig maradtak meg a záruk és ezekhez tartozó vasalások díszes alakítása mellett, bő alkalom nyílott művészetük számára a kapu- és ajtópántok készítése dolgában is. A középkor elején a bazilikák kapuit leginkább bronzból öntötték, de mivel ezek már az anyagra való tekintettel is nagyon sokba kerültek, elkezdték a fakapukat használni, melyek legkezdetlegesebb alakjukban eresztékek nélkül egymás mellé rakott vastag deszkákból állottak. Mivel ezek összefoglalására a román stílus korában keretfákat még nem használtak, a pántok szárát a kaput alkotó összes deszkákon végig nyújtották s mellékágakkal, meg a pántok közé iktatott vakpántokkal még nagyobb területet fogtak be. A pántok ily módon való elrendezése, különösen Franciaországban, a legkiválóbb vasművesmunkák alkotására vezetett. Ide tartozik *Boiscornut* már említett remeke, a blazincourt-i templomnak és a roueni katedrális kapunak pántjai stb. A francia munkákkal szépség dolgában vetekszik a lüttichi Szent Pál katedrális kapu pántja, melyet jelenleg a lüttichi múzeumban őriznek. Németország és Ausztria efféle műemlékekben igen szegény, Magyarország pedig még szegényebb. Én a nagydisznódi ágost. evang. templom régi kapuin levő románkori pánt-maradványokon, valamint a nyitra-divéki templom kapujának ma is eléggé ép vakpántjain kívül többet nem ismerek. Az előbbieket a nevezett egyház presbyteriuma a budapesti áll. felső ipariskolának ajándékozta; reményem, hogy helyes rekonstrukciójuk sikerülni fog. Ezt a pántot az ebreuli Puy en Velay templomkapú C-alakú csigáihoz hasonlóan alakították s a kapu nagy szabad mezőit gyűrűkkel töltötték ki.

A nyitra-divéki templom kapuján (3. ábra) is hasonló primitív munkájú és diszítványú vakpántok vannak. Említésre érdemes a C-alakú román csigákra emlékeztető patkóalakú ornamens, melylyel az X-alakú pántok kimaradt szabad mezőit töltötték ki. Dr. Sziklay János és Dr. Borovszky Samu szerkesztette „Magyarország vármegyéi és városai” című munka Nyitra megyét leíró nem rég megjelent része szerint (133. oldal), a nyitra-divéki templom már a XII. században megvolt. Ez a vakpánt tehát a legrégebb magyar vasműves munkák közé tartozik.

A csúcsíves stílus korában a vasművességet illetően a német mesterek vették át a vezérszerepet s az a szoros kapocs, mely hazánk és Németország kulturáját egybefűzte, vasművességünk fejlődésére igen jótékonyan hatott. Különösen a németiség lakta

városokban a csúcsíves stílusú vasmunkáknak nem egy remekével találkozunk. A vasalások közül első helyen említjük meg a berethalmi ág. evang. templom sekrestyéjének zárját. (4. ábr.) Ez a 465 mm. hosszú, elől 360 mm. és hátul 450 mm. magas alkotmány remek halhólyagdiszítványokkal ékeskedik. Az ötlő fogantyújának alsó és felső végét és a zárlemez szélesebb felének alsó és felső sarkát remekül stilizált kutyafejek díszítik. A zár 240 mm. hosszú kulcsát az 5. ábra láttatja.

A kulcspaizsok, illetőleg zárlemezek már említett díszítő módját a csúcsíves stílus mesterei továbbfejlesztették. Elvértve akad ilyen műtárgy a szepességi, a sáros- és abaújmegyei, meg az erdélyi szász templomokban és múzeumokban. Néhánynak rajzát a *Mintalapok* vas- és fémipari füzetében* már közöltem is, ez alkalommal a 8. ábrában a kolozsvári róm. kath. templom középkorbeli szekrényének egyik zárpaizsát, a 14. ábrában pedig a Szent Jakabról nevezett lőcsei templom egyik vasajtájának kulcspaizsát mutatom be. Az előbbi 220 mm., az utóbbi 85 mm. magas. A csúcsíves stílusban készített ajtófogantyúk és kopogtatók dolgában se mondhatjuk magunkat szegényeknek. Különösen a Szent Egyedről nevezett bártfai és a Szent Jakabról nevezett lőcsei templom a szóban forgó vasmunkáknak valóságos múzeumi gyanánt tekinthetők. A bártfai templom kórusának vasajtáján levő 250 mm. széles gyűrű képét a 9. ábra, a lőcsei templom sekrestyéjének faajtáján levő 130 mm. belső bőségű gyűrű képét pedig a 10. ábra láttatja. A szóban forgó két ajtó-gyűrűt a korai csúcsíves stílus remekei közé sorolhatjuk, a kassai (felső-magyarországi) múzeumban őrzött és a 11. ábrában előtűntetett 195 mm. széles gyűrű pedig a késői csúcsíves stílus formáit láttatja. Valamennyinél jellemző a gyűrű szívalakja. A bártfai templomban őrzött szekrényen és a berethalmi templom sekrestyéjének lépcsőajtáján is hasonlóan alakított gyűrűt láttam. Úgy látszik, a magyar vasművesek a szívalakot nagyobb előszeretettel használták, mint a külföldiek; mert nálunk ez gyakoribb, mint náluk.

A bártfai templom sekrestyéjének vasajtáján és a lőcsei templom Szent György kápolnájának vasajtáján levő gyűrűket a *Mintalapok* 1898. évi I. füzetében, a 83. lapon mutattam be.

Az ajtófogantyúk közül a legérdekesebb a lőcsei templom régi sekrestye ajtajának és a bártfai városháza egyik ajtajának fogantyúja. Ez utóbbinak rajzát *Myskovszky* Viktor közölte is a *Mittheilungen der k. k. Central-Comission zur Erforschung der Baudenkmale* 1872. évfolyamának CXVI. oldalán.**

A gyűrűk és fogantyúk alatt rendszerint igen csinos rozettákat vagy paizst találunk. Ilyent láttam a 9–11. ábra is. A 109. oldalon levő rozetta a korai, a 6. és 7. ábrában előtűntetett pedig a késői csúcsíves munkák remekei közé tartozik s különösen az első igen fejlett technikára vall s vetekszik azzal a rozettával, melyet a 9. ábra láttat.

A pántok készítése dolgában a csúcsíves stílus mesterei követték a román stílus mestereinek példáját. A magyar vasművesség szép fejlődötttségére vallanak azok a szép ajtó- és kapupántok, melyeket az emberek romboló keze még meghagyott. Ezek közül a 12. ábrában a nagydisznódi templom sekrestyéjének és a 13. ábrában a nagy-szebeni ág. evang. templom kapujának pántját mutatjuk be. A magyarországi csúcsíves kapupántok alakítása egészen elűt a külföldiekétől. Nálunk a pánt szárából négyszögeket formáltak s ezek csúcsait rendszerint lilomokkal toldották meg (13. áb.), hogy minél nagyobb területet foghassanak be; sok esetben a négyszögek csúcsaira más négyszögeket állítottak, s ezeknek csúcsait díszítették; a 12. ábra ilyen hálószerű elrendezést láttat. Ily módon alakí-

* Lásd 1898. évf. I. füzetének szövegközti 3. és 6. ábráját és II. füzetének szövegközti 5. ábráját.

** Lásd még a Művészi Ipar I. évfolyamának 292. oldalát is.

tották a vakpántokat is. Az eperjesi plébánia-templom kapujának pántja, melynek rajzát *Myksowszky* Viktor, a már említett *Mittheilungen* CXIV. oldalán közölte,* a lőcsei templom pántja, melyet a *Mintalapok* 1898. évfolyamának III. füzetében az 5. rajzmellékleten mutattam be, a felkai templom sekrestyéjének ajtópántja, mely a 12. ábrában előtűntetetthez hasonló stb., mind arra vallanak, hogy a magyar vasművesek a pántok alakítása dolgában magukat a külföldiektől függetlenítették és speciális magyar alakot teremtettek meg. Sajnálatlaltal tapasztaltam, hogy a rekonstrukciónál ezt a dolgot figyelmen kívül hagyták s az új ajtókra és kapukra jobbra német és francia minták után készített pántokat alkalmaztak.

A bútorpántok közül legérdekesebbek azok, melyek a bártfai városháza egyik szekrényét díszítik. Ezeknek rajzát *Myksowszky* Viktor a már több ízben említett *Mittheilungen* CXVI. oldalán közölte.

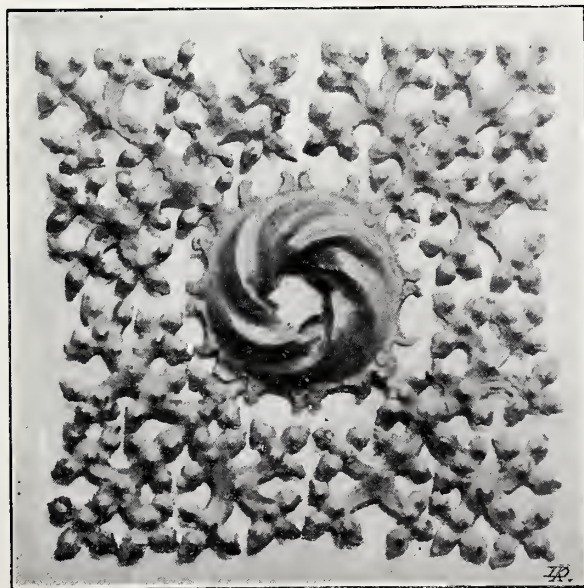
A szóban forgó műtárgyak jó részén az ónozás nyomai még kivehetők. Polikromozott középkori magyar vasalást még nem találtam. A rozetták díszítményeit a mi vasműveseink is alátett színes bőrdarabokkal díszítették, így a 6. és 7. ábrában bemutatott rozetták alá helyezett vörös pergament igen élénken emeli ki az áttört halhólyag-ornamenseket. A bártfai templom és városháza szekrényének pántjai s egyéb vasalásai vörös, zöld és kék pergamentre vannak szerelve.

E rövid leírásból az tetszik ki, hogy vasművességünk első szárnypróbálgatásai a román korszakra esnek. A XII. századból valók a kovácművészet első — habár csekélyebb műértékű — alkotásai. A csúcsíves stílus időszakában a műiparnak szóban forgó ága nálunk is megizmosodott. Igaz ugyan, hogy annyi műtárgyat sem mutathatunk fel, mint a mennyi egyik másik német múzeumban van, de az a kevés, a mi a török hódoltság idejében nem ment tönkre és az újabb kor indolenciája következtében nem kallódott el, vasművességünk magas fejlettségére vall. Ha a Magyar Iparművészet szerkesztősége a jövőben is szentel iparművészetünk vasműves ágának ismertetésére néhány hasábot,** alkalom adtán annak más remekeire is kiterjeszkedem, ezért nem mutattam most be a vasajtókat, a tabernakulum-ajtókat, a lámpásokat stb., melyek között a csúcsíves stílusnak nem egy remekét találjuk.

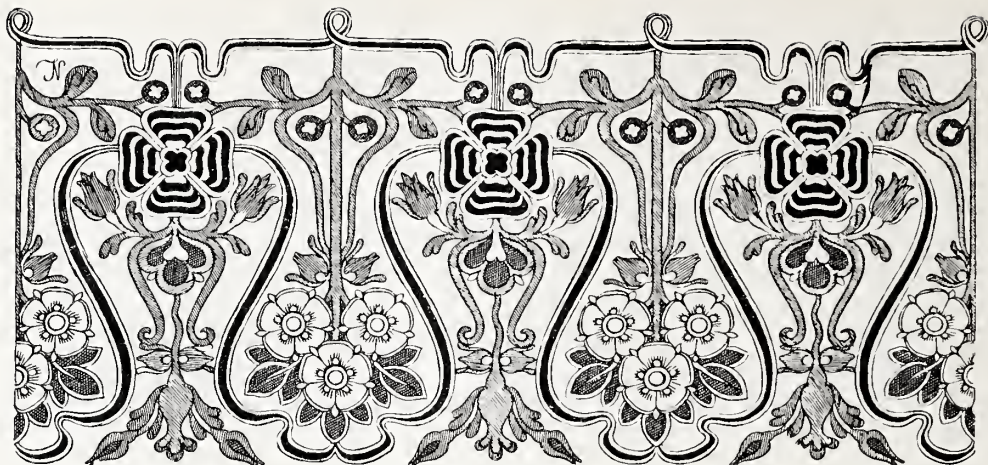
Edvi Illés Aladár.

* Lásd a *Művészi Ipar* I. évfolyamának 28. oldalát.

** Igen szívesen. A szerk.

SVNT MÁRTON POZSONYI TEPLOMÁNAK AJTÓ-KOPOGTATÓ PAIZSA.
(A pozsonyi városi muzeum tulajdona.) Szélessége és magassága 210 mm.

Nagy Lázár rajza.

A POZSONYI SZOBORVÁLSÁG.

Magyarországnak hajdan való fővárosa, amely az emlékeit vizsgáló műtörténész szemében az első pillanatra olybá tűnik, mintha Bécsnek, a szomszédos császárvárosnak, a külvárosa volna, monumentális szobrok tekintetében a legszerencsésebb helye hazánknak. Mária Terézia márvány lovasszobra Pozsonyban, amelyet *Fádrusz* János mintázott, világhírű s a legkifogástalanabb modern emlékszobrunk. Hummel zeneszerző mellszobra az ottani színház előtt levő sétatéren, ha pusztán dekoratív jelentőségű is, művészi és esztétikai szempontból egyaránt értékesebb, mint a legtöbb nagyarányú budapesti bronz-szobor. A pozsonyi városháza előtt levő renaissance közkút, régi szobrászatunknak egyetlen ránk maradt ilyenmü emléke; régi monumentális lovasszobraink közül is, mint a minő *Kolosvári* Márton és János három műve, Szent István, Szent Imre, Szent László érclovasszobra Nagyváradon, Zsigmond királyé a budai Szent-György piacán volt, csak egy maradt ránk s ez a pozsonyi szent Márton-szobor, amelyet mai helyén, a pozsonyi dóm háta mögött, eddigelé vajmi kevesen vettek észre s amely most az idő viszontagságaitól megrongálódván, ez elsőrangú műemlékünk ismét maga felé tereli Pozsony város közönségének s a magyar amatőröknek figyelmét.

Donner Rafael volt e szobormű mestere, aki Bécsben született, a külföldön tanult, de akit legalább is oly joggal vallhatunk a magunkénak, mint azokat a magyar művészeket, akik korán elszakadtak hazájuktól, a külföldön dolgoztak s ott teljesen elidegenedtek, mint Kupeczky, Mányoki és újabban mások. Donner Rafael 1727-ben, tehát alig harminc éves korában telepedett le Pozsonyban s az őszinte műszeretetével az olasz renaissance fejedelmeket is elérő Eszterházy Imre herceg, Magyarország primásának, udvari építőmestere és szobrásza lett s java tevékenységét itt fejtette ki. A külföldre szánt művein is, mint a minő a Higieia-kút, a bécsi Neuer Markton, amelynek öt ólomalakját 1873-ban bronzba öntötték át, továbbá az ottani régi városházán levő Perzeus

SZT. MÁRTON SZOBRA POZSONYBAN.

Donner Rafaeltől.

és Andromeda kútján, a bécsi Szent István-templom sekrestyéjének a lavabójára szánt márvány domború művein is Pozsonyban dolgozott. A régi koronázó várost emellett az előbbieknél is jelesebb alkotásaival gazdagította. A pozsonyi Szent Márton-templom, a dóm baloldali mellékhajójához csatlakozó nemes ízlésű barokk sírkápolnát Donner építette, az ebben levő bronzkandelábereket s a tabernakulum domború műveit szintén ő mintázta s ezek, külföldi műtörténészek magasztaló szava szerint, a XVIII. század legszellemesebb és legtökéletesebb formájú szobrászati alkotásai, amelyekhez méltán csatlakozott a régi pozsonyi főoltár. Eredeti alakjában ez impozáns alkotás nincs meg többé, monumentális koncepciójáról, impozáns arányairól, magas művészi értékéről azonban könnyű fogalmat szerezni egyetlen maradványa után, mely Pozsonyban fennmaradt. Szent Márton lovasszobra ez, amely most a dóm apszisának két középső támasztó pillére között áll üveg fedél alatt. A szobor ólom anyagát e fedél nem volt képes megvédelmezni az idő viszontagságai ellen; a műemlék egyes részei megsérültek, részben meggörbültek.

Pozsony város közönsége erre kezdetben üveg baldakinum alá akarta helyeztetni Szent Márton szobrát, majd meg ismét az a terv merült fel, hogy a dóm belsejében állítják föl. A szoborválság előbbi módon való megoldása a műemlék hatását bizonyára nagyban csökkentette volna, az utóbbi sem bizonyult szerencsés gondolatnak. A Szent Márton-szobor ugyan, mint a régi barok főoltárnak főrésze, azelőtt is a templom belsejében volt; a dóm restaurálása óta azonban, amidőn ez csúcsíves stílusát ismert egész tisztaságában visszanyerte, a régi környezete is alaposan megváltozott. A most végéig üvegfestményekkel ellátott, csúcsíves ablakokon keresztül csak tompán szűrődik be a templomba a világosság s a félhomályban a sötét színezetű szobor nemes formái egészen elmosódnának, monumentális hatása nem érvényesülne.

Legújabbban az a terv merült föl, hogy Donner Szent Márton-szobrát bronzba öntik át s a dóm előtt elterülő festői téren állítják föl. Ennek a minden tekintetben szerencsés gondolatnak megvalósítására Fadrusz János, Pozsony jeles szülöttje, tette meg az első lépést, aki hajlandónak nyilatkozott arra, hogy Donner művét az eredeti után újból megmintázza, hogy aztán bronzba önthessék át. Fadrusz János szülővárosa iránt való kegyeletből a munkájáért nem kíván semmit. A bronzba öntés és fölállítás költségei körülbelül 18.000 forint tennének ki, amire eddigelé még nincsen földözet.

A pozsonyi szoborügy annyira országos jelentőségű s bronzba való átöntése oly érdekes iparművészeti probléma, hogy szükségesnek tartjuk behatóbban tárgyalni. A szoborválság megoldásának jelen tervénél szerencsésebb, azt hisszük, nem is képzelhető. Pozsony városa esztetikai és művészi szempontból az eredetihez hasonló értékű s ennél jóval maradandóbb művészi alkotást nyer, amely mostani eldugott helyéről szabad térre áthelyezve csak ezután válik majd igazi díszére a városnak, érvényesül szabadon összes művészi kvalitásaival. Ezenkívül a tekintélyes anyagi értéket kitevő eredeti szobor is megmarad, amelynek méltó helye bizonyára nem lehet más, mint a Budapesten tervezett szépművészeti múzeum. E nagyszabású művészeti gyűjteményünk eddig együtt levő anyagában a plasztika eredeti alkotásokkal vajmi gyöngén van képviselve. Illetékes köreink bizonyára meg fogják kísérelni, hogy Donner Rafaelnek, a szobrászat Berninitől Canováig terjedő korszaka legkimagaslóbb alakjának, aki az általános manierizmus és hatáshajhászás közepette a természet mintaképeihez való hűséges ragaszkodásával, fejlett széppérezékével, alkotásainak stílszerű s hatásos koncepcióival egyedül áll, hogy ennek az eddigelé érdeme szerint nálunk még alig méltányolt jeles mult századbeli szobrásznak a főművét megszerezzék. Donner szétszedett pozsonyi főoltárának két túléletnagyságú, ólomba öntött angyal alakját a budapesti Nemzeti Múzeumban őrzik. Ezekkel együtt Szent Márton szobra a tervezett szépművészeti múzeum plasztikai osztályának a

főérdekessége lenne, amelynek kedvéért nem volna szabad nagyobb anyagi áldozatoktól sem visszariadnunk.

Hogy a közérdeklődést a pozsonyi szoborváltás iránt hathatósabban fölkeltsük, aprólékos leírása helyett a Szent Márton-szobrot fénynyomatú képben mutatjuk be, egyben a főoltár egyik angyalának mását is bemutatván. Bizvást reméljük, hogy illetékes köreink nem térnek napirendre ez érdekes kérdés fölött és módját fogják ejteni, hogy Donner Rafael jeles alkotása bronzba öntessék át s az ezzel járó művészi munkára önfeláldozó önzetlenséggel vállalkozó mesterünk is elnyerje méltó jutalmát.

Divald Kornél.

A POZSONYI SZ. MÁRTON TEMPLOM VOLT FŐOLTÁRÁNAK EGYIK ANGYALA.
Donner Rafaeltól.

Az ez után készült fénymetszet és még egy terem-mennyezet reprodukciójának homályosságát tehát el kell néznünk. A lipótvárosi templom pendantífs-jeire alkalmazott evangelisták viszont igen kemények lettek, a mi azonban a mozaik ragyogása miatt nem volt elkerülhető.

A fénykép-felvételeknek átdolgozását, a homályos részek élesebbé tételét, az összehangolást, Hány Gyula és Papp Sándor végezte, s jórészt nekik köszönhető a reprodukciók sikere.

Jó munkát végzett Aust Róbert is, egy nálunk újonnan megtelepedett bécsi cég, a fénymetszeteknek elkészítésével. És ez már abból az okból is öröndetes, mert tanúságot tett róla, hogy a művészi reprodukciónak ennek az ágában sem szorulunk többé a külföldre. De elismerés illeti a mű szerkesztőit is, hogy volt bátorságuk szembeszállni az előítélettel, mely a jót csak a külföldtől várja.

Említsük fel végre a rendkívül tiszta és szép betű nyomást, (a Franklin társulaté) a mi szintén hozzájárul ahhoz, hogy a munkát művészi szempontból az eddig nálunk megjelent hasonló művek egyik legelsejének deklaráljuk.

Gróh István.

ERIS (ÁDÁM-FÉLE HÁZ BUDAPESTEN).

Székely Árpád rajza.

KÉT PÁLYÁZAT.

Két érdekes pályázatnak eredményéről számolhatunk be olvasóinknak. Mind a kettőt a *Magyar Iparművészet* útján, a m. iparművészeti társulat elnöksége hirdette ki és pedig az egyiket a m. kir. államnyomda igazgatósága megkeresésére tette közzé, mely a m. kir. pénzügyministerium fölhatalmazásával pályázat útján akarta beszerezni a közelebb kibocsátandó új korona értékű okmánybélyegeknél tervrajzait; a másik pályázat az országos iparegyesület okleveleinek tervrajzára vonatkozott, a mely oklevelekkel együtt adományozza az egyesület díszérmeit érdemes iparosok és ipari munkásoknak. Az okmánybélyegek tervrajzai fölött ítélkező jury, *Jankovich* János pénzügyministeri tanácsos elnöklése alatt, január hó 30-án ült össze. Tagjai voltak: *Romy* Béla miniszerelnökségi osztálytanácsos, *Gabrovitz* Ede pénzügyministeri osztálytanácsos, *Zárdy* József a m. kir. államnyomda igazgatója, továbbá a m. iparművészeti társulat képviselőjében: *Rauscher* Lajos műegyetemi tanár, *Fittler* Kamill, a m. kir. iparművészeti iskola igazgatója és *Morelli* Gusztáv a m. kir. iparművészeti iskola tanára. A jegyzőkönyvet *Györgyi* Kálmán, a m. iparművészeti társulat titkára vezette. A jury konstataulta, hogy a kitűzött határidőre *negyvennyolc* pályamunka érkezett be, a mely közül azonban, alaki okoknál fogva, tizennyolcat mellőzni kellett. A fenmaradt művek között a jury *tíz* rajzot tartott arra érdemesnek, hogy pályadíjjal kitüntettessenek és pedig az első 300-300 koronás díjban részesült *Helbing* Ferencnek és *Csizik* Gyulának egy-egy rajza, továbbá *Dörre* Tivadarnak három rajza. A második 150-150 koronás pályadíjak közül kettőt-kettőt *Marsi* Ferenc és *Obendorf* Gusztáv nyerte, *Flesch* Tivadar pedig egyet.

Az országos iparegyesület oklevélrajzának pályadíjára kilenc művész pályázott *tizenöt* rajzzal. A jury *Czigler* Győző műegyetemi tanár elnöklése alatt a következő tagokból állott: *Rauscher* Lajos, *Fittler* Kamill, *Gelléri* Mór, az orsz. iparegyesület igazgatója és *Györgyi* Kálmán (*Kriesch* Aladár helyett). Az első (háromszáz koronás) díjat *Petridesz* János egyik pályaművének ítélte oda a jury, míg a második (kétszáz koronás) díjat *Prenoszil* Sándor rajza nyerte el. Dicséretben részesítették Petridesznek egy másik rajzát is, főleg azért, mert benne az oklevélnek rendeltetése szerencsésen ki van fejezve.

Mindkét pályázatnak kitüntetésben részesült pályaműveit a mostani számunkban közöljük.

Gy.

Székely Árpád rajza.

KÜLFÖLD.

Míg a magyar képző- és iparművészet erejét a nyilvánosság előtt télnak évadján fejtí ki a legnagyobb mértékben, a külföldön a művészi szezon, mely ott kora ősszel kezdődik, tavasszal éri el tetőpontját. Budapesten a tavaszi műkiállítás a tél-nél rendszerint gyöngébb s iparművészeti szempontból semmi figyelemre méltó dolgot sem mutathat föl. A külföld műtárlatain kisebb művészi föladatokat megoldásával a java festők és szobrászok mindig tömegesen szerepelnek s nemcsak új motívumokkal gazdagítják aktív közreműködésük révén a művészi ipart, hanem újabb és újabb technikai problémákkal is sok kedvvel foglalkoznak.

Az a körülmény, hogy a budapesti műcsarnokban rendszerint néhány kölcsönzött szőnyegen kívül sem a plasztika, sem a festészet körébe vágó iparművészeti jellegű műtárgy nem látható, arra vall, hogy egy-két iparművészeti tárlatunkon hűségesen résztvevő mesterünkön kívül képzőművészeink zömét még ma sem hatja át az art nouveau eszméje. A modern művészet törekvései nálunk eddigelé jóformán csak a festészetben s itt is csak a festékek minél fortélyosabb

keverésében, a szokatlan ecsetkezelésnek erőltetésében nyilvánulnak, amely hogy mily alárendelt jelentőségű dolog, arról könnyen meggyőződhetik, aki a külföld műtárlatait szemügyre veszi. Az individualizmus, a modern művészetnek ez egyik jelszava, nálunk túlnyomó részben csak a külsőségekben jelentkezik s nem a műtárgyak szellemi tartalmában. Az art nouveau-nak attól a törekvésétől pedig, hogy a művész az életnek dolgozzék, nálunk a legtöbb festő és szobrász mind máig idegenkedik. Művészeink a leggyöngébb ötleteiket is a múzeumok csarnokaira számító apparátussal dolgozzák föl, a kontaktust a testvérművészetekkel nem igen keresik; innen van, hogy művészi életünkben hiába keressük azt a pezsgő elevenséggel teljes lüktetést, amely a külföld jelentősebb országainak a művészetét mindenfelé s mindinkább áthatja, hogy képzőművészeti tárlataink, egy-két művészünk egyéni fejlődésén kívül, az általános egyoldalúság okozta kedvetlenségről, elernyedésről tesznek csak bizonyosságot.

A képzőművészet összes ágai egyesítésének az eszméjét már Bécsben is egész következetességgel vitték keresztül, amely

város pedig nálunk általában a maradiság fészke a hírében áll. A Künstlerhaus és a Secession abban versenyez most egymással, hogy minél közelebb férközzék az élethez, mesterei az élet követelményeivel számolnak s a modern élet eszméi minél hathatósabb visszatükröztetésében versenyeznek egymással. A közvéleménynek nyomása alatt a bécsi Secessió szakítani kezd a szertelenségekkel, amelyek működését eddig jellemezték, amelyeknek bizarr műcsarnoka épületében maradandó monumentumot is emelt. E palotában, mely egy festői koncepció s bravurral van megmintázva, de nincs fölépítve, a mostani tavaszi műtárlat általános képével már alig különbözik a Künstlerhaus kiállításától, annál kevésbbé, mivel ez viszont a modern törekvésektől való merev elzárkózásról kezd mindinkább letenni. Mindkét műkiállításban szerepelnek jeles mesterek, mind a kettő bír gazdag iparművészeti osztálylyal is, amelyben ha a külföldi művészek még le is verik a bécsieket, ez utóbbiak haladása el nem vitatható. A Künstlerhaus iparművészeti részében számra nézve a müncheni Berlepsch-Valendas tervezetei után készült modern stílusú bútorok és ércedények dominálnak, amelyek közül különösen az utóbbiak tűnnek föl a fölöttébb változatos motívumaik ötletes alkalmazásával s brilliáns technikájukkal. A francia mesterek közül Fremiet ötvösmunkákra emlékeztető részletezéssel megmintázott pompás apró plasztikai műtárgyai keltenek föltűnést; igen szép vázát állított ki Injalbert; míg Lefebvre Hippolyt egész sor ügyes medaillonnal szerepel.

A bécsi Secession tavaszi kiállítása ránk nézve annyival érdekesebb, hogy versenytársánál még következetesebben viszi keresztül az azt nouveau eszméjét. Épületének a belseje elmozdítható falakkal bír, amelyek tárlatonként az interieurök más és más elrendezését, kiképzését és díszítését teszik lehetővé. A középű terem ez idén Olbrich tervezete után készült s természetes nagyságú modellje egy szobrászati múzeum előcsarnokának, modern stílusban. Ennek a teremnek a díszítése sem ment min-

den szertelenségtől s aranyozott falaival a látogatót különösen az itt elhelyezett szobrok leg-szenzációsabbjának: Strasser Artur a párisi világkiállításra szánt hatalmas koncepciójának a nézésében zavarja meg, amely Marcus Antonius császárt tünteti fel orosz-lánoktól vont kocsiján.

A bécsi Secession kiállítási termeit szobor, kép jóleső változatossággal tölti meg, az egyes helyiségek bútorokkal is el vannak látva, amelyek az iparművészeti múzeum igazgatójának, Scalának hatása alatt tért foglaló modern szellemet tükröztetnek vissza. A Scala és a bécsi iparművészeti társulat között fölmerült konfliktus, amelyről a múlt számunkban volt szó, újabban békés elintézészt nyert, ami bizonyára csak jó hatással lesz a bécsi iparművészetre. A Secession iparművészeti termében a Nocq fadomborművű serpentin táncosnője kelt föltűnést s a nálunk is ösmert Charpentier Alexandre újabb művei, amelyeket a The Studio már februári számában ismertetett. A világhírű mester közföltűnést keltett lábas-órája is Bécsben látható most, talapzatán a párkák gyönyörű domború műveivel, tetején a „La fuite de l'Heure“ aranyozott bronz-szoborcsoporthozatával, e festői, a szobrászat korlátain azonban még sem túlcsapongó, remek koncepcióival, amely fejlődése tetőpontján tünteti föl a mestert s amelynek részletesebb ismertetésébe csak azért nem fogunk, mivel kilátásunk lehet rá, hogy az egész világot bejáró diadalútjában a mi műkiállításaink egyikére is bizonyára el fogja küldeni remekét a magát nálunk már otthonosan érző Charpentier.

A jelentősebb külföldi műtárlatok, mint a nemzetközi velencei műkiállítás, a párisi két Salon sokkal későbbben nyíltak meg, semminthogy iparművészeti eseményeikről már a jelen számban számolhatnánk be s azért szemlénk további folyamán, amennyiben szűk terünk megengedi, a külföldi iparművészetnek néhány, a műkiállításokon kívül mutatkozó jelenségére terjeszkedünk ki.

La Société de „l'Art dans Tout.“

Ily elnevezéssel Párisban jeles művészekből álló egyesület működik, amelynek tagjai oly közhasználati tárgyak kieszelésével és kivitelével foglalkoznak, amelyeken a praktikus célok szem előtt tartásával harmóniában igazi művészet érvényesül: vagyis francia iparművészet fejlesztését tűzték ki céljukul. Az „Art et Decoration“ című francia folyóirat márciusi száma képekkel ellátott cikkben számol be működésükről, amelyet a szenzáció-hajhászás kerülése, tisztult ízléssel párosult egyszerűség, a nemzeti hagyományokhoz való ragaszkodás, de a korral való haladás is jellemez. *Dampt*-tól, a jeles francia szobrásztól, aki a párisi Hotel de Ville, Opera Comique és a Luxembourgban levő művei után ismeretes, néhány ékszer, köztük az órák allegorikus doborművű képével díszített zseb-óratokat mutat be, továbbá egy ebédlőbe szánt ajtót, amely egyszerűen faragott kerettel, fényezetlen deszka-lapokkal bír, amelyeket búzakalászt s gyümölcsöt föltüntető faragványok s kovácsolt vasalások díszítenek. *Hérol*d bútorain az angol stílusnak a francia szellemességgel való enyhítésére törekszik; Augst, aki *Dampt* tanítványa, egyik székének a bizonyossága szerint, mintha a modern stílus és az empire összeegyeztetésén fáradozna: műve esztetikai szempontból kifogástalan s praktikus céljának megfelel. — Az „Art et Décoration“ ugyane füzetében *Sauvage* Henri francia építésről is találunk terjedelmes méltatást, aki java működését szintén az iparművészet terén fejti ki s azzal ennek csaknem összes ágait felöleli.

A művészi szellem hódítása.

Hogy mily diadalmasan érvényesül a „l'Art dans Tout“ jelszava, annak Franciaországban újabb jele az a verseny-pályázat, a melyet az L'Art Décoratif művészi játékkártyák rajzaira hirdetett ki. Az első díjat *Josso*, az ismert párisi rajzoló, nyerte el, a ki játékkártyáknak pompás karikatúrákat festett s ezenkívül egész kártyajátékkészletet; asztalkát, szőnyeget, kártyadobozt is tervezett. A második díj nyertese *Vallotton*

lett, a ki kevésbbé dekoratív hatású, de szintén szerfölött ötletes rajzokat készített. E játékkártyák lebélyegezve Németországban is forgalomba bocsáttattak s mindkét fajtájukból a „Dekorative Kunst“ februáriusi száma közöl bő sorozatot sikerült reprodukciókban.

Népszerű lakásberendezési kiállítás rendeznek Drezdában, a város kiállítási palotájában, a melyet folyó évi nov. 18-án készülnek megnyitni s a mely 1900. évi június 7-ig fog tartani. A kiállítás célja a nálunk szintén a jövő rendezendő iparművészeti tárlatával azonos: a kevésbbé vagyonos emberek lakásába való egyszerű, de művészi formájú butorzatnak a bemutatása. E célt az által is akarják elősegíteni, hogy tervezők részére pályázatot hirdetnek ki; az erre beküldött legújabb rajzokat megvásárolják s a kiállításra való kivitelükről gondoskodnak, a melylyel kapcsolatban ismét újabb pályázat lesz a kivitelben versenyző iparosok részére.

Ónedények. A mióta a porcelán gyártás Európaszerte elterjedt, az ónedények használata egészen kiszorult a háztartásból. Korunk egyre virágzóbb iparművészete nemcsak működési körének a kiterjesztésében halad mind gyorsabb léptekkel előre, hanem új technikákkal, új vagy elavult anyagok belevonásával is gyarapítja azt. Az utolsó évtizedben az ónöntés kelt új lendületre, a mely a közhasználatban elavult anyagának művészi célokra való fölhasználásával igyekszik létjogosultságot szerezni, a mit az ónedények tekintetében már el is ért. *Briot* Francois ónedényei, *Temperantia*-tálai világhírűek, a német *Enderlein* Gáspár is sok kiváló hozott létre e tekintetben. A „Deutsche Kunst und Dekoration“ márciusi száma most a kölni Kayser Engelbert ónedényeit ismerteti, a kinek nagyszabású ónöntő műhelye van, a mely technikai és művészi kivitel dolgában egyaránt kiváló alkotásokat produkál. Modern formájú ónedényei erőművi uton létrehozott tompa fénynyel bírnak, a mely a francia médailleurök munkáinak a finom-

ságával vetélkedő domború művű disztítésnek minden nyers vonástól ment pompás hatást kölcsönöz. A növény- és állatvilágból merített motívumai alkalmazásában japán hatások érezhetők, a figurális dísz a francia apró plasztika kecsességére emlékeztet. A Kayser-féle ónedények különböző rendeltetésre készülnek s praktikus célokra való fölhasználásukat is lehetővé teszi ólomtól mentes öntővözetük, a melynek összeállítása az öntőműhely szabadalma.

Új freskó-tehnika. A *disztító* festészetnek, különösen a házak homlokzatain való nagyobb mérvű térfoglalását van hivatva elősegíteni a freskó festészetnek új technikája, a melyet a kopenhágai *Matthiesen* Oszkár talált föl, a ki Münchenben a bajor nemzeti múzeum falfestményein már próbáját is adta vivmánya életrevalóságának. Az építészek eddig általában óvakodtak attól, hogy a házak homlokzatát festett disztítéssel lássák el, mivel az idő viszontagságai ezt csakhamar tönkretették, bármily gonddal készült is a freskófestés. *Matthiesen* új módszerének a lényege e téren abban áll, hogy a nedves vakolat rétegre festett képeket folyékony szénsavval impregnálja, mi által a festéssel bevont mészrétegnek szénsavval való vegyi egyesülését gyorsabbá teszi s azonkívül a felületén való hirtelen megszáradását is megakadályozza. *Matthiesen* módszeréről a lip-

csei „Kunstgewerbeblatt“ áprilisi füzetében maga számol be kimerítő részletességgel.

Xylektypom. *Ezzel a furcsán* hangzó szóval a fa megmunkálásának egy új módját nevezik, a melynek a közel jövőben a bútóriparban bizonyára nagy szerepe lesz. Eddig egyedül a düsseldorfi *Buyten és fia*i cég alkalmazza ezt az új eljárást, s találmányára az összes államokban szabadalommal bír. Az új találmánynak lényege az, hogy a deszkák és gerendák felületén érdekes rajzot képező évgyűrűk határvonalait, edzés és mechanikus behatások által reliefszerűen kiemelik. Hasonlóan azokhoz a fafelületekhez, melyek az idő viszontagságainak sokáig kitéve vannak. Megjegyzendő, hogy a japánok már régóta ismerik és alkalmazzák ezt az eljárást, mely elég egyszerű. A fa síma felületét bizonyos savakkal kezelik, s aztán a megpuhult részekre homoksugarakat eresztenek, melyek a keményebb rostozatra nem hatnak s csak a puha, szélesb felületet mélyítik. Erre drótkéfékkel és durvább szövetekkel dörzsölik a fát, a melyből a kemény rostozat mindinkább kiemelkedik. Eddig főleg egyes amerikai conifera-fajokon (Carolina pine, Yellow pine, Pitch pine) érték el kedvező eredményt ezzel az eljárással. Az ilyképpen preparált falemezek igen alkalmasak arra, hogy a bútórokon a festett, faragott vagy intarziával disztített részeket pótolják.

Petrídesz J. rajza.

HIVATALOS TUDÓSÍTÁSOK.

Fölvívás. A magyar iparművészeti társulat főnnállása óta kiváló gondot fordított karácsonyi tárlatainak rendezésére, a melyek útján a magyar művészi iparnak fokonzint való fejlődését évről évre kívánta a közönségnek bemutatni. Egyszersmind kedvező alkalmat akart nyújtani a művészi iparosoknak, hogy legjobb termékeiket értékesítsék, a vevő közönségnek, hogy ünnepi ajándékol szabatos kivitelű, s műbecsű hazai munkákat közvetlen forrásból beszerezhesse nek.

Örömmel mondhatjuk, hogy a lefolyt évek alatt a karácsonyi tárlatoknak sikere következetesen fokozódott. Jelesül a tavalyi tárlat előzőit nemcsak gazdagságra nézve múlta felül, hanem igen jelentékeny anyagi eredménynyel is dicsekedhetett.

A folyó 1899. évi karácsonyi tárlatnak anyagi sikerét is biztosítottak veszszük. Mert remélhető, hogy Ő Felsége a király, úgy mint tavaly, ez idén is nagyobb összegen fog a karácsonyi kiállításon iparművészeti tárgyakat vásárolni, továbbá a

nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi miniszter úr részéről is nagyobb összeg várható, a melyen az iparművészeti múzeum s egyes vidéki múzeumok számára alkalmas tárgyak lesznek beszerzendők. De maga a társulat tekintélyes összegen fog nyereményeket vásárolni, a tagjai között rendezendő sorsolására.

A legjelesebb tárgyak kitüntetése céljából a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter által alapított 500 frankos aranyérem, továbbá a társulatnak több díja s elismerő oklevele kerül kiosztásra.

Tisztelettel fölvívjuk tehát mindazokat a t. művészeket, művészi iparosokat, gyárakat, intézeteket, kik iparművészeti tárgyaknak tervezésével vagy előállításával foglalkoznak, hogy karácsonyi kiállításunkon részt vegyenek.

Társulatunk kötelességszerűen különös súlyt helyez arra, hogy a kiállításra kerülő iparművészeti tárgyak jó eredeti tervek után készüljenek.

Tájékoztatásunk végett kérjük a t. ki-

állítókat, hogy a karácsonyi tárlatunkra szánt munkákat f. évi augusztus hó végeig a titkári hivatalnál (Üllői-út 33.) bejelentsek. A beküldésnek végső határideje f. évi október hó 15-dike.

A kiállított tárgyakért társulatunk helypénzt nem szed, s csak a tényleg eladott, vagy a kiállításon megrendelt tárgyak vételárából von le 5%-nyi kezelési illetményt. Az esetleges biztosítási költségek azonban a t. kiállítókat terhelik.

A beküldött tárgyak csakis társulatunk juryjének ítélete alapján bocsáthatók a kiállításra.

Budapest, 1899. évi május havában.

Ráth György, *Radisics Jenő,*
elnök. az orsz. iparművészeti múzeum
igazgatója.

Györgyi Kálmán, titkár.

A m. iparművészeti társulat karácsonyi kiállítását ez évben az országos iparművészeti múzeummal együttesen rendezi, mely engedélyt kért a vallás- és közoktatásügyi minisztertől arra, hogy a karácsonyi kiállítás költségeire fordíthassa dotációjának egy részét. A fentebbi fölhívás kapcsán a kiállításra vonatkozólag még közölhetjük, hogy a múzeum nagy fedett udvarának bal szárnyát egy teljesen berendezett s a jobb módú polgárok viszonyaihoz mért lakás fogja elfoglalni. A berendezés minden egyes darabját művészek tervezik, szem előtt tartva azt a követelményt, hogy az illető tárgyak olcsók is legyenek. E szerint a magyar közönségnek módjában lesz a kiállításon egy teljesen *modern* polgári lakást látni, a milyen eddig — tudunkkal — Magyarországon még nincs.

Az iparművészeti iskolában f. év szeptember havában életbe lép a *lakásberendezési* tanfolyam, melyet a törvényhozás a f. évi költségvetés keretében engedélyezett. A legélénkebb hálával viseltetünk a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr iránt, akinek bölcsesége tette lehetővé, hogy ez az — úgy az orsz. iparegyesület, mint az érdekelt szakmák által oly rége szüregtett, hazánkban egyedül álló s így nagy

hézagot pótló — szakosztály az iparművészeti iskola kebelében létesülhetett. Ha az ország áldozatkészsége a jövő évben megengedi azt, hogy az iskola magát az *estí tanfolyamokkal* kiegészítse (melyekben a nappal munkájuk után járó és magukat tovább képezni akaró segédek kaphatnának elméleti, gyakorlati és művészi oktatást), úgy a maga egészében teljednék azoknak a nagy reformoknak az elseje, a melyet az iskola igazgatója e lapok első évfolyamának 2-ik számában (1897. szeptember hó) közzétett programjában, mint alkotandókat kérelmezett. Ezután jöhet csak szóba a reformoknak másodika, vagyis az iskolának műhelyekkel való kibővítése és így a tanulóknak az élet praksisára való tökéletesebb előkészítése.

A lakásberendezési és iparművészeti rajzoló és tervezők szakosztályának tananyaga felöleli a belső berendezés egész terét: fából, fémből, kőből, anyagból, üvegből készült tárgyakat, szövet-mintáknak, hímzéseknek, csipkéknek stb., valamint világi és egyházi interiőröknek tervezését. A szakosztály tanmenete a körébe vágó iparművészeti tárgyaknak szakszerű tanulmányozásában, elemzésében (decompozíció) áll, egybekötve e tárgyak stíljének, anyagának, szerkezetének, művészi és technikai megalkotásának magyarázatával. Utbaigazítás és utasítás az e tárgyak elkészítésére alkalmas művészi és minden részletben tökéletesen kész műhelyi részletrajzoknak elkészítésére. Végre önálló tervezéseknek kivitele és műhelyi részletrajzok. A teljes tanfolyam — úgy mint a többi — 5 évből áll; két előkészítő osztály és három szakosztályból. A felvételi föltételek is azonosak az iskolának eddigi fölvételi feltételeivel: *rendes* tanulók számára a végzett 4 középiskola vagy fölvételi vizsga; *vendéglátogatók* számára az eddig tett praksis, beigazolt hivatás és képesség. Közvetlenül a szakosztályba szintén lehet rendes tanulóul fölvételi vizsga alapján belépni. Az előkészítő osztályba hivatalból fölvehető az állami fém-vasipari vagy faipari szakiskolának II. osztályát jeles eredménnyel végzett tanulók.

Fölvívjuk erre a tanfolyamra az érdeklődő szülőknél, nemkülönben az asztalos-, kárpitos-, gombkötő-, lakatos- stb. mestereknek a figyelmét. Műhelyeinknek rajzoló, tervezői még háromnegyed részben idegenből kerülnek hozzánk, aránylag igen jól fizetett állásokba. Mert jó építészeket, jó asztalosokat, lakatosokat stb. ugyan már nevelünk, de bútortatót, kárpitos-munkát, egész berendezéseket művésziesen tervezni és részletezni tudókért még mindig a külföldre kell mennünk. Ifjaink nevelésében és keresetképeségében ezt a nagy hézagot az iparművészeti iskola lakásberendezési és iparművészeti tervezőknek a tanfolyama fogja kitölteni és kezükbe azt a fegyvert adni, a melylyel a külföldi személy- és stílus-importot beszüntethetik.

Az Iparművészeti Múzeum gyűjteményeinek gyarapodása az 1899. év első negyedében.

I. Ajándékozások. **A) Fém munkák.** Czéhkanna, ón, 1735-ből. Takácsok céheé volt. — Füles kanna, vörösréz, részben aranyozva, trébelt virágdiszítéssel. XIX. századi török munka. — Füles kanna, ezüst, trébelt növénydiszítéssel. XVIII. századbeli török munka. Ajándékozta Freiburger Samu, Budapest. — Könyvtábla-dísz, aranyozott bronz. Szent-Máté evangélista domborműves mellképe. XVII. század. Ajándékozta Herrnfeld Vilmos, Pozsony. — Órarúgonak fedőlemeze, 18 db; különböző diszítésű, áttört művek a XVIII. és XIX. századból. Ajándékozta Forrer Rudolf, Strassburg.

B) Keramikai munkák. Burkolattégla, 11 db; ónmázzal és sokszínű figurális és geometriai mustrás festéssel. XVI. századbeli olasz munka. — Kanna, lágycserep, ónmázzal, kék színű diszítéssel. Delfti modorban készített német munka a XVII. század végéről. — Díszedény, lágycserep, ónmázzal, kék színű diszítéssel. XVIII. századbeli, delfti modorban készített német munka. — Díszedény, porcellán, kék színű festéssel. XVIII. századbeli japáni munka. Ajándékozta: Freiburger Samu, Budapest.

C) Bőrdíszművek. Könyvfedél, 18 darab, fehér disznó- és barna borjúbőr, préselt

diszítésekkel s aranyozott ornamentumokkal. XVI., XVII. és XVIII. századbeli német készítmények, köztük egy pár nagyszombati. Ajándékozta báró Weissenbach János, Tab.

D) Hímzések, szövetek. Cretonne-szövetek, tíz darab, sokszínű nyomással, modern készítmények, Hamilton és Sons londoni gyárából. Ajándékozta Radisics Jenő, iparművészeti múzeumi igazgató, Budapest. — Hímzés, két darab, fekete selyemalapon, sokszínű selyem-, arany- és ezüstoffonállal. XVIII. századbeli khinai munka. — Hímzés, kék selyemalapon sokszínű virágok. Modern khinai készítmény. — Hímzés, 4 darab, sokszínű selyemmel és aranyfonállal készült modern khinai tambura-munka. Ajándékozta gróf Széchenyi Béla, Budapest. — Asztalkendő, két darab, damaszt. A jelen század elejéről. Ajándékozta Keresztes Rózsa úrhölgy, Budapest.

E) Faragászat. Pipa, faragással diszített fa, a XVIII. századból. Ajándékozta Lueff Elemér, Budapest.

II. Vásárlások. **A) Fém munkák.** Ereketartó, galvanoplasztikai másolata a zárai székesegyház egyik XV. századbeli tárgyának. Készítette Herpka Károly, Budapest. — Kehely, galvanoplasztikai másolat; zárai XIV. századbeli eredetije után készítette Herpka Károly, Budapesten. — Ládika, ezüsttel berakott vas, kékre festett csillámlemezekkel alábélelve, XVIII. századbeli munka. — Ládika, öntött sárgaréz, XVII. századbeli keleti munka. — Krisztus, feszületről való, aranyozott bronz, XVI. század. — Alak, ezüst, az 1844. évi Védegylet emlékére készítve. — Könyvtábladísz, 4 darab, öntött s aranyozott bronz, egyenként a négy evangélistának domborművü mellképét ábrázolják. XVII. század. — Könyvdiszítés, öntött bronz, női fejet ábrázol. XVII. század. — Pecsétnyomó, 2 darab, ezüst, bevéselt címerekkel. XVIII. század. — Ajtócska, kovácsolt vas, áttört csúcsíves részletekkel, XV. század. — Melltű, arany, kör alakú lapján egy mosolygó nő mellképe: le sourire. Mintázta Jules Chéret, Párisban. — Melltű, arany, kör alakú lemezén egy hárfázó nőnek domborműves mellképe:

la musique. Mintázta Alexandre Charpentier Párisban.

B) Keramikai munkák. Burkolattégla, 12 darab, keleti izlésű, mértani mustrákkal. Spanyol, XVII. század. — Tál, 2 darab, keménycserép, sokszínű zománc-diszítéssel. Perzsa gyártmány. — Terra sigillata edény, domborműves növény- és figurális díszítéssel. Találatott Föveny-pusztán, Fehérmegyében. Antik római. — Csésze, tányérjával, porcellán. A csészén Erdély címere, a tányéron: „Élyen a Magyar Generális!” Bécsi munka 1826-ból. — Díszedény, keménycserép, kék eoizin-mázzal. Modern Zsolnay-féle készítmény.

C) Bórdíszművek. Könyvkötés, fehér pergamen, aranyozással. XVII. századbeli német munka. — Könyvkötés, borjúbőr, aranyozással. Velencei. XVI. század. — Könyvkötés, barna borjúbőr, aranyozással. XVI. század.

D) Hímzések, szövetek. Szövetek és hímzések, 3 darab, sokszínű selyemmel, khinai munkák. — Szövetnyomatok, 10 darab, XII–XIV. századbeli példányok a Rajna vidékéről, Siegburgból, Kölnből, egy darab egyiptomi sírból. Szövetek, 68 darab, gyapjúból, lenből, selyemből, byssusból, egyszínűek vagy sokszínű növény s figurális díszítéssel beszőve vagy hímezve. Egyiptomi sírok-ból való s a Kr. előtti 3000. évből a Kr. utáni VIII. századig terjedő időkből valók, egyiptomi, byzanci, vagy arabs készítmények. Lelőhelyeik: Théba, Karnak, Fájum, Zakkara, Achmim-Panopolis stb. — Párnabetét, 2 drb, fehér vászon aranyfonállal hímezve. XVII. századbeli magyar. — Hímzés, sárga selyemalapon, sokszínű selyem- és aranyfonállal, növénymotívumok. XVIII. század. — Hímzés, kék selyemalapon termézetes színű campanulák, oxalysok és primulák. Tervezte és készítette Edith Olga Armour, Batterseaben. Az 1898. évi angol National Competition-on ezüstéremmel kitüntetve. — Hímzés, 5 darab, tüllalapon nyitott fehér selyemmel és aranyfonállal növények. XVII. század, magyar. — Csipke, 3 drb, mint az előbbeni. XVII. századbeli magyar kézimunka.

E) Üvegtárgyak. Díszedény, 2 drb, sokszínű üveg, virágalakú. Modern. Tervezte Koepping tanár, készítette Zitzmann.

F) Gipszmunkák. Gipszöntvény, 4 drb, domborműves tanulmányok John Woodtól, James Strutt-tól, F. Maytól és G. Swaish-tól. Az 1898. évi angol National Competition-on arany, illetve ezüstéremmel kitüntetett munkák.

Mihalik József,
múzeumi őr.

Köszönet. Az *iparművészeti iskola* a legnagyobb örömmel rója le a nyilvánosság előtt Zala György szobrász-művész úrnak köszönetét és háláját, hogy az iskola mintagyűjteménye számára hatvan darabnál több gipszöntvényt ajándékozott. Ezek az öntvények, részben tanulmányozásra alkalmas emberi testrészeknek a reprodukciói, részben mellszobrok (aradi vértanúk stb.). Nagy értékűek Ő Felségének a királynak és boldogult királyasszonyunknak életnagyságú mellszobrai, melyek szintén az adományozott művek között vannak. Bár e nemes példa nyomán indulva, többi szobrász-művészeink is juttatnának egyet-mást anyagkincsükből az iskolának, hogy a növendékek magyar művészek művein is, és ne csak a külföldiekén, okulhassanak.

A m. kir. iparművészeti társulat választmánya 1899. évi március hó 15-én, Ráth György elnöklése mellett ülést tartott, a melyen jelen voltak Beck Dénes, dr. Forster Gyula, Gerlóczy Károly, Kiss István, dr. K. Lippich Elek, budahegyi Pauer Leó és Thék Endre választmányi tagok. Jegyző: Györgyi Kálmán titkár. Az elnök megnyitja az ülést s jelenti, hogy Szalay Imre másod-elnök, Fischer Ignác, Fittler Kamill és Radisics Jenő vál. tagok kimentették távolmaradásukat. A mai ülés jegyzőkönyvének hitelesítésére az elnök B. Pauer Leó vál. tagot kéri fel. Az utolsó választmányi ülés jegyzőkönyvét a választmány felolvasottnak tekintti, miután annak tartalma a társulat közlönyében már megjelent s ennél fogva az hitelesítettik. Az elnök bejelenti, hogy Ruprich Károly vál. tag nagy elfoglaltsága miatt leköszönt a választmányi tagságról.

A választmány a lemondást sajnálattal tudomásul veszi s elhatározza, hogy Ruprich K. helyét a legközelebbi közgyűlésen tölteti be. A kultuszminiszternek leiratát, melyben értesíti a társulatot, hogy a *Magyar Iparművészet* segélyezésére a f. évre úgy mint tavaly, 3900 forintot folyósított, a választmány köszönettel tudomásul veszi. Az orsz. iparegyesület köszönetét fejezi ki a társulatnak, hogy sikeresen intézte oklevele tervrajzának pályázatát. A társulat karácsonyi kiállítása alkalmából kiosztandó díjak odaítélésével megbízott bizottságnak jelentését a választmány helyesléssel tudomásul veszi. Ugyanez a bizottság a kapott fölhatalmazás alapján ezernegyven forintért harminchét nyereményt vásárolt a sorsolásra, mely március hó 7-én volt politikai biztos jelenlétében. A sorsolás eredményét a választmány szintén tudomásul veszi. Elnök jelenti, hogy a pesti hazai takarékpénztár-egyesület újabban száz forinttal gyarapította a társulat alapítókéjét, továbbá, hogy Beschorner A. M. csász. és kir. udvari műércöntő két értékes bronzszobrot ajándékozott a társulatnak s ezzel a társulat alapító tagja lett. Örvendetes tudomásul szolgál. A társulat bronzszobrainak sokszorosítására, illetőleg azoknak forgalomba hozatalára vonatkozólag a budapesti Beschorner A. M.-féle műércöntőde ajánlatot tett. A választmány felhatalmazza az elnököt, hogy az erre vonatkozó szerződést az öntőde igazgatóságával megkösse, általában pedig, hogy a szobrok sokszorosítását és forgalomba hozatalát ellenőriztesse. Egyben megbizza a választmány dr. K. Lippich Elek vál. tagot és Györgyi K. titkárt, hogy az eddig elkészült mellékszobroknak fémmintáit megtekintsék. Elnök jelenti, hogy az *„Iparművészet Könyvé”*-nek anyaga jórészt már együtt van, annyira, hogy a mű mindkét első kötetét még az év folyamán közrebocsátani lehet. A két kötetnek terjedelme meg fogja haladni a 60 ívet. Számos becses melléklet fogja díszíteni a művet, melyek az újabb művészi sokszorosító eljárásokkal készültek. Az Athenaeummal a könyv kiadása iránt kötött szerződés következtében társulat a mű-

ből 300 példányt kap; ezenkívül meg lett állapítva, hogy a társulati tagok a bolti árnak feléért kaphatják a művet. A választmány a bejelentést helyesléssel tudomásul veszi. A 1900. évi párisi nemzetközi kiállításra vonatkozólag az elnök bejelenti, hogy a kapott megbízás alapján, mint a XII. és XV. főcsoportoknak elnöke, az ügykörébe tartozó összes alcsoportoknál az előkészületeket jóformán már befejezte. Nevezetesen a szükségelt tervrajzok és minták elkészítésére kiváló művészek közreműködését tudta megnyerni s így remélhető, hogy a művészeti koncepció eredetisége dolgában nem fogunk mögöttébb állni más nemzeteknél. Nagyban fogja emelni a párisi kiállítás magyar iparművészeti csoportjainak előkelő színvonalát az a körülmény, hogy Ő Felsége a király legkegyelmesebben megengedte, hogy a budai palota számára készülő kiválóbb iparművészeti tárgyak, illetőleg kész intérieurök (sz. István terem, magyar szoba) kiállíttassanak, továbbá, hogy az országháznak egy díszesebb terme, a sz. főv. polgármesterének e célból megrendelt fogadó szobája, az erzsébetvárosi templom belső berendezésének egy része, stb. szintén a magyar iparművészeti csoportban kiállítva lesz. Szóval, immár alaposan remélhetjük, hogy a magyar iparművészet méltó módon lesz bemutatva a párisi kiállításon. A választmány ezt a jelentést örvendetes tudomásul veszi. A közgyűlés idejét a választmány f. évi április hó 9-dikére, d. e. 11 órára tűzi ki. A f. évi kiadásokat és bevételeket a választmány úgy irányozza elő, hogy 15.050 frt kiadással szemben 15.586 frt 53 kr bevétel áll, és egyszersmind kimondja, hogy a mennyiben a folyó kiadások s bevételek az előirányzatnál kedvezőbben alakulnának, a felesleg a kiadások 7. sz. tételének [tervek, megrendelések, vételek a tagok között való sorsolásra] felemelésére fordíttassék. Tekintettel arra, hogy a *Magyar Iparművészetnek* legközelebbi száma csak május havában fog megjelenni, az elnök indítványára a választmány elhatározza, hogy a közgyűlés elé terjesztendő jelentését külön füzetben közre-

bocsátja, a melyben a tagoknak névsora és egyéb hivatalos közlemények is lesznek. Ezt a füzetet mint a *Magyar Iparművészet*-nek rendkívüli számát valamennyi tagnak és előfizetőnek meg fogják küldeni, annélkül, hogy annak költségei a lap budgetjét terhelnék. Titkár Radisics Jenő, az orsz. iparművészeti múzeum igazgatójának megbízásából bejelenti, hogy az igazgató fölhatalmazást fog kérni a kultuszminisztertől, hogy a kiállítások rendezésére előirányzott ezer forintnyi dotációját ez évben a karácsonyi kiállítás céljaira fordíthassa. A választmány a bejelentést örömmel tudomásul veszi, és ennek kapcsán megbizsa Radisics Jenő vál. tagot s a titkárt, hogy a karácsonyi kiállítás előkészítésére s sikerének biztosítására szükséges összes intézkedéseket megtegyék s e célra az előirányzat 7. pontjában fölvevett összegnek egy részét fölhasználhassák. Beck Ö. Fülöp medailleur azzal az ajánlattal fordul a társulathoz, hogy készíttesse el vele a szt. Erzsébet érmet, melyet azután mint bijout és különböző ékszereken lehet alkalmazni. Ajánlatához részletes költségvetést csatolt. Mielőtt a választmány Beck ajánlatára nézve érdemlegesen határozna, megbizsa b. Pauer Leót és a titkárt azzal, hogy egyik-másik tekintélyes ékszerész meghallgatása után, véleményes jelentést tegyenek a fölött: miként lehetne a szóban levő érmet legcélszerűbben értékesíteni, illetőleg kelen-dőségét biztosítani, anélkül hogy a társulatra a vállalkozás nagyobb kockázattal járjna. Horti Pál tanár hatszáz forint kölcsönt kér a társulattól, hogy már bejelentett találmánya érdekében magának megfelelő zománc-égető kemencét állíthasson s nemes zománc színeket vásárolhasson. Miután a választmány Horti eddigi munkásságából elég biztosítékot lát arra, hogy ő a kért kölcsönt célszerűen fel fogja használni, a 600 frtnyi kölcsönt neki megszavazza a szokásos föltételek mellett. Az elnök jelenti, hogy miután tudomására jutott, hogy ifj. Vastagh György a budai kir. palota számára egy igen sikerült szoborcsoportot készít, mely egy ágaskodó lovat zabolázó csikóst ábrázol: a művészszel tárgyalásba bocsátkozott a szo-

bornak kisebb méretben való sokszorosítása ügyében. Vastagh kijelentette, hogy 300 frtnyi áron átengedi a szobornak kis-méretű mintáját, ha annak minden eladott példánya után 30% jutalékot kap. Miután a választmány a művész feltételeit méltá-nyosoknak tartja, felhatalmazza az elnököt, hogy egyfelől Vastaghot a kisméretű minta elkészítésével megbizsa, másfelől, hogy a Beschorner-féle öntődével szerződést kös-sön a sokszorosításra és a szobornak forgalomba hozatalára nézve. Végre a titkár jelenti, hogy az utolsó választmányi ülés óta hatvanhat új tag lépett a társulat kötelékébe, ami örvendetes tudomásul véte-tett. Erre az elnök az ülést berekeszti.

A magyar iparművészeti társulat 1899. évi április hó 9-én délelőtt 11 óra-kor az orsz. iparművészeti múzeumban tartotta XIV. rendes évi közgyűlését. Az elnöki széket Szalay Imre, a társulat másod-elnöke foglalja el, jegyző Györgyi Kálmán titkár.

Jelen vannak: Czigler Győző alelnök, Kiss István, Radisics Jenő, Beck Dénes, Gerlóczy Károly, budahegyi Pauer Leó, Forster Gyula, dr. Czobor Béla választ-mányi tagok s a társulatnak számos tagja.

Az elnök megnyitja az ülést s konsta-tálja, hogy annak napja és tárgysorozata az alapszabályokban megkívánt módon ki volt hirdetve. Jelenti továbbá, hogy Ráth György, a társulat elnöke, egészségi okok miatt távol lévén a fővárostól, nem jelen-hetik meg a közgyűlésen. A közgyűlés jegyzőkönyvnek hitelesítésére az elnök fel-kéri dr. Matlekovics Sándor v. b. t. t. és Gerlóczy Károly ny. alpolgármestert, társu-lati tagokat.

A választmánynak jelentését a társulat 1898. évi működéséről a közgyűlés felolva-sottnak tekinti s tudomásul veszi, miután ez nyomtatásban megjelent s előzetesen a tagoknak meg lett küldve.

A titkár felolvassa az 1898. évi szám-adások megvizsgálására a mult közgyűlés által kiküldött számvizsgálóknak jelentését, s ennek alapján a közgyűlés megadja a választmánynak a felmentést.

Az idei számadások megvizsgálására a közgyűlés közfelkiáltással megválasztja Benke Gyula orsz. képviselőt és Hoffmann Alfréd társulati tagokat.

Mielőtt a közgyűlés a napirend következő pontja, a vezértitkári tisztség betöltése felett határozna, az elnök felolvassa az 1898. november hó 22-én tartott választmányi ülés jegyzőkönyvének azt a pontját, a melyben a választmány elhatározta, hogy a vezértitkári tisztségre Györgyi Kálmán tanárt jelöli, ki több mint négy év óta ideiglenes minőségben, buzgón és lelkiismeretesen végzi a titkári teendőket, s egyúttal javasolja, hogy tiszteletdíja is felemeltessék. Ennek alapján a közgyűlés elfogadván a választmánynak javaslatát, egyhangulag megválasztja Györgyi Kálmánt a társulat vezértitkárává s évi tiszteletdíját 800 frtban állapítja meg. Györgyi Kálmán – ki e pont tárgyalása előtt a tereméből távozott – visszahivatván, háláját fejezi ki a közgyűlésnek a benne helyezett bizalomért s igéri, hogy tőle telhetőleg azon lesz, hogy hatáskörét sikerrel betöltse.

Az 1899. évi költségvetésre nézve a közgyűlés elfogadja a választmány javaslatát, a mely szerint 15.050 frt kiadással szemben 15.586.53 frt bevétel áll.

Az alapszabályok 26. §-a értelmében a választmányból kilép az 1896. évben megválasztott kilenc tag. Betöltendő ezeken kívül Ruprich Károly helye, ki a f. évben leköszönt a választmányi tagságról. Ennek következtében az elnök felhívja a közgyűlést, hogy titkos szavazással válaszszon tíz tagot s felkéri Kiss István, Dr. Majovszky Pál és Almády Géza társulati tagokat, hogy a szavazatokat összeszámlálják. A szavazás megejtetvén, a szavazatok összeszámlálása után az elnök kihirdeti az eredményt, a mely szerint a közgyűlés megválasztotta választmányi tagokká: *Alpár* Ignácot, *Gaul* Károlyt, *Gelléri* Mórt, *Jungfer* Gyulát, *Kiss* Istvánt, *Kriesch* Aladárt, Dr. *Matlekovics* Sándort, budahegyi *Pauer* Leót, *Rauscher* Lajost, *Szterényi* Józsefet és *Thék* Endrét. Erre az elnök a közgyűlést berekesztette.

A m. iparművészet társulat választmánya 1899. április hó 29-én *Ráth* György elnöklése mellett ülést tartott, a mely jelen volt *Szalay* Imre másodelnök, *Fischer* Ignác, *Fittler* Kamill, *Gaul* Károly, *Gelléri* Mór, *Gerlőczy* Károly, *Kriesch* Aladár, *Matlekovics* Sándor, *Pauer* Leó, *Radisics* Jenő és *Zsolnay* Miklós választmányi tagok. Jegyző: *Györgyi* Kálmán titkár.

Az elnök megnyitja az ülést s bejelenti, hogy *Beck* Dénes választmányi tag kimentette távolmaradását. Melegen üdvözlí a közgyűlésen megválasztott új vál. tagokat s a vezértitkárt, a kiknek buzgó közreműködését kéri. A jelen ülés jegyzőkönyvének hitelesítésére *Radisics* Jenő választmányi tagot kéri fel.

A szakosztályokat a választmány a következőképpen alakítja meg:

I. szakosztály (fa-, fém- és csontipar). Elnök: *Radisics* Jenő, helyettes elnök: *Thék* Endre. Tagok: *Bánffy* György gróf, *Gaul* Károly, *Gelléri* Mór, *Györgyi* Géza, *Jungfer* Gyula és *Ruprich* Károly.

II. szakosztály (agyag-, üveg- és köipar). Elnök: *Fittler* Kamill, helyettes elnök: *Fischer* Ignác. Tagok: *Gerlőczy* Károly, *Giergl* Ernő, *Jakabffy* Ferenc, *Keleti* Gusztáv, *Lippich* Elek dr., *Lipthay* Béla báró és *Zsolnay* Miklós.

III. szakosztály (bőr-, papir- és szövőipar.) Elnök: *Forsier* Gyula, helyettes elnök: dr. *Matlekovics* Sándor. Tagok: *Beck* Dénes, *Benczúr* Gyula, *Jakabffy* Ferenc és dr. *Kammerer* Ernő.

IV. szakosztály (tervező művészek). Elnök: *Czigler* Győző, helyettes elnök: *Jakabffy* Ferenc. Tagok: *Alpár* Ignác, *Benczúr* Béla, *Csizik* Gyula, *Fadrusz* János, *Faragó* Ödön, *Feichtinger* Gy., *Förk* Ernő, *Györgyi* Géza, *Györgyi* Kálmán, *Hauszmann* Alajos, *Hollós* Károly, *Horti* Pál, *Hülll* Dezső, *Kiss* István, *Kriesch* Aladár, *Lechner* Ödön, *Loránfi* Antal, *Mátrai* Lajos Gy., *Nádler* Róbert, *Nagy* Lázár, *Palóczy* Antal, *Pap* Henrik, *Rauscher* Lajos, *Schickedanz* Albert, *Strobl* Alajos, *Székely* Árpád.

A választmány megtekinti *Zala* Györgynek Ő felségét a királyt s Ő felségét dicső-

ült Erzsébet királynét ábrázoló szobrainak kisméretű redukcióit, a melyeknek sokszorosítási jogának megvételére nézve a társulat már előzetesen tárgyalta Zalával. Miután Zala, hivatkozva a redukció alkalmával fölmerült nagy költségekre, az előleges megállapodásoktól eltérően újabb föltételeket szab, a választmány, figyelembe véve Zala indokait újabb szerződést ajánl föl Zalának azzal, hogy neki az eredetileg megállapított ezer koronás tiszteletdíjon felül még megtéríti a két szobor redukciójának költségeit, azon felül biztosítja neki a szobrok eladása után elért tiszta nyereségnek a felét s végre a szobrokból Zalának gyári áron adja a kívánt példányokat.

A Beck V. Fülöp jeles érmészünk által készíttendő Erzsébet-érem ügyében a kiküldött megbizottak tárgyalásba bocsátkoztak egy budapesti ékszerésszel, az érmeknek értékesítési ügyében. A választmány az erre vonatkozó jelentést tudomásul veszi s megbizza az elnököt, hogy az illető ékszerésszel a szerződést megkösse.

Az elnök indítványára a választmány elhatározza, hogy tekintettel az „Iparművészet Könyvé”-nek tetemes költségeire, melyekre a társulat költségvetésébe a mint eddig tett kiadásokon fölül fölvetett 2500 forint elégséges fődözetet nem nyújt, fölterjesztést intézzen a kultuszminiszterhez, hogy a mű kiadását 2000 frttal segélyezze.

Ezzel kapcsolatosan a választmány részletesen indokolt fölterjesztésben kérni fogja a kultuszminisztert, hogy iparművészeti célokra a jövő évi budgetjében az eddigi 10.000 forint helyett 20.000 forintot irányozzon elő s pedig: iparművészeti tárgyak megrendelésére és vásárlására 6000 frtot; ösztöndíjakra s utazási segélyekre 1700 frtot; iparművészeti termékek díjazására 1000 frtot; iparművészeti kiadványok segélyezésére 2000 frtot; a *Magyar Iparművészet* c. folyóirat segélyezésére 5300 frtot; a M. Iparművészeti Társulat segélyezésére 4000 frtot.

Titkár felolvassa a kultuszminiszternek folyó évi november és december hónapokban Sz.-Pétervárott és Moszkvában rendező

képzőművészeti és iparművészeti kiállításra vonatkozó leiratát, melyet a képzőművészeti társulathoz intézett, s a melyben a m. iparművészeti társulatot jelöli ki a szóban levő kiállítások iparművészeti csoportja magyar részének rendezésére. A választmány, bár eleve utal azokra a nagy nehézségekre a melyekkel az orosz kiállítás rendezése a jelzett időben jár, miután az összesik a társulat karácsonyi kiállításával, de főleg, mert most kiválóbb művészi iparosainkat a párisi kiállításra való előkészületek teljesen elfoglalják, s nem volna kívánatos, ha a Páris számára készülő munkák előzetesen másutt közszemlére jussanak: megbizza az elnökön kívül *Radisics* Jenő vál. tagot s a titkárt, hogy a kiállítás ügyében az orsz. képzőművészeti társulat részéről ez ügyben kiküldendő bizottsággal érintkezésbe lépjenek s az esetleg szükséges intézkedéseket megtegyék.

Tekintettel a tagok és előfizetők állandó szaporulatára, a választmány elhatározta, hogy a „Magyar Iparművészet”-et ezentul 1600 példányban nyomtatja.

Végül a titkár bejelenti, hogy az utolsó vál. ülés óta harminckét új rendes tag lépett a társulat kötelékébe, mit a választmány örvendetes tudomásul vesz. Erre az elnök az ülést berekeszti.

Új tagok. Folyó évi február hó elseje óta e füzet megjelenéséig hetvenkilenc új tag lépett a társulat kötelékébe, kiknek egy részét már fölvehettük a közgyűlés alkalmából kibocsátott pótfüzetben közzétett taglajstromban. Azóta beléptek a következő új tagok: Gr. *Csáky* Károly v. püspök (Esztergom), *Daitsch* Ede városi orvos (Felka), *Eördögh* István asztalos (Budapest), *Győri áll. főreáliskola, Győri áll. főreáliskola ifjúsági önképző köre, Győri kath. főgymnázium önképzőköre, Jankovics* Besán Ilika (Terezovác), *Jobst* Béláné (Pécs), *Karkovány* Ákos műgy. tanársegéd (Budapest), *Kolozsvári áll. tanítóképző tanári könyvtára, Kolozsvári áll. tanítóképző önképző köre, Leitersdorfer* Béla (Budapest), *Lőcsei áll. főreáliskola önképző köre, Mártonfy* Béla, MÁV. főmérnök (Budapest),

Paulay Gyula főmérnök (Temesvár), Pécsi róm. kath. főgymnasium önképző köre, Dr. Rada István kanonok (Veszprém), Dr. Ranschburg Pál ideg orvos (Budapest), Tarján W. Gyula áll. képzőint. kézimunka-tanító (Kolozsvár), Versényi Gábor áll. képzőint. tanár (Kolozsvár), Veszprémi róm. kath. főgymnasium, Zombori áll. főgymnasium tanári könyvtára.

Képzőművészeti pályázat. A hazai képzőművészet érdekeinek egy nagylelkű pártfogója által alapított, s jelenleg 2100—2100 frtot képező két festőművészeti ösztöndíjra, a m. orsz. képzőművészeti tanács, a vallás- és közoktatásügyi m. kir. minister úr megbízásából ezennel pályázatot hirdet, az alapító szándékainak megfelelő következő feltételek mellett:

Pályázhatnak a *művészeti iskolai képzésen már túl lévő oly fiatal festőművészek*, és pedig csak férfiak, kik magyar állampolgárok, s főleg az állat- és illetőleg a tájfestésben kívánják *sikerekkel igazolt képességeiket tökéletesíteni.*

A folyamodók kérvényében okmányokkal igazolandó:

a) a folyamodó életkora,

b) magyar honossága,

c) iskolai előképzettsége,

d) művészi haladottsága, — mire nézve mutatványművek (befejezett festmény, tanulmányok, rajzok, színvázlatok) oly számban melléklendők, hogy tudásáról és tehetségéről teljes tájékozást nyújthassanak. Ezeken túl hivatkozás történhetik esetleg kiállított művekre is.

A folyamodónak írásban kell kötelezettséget vállalnia arra nézve, hogy amennyiben az ösztöndíjat elnyerné, tanulmányait, és pedig a jelzett irányban, Münchenben vagy Düsseldorfban fogja folytatni. Másutt — Páris kivételével — szintén felhasználhatják ugyan továbbképzésükre a nyert összeget az ösztöndíjasok, de ez csak kellőképp megokolt esetekben, a m. orsz. képzőművészeti tanács hozzájárulása alapján történhetik.

Az ösztöndíj csak egy évre szól, s második, esetleg harmadik évre egy és

ugyanaz a művész csak oly esetben nyerheti el, ha tanulmányainak a m. orsz. képzőművészeti tanács előtt igazolt eredménye őt érdemessé teszi rá.

A sajátkezűleg írott folyamodványok, a vallás- és közoktatásügyi m. kir. ministeriumhoz címezve a m. orsz. képzőművészeti tanácsnál (Budapest, Hold-utca 8. sz. a. vallás- és közokt. ministerium III. ügyosztályában), a f. évi május hó 1-éig, déli 12 és 2 óra közt nyújtandók be.

Elkészve érkező folyamodványok a pályázatból feltétlenül ki vannak zárva.

A mutatványművek elhelyezésére nézve Dr. K. Lippich Elek, a m. orsz. képzőművészeti tanács előadója ad felvilágosítást.

Budapest, 1899. évi március hó.

A magyar országos képzőművészeti tanács.

Értesítés. A nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi m. kir. minister urnak a rajztanításra képesítő vizsgálatok tárgyában 1893. évi szeptember hó 30-án 41.200. szám alatt kelt rendeletével kiadott szabályzatnak 1. §-a értelmében nyilvános középiskolánál, tanítóképző intézetnél, felsőbb leányiskolánál és ipariskolánál, felső nép- és polgári iskolánál rajztanárul vagy rajztanítóul, illetőleg rajztanítónőül rendszeresített minőségben csak szabályszerűen képesített egyének lévén alkalmazhatók: felhivom az érdekelt rajztanárjelölteket és ideiglenesen alkalmazott rajztanítókat, kik a folyó 1898/99. tanév végén megtartandó képesítő vizsgálatra jelentkezni óhajtanak, hogy ezen vizsgálatra bocsátás iránti kérvényüket kellően felszerelve és bélyeggel ellátva legkésőbb f. évi március hó 15-éig alulirothoz (Budapest Andrassy-út 71. sz.) küldjék be.

A folyamodványhoz csatolandók: a) a jelentkezőnek rövid életrajza, melyben különösen kiképeztetésének főirányát, menetét és az arra fordított időt kell jeleznie;

b) a keresztlevél, ill. születési bizonyítvány, melylyel igazolja, hogy legalább 21-ik életévét betöltötte;

c) a végzett tanulmányokat és az előirt általános műveltségét igazoló egyéb bizonyítványok;

d) a hatósági orvos által kiállított bizonyítvány, mely a jelentkezőnek a rajztanítóságra testileg alkalmas voltát igazolja;

e) a geometriai, építészeti, szabadkézi, esetleg műipari rajz köréből való dolgozatok;

f) ha a jelentkező közszolgálatban áll, előljárósága, különben pedig a közhatóság által kiállított erkölcsi bizonyítvány;

g) esetleg valamely tanintézetnél rajztanítói minőségben folytatott működésről szóló bizonyítványok; végül

h) a vizsgálati díj 20 frt.

A folyamodványban a jelentkezőnek világosan meg kell határoznia, hogy mely iskolára kíván képesítést szerezni. Képesítés szerezhető ugyanis az alább megnevezett iskolákra az ugyanott megjelölt előképzettség feltétele mellett.

1. Középiskolák és középfoku iskolák számára, és pedig:

a) a szabadkézi rajzból és rajzoló geometriából, vagy b) ezen tárgyaknak csak egyikéből.

Ezen vizsgálatra bocsáttatás feltétele: a középiskolai érettségi vizsgálat sikeres kiállása és a rajztanárképző tanfolyamának elvégzése.

2. Tanítóképző intézetek, polgári iskolák és ipartanműhelyek számára.

Feltétel: Középiskolai érettségi bizonyítvány, vagy elemi iskolai tanítói oklevél és a rajztanárképző elvégzése.

3. Iparos tanonciskolákra.

Feltétel: A m. kir. iparművészeti iskola, a középiskola, vagy hasonló irányú szakiskola jó sikerű elvégzése, avagy elemi iskolai tanítói oklevél.

4. Rajztanítónői képesítés szerezhető: tanítónőképző intézetek polgári és felsőbb leányiskolák számára.

Feltétel: Elemi iskolai tanítónői oklevél és kellő rajzi szakképzettség igazolása.

Az 1. fokú képesítő vizsgálatához kötött feltételek alól senki sem menthető fel; a többiekre nézve a miniszter úr fentartja magának a jogot, hogy felölő tehetség mellett és a vizsgáló-bizottság javaslatára egyik-másik feltétellel szemben némi engedményeket tegyen.

Azok a jelöltek, kik akár előképzettség,

akár életkor tekintetében a megszabott feltételeknek nem felelnek meg, a vizsgáló-bizottság elnökénél benyújtandó kérvényüket a vallás- és közoktatásügyi miniszter úrhoz tartoznak címezni, kérelmezvén az illető feltétel hiányától való eltekintés mellett a vizsgálatra bocsáttatást.

Megjegyeztetik, hogy hiányosan felszerelt, kellően nem bélyegzett, vagy a kitűzött határidőn túl beérkezett kérvények tárgyalás nélkül visszaküldetnek.

Budapesten, 1899. február hó 1-én.

Keleti Gusztáv s. k.

kir. tanácsos,

a m. kir. rajztanár vizsgáló-bizottság elnöke.

A vallás- és közoktatásügyi m.

kir. ministerium köréből a következő értesítéseket kaptuk: A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter a szegedi Képzőművészeti Egyesület kiállításán vásárolt két festményt. *Stein* János „*Salamon Sári*” és *Nyilassy* Sándor „*Réten*” című festményét megvásárolván, a két festményt letétképen a szegedi múzeumnak engedte át; továbbá *Orosdy* Fülöp budapesti lakosnak, amiért Liszt Ferencnek Munkácsy Mihály által festett arcképét a magy. nemzeti múzeumnak felajánlotta ajándéknak; elismerését és köszönetét fejezte ki. *Gyalus* László építész a műemlékek országos bizottságához titkárrá nevezte ki; végre a tolna-vármegyei múzeumnak az állam által megvásárolt iparművészeti tárgyakból egy 11 drbból álló sorozatot letétképen átengedett.

Az iparművészet a tud. Akadémiában. Az olasz keramika remekművei a renaissance korában cím alatt dr. Wartha Vince május hó 7-én a tud. Akadémia ünnepi közgyűlésén fölolvasást tartott; a mi tudtunkkal ez az első eset, hogy e tudományos testület az iparművészet köréből vett tárgyú fölolvasást hallott. Ezt mint örvendetes eseményt jegyezzük föl s ez alkalomból melegen üdvözljük érdemes tudósunkat, a kinek a magyar agyagművészesség eddig is már oly sokat köszön. Az előadás

végén dr. Wartha ismertette a fémfényű mázoknak előállításí módját, a melyeket tudvalevően az ő eljárása szerint alkalmazák a Zsolnay-gyárban, a mely fém-lüszteres készítményeivel világhírré tett szert.

Rekeszománc? Folyóiratunk leg-utóbb megjelent (I – II. sz.) füzetében Diner Dénes József a M. Iparművészeti Társulat karácsonyi kiállítását ismertette, megemlékezik a Rapoport-féle zománcoló társas cég munkáiról, melyeknek egy részét rekeszománcosaknak mond. Erre vonatkozólag kapjuk Rapoport úrtól és társaitól következő sorokat, a melyeket szívesen közre bocsátunk:

A kiállított szelencék tehnikájának megjelölésére használt „rekeszománc” elnevezés a szó szűkebb értelmében ugyan helyes, mert a zománc rekeszekbe van olvasztva; ámde a különböző zománcnemek osztályozásánál a technika, az előállításí módszer mérvadó, s nemcsak a szó jelentősége, hanem a történetivé vált fogalom.

„Rekeszománc” nemcsak azt jelenti, hogy a zománc „rekeszek”-ben fekszik, hanem egyszersmind a készítésének módját is meghatározza, nevezetesen, hogy egy síkra olvasztás vagy bármí más eljárás után fémshövet lesz erősítve, mely shövetnek egyes száíai, a síkra (a sík fölé) alkalmazott zománc bizonyos mezei között mehanikai válaszfalat képeznek. — A rekeszománc hatását elérendő, de a fémshövet nehézkes és körülményes felerősítését elkerülendő, sokan a maratás eljárását alkalmazzák és pedig, hogy a válaszfalakat képezendő felületeket fedő alappal (Deckgrund) bevonják, míg a zománccal kitöltendő síkokat savakkal mélyítik.

Csakhogy ez az eljárás már nem „rekeszománc”, ép oly kevésbé, mint a tömeges

sokszorosítás céljából sík felületekre eszközt „préselés”, vagy pedig a galvanoplasztikai eljárás.

Rapoport úr már évekkel ezelőtt választotta el egymástól a zománcmezőket festés útján, az így festett válaszfalakat pedig fémeshítette; ezen eljárásnak annyival kevésbé lehetett célja a „rekeszománc”-ot utánozni, mert rendesen oly helyeken használta, a hol — mint minden szakember azonnal látta — „rekeszománc”-ot nem is lehetett volna alkalmazni; pl. egy festés közepette, festett címereknél, vagy oly gömbölyű tárgyaknál, a melyeken a rekeszománc alkalmazása (kivitele) roppant nehézségekbe ütköztik.

A kiállított 3 szelence orosz stílusban, a 2 kis doboz pedig indus stílusban készült. — Mindkét stílfajta megkívánja, hogy a választó vonaloknak vastagsága egyenletes legyen (Lienienstärke) és ezért ugyanaz a hatás fémvonalakkal is elérhető; de festés által a rekeszek bármely rajzban, formában készíthetők.

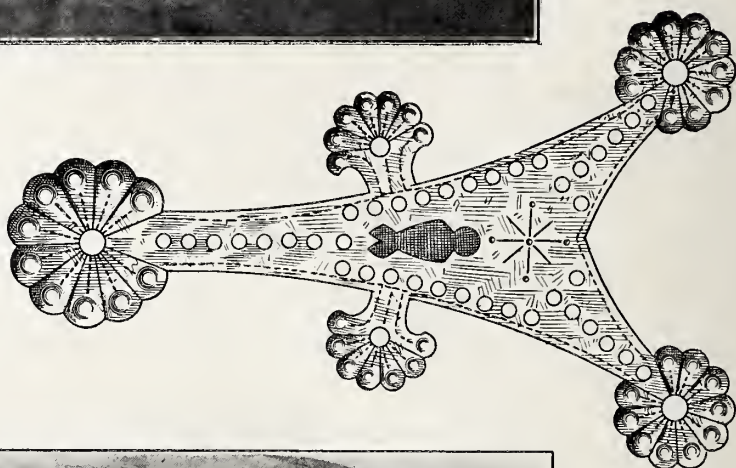
Egy félig ügyes rajzoló ecsettel aránytalanul szebbet mívelhet, mint a legügyesebb rekeszománcshó (filigránmunkás) harapófogójával. Ecsettel rajzolhat kényekedve szerint leveleket; egy nagyobb pontból kiinduló vonalat mindinkább finomíthatja (vékonyíthatja), sőt formálhatja.

A mi végre az egyszínű lustre-vázát illeti, csak annyit kívánunk megjegyezni, hogy Rapoport — anélkül, hogy elsőbbségi jogára súlyt fektetne — már e tehnikában kísérletezett, még mielőtt az eosin edények forgalomba kerültek, de ebbeli kísérleteivel teljesen felhagyott, a midőn látta, hogy a zománccal oly nehezen elérhető hatást a kerámiában sokkal könnyebben s olcsóbban lehet elérni.

1. ábra.

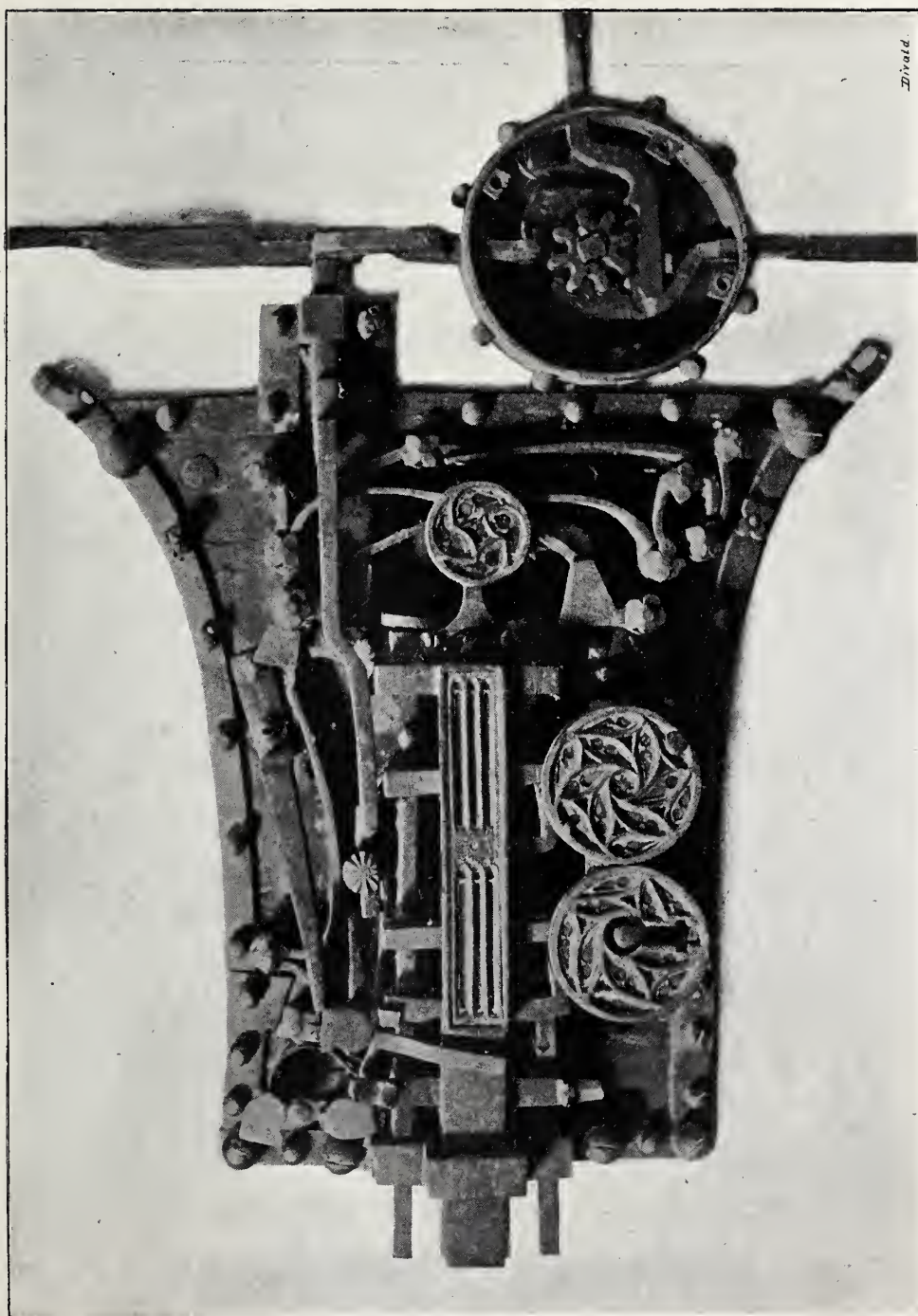
2. ábra.

1. ábra. A szépes-szombati templom kapujának gyűrűje.
2. ábra. A szépes-szombati templom sekrestye ajtajának kulcsa.
3. ábra. A nyitra-dereki templom kapujának vak pántja.

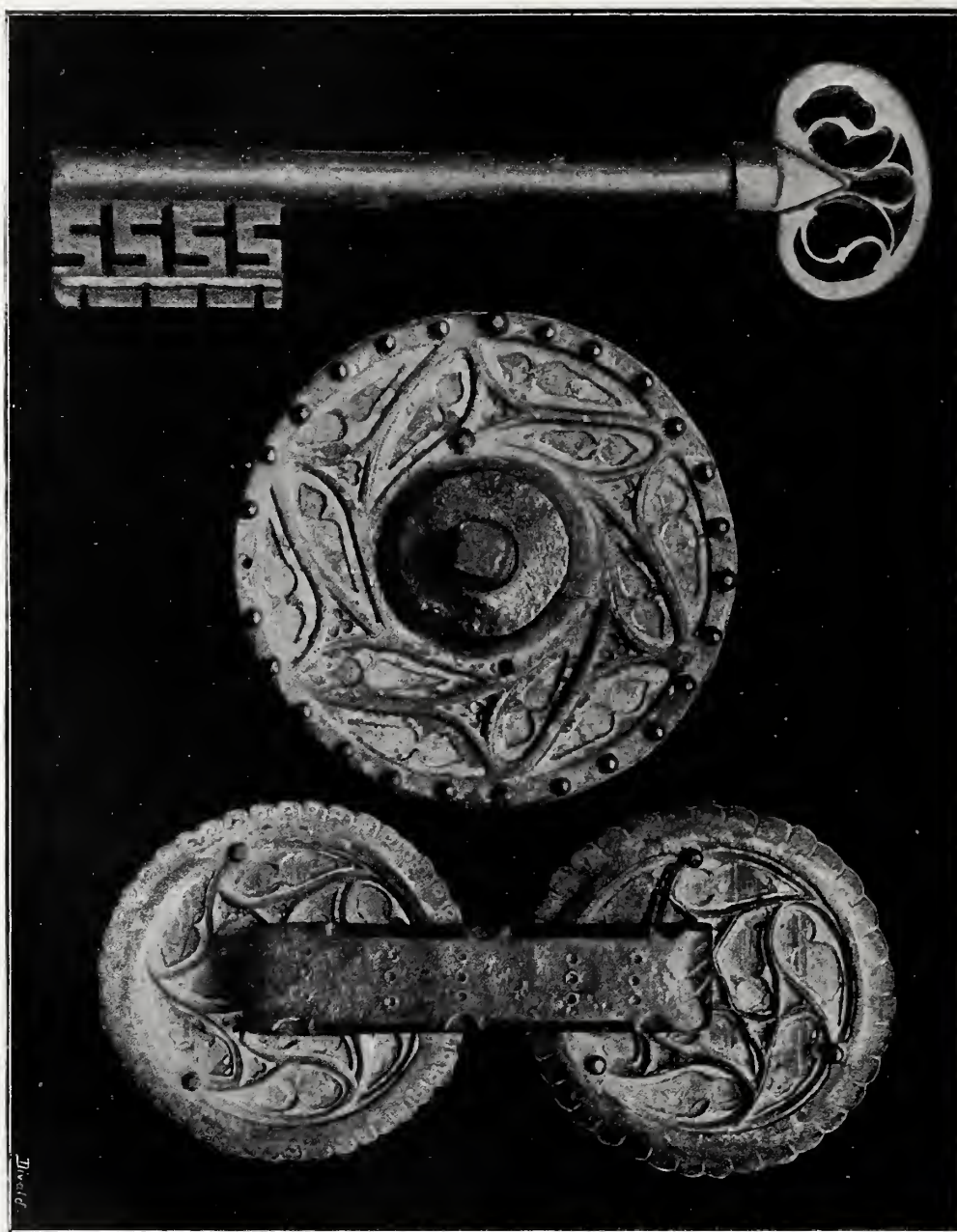
3. ábra.

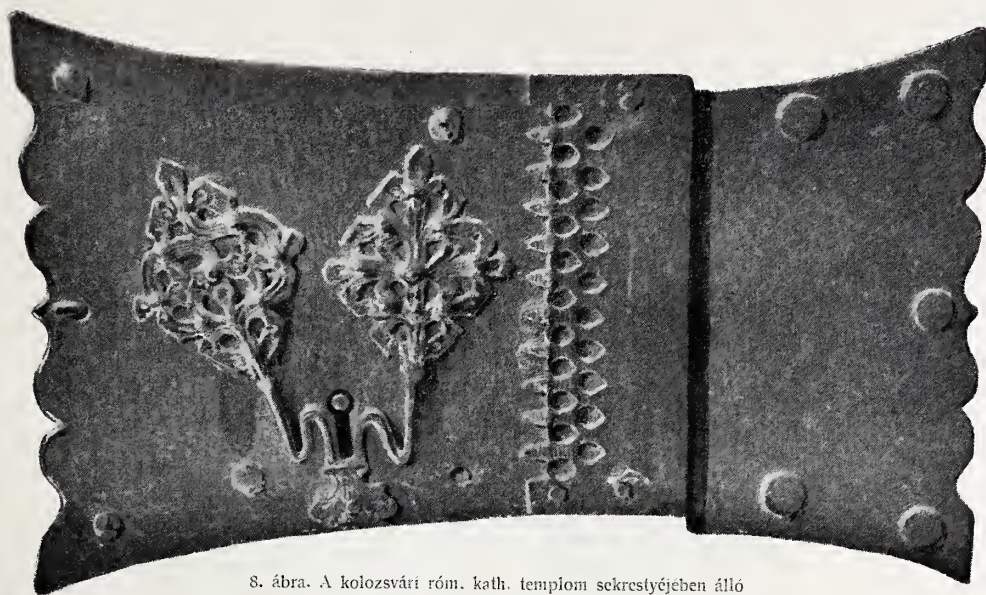

Divald

4. ábra. A berethalmi (Erdély—Bukhalom) ágost. evang. templom sekrestyéjének zárja.

5-7. ábra. A berethalmi (Fridély - Bikhiaon) ágost. evang. templom sekrestye-ajtójának zárjához való kulcs s ugyancsak ezen az ajtón levő fogantyúk palizsa.

8. ábra. A kolozsvári róm. kath. templom sekrestyájében álló szekrénynek egyik zárpajza.

9. ábra. Szent Egyedről nevezett bátfai templom korus-ajtájának fogantyúja.

Középkorbeli való magyar vasutások.

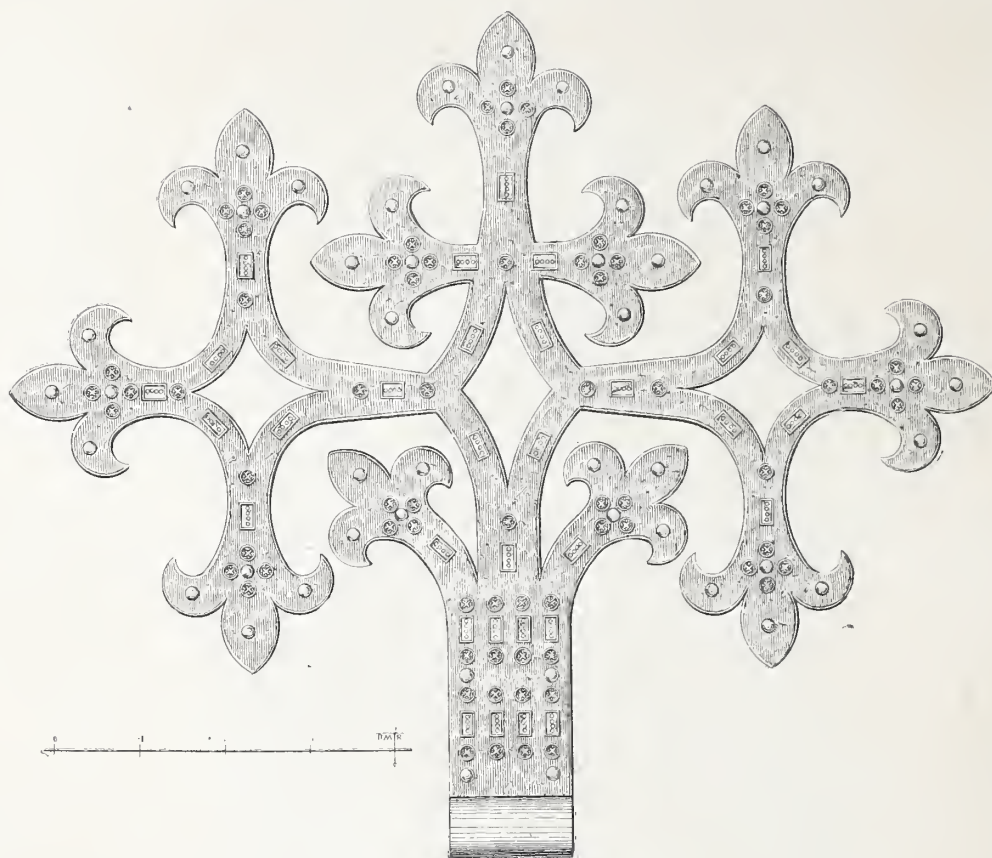
10. ábra. A Szent Jakabról nevezett löcséi templom sekrestyéjének faajtáján levő gyűrű.

11. ábra. A kassai múzeumban őrzött ajtó-gyűrű.
A kassai dóm restaurálása előtt ennek sekrestye-ajtóját díszítete.

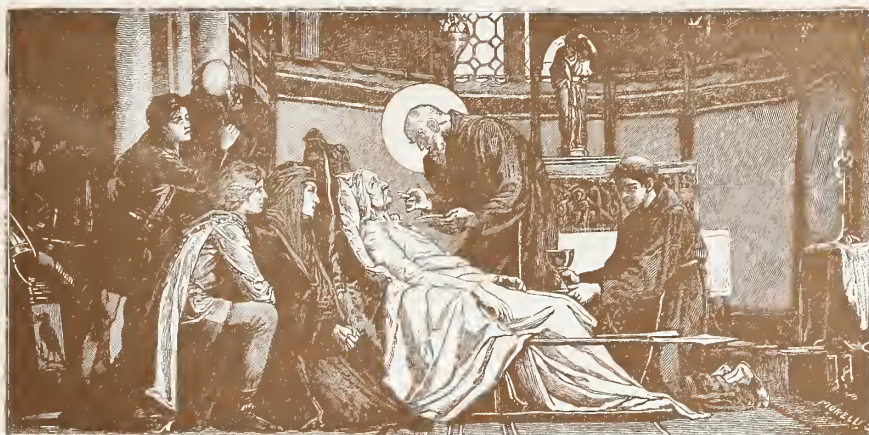
12. ábra. A nagydisznódi (Erdély, Heltau) templom sekrestyéjének ajtaja.
Magyar Iparművészet.

13. ábra. A nagyszebeni ág. evang. templom kapujának pántja.

14. ábra A. Szent Jakabról nevezett lőcsei templom egyik kulcs-pajzsa. Magassága 90 mm.

Hunyadi János halála. (Ferencvárosi templom.)

Tündér Ilona elváll Argyszótól. (Fővárosi Vigadó.)

Amor oroszánoktól vontatva. (Ádám-féle ház.)

A Lotz-Albumból.

Mozaikep a lipótvárosi templom kupolájából: Két evangélista.

A Lotz-Albumból.

A mester leányai.

I. 300 koronás díj.

Helbing Ferenc rajza.

I. 300 koronás díj

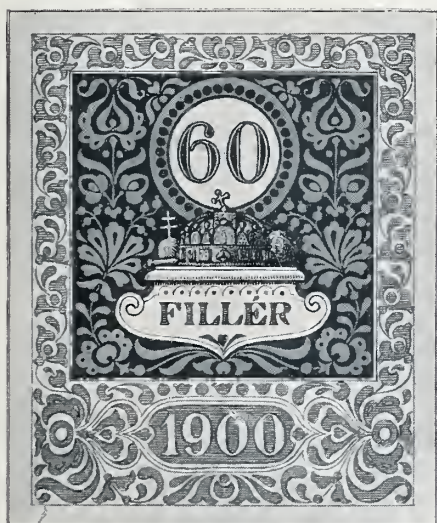
Dörre Tivadar rajza.

Az okmányféltettség-pályázatát pályaműveit.

I. 300 koronás díj.

Csízik Gyula rajza.

I. 300 koronás díj, Dörre Tivadar rajzai.

II. 150 koronás díj.

Flesch Miksa rajza.

II. 150 koronás díj. Obendorf Gusztáv rajzai.

II. 150 koronás díj. Marsi Ferenc rajzai.

Az okmánybélyeg pályázat pályaművei.

I. 300 koronás díj. Petridesz János.

II. 200 koronás díj. Prenoszil Sándor.

Petridesz János II. sz. pályaműve.

Dicséretet nyert.

Prenoszil Sándor rajza.

A RÉGI HAZAI ORNAMENTIKA.*

Válasz *Hampel J.* hasonló című, a megelőző számban megjelent értekezésére.

A „Magyar Iparművészet” ez idei 3. száma a régi magyar ornamentikáról értekezik a fenn olvasható cím alatt. Mivel a cikknek címén kívül eszmemenete, kivethető eredményei, célzata és tanácsai nagy mértékben kihívják a közérdeklődést: röviden szóvá kell tennünk, bár a cikk végeredménye az a szokatlan és visszának tetsző tény, hogy egy hivatalos archeologus hozsannát zeng a modern stílus kísérletezéseihez.

Nincs új a nap alatt. A *Hampel* cikkének tanácsai sem újak. A magyar királyság népeinek ornamentikáját csak akkor fogjuk jelenében ismerni és multjára, eredetére, meg kialakulására csak akkor tudunk következtetni, ha előbb összegyűjtöttük hazánk népei tárgyi ethnografiájának összes bizonyítékát. Azt hiszem, körülbelül ez a cikk elejének az értelme és erre buzdít bennünket a cikk írója. Az ethnografusok réges-régen tudják már ezt. Az ethnografiai társaság szaktekintélyei útján többször publikálta is már, hogy mit és hogyan kell gyűjteni, bár nem pusztán ornamentális célzattal. Sőt, hogy az összegyűjtött tárgyi anyag multjának és eredetének világossá tételéhez *ethnologia is szükséges*, amiről a *Hampel* cikke hallgat, szintén tudjuk mindnyájan. Ismerni kell ugyanis a tárgyak lelőhelyének multját és jelenét a lakók tekintetében, s így az egyes vidékek nemzetiségi viszonyait, ennek kialakulását a multban, a faji-, nyelvi-, vallási-, költészeti hagyományokat (babonák, mondák, népszokások), továbbá mindenféle kapcsolatot meg összeköttetést és a természeti viszonyokat. Mindezen sokféle körülménynek ismerete,

* A t. cikkírónak kifejezett kívánságára cikkét egész terjedelmében közöljük, de ki kell jelentenünk, hogy bár tiszteljük a szóban levő tárgy iránt való nagy lelkesedését, fejtegetéseivel mindenben egyet nem értünk.

A szerk.

tanulmányozása és számbavétele mellett, az összegyűjtött ornamentális anyagból aztán megismerjük majd *hazánk jelenben élő nemzetiségeinek ornamentikáját, de nem a magyar nép ősi ízlésének megnyilatkozását*, amint Hampel hirdeti. *Ha lehetne rendszerbe foglalni, úgy magyarországi ornamentika lenne és nem magyar ornamentika.* Ez a gyűjtés egy nagyon szűkéges és végtelen becses, sok-sok pénzt és időt kívánó fáradságos munka, amit már évtizedek óta folytatunk Magyarországon az ethnografai társaság és múzeum kebelében és rajta kívül.

Magyar díszítmény.

Kohn Sándor rajza.

Ezt az egész ország tudja; köztudomású dolgok ismétlése pedig, úgy vélem, ha nem is káros, de alighanem fölösleges. Ezeket a dolgokat a M. Iparművészet olvasói is bizonyosan régen tudták, hisz mindnyájan tudjuk. Azt azonban eddig nem tudtuk, a sok idegen gondolkodású, Magyarországon élő tudós kijelentései dacára sem, hogy a magyar népnek nem volt egyénisége, egyéni ízlése, s hogy a „vitézi gondok“-on kívül csak a durva napszamos munkában volt jártas, mert egyebet mást mindent idegenek csináltak e hazában. Hampel cikkéből ez irányban sokat okulhatunk. Megtanulhatjuk, hogy amit a honfoglalók hoztak, az nem volt az övék, azt idegen népek munkásai csinálták. Itt benn szerinte longobárdok, velencések és byzanciak kezelték a kis és nagyművészeteket és mesterségeket a

X–XI. századokban, később pedig olaszok, frankok, németek. A XVI. század céheiben a magyarság ugyan „kezdeti számbavehető módon tömörülni“, de azért Hampel szerint nem csinált semmit, mert ettől az időtől kezdve az ötvösség velencei, vagy helyi szláv, a fazekasság cseh-német „Habaner“, vagy németalföldi, francia és bécsi, sőt egyebekben a „törökvilág“ is érvényesül az orthodox byzanci mellett.

Ezeket az állításokat, még ha föltételesen mondattak is, kötelességünk egészben visszautasítva részleteiben is szemügyre venni, bár a cikk eszmemenete kissé határozatlan és tárgyi tartalmát alig lehet megfogni, úgy szétfolyik a kézben. Mindamellett kísértünk meg a dolog lényegére tartozó állításainak igazát kissé szemügyre venni.

Azt mondja Hampel: „Egyébiránt ez idő szerint minden hazai ethnografus tisztában van már az iránt, hogy a hazai népipar produkcióiban nincs közös „magyar“ ízlés, de a mennyiben a vidékek saját jellemvonásait megtartották, az ízlés vidékenként változik.“ Alább pedig így folytatja (101. lap), szólván az én úgynevezett „Képes album“-omról, a „Magyar Ornamentika“ című könyvemről: „E mustrák gyűjteményében, mivel azok a motívumok magyar iparosoknak évek hosszú során át folytatott gyakorlatában megállandósultak és mivel azok a magyar alföld jelentékeny részén vannak érvényben, joggal ismerheti föl a kutató a magyar ízlés megnyilatkozását. Ez az ornamentika, ahogy előttünk van, jelen századunkból származó subákon, s egyéb öltözeti darabokon elűt minden egyéb bel- és külföldi ornamentikától és ebben az

értelemben csakugyan eredetinek mondható.“ Ezek az állítások egymásnak ellentmondanak, mert szerintők nincs is, meg van is magyar ornamentika és ízlés. Hampel és az ő fentebb aposztrofált ethnografusai is tudnak tehát „eredeti“ minden bel- és külföldi ornamentikától elütő, a magyar alföldről ismert, a XVI. század táján a céhekbe is behatolt és amint Hampel mondja, az azonos mustrakönyvek révén többféle iparágakban érvényesülő magyar ízlésről – mindazonáltal főntebbi mondása szerint még sincs „közös magyar ízlés“. Azt hiszi tán Hampel, hogy a céhek magyarjai nem a magyar népből, de a zászlós urakból tellettek ki? Avagy a szűrszabóság, a szűcsmesterség, a fazekasság, mivel a XVIII. században már a céhekben is föllelhető, a házi fafaragással, a házi hímzéssel együtt talán már nem népipar? A legszélesebb körű céhismeret is megtűri talán még azt a kis toldást, hogy a szűcs céh inkább csak az úgynevezett német szűcsökből állott, akik nem hímeztek. A subát eredetileg a juhászok maguk készítették ki és színezték, mondhatni, csupán házi vegyszerekkel. A subára reá varrott irhát pedig még ma is legnagyobb részben a nép leánya és nem csupán a szűcsök hímezik, – éppen úgy mint a szűrszabók hímezei is főképeni műhelyen kívül készülnek. Ezért ami eredetileg népipar volt, a céhek kebelében is az maradt, az még ma is. Így aztán *meddő dolog céhes ornamentikáról beszélni a néppel szemben, mikor a kettő egy*. Ha az egyik eredeti, a másik sem lehet más. A Hampel szavai tehát önmagukat cáfolják. Hát még ha tudjuk azt is, hogy céhbéli mustrakönyv, mint Hampel képzei, nem volt. Én nem ismerek; Hampel miért nem mutatja föl, ha volt és van? A mustrákat eltanulták az ifjak az öregektől s így szállott nemzedékről nemzedékre az a gyakorlat, amely könyvben rögzítve nem volt soha, mert az egyesek tanulói rajzfüzeteit, szemben a külföldi mustrakönyvekkel, a szavak értelmét felfogni tudó, nem nevezheti soha mustrakönyvnek. Szabadon és nem könyvből tanult az ifjú és dolgozott a férfi. Ezért aztán tartalmatlan az a kijelentés, hogy:

Magyar diszitmény. Kohn Sándor rajza.

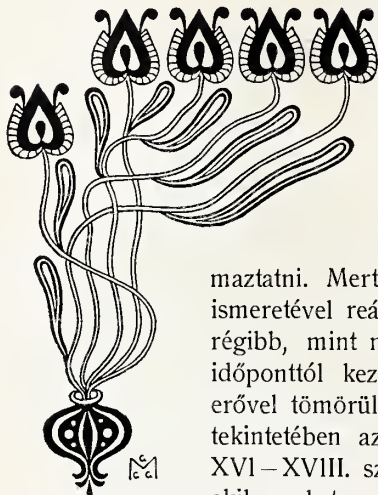

Magyar diszitmény.

Kertész Ernő rajza.

„különböző céhekben hasonló mustrakönyveket használtak.“ A mustrakönyvek használata ellen szólnak maguk a diszítések is, mert a különböző iparágak mustrái, az azonos jelleg mellett is, annyira mások, hogy azokat nem lehetett egy és ugyanazon közös könyvből másolni. Az általános azonos vonások mellett az elrendezés és csoportosítás is változik az egyes elemekkel együtt, melyek még a technika követelményei szerint is igazodnak. A subavirágok finomabbak, mert selyemmel hímezik, mint a szűrvirágok, amelyek csak szőrben készülnek. Nem mustrakönyvek másolatai ezek, hanem ugyanazon szimbolikus jelentőségű természeti típusok tudatos alkalmazásai, melyekben nem az alak az átöröklött, de főként az a gondolat, az a lélek, amit a természeti alak

valaha kifejezett. Minden alak pávatollat, kryzanthémumot, trifoliumot, istenfát, szarvast stb. ábrázol és nem a mustrakönyvből eltanult értelmetlen díszítő elemet. Ezért végtelen az alakok száma. *Nem volt hát, mivel nem lehetett mustrakönyv, s így céhes ornamentikáról sem beszélhetünk.*

Azt írja folytatólag Hampel a jelenkor ornamentikájáról, hogy: „Óvatos kutató azonban az eredetiséget” – amit t. i. Hampel már előbb elismert – „nem fogja úgy értelmezni, hogy ez egyúttal ősi származást is jelent és nagy hiba volna ennek az ornamentikának a szálaít Lebediából vagy éppen a magyarság ősi hazájából származtatni. Mert egy kevés kritikával és a hazai céhek történetének némi ismeretével reá jutunk, hogy a céheknek ez az ornamentikája nem lehet régiebb, mint maguk a céhek és a díszítés magyar volta is csak attól az időponttól kezdődik, amikor a céhekben a magyarság számbavehető erővel tömörült. – A valószínűség tehát a magyar céhes ornamentika tekintetében az, hogy magyaros jellegét, melylyel kétségkívül bír, csak a XVI–XVIII. század óta öltötte, azoknak a magyar iparosoknak a kezén, akik azokat a mustrákat művelték.”

A mustrakönyvekkel és a céhes ornamentikával már fentebb végeztünk, most tehát a Hampel egyéb állításait vesszük szemügyre. Szerinte a XVI–XVIII. századokban a magyar iparosokat is befogadó céhek kebelében keletkezett mai ornamentikánk, s így nem lehet régiebb a céheknél – igaz, hogy már így is két, háromszáz éves. Elhiszem, hogy igaza van, ha tud felelni néhány kérdésemre! Mit gondol Hampel: a magyar nyelv csak olyan régi, mint legrégebbi fennmaradt emléke a halotti beszéd? Hát azelőtt a magyarok talán, nem is beszéltek, vagy nem magyarul beszéltek? S ha igen, hát csak nem hiszi talán, hogy a bevándorlott és itt zsirós hivatalokban duskálkodó németektől tanulták nyelvüket? Vagy talán a XIV. század táján keletkezett a magyar nyelv, mert a halotti beszédől a Corvin János levelei koráig nem maradt magyar nyelven írott emlék? Ugyebár ez alatt az idő alatt mindenki latinul beszélt, mivel csak latin irataink maradtak! Hát a céhekbe nyomult magyarság nem vitt oda semmit, hanem az ott találtból fejlesztette a máit? Hát aztán mit talált ott és amit ott talált, abból lett a mai magyar ornamentika? Hát valjon lehetett-e? Aztán a céheken kívül is miért művelte a nép ugyanazt az ornamentikát? Vagy talán be tudja bizonyítani, hogy a székely kapukat is céhek faragták? Hát a kapuk *ősi, asszýriáig visszanyuló istenfája* is éppen úgy *céhes ornamentum, mint a kunsági suba-tányérok istenfája, vagy a somogyi bicskák és tükrök zománcolt állatos istenfája*? Meg aztán a székely faragások, a felvidéki fehér hímzés, a dunántúli suba-tányér, az oláh bőrmellény mell-virága, a szerb vidékek hímzése, s a tiszta-dunamenti magyarság szűrének, subájának és egyéb ruhadarabjainak hímzett foltjai, melyek mind egy ornamentika szülöttei, *csak az alföldön, s csak pár céhben honosak s nem az egész országban*?

Buck I. rajza.

Mindezekről nem venni tudomást struc politika, mert az igazság olyan hegyes szög, hogy a bivalybőrt is kiszúrja! Az ilyen eljáráshoz csakugyan „keves kritika” kell. Bizony a formáknak „némi ismeretével” nem tagadható ki a honfoglalók hagyatékából a szarvas, az istenfát. Van itt a legnaturalisztikusabbtól az agyon stilizáltig egész sorozat. Látszik, hogy nem formákat

A 200 koronás I. díj nyertese.

Pfeiffer Helmann műve.

A BRÁZAY-FÉLE PLAKÁTPÁLYÁZAT.

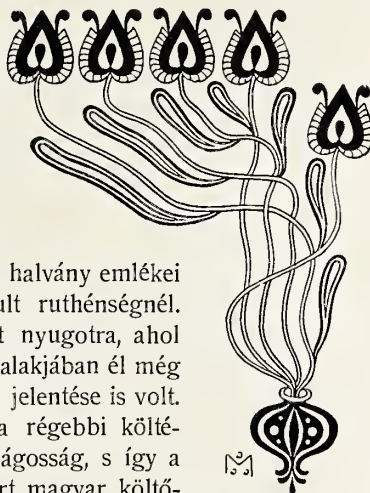
másoltak értelmetlenül, de tudatosan a pávatollat csinálták, úgy mint ama bizonyos céhekbe nyomult magyarság. Az istenfának pedig ezredéves megrögzített, a vallási gyakorlatban szentesített formáit hozták ide Árpád hadai, melyek még ma is élnek a székely kapukon alakjukban, vallási jelentőség nélkül. Vagy talán az ősi samánkodás istenfája is a német céhekből áradt ki a székely kapukra, subákra, zománcolt fatárgyakra, s az Árpád hadainak huszár tarsolyára? Avagy talán a magyarok soha sem ismerték a samanizmust és az istenfát, éppen úgy, mint a samánkodás ma is élő maradványát, a regös énekeket német vendégeiktől tanulták mindenféle elmúlt és újmódi céhek révén? A samánkodásnak alig fedezhető fel halvány emlékei is a németeknél, de igen a magyarokkal részben társult ruthénségnél. Az ősi istenfája is csak némi késő arab dolgokon került nyugatra, ahol nem értették; holott a székely kapuk istenfája tiszta, ősi alakjában él még ma is és mivel mindig ugyanazon a helyen alkalmazták, jelentése is volt.

Hát az sem mond semmit Hampelnek, hogy a páva régebbi költészetünkben mint a sötétség ellentéte szerepel? A nap világosság, s így a páva mint jelképe talán csak nem a céhek szülötte, mert magyar költőcéhről eddig, legalább nekem, nincs tudomásom.

Ha valaki ennyi összejátszó körülményt le tud tagadni, vagy az európai magas nivóról nem létezőnek tud tekinteni, annak már hiába említtem azt is, hogy a legrégebb (német kézen) fenmaradt magyar címeren (rajzát közli Bárcai Heraldikája 384. lapján) sisakdísz a pávatoll, a mit a címerpólyákkal együtt, mint *elengedhetetlen tartozékot*, hivatali címerként használtak főuraink, mint például Lőrinc vajda 1304. évben (rajzát lásd Bárcai Heraldikájának 493. ábrájában). II. András 1223 arany pecsétén (Bárcai Heraldika Kézikönyv-e 32. lap) a paizsocskának nevezett középrész is a pávatoll közepe, azonos a lószerszám-csüngőkkel (lásd Magyar Ornamentika V. kép 3. sz.), mert felső széle kerek és nem egyenes, mint a háromszögű paizsoké. Ez az adat, magában véve, csakugyan kétes értékű, azonban a többi, összevágó argumentum mellett jól érthető annak, aki feltétlenül nem tagad.

Vége visszatérve a Hampel szavaihoz, melyek szerint „hogy az alföldi szűrszabók mustrái már a középkorban a XVI. század megelőző öt században is léteztek, ez nyilvánvaló lehetetlenség, mert köztudomású tény, hogy az iparos céhekben a magyarság csak a XVI. század óta kezdett számba vehető módon tömörülni”, s alább még „több világosság fog abból a forrásból” t. i. Smirnov, orosz tudós készülő munkájából „az ősök hagyatékára óvadni, mintha megpróbáljuk egyik-másik még meg nem fejthető ősi idomnak értelmét XIX. századi szűrszabók mustráiból értelmezni, a mi véleményünk szerint hiba a helyes módszer ellen. Mert össze akarni kötni hazai ornamentikánknak elejét, annak XIX. századi fejleményeivel, a nélkül, hogy a kilenc század alatt bekövetkezett változásokra tekintettel volnánk, ez ellenkezik a műtörténeti kutatás elemi törvényeivel.

A céheskedésre már fönnebb feleltem. A Smirnov munkáját meg nem várni pedig a mi szemünkben nem bűn, mert mi is látunk és gondolkodunk. Az összekötésre nézve mint már fennebb is mondtam, azért mert egy bizonyos időről nincsen emlékün, ha egyébként minden teljesen érthető, s a fejlődés

Buck I. rajza.

másként szinte lehetetlen – a megsemmisült, vagy még meg nem talált lánc-szem miatt a félismert igazságot elhalgatni, nem lehet. Erre semmiféle „módszer” nem kötelezhet. Nemzeti ornamentikánk szempontjából annyival inkább nem, mert *a lánc-szem hiánya is szerves fejlődés eredménye*. Honfoglaláskori ornamentikáknak ugyanis vallási, jelképes jelentősége volt, s így a kereszténységre tért magyarság elhagyta azt, mint az ősi pogányság jelképét. Az uri osztály lehetőleg gyorsan szakított vele, mint mindennel, ami régi pogányságára emlékeztetett. A sokkal műveletlenebb népnél azonban az ősi vallás a keresztény mellett meséink, babonáink, szollásformáink, regőségeink s egyéb dalaink tanúságaként soká tartotta magát és csak lassan enyésztek el, midőn már kifogytak műveltebb magyarázóit. A hitből babona, a szertartásból játék lett s hozzásimult a keresztény életnek már sokkal inkább ismert, folyton tanított jelenségeihez. Az ornamentika azonban, mint a nélkülözhetetlen ruházat szépművészeti része, nem tudott elsatnyulni, mert a kereszténységnek nem volt külön ornamentikája, amelylyel pótolni lehetett volna, a melyet a régi helyére lehetett volna csempészni vagy erőszakolni.

Helbing F. rajza.

Nem történt az az eset, ami sok vallási szokással és fogalommal, hogy a hittérítők az ősi pogány fogalmaknak és szokásoknak keresztény tartalmat adtak, és a keresztény magyarázattal lassanként elfeledtették a régi pogányt. Így foglalta el Szűz-Mária az ősi Természettündérének, a Kisasszonynak, a Nagyboldogasszonynak helyét, kinek ősi nevei ma, Máriának, Magyarország védőasszonyának, magyar jelzői. (Lásd: Barna Ferd. Ősvallásunk főistenei. Akadémiai Értekezések 1881. VI. 30–31. lap.)

Ez az eset nem történhetett meg az ornamentikával, mert nem volt mit helyére tenni. Csak a nyugoti ruházat behozatalával lehetett volna céljt érni, de a természeti viszonyoknak és a magyarság életszükségletének egészen megfelelő ruhát nem lehetett a primitívebb nyugotival kiszorítani és mivel ruházatát a magyar nép teljesen maga készítette, az ősi ruha megmentette járulékát, az ornamentikát is. De mint „Magyar Ornamentika”-mban kimutattam, s feljebb is elsoroltam, nem is halt ki egészen, például a pávának vallási jelentése sem, s hogy még sokáig szerepel országos jelvényül a kereszténykorban is.

Az Árpádház kihaltával az idegen áramlat erősödik s a nemzeti tradíciók homályosodnak, s így a felső rétegek emlékeiről aligha egészen el nem tűnik az ősi nemzeti; de a népnél tovább kellett élnie, mert *amikor újra látjuk, éppen olyan, mintha közben mi sem hiányzanék, mert szerves fejlődés az egész*. Minthogy pedig az a „helyes módszer”, a mi az igazsághoz vezet, azért a világosság véka alá rejtése, bátran kimondhatjuk mi is, hogy „ellenkezik a műtörténeti kutatás elemi törvényeivel”. Nem a sablón a fő, de az igazság!

Minthogy minden azt bizonyítja, hogy ma is élő népies ornamentikánk, melynek több százados létét Hampel is eltűri, *szimbolikus jelentőségű*, aminthogy a honfoglalók korában is élt *nem pusztán népies, de valódi magyar nemzeti ornamentika*.

A középkor századaiból ismert hazai ornamentika pedig *eredetben idegen, módosulá-*

sában magyarországi, a népiessel szemben *talán úri*, de *teljességében egyáltalán nem magyar*. Hogy azonban ez a jövevény ne hasonult volna át gyorsan a hazaihoz, azt Hampel sem tagadja, ami ismét csak azért volt lehetséges, hogy a hazai elég erős volt a felszívására.

A XVI. századtól kezdve az úgynevezett úri ízlésnek elég emléke maradt reánk. Magyar Ornamentika című könyvemben több lapot szentelek a gránátalmás virágalkoknak. Hogy a gránátalma élt volna nálunk ősidők óta, az nem valószínű, s magam is azt tartom, hogy olaszországi szövetekkel (és nem mustarkönyvekkel) költözött hozzánk, noha Italiába is Persiából, vagy még messzebb keletről került. A gránátalma legrégibb alakja az asszír-babiloni emlékekből ismeretes. Később keleti szövetek dísze, honnan a középkor szöveire vándorol, s valószínűleg róluk a mi himzéseinkre. Csakhogy ez a gránátalma lépten-nyomon áthasonul magyar pávatollá. Felveszi a pávatoll gyűrűzetét és alig-alig mutatja a gránátalma magvait. Különben az arabok kezén is ez történt vele, úgy hogy a mohammedán keleti szőnyegek gránátalmája is a *szkytháktól a szasszanidákhoz került pávatollnak* és gránátalmának kombinációja. Már szasszanidáknál felőltek ez az összeolvastás, mert már a pávatoll szívközepét a gyűrűzetben magszerűen körítik apróbb osztások.

Ez a gránátalmás, úgynevezett úri divat tehát, mely a XVI. századtól kezdve nálunk kimutatható, alkalmazkodik ugyan a nemzetihez, de eredetben nem magyar, hanem jövevény. Mivel azonban a *nemzet egy részének tagadhatatlanul kedvelt díszítése, átalakulásában méltán tarthat származását a magyar névre is*.

A keleti kereskedelem révén Olaszországba került ornamentika úgy elemeiben, mint elrendezésében és kissé naturalisztikus felfogásában egészen talált a magyarság ízlésével, nem csuda hát, ha elterjedt, kivált mivel még meg is tudott magyarosodni. Mindamellett nem képviseli a nemzeti ízlést, mert azt ma csak a népnél találjuk, melyet a „módszer“ ellenére bátorkodtunk felismerni már a honfoglalóknál. S mivel ősi, vallási jelentése a látszólagos megszakítást is megmagyarázza, s mivel a XVI. század táján feltett keletkezését lehetetlen érthetővé tenni: a még hiányzó lánc-szemek dacára *folytonosan élő, ősi, nemzetinek kell tartanunk és ismernünk*.

Volt, van és lesz is mindig eredeti, valódi nemzeti magyar ornamentika, amelyre nézve tiltakozunk az ellen, hogy az az egész világé volna, csak éppen a miénk nem, mint Hampel állítja, s a melynek megismeréséhez nem Magyarország nemzetiségeinek ornamentikája vezetett, mint Hampel tanácsolja, és végre, amely reméljük, hogy fejlődésében is magyar nemzeti marad, s nem fajul el kozmopolitává, mint ahogy Hampel baljóslatúan várja.

Mindezek után szabadjon még néhány szóval kitérni a cikkíró úrnak a Magyar Iparművészeten kívül megjelent egyéb, e tárgyra vonatkozó véleménynyilvánításaira is. Az Akadémián belül megjelent „Honfoglaláskor emlékei“ című könyvében egyáltalán nem mond semmi pozitívumot őseink hagyatékáról. Az egész nagy könyv eredménye az, hogy a jövőtől várja a megfejtést. Az ezután megjelent könyve „A régibb középkor emlékei Magyarhonban“ (Budapest, 1897. Akadémia kiadása) 500 lapos szövegben sok-sok mindent tárgyal, a honfoglalókat is, de szintén eredménytelenül.

Három fejezeten át (184. laptól—251-ig) mind az ornamentikáról beszél, de a honfoglaláskor ornamentális alakjait nem ismeri föl. Igazolásul álljanak itt saját szavai: „Egy sajátzerű idomot függélyesen ketté metszett tulipánhoz lehet talán hasonlítani stb.“

Ha képes Hampel elinetszeni a tulipánt függőlegesen valami híres műtő-virtuóz közbejötté nélkül, akkor elhiszszük neki, hogy csakugyan olyan alak, ámbár ketté metszett virágokat soha és sehol nem ábrázoltak ornamentumul. Ezek a „metszett tulipánok“ (a szegedi és győrvideki csüngők) a valóságban pávatoll-utánzatok.

Egy másik, szintén szegedi csüngő-alakot (Lásd „Magyar Ornamentika“ V. kép. 4. ábra),

amely gyűrűzetével és lengőszálacskáinak utánzatával a legtermészetesebb, valóságos fémbe kivitt pávatoll – Hampel *sörényes madár*nak képes látni. Saját szavai: „az áttört csüngő csupa keret, melynek két idomtalanul fölnyúló karját *állatfőkhöz* lehetne hasonlítani, melyeknek tompa szögben, a pityke fülében összeérő részét talán *hegyes csőröknek* képzelte az ötvös, míg az alsó hegyes csúcsból kiinduló részeket, a külső oldalon jelzett *sörény miatt*, nyaknak gondolhatta.” (218. lap.)

A továbbiakban aztán a tulipánt állattá és „felső nézetben stilizált madár csőr”-ré változtatja okulására, minden orthologusnak és ornamentikusnak.

Ilyen alakismerettel, az ornamentális formáknak ilyen fantasztikus származtatásával aztán nem csuda, ha köteteken át sem tud semmi eredményt elérni. Mindazonáltal ez nem tartoznék reánk, ha nem az Akadémia kiadványa volna, s ha kiadójának tekintélye nem volna alkalmas az igazság elhomályosítására. Ugyanis éppen ezek a szegedi csüngők a legtermészetesebb pávatoll-utánzatok, ezek segítenek felismerni a többi honfoglaláskori alakokat is, melyekből bizony még néhány átmenet hiányzik. Ha valaki ezeket jobban megtudja magyarázni és el tudja róluk hitetni, hogy nem pávatoll alakok: úgy talán őseink hagyatéka nem függ össze mai ornamentikánkkal, de a Hampel-féle kalandos megfajlás és magyarázat erre nem képes. Ezt érzi ő maga is és a Magyar Iparművészetben megjelent cikkében már meg sem kísérli az én magyarázataimat megdönteni, hanem *egy tömegben elveti az egészet* és széles látkört sejtető tanácsokat oszt arra nézve, hogy miként kell azt majdan megcsinálni. Szerinte eddig még mi sem történt, kivéve az „ötvösök ornamentikájá”-t, amit, hite szerint, már ő megcsinált. Emberi gyöngeség kívánságainkat megtörtént valóságnak hinni! Az eddig mondottak összege a következő:

1. Az ország minden vidékének, Hampel tanácsa szerint, összegyűjtött ornamentális anyagából nem lesz soha magyar ornamentika, hanem talán *magyarországi* tót, német, ruthén, rác, sváb, oláh, örmény, cigány, horvát, bolgár, ha lehet valami úton-módon egységesen tárgyalni.

2. A honfoglalók pávatolla és istenfája vallási jellegénél fogva homályosult el, de ki nem halhatott, mert amidőn a népnél újra meglátjuk, az őseink meg nem szakított folytatását tünteti fel.

3. A XVI–XVIII. századok ezen újra előtűnő díszítésmodora nem céhes ornamentika, mert a német céhek kebelében nem volt miből kialakulnia és mert a céheken kívül élt mindig és él ma is.

4. Ma is élő ornamentikánk nem egyes vidékek speciálítása, hanem az egész ország területén minden magyar vidéken honos, sőt még a nemzetiségek díszein is uralgó *egyetemes nemzeti magyar ornamentika*, amely éppen történelmi múltjánál fogva volt elég erős az egész ország behódítására.

Végezetül az én „Magyar Ornamentika” című könyvem születésére nézve vagyok még kénytelen a Hampel véleményének ellent mondani. Szerinte ugyanis: „Vannak, akik e probléma megoldását” (t. i. az ornamentikáét) „meglehetősen könnyű és elég egyszerűnek vélik. Csak be kell járni az országot és meg kell figyelni a nép munkáját, híven le kell rajzolni a díszítményeket, melyekkel a suba-, szűr- és bundaszabók” (talán szűcsöket akart mondani) „gazdáink ruháját ékítik, be kell hatolni a szorgalmas magyar menyecskék otthonába és össze kell gyűjteni a varrottas és egyéb mustrákat a cihákról, a terítőkről és egyéb fehérneműekről, ezt évek hosszú során át folytatni kell és a szorgalmas gyűjtő fáradozásából oly gazdag képes-album keletkezik, melyet bátran el lehet nevezni „magyar ornamentika”-nak.” Aztán nem vonja kétségbe, hogy ez hasznos munka, de felfogása szerint „módszeresen kell gyűjteni”. És tovább „A nép ízlését fűrkésző, kutató... nem áll meg ott, hogy egyszerűen mustrákat másol... stb.” „A nyers anyag, melyet gondos rajzoló összegyűjtenek stb.”

Ezek és még számos ujólag nem idézett kicsinylő mondásai egyenesen nekem szólnak, mert én irtam „magyar ornamentikát“ hosszú éveken át folytatott gyűjtés és tanulmányozás után. Munkámat Hampel következetesen és tudományos lenézéssel csak *albumnak* kegyeskedik nevezni és a Pulszky–Fischbach-féle „quodlibet“ mellé sorolja.

Hogy mindezekre nem szolgáltam reá, azt az elért eredmény bizonyítja, amely mégis csak valami a Hampel-féle kötetek eredménytelensége mellett. A vállveregetéshez bizony nincs jussa! Én eléggé tudatosan és eléggé módszeresen csináltam a gyűjtést, mert amíg a típusokkal tisztába nem jöttem, csak a legmagyarabb vidékeket kerestem fel, s csak azt rajzoltam le, amit már nem tudtam semmiféle ismert stílusba beosztani. Ez nem volt csupán „gondos rajzoló“ egyszerű mustra másolása. Módszeremben egy kis tájékozottság és egy kis magyar fajbeli érzés mellett, a céltudatos és helyes eljárást bárki megláthatja. Az eredmény csak egy vékony kötet, szó- és klisé áradat nélkül.

Mindezeket pedig csak azért mondtam el, hogy „legyen igazság!“ Minden tudományos kutatásnak ez a célja. Az igazság keresésének azonban, azt tartom, nem szabad bennünket kis hitűekké tenni és az esetleges tévedésektől való félelemből nem szabad *sajátunkat* odadobni és letagadni azért, hogy a nagy világ talán azonnal nem lesz velünk egy véleményen. Nekünk magyaroknak pedig kétszeresen nem szabad ezt tennünk, mert úgy is van elég ellenségünk, aki mindenünkből ki akar forgatni. Ezeknek szövetségesei azok a hazai tudós férfiak, kik előtt nincs tudomány, ha nem német; s akik, félő, hogy elvagdossák lassankint a magyar fajbeliség életgyökereit azáltal, hogy ferde szempontokból, „módszeres“ okoskodásokkal megtámadják a nemzeti önértéket. A magyar ma már nem tud vagy nem mer örülni annak, hogy „magyar“; nemzetiségeink pedig valószínű meggyalázásnak veszik a magyar nevet. (Lásd a „Budapesti Hírlap“ 1899. év jun. 9. száma 3 old.) A nemzeti önérték minden emeltyűje felhasználható, kivált ha az még szent igazság is. Önérték ma, inkább mint valaha, csak műveltség adhat. És csak a nemzeti jellegű műveltség konzervál; csak ez óvhat meg bennünket is az elpusztulástól. Nekünk a kozmopolita irányú művelődés halál. Hát valjon mik akkor az apostolai?

Huszká József.

Horti P. rajza.

MODERN NÉMET IPARMŰVÉSZEK.

München, június hó.

Mi annak a mozgalomnak a célja, mely néhány év óta törhetetlen buzgalommal teret és alkalmazást keres az iparban a művészetnek? És vajon életerős-e ez a mozgalom?

A felelet még általánosságban is kielégítő, ha csak azzal felelünk is, a mivel minden új irányú mozgalom életrevalóságát lehet tagadni vagy megokolni: ha szolgálatában áll a kor tendenciáinak, akkor igen, ha nem, akkor nem. És vajon mi a mi korunk legjellemzőbb tendenciája? A szociális egyenlőség után való törekvés s az ebből folyó lehető humanizmus.

Ebből a tendenciából önkényt folyik az az elv, hogy minden mozgalomnak – s így az iparművészetnek is! – nemcsak a felső tízezernek exclusiv és drága kívánságait kell figyelembe vennie, hanem áldásait: a szépséget, ízlés és kényelmet nagyobb, és lehetőleg mindig nagyobb és nagyobb körben kell szétosztania.

Az iparművészet legnagyobb ereje abban rejlik, hogy ezeket a tendenciákat a lehető legkönnyebben megvalósíthatja. Könnyű szerrel behatolhat ugyanis oda, mely leginkább milieuje életünknek: az *otthonba*; oda, a hol munka és örömök, családi élet és az egyes ember tevékenységének epizódjai lejátszódnak. Ezt a milieut szebbé, kényelmesebbé, művészivé tenni egyik legelső feladata az iparművészetnek s a modern iparművészet sikereinek legnagyobb részét akkor aratta, mikor ezen az úton indult el. Mikor házakat épített az egyszerű, munkás embernek, mikor teremtett házi felszerelést, mely praktikus és ízléses is egyszersmind, a mellett pedig szerény anyagi eszközökkel is megszerezhető.

Praktikus, egyszerű és ízléses legyen, a mi körülvesz bennünket! – ez a modern iparművészet jelszava. És ezzel a jelszóval zászlóján arra törekszik, hogy ellensúlyozza azt az egészségtelen áramlatot, mely az összes társadalmi osztályokat megméltelyezte s melynek köszönhetjük, hogy mindenki olyan dolgokra vágyott, a melyek többet *mutatnak*, melyek ezer ízléstelen, de feltűnő díszszel ellátvák, de a melyek éppen ama *valódi*-

ságot nélkülözik, a mit a német „Echtcheit“-nek nevez s a mire pedig e szerencsétlen stíltelenség áldozatai annyira vágyódtak. Itt van tág tere az iparban a művészetnek s ennek a feladatnak magaslátán tán leginkább a *német iparművészet* áll.*

Itt Münchenben például a „*Vereinigte Werkstellen für Kunst im Handwerk*“ alig egy évi fennállása óta bámulatos eredményeket ért el. Szinte hihetetlenül sokoldalú tevékenységet fejtenek itt ki használati tárgyaink átalakításában és semmi sem elég jelentéktelen előttük, hogy meg ne kísérlenek legalább: nem-e adhatnának neki valami művészi bájt, vagy új, célszerűbb alakot? A ki meglátogatja ezeket az atelier-eket, elbámul azon a sokoldalúságon, a mit ott tapasztal. Míg egyik szobában órák dolgoznak, hogy a legkülönbözőbb órákat összhangzásba hozzák, a másikon mintázókat és faszobrászokat találunk, a harmadikban ércet patinálnak, a negyedikben asszonyok készítenek olcsó hímzés-munkákat, hogy ezt az ezideig oly méltatlanul mellőzött iparágat is használhatóvá tegyék művészi célokra. A rajzteremben fiatal emberek dolgoznak különféle terveken: szoba-berendezéseken épp úgy, mint gőzmotorokon. Mindenfelé hevernek vázlatok; az iparművészet minden ágát felkarolják itt, a bronz, vas, üveg, fa egyaránt alkalmazást nyer. Ügyes aranyművesek ékszereket foglalnak be, vagy cizellálnak újból – szóval, olyan színes kép tárul a néző szemei elé, a milyenben ritkán lehet valakinek része. És ezt a sokoldalú, változatos üzemet mégis egy egységes gondolat hatja át: *célszerű, olcsó és a mellett művészi dolgokat produkálni!*

Nézzük például a bútór-ipart. Ezek az iparművészeti műhelyek pl. legutóbb készítették egy lakásberendezést – háló-, étkező- és lakószobát! – 3300 márkáért, vagyis körülbelül 1980–2000 forintért. Ez a berendezés igazán megfelelt a fenti milliúnak! A matt tölgyfából készült ebédlőt *Pankok* tervezte, (a ki egyik legnagyobb erőssége a műhelyeknek!) van benne egy nagy pohárszék, egy étkező-asztal, egy kipárnázott karosszék és hat közönséges szék. A lakó- és hálószobák *Schultze-Naumburg* rajzai után készültek. Egy hosszú, nyitott, alul zárt könyveszekrény, egy sarok-diván könyvespolccal, egy női íróasztal és hat pompás szék – ennyiből áll a szalon bútortáza, mely szintén tölgyfából készült. A hálószoba zölddel vagy pirossal étetett vagy polirozott fából van tervezve, csinosan, szinte vidáman ható acélveretekkel s valósággal mosolyog a hálószobákban különösen kíváncsok tisztaságtól. Ez a példa maga eléggé mutatja: milyen irányban dolgoznak a *müncheniek* s mit lehet ezen az úton elérni?

Már inkább fényűzésre számítanak *Oeder* tanárnak munkái. A művész ugyanis inkább a festői hatás kivívására törekszik és a *düsseldorfi* műhelyben divó fa-praeperálási eljárás még a kezére is játszik. De a festői hatás mellett ezek a bútorok nyugtalanná is teszik a tért, a hol elhelyezvük. Sikerültebb *Berlepsch-Valendas* casettája, valóságos mestermű pedig *Pankok* sarok-álmánya. Ez a fiatal művész napról-napra eredetibb és művészebb munkákkal lepi meg amúgyis nagy számmal levő bámulóit. Az ő bútorainak kissé nehéz szoliditágában, finoman gyengéd díszítésében van valami népies, – erre emlékeztet a színek iránt való előszeretete, a mit különböző fák alkalmazásával ér el.

Bájos és előkelő hatású a *Riemerschmied* bútora is. Kerül minden felesleges ornamentikát, a lakás céljául a kényelmet és otthoniasságot tartja. Különösen egy vasból és acélból kovácsolt virágtartója és álló lámpája sikerültek.

Riemerschmied különben reformálta az evőeszközöket is. Ez pedig veszedelmes és nehéz kísérlet, mert az ember konzervatív hajlamokkal bír és a régi evőeszközöket már nagyon megszoktuk. A forma, melyet nekik ad, arányaiban nemes, jobban a kezünk ügyébe is esik s a *mai divatos* étkezési módhoz jobban illik, mint a régi. Mennyi olyan ételünk van, melynek folyékony nedve a villa ágain keresztül lecsurog, de a melyeket

* Még nem! De megfeszített erővel oda törekszik. A szerk.

mégsem illik kanállal, vagy plane késsel enni. A *Riemerschmied* megoldása éppen olyan praktikus, mint eredeti; számol azzal a szokással, hogy a kést és villát felső végénél kinyújtott mutató-ujjunkkal fogjuk, e szerint alakítja át a kés fogantyúját, mely a tenyérhez simúl s a villát is kényelmes nyugvó ponttal látja el a mutató-ujj számára. Így új formákat is nyer egyszersmind, melyeket finom stílérzékével egységessé is tud tenni.

Kényelmes és tetszetős karosszék-modellt készített *Bertsch* is, mely csudálatosképpen teljesen hasonlít a belga *Van de Velde* egy székéhez, bár *Bertsch* akkor, mikor tervét készítette, *Van de Velde* modelljét még nem láthatta. Mindenesetre érdekes, hogy a *szükség* érzete miként vitt két embert ugyanazon gondolatra éppen ezen a téren, hol pedig a variációknak igen szűk a határa.

Ezt bizonyítja *Bruno Pálnak*, a *Simplicissimus* genialis rajzolójának bútora is. A művész is kényelmes formákat keresett s e közben ugyanazokra a konstrukciókra, ideákra és stílusra bukkant, melyeket *Van de Velde* csinált meg először.

Teljesen eredeti azonban *Endell*, a ki olyan sajátosság útján halad s olyan formákat konstruál, melyek nemcsak a multban nem voltak, de a jelen emberei előtt is tökéletesen idegenek. Gondolkozó és gondolatait finoman nüanszírozott vonalakban kifejező művész ez, a vonalaknak és formáknak szinte analízáló psychologusa s bár műveiből hiányzik az intim melegség, a művészi báj kárpótol bőven értők. Egy paddal ellátott könyveszekrénye praktikussága és arányos formája mellett erősen, szinte impozánsan hat.

Finom bronzmunkáiért említést érdemel különösen *Habich*, ez a hajlékony, életeleven és kifejező alakokkal dolgozó művész s *Kuschel*, a ki graciózus vonalai- és színkombinációival hat.*

De ki győzné elsorolni valamennyit? Csak példákkal akartam illusztrálni, hogy a *német iparművészet* mennyire közel áll máris céljához s hogy e cél elérésében milyen erők támogatják. Az a nevetséges előítélet, hogy a dekoratív művészet nem művészet, itt már régen megdőlt s a legelső művész is büszke rá, ha neve mellett ott ragyog az „iparművész” jó hangzású címe. Csak legutóbb mondta ki egyik munkája előszavában *Rieth Ottó*, *Wallot* genialis asszisztense és a *berlini* polytechnikum tudós tanára, hogy: *nem ismer különbségét művészet között*, de a nagy szellemek csatlakozása az iparművészeti mozgalomhoz nyíltan mellette szól emez egészséges theoriának. Az a mozgalom, melyhez egy *Stuck*, *Rieth*, *Bruno Pál*, *Tiffany*, sőt *Böcklin* és *Carries* csatlakoznak, bizonyára művészi mozgalom. A renaissance korához hasonló időket élünk, mikor *Brunellesi*, *Ghiberti*, *Leonardo de Vinci* és *Michelangelo* a művészet és iparművészet minden térrén egyaránt mozogtak. E mozgalomhoz való csatlakozás csak hasznára válhatik a mi művészeinknek is, mert megnyerik általa azt a sokoldalúságot, eleven szellemi erőt és éles megfigyelő képességet, mely az olasz mestereket a világ csudáivá avatta s termékenynyé tette a renaissance korát.

Rózsa Miklós.

* Az itt felsorolt munkákból néhányat a *Dekorative Kunst* révén a 179. és a 180. sz. lapon közlünk.
A szerk.

Szabó István rajza.

MAGYAR ZSINÓRDISZÍTÉS.

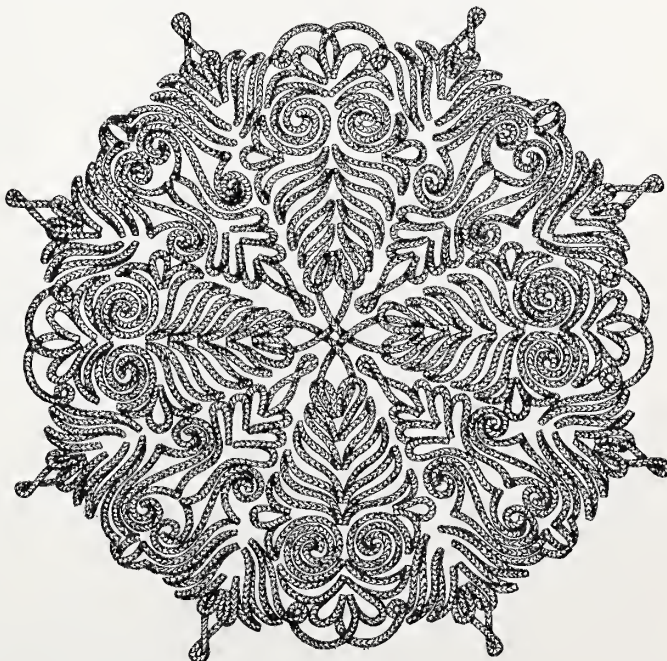
— Kabók Imre műve. —

Egy eddig még csak kéziratban meglevő, felette érdekes és tanulságos munkában lapozgathattunk nemrégiben, a melyből néhány jellegzetes rajzot e számunkban mutatunk be olvasóinknak.

Kabók Imre, szegedi s. levéltáros gyűjtötte s részben maga is tervezte azokat a változatos zsinórozási mintákat, a melyek művének hatvankét lapját megtöltik.

Hazafias lelkesedés volt a rúgója Kabók fáradozásának: az utókor számára meg akarta örökíteni a ma már mindinkább hanyatló magyaros zsinórdíszítésnek fonásos mustráit s egyben buzdítani a magyar tervező művészeket, hogy azokat fölhasználva munkájuknak magyar zamatot adjanak.

Érdekes a rajzokhoz írt magyarázó szöveg is. Kabók szerint a magyar zsinórdíszítés fénykorát az 1859–1868 évek közé eső korszakban érte el. Az 1859. évben Kazinczy Ferenc születésének 100 éves évforduló ünnepével kezdődött, az elnyomatás korszakában leszorult nemzeti ruha viselésén a zsinór díszítés újra ékeskedni. Mintha a főnemességek őrségi képtárai elevenedtek volna meg: a sastollas kapagok, a sarkantyús csizmák és a buzogány, fokos átalánossá váltak, mert jól illettek a mindenfelé fel-

MAGYAR SUJTÁS DISZÍTÉS.

MAGYAR SUJTÁS DISZÍTÉSEK.

karolt magyar viselethez. Nemzeti nyelvünknek akkori őrei és hirdetői, a magyar színészek, a jogászok, hírlapírók, és egyes tanárok voltak a kik kezdték. A nemzeti viseletben való megjelenésük az ifjakra és a férfiakra egyaránt lelkesítő hatással volt. Megtette akkorigban egyik-másik úr, hogy borjúszerű ingujjban, virágos szűrben, árvalányhajas süvegben, hosszú, bunkos végű bottal járt az utcán, csak hogy magyar voltát minél szembeötlőbben feltüntesse.

Akkor tömegesen sereglettek fel a vidékről a haza fővárosába, a nemzeti mozgalom legfőbb színhelyére, a zsinórvarrásban jártas legények. Nem jöttek hiába, akadt megrendelő elég s a hazafiak szívesen megadták a fáradságos munkának az árát.

A nemzeti fölbuzdulás szertelenségekre ösztökélte a szabómestereket, a kik, csak hogy megrendelőik kívánságát ki-elégítsék, telistele varrták a ruhát zsinór- és sujtás-díszítéssel.

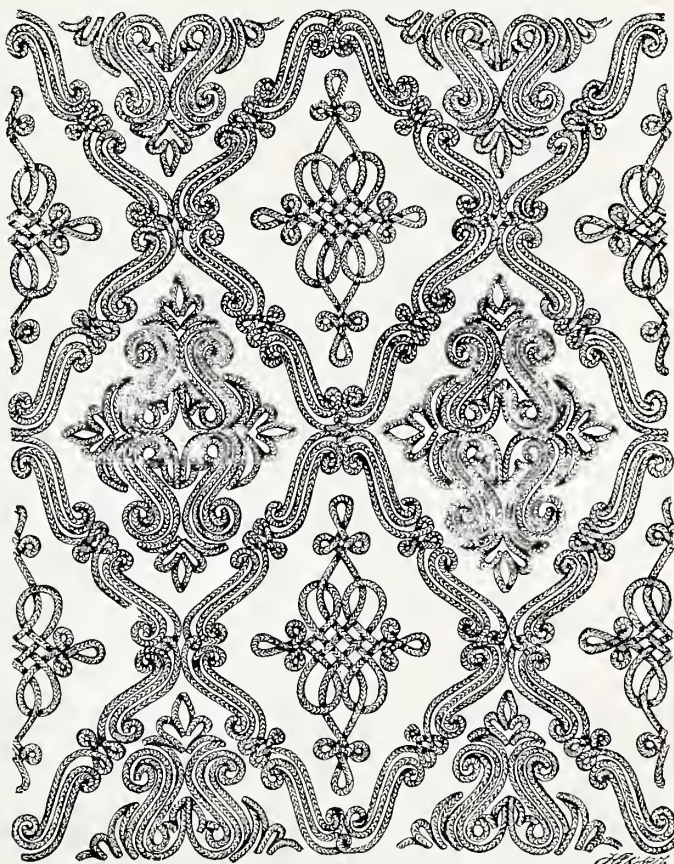
Nem sokáig tartott az izlésnek ez az elfajulása. Megjelent Jámbor Pál pesti szabómesternek egy magyar divatlapja, a melyet a magyar szabók nesztora, a nemzeti színház szabó maecenása, az öreg Kostyál Ádám látott el jó tanácsal s helyes útmutatással s így helyes irányban terelte a polgári és úri viseletet. Nem kellett az úrnak többé paraszti ruhába járni, hogy magyarnak lássék; egymásután keletkeztek az „Attila“, utána az „Árpád“, „Buda“, „Zrinyi“, „Istvánka“, a bekecs,

mente, dolmány, stb. És az ügyesen szerkesztett divatlapnak megvolt az a hatása, hogy a nemzeti viselet szalonképes lett s minden idegen divatot kiszorított.

A koronázás ünnepe véget vetett a magyar viseletnek. A hazának megvolt a rég óhajtott alkotmánya s így aztán nem volt ok többé a további tüntetésre.

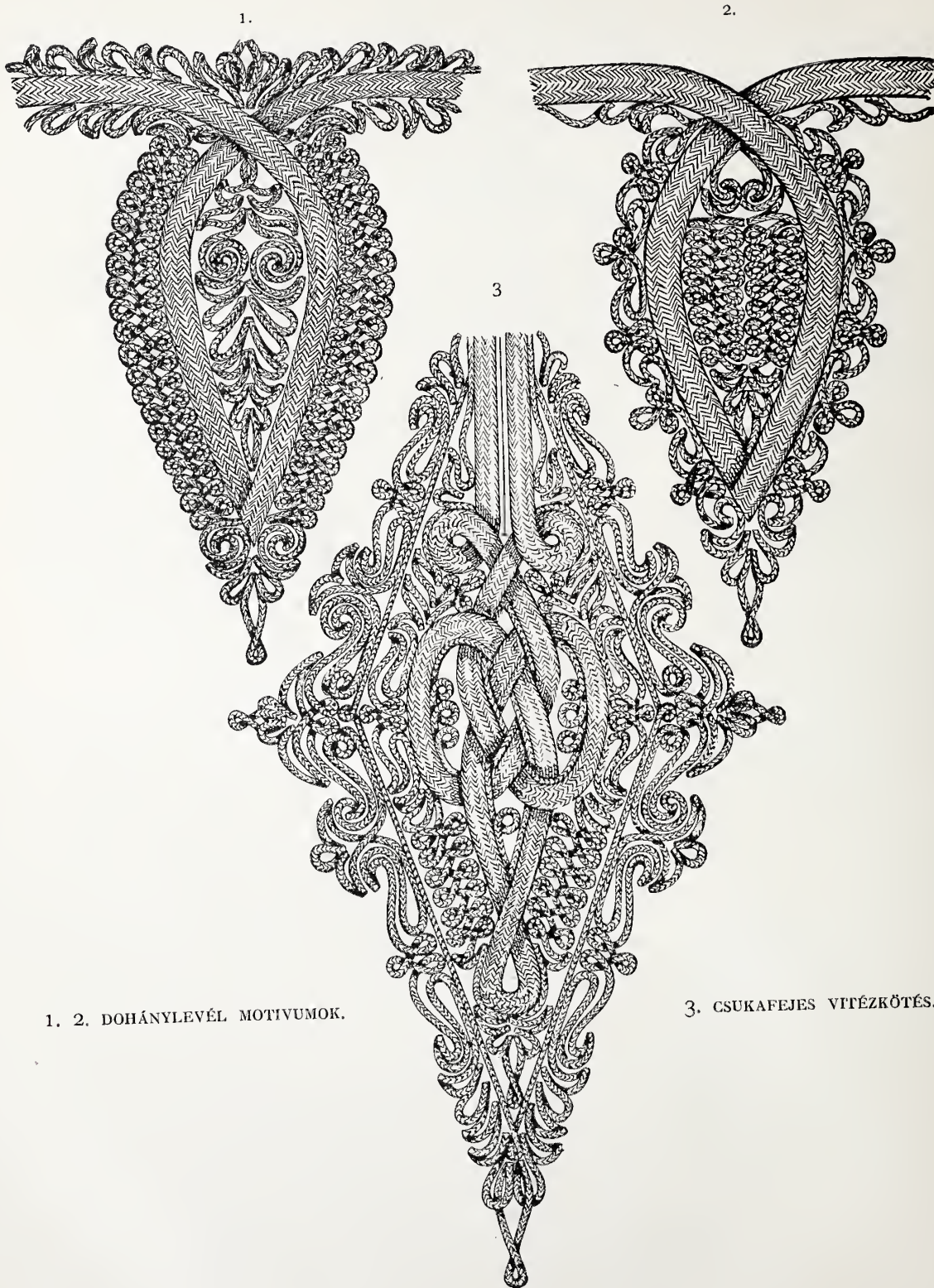
Ebből a nevezetes korszakból reánk maradt ruhákról, képekről stb.-ről rajzolhatta Kabók Imre mustráit, a melyekből művének első és második részét állította össze.

Az első rész a zsinórdíszítés- és a vitézkötésekről szól. A zsinór anyagának és alakjának ismertetése után a szerző felsorolja az egyes típusokat, u. m. a bakakötést, a huszárkötést, a tulipánkötést, a karikás dupla szívet, a rostélyos vagy boszorkánykötést, a körtve

Tervezte : Kabók Imre.

SZŐNYEG VAGY TAPÉTA-MINTA.

1. 2. DOHÁNYLEVÉL MOTIVUMOK.

3. CSUKAFEJES VITÉZKÖTÉS.

végű gombházat, a szarkalábat, stb.-t, a melyeket különbözőféleségeivel együtt bemutat. A második részben Kabók a sujtás-díszítést ismerteti. Sorra veszi az itt alkalmazásban levő különböző „desent“-eket (dessin), a melyeknek tősgyökeres magyar elnevezései közül felemlítjük a vízfolyásos, lencsekarikásos, rozmaring, sasköröm, bajusz, dohánylevél „desent“-et, a kápolna- és a topánka díszet, a tulipánvirágosat, a szarúfásat és a csuka-fejet, stb.-t.

Művének harmadik részében Kabók kifejti eszméit, hogy miként véli ő a fonásos mustrákat, illetőleg a magyar díszítő stílust a hazai összes iparágakra átvinni.

Ennek feltüntetésére a szerző bemutatja eredeti terveit, a melyeket művének első és második részében közölt 180 motivumból alakított. Véleménye szerint a zsinórdíszítés mustrái kiválóan alkalmasak arra, hogy azokat csekély módosítással a különböző ipari technikákban feldolgozzuk. Ezzel azt akarja a szerző elérni, hogy a magyar iparművészet termékei könnyen fölismerhető és a külföldi munkáktól teljesen eltérő sajátos magyaros jelleggel bírjanak.

Bár nem érthetünk együtt mindenben a szerzőnek munkája e részében nyilvánított óhajtaival s véleményünk szerint a zsinórdíszítés motivumait más anyagnál csakis helyenkint s bizonyos megszorítással szabad felhasználni: tisztelettel hajlunk meg Kabók Imrének lángoló fajszeretete s őnzetlen szorgalma előtt.

Midőn minden magyar ornamentikus számára oly nagy becszel bíró munkáját ismer-tjük, egyben melegen ajánljuk azt az illetékes köröknek figyelmébe oly célból, hogy annak megfelelő sokszorosítását s szélesb körben való elterjedését lehetővé tegyék.

Gy. K.

HÁROM PÁLYÁZAT.

Három érdekes pályázatnak sorsa dőlt el f. évi július hó 3-án. Mind a háromra vonatkozó pályázati fölhívást a Magyar Iparművészet májusi száma közölte s ennek révén tudomást vettek róluk a napi sajtó s az érdekelt körök.

A fölhívásnak meglepő eredménye volt, mert nem kevesebb mint 122 pályamű érkezett be a kitűzött határidőre s ezek között számos figyelemre méltó munka volt s több eddig ismeretlen művésznek e pályázatok útján nyílt alkalma, hogy tehetségéről tanúságot tegyen.

A magyar fém- és lámpaárúgyár r.-t. igazgatóságának egy plakáttervre kitűzött hatszáz koronás díjáért negyvennyolc pályamű versenyzett. Itt a rajzoknak mintegy fele nyilván művészkezekről eredt, s nem volt könnyű a jury feladata, hogy a sok számbavehető munka között a legmegfelelőbbet kijelölje.

A jury Czigler Győző m. e. tanárnak elnöklése mellett Roskovics Ignác, Horti Pál, Györgyi Kálmán és Dietrich Károly (a lámpagyár igazgatója) tagokból állott. A bíráltnál, illetve a díjnak odaítélésénél a jury mindenen előtt szem előtt tartotta a kívánt plakátnak sajátos célját. Azt ugyanis, hogy a néző már távolról lássa és tisztában legyen azzal, hogy mit hirdet az illető plakát. De figyelembe vette azt is, hogy a díjazandó mű, színhatás dolgában más plakátokkal szemben is megállja helyét. E szempontoknak hangsúlyozása mellett a jury a díjat szótöbbséggel (egy szavazat a „Jó estét“ jeligés plakátra esett) a *Vázlat* jeligés műnek ítélte oda. A jeligés levélnek fölbontásánál kitűnt, hogy szerzője *Reichl* Kálmán, műegyetemi hallgató. A jury egyes kisebb jelentőségű

módosításokat kötött ki, a melyeket az illető művész plakátjának átdolgozásnál máris figyelembe vett.

E mellett a jury dicséretre méltatta első sorban a „Jó estét“ jeligés művet, a melyben kiváló művészi tudás s izlés nyilvánul, mely azonban nem eléggé hatásos s nem fejezi ki eléggé föltűnően a plakát célját. Dicséretben részesült még modern fölfogása s szerencsés kompozíciója miatt a *Fiat Lux* és *Árny és Fény* jeligés művek, továbbá a jó rajzáért s előkelő színhatásáért a *Vöröshajú* jeligés mű. Végül elismerését fejezte ki a jury a *Kulis* jeligés művek szerzőjének, a ki *hét* rajzzal pályázott, melyek azonban igen halványan voltak színezve s azért a többi mellett hatásukat egészen elvesztették.

Ugyancsak plakátra hirdetett pályázatot Brázay Zoltán, a ki e célra egy kétszáz és egy száz koronás díjat tűzött ki. A beérkezett harminchat pályamű felett hattagú jury ítelt Fittler Kamill elnöklése mellett. Tagjai voltak: Nádler Róbert, Ujváry Ignác, Roskovics Ignác (Spányi Béla helyett), Stetka Gyula (Pap Henrik helyett) és Brázay Zoltán. Az első díjat a jury egyhangulag *Pfeiffer* Hermann „Muzeum“ jeligés művének ítélte oda, a másodikat pedig *Égalité* jeligés művéért *Sándor* Bélának, kik kiváló sikerrel oldották meg a kitűzött feladatot.

Ezek mellett dicséretet nyertek a *Migrén*, (*H*), *Hygenia*, *Alfa 17.*, *Liliom* és *Törekvés* jeligés művek, a melyekre nézve Brázay Zoltán úr kijelentette, hogy azokat meg akarja vásárolni. Ennélfogva ezen az úton felhívjuk az illető szerzőket, hogy Brázay urat fölkeressék.

A harmadik pályázat, melyet ó-budai Goldberger Sám. és fia kartongyár tulajdonosai írtak ki, egy címke (etikett) rajzára szólt. Az első díj kétszáz, a második száz korona volt. A jury a következőképpen alakult: elnök Radisics Jenő, tagok voltak Rauscher Lajos, Nádler Róbert, Horti Pál (Pap Henrik helyett) és dr. Goldberger Lajos. Itt is az első díjat (szótöbbséggel) *Pfeiffer* Hermann nyerte el a *Kék kendő* jeligés rajzával. A második díj *Helbing* Ferencznek jutott 1899 jeligés rajzáért. Ezen felül dicséretet nyertek a (*H*), *Éspérance* és *Június* jeligés művek. Utóbbira nézve Goldberger úr kijelentette, hogy meg akarja vásárolni. Valamennyi pályamű tíz napig ki volt állítva az orsz. iparművészeti múzeumban s így nemcsak a művészeknek, hanem a nagy közönségnek is alkalma nyílt arra, hogy összehasonlító megfigyeléseket tegyen.

A pályadíjjal kitüntetett s a dicséretben részesült pályaműveket a jelen számunkban közöljük.

gk.

Magyar díszítmény.

Fleischer Izidor rajza.

KÜLÖNFÉLÉK.

Magyar díszítmények. Több eredeti magyar díszítményt közlünk a 150, 151, 161. sz. lapokon, a melyeket Dékáni Árpád halasi gymnasiumi rajztanárnak tanítványai rajzoltak. Dékáni tanár ugyanis a lélekölő örökös másolgatás helyett tervezgetésre sarkalja ügyesebb tanítványait. Miután ezzel főleg a magyaros ízlést akarja bennük fejleszteni, magyar motívumokat dolgoztak fel, melyeket tanítványai jó részben maguk gyűjtenek, a kezük ügyébe eső hímzésekről, cserepekről, festett ládákról, stb.-ről. Muto-gatta nekik a Magyar Iparművészetben közölt magyaros rajzokat, a melyekből látták, hogy miként lehet a primitív formákat bizonyos fokig fejleszteni és nemesíteni annélkül, hogy eredeti jellegüket veszítették volna.

A közölt rajzokból látszik, hogy Dékáni tanárnak fáradsága nem volt meddő, mert elég biztató eredményt tudott elérni. Csak az a megjegyzésünk van, hogy ne érje be a kész, stilizált motívumokból való tervezgetéssel. A motívumok természeti formákból lettek: levelekből, virágokból, állatokból stb.-ből. Ezekből csinálták a magyar hímzőnők, szűrszabók, fazekasok, stb. mustráikat, a melyek megfeleltek annak az anyagnak, a melylyel dolgoztak. A természetes formáknak díszítménynyé való alakítása-, a stilizálás közben, kaptak azok bizonyos egyéniséget, a mely azután az egy nemzetségből valóknál, megint közös vonással bírt: a nemzeti jelleggel. Ha tehát

Dékáni tanár eddigi módszere mellett ezt az eljárást is követi, s rábírra tehetséges tanítványait, hogy közbe-közbe a természetből vett friss formákból csináljanak díszítményeket, így is eléri a célját. Sőt véleményünk szerint ez a helyesebb út, mert ezáltal a munkákban még inkább meglesz az eredetiség és a változatosság, a mi az eddig követett eljárásnál, a mikor csakis többé-kevésbé élettelen elemeket használtak fel, bizonyos szűk korlátok közé volt szorítva. —i.

A király és a királyné kisméretű mellszobrai Zala Györgytől. Megemlékeztünk annak idején arról, hogy a m. iparművészeti társulat választmánya Erzsébet királynénak megrendítő halála alkalmával elhatározta, hogy elkészítteti a dicsőült királyné kisméretű mellsobrát. Miután pedig tudomására jutott a választmánynak, hogy Zala György jeles szobrászunk a „Park klub” megbízásából megmintázta a király és királyné életnagyságú mellszobrai s pedig ő felségét a királyt közvetlenül természet után, Erzsébet királynét pedig a király kifejezett kívánságára az általa megjelölt 1867. évben készült arcképek után: a társulat tárgyalásba bocsátkozott a művészszel mindkét szobornak kisebb méretben való sokszorosítása s a sokszorosítási jog átengedése végett. A tárgyalások sikerre vezettek, a mennyiben a társulat tényleg megszerezte a két kisméretű (mintegy 30

cm. magas) szobornak mintáját és sokszorosítási jogát. Ennek nyomán a társulat gondoskodott a két mellszobornak művészi becsű sokszorosításáról s így remélhető, hogy azokat már nemsokára bárki is méltányos áron megszerezheti.

A székes főváros iparművészeti megrendelése. A sz. főváros az 1900. évi párisi világkiállítás alkalmából húszezer forintot szavazott meg oly célból, hogy ezen az összegen egyes iparművészeti tárgyak rendeltessenek meg, melyeket a kiállítás után a főváros használhat. A megrendelő tárgyakra nézve több eszme merült föl, így a többi között ajánlották egy anyakönyvi hivatalnak a berendezését, a polgármesterek számára díszes nyakláncokat (mint a milyeneket a külföldi nagyobb városok polgármesterei ünnepi alkalmakkor viselnek) s végre abban állapodtak meg, hogy oly tárgyakat készíttetnek, a melyeket majdan a polgármesteri fogadószobának bebútorozásánál s díszítésénél föl lehet használni.

A szükséges rajzoknak és mintáknak beszerzését a m. iparművészeti társulat elnöke vállalta magára, a ki több kiváló szakértőt kért föl, hogy az illető munkákat megbírálják. Ezeknek a rajzoknak illetőleg modelleknek alapján tette meg a sz. főváros a megrendeléseket, a melyek szerint a következő tárgyakat készítteti el:

1. Könyvesszékreny mahagoni fából, tervezte *Faragó Ö.*, készíti *Lukácsovics J.*

2. Iratszékreny mahagoni fából, tervezte *Nádler Róbert*, készíti *Thurnherr J.* (a rajta levő három plaquettet *Beck Ö. Fülöp* készíti).

3. Szalon garnitura (pamlag, 4 karosszék, asztal) tervezte *Faragó Ödön*, az asztalos munkát készíti *Thurnherr J.*, a kárpitos munkát *Kozilek J.*; a szöveteket a nagybecskereki szőnyeggyár r. t. szállítja.

4. Két bőrrel bevont karosszék, tervezte *Faragó Ö.*, készíti *Kozilek J.*

5. Egy kisebb asztalka mahagoni fából, a dohányzó készlet számára, tervezte *Faragó Ödön*, készíti *Lukácsovics J.*

6. Egy nagy csomózott szőnyeg. Tervezte *Kriesch Aladár*, készíti a *pozsonyi áll. segélyzett szövőiskola*.

7. Egy nagy kandalló bronzból, zománcos díszítéssel. Tervezte s a zománcmunkát készíti *Horti Pál*, a bronzmunkát a *Beschorner-féle ércöntőde* szállítja.

8. A kandalló fölé helyezendő faragott keretes nagy tűkör, tervezte *Horti Pál*, készíti *Balogh János*.

9. Kandalló óra bronzból, részben zománcos díszítéssel. Tervezte *Telcs Ede*, a bronzmunkát szállítja a *Beschorner-féle ércöntőde*.

10. Két villamos girandole, tervezte *Führer Rikárd*, a bronzmunkát a *Beschorner-féle ércöntőde* szállítja.

11. Dohányzó készlet (szivar és szivarka tartó, gyufatartó, hamutálca,) ezüstből, tervezte *Beck Ö. Fülöp*, a fémmunkát *Rubin A. és fia* szállítja.

12. „*Csikós*“, ifj. *Vastagh György* lovaszoborműve. A bronzöntvényt készíti a *Beschorner-féle ércöntőde*.

Mindezek a tárgyak, a tervező művészek díját is beleértve, mintegy 17.000 forintba kerülnek. A fenmaradó 3000 forintnyi összeg a párisi kiállításon felállítandó intérieur falainak és menyezetének díszítésére, nem különben a benne elhelyezendő s Budapest madártávlati képét ábrázoló *Rauscher Lajos-féle* nagy aquarell-kép keretének költségeire lesz fordítható. A tervező művészek és az iparosok munkáinak ellenőrzésére a székes főváros párisi világkiállítási bizottsága szűkebb bizottságot küldött ki, a melynek tagjai *Halmos János* polgármesteren és *Almády Géza* tanácsjegyzőn kívül *Thék Endre*, *Glück Frigyes*, *Csepreghy János* sz. főv. törvényhatósági bizottsági tagok és *Györgyi Kálmán* főv. tanár.

Az 1900. évi párisi nemzetközi kiállítás már április hó első felében nyilván meg, figyelmeztetjük a magyarországi kiállítókat, hogy a kiállítási tárgyaknak a szabályzat értelmében legkésőbb 1900. évi február hó derekáig a helyszínén kell lenniök és hogy ennél fogva a tetemes időt igénylő szállítások már a folyó év december havában fognak megindulni.

A kiállítóknak tehát saját érdekükben

igyekezniök kell, hogy a kiállításra küldendő tárgyaikkal minél előbb elkészüljenek, illetve, hogy azokat a f. évi november hó 15-től december hó 15-ig terjedő időközben, — a mennyiben a szállításról nem gondoskodnak közvetlenül, — a m. kir. kormánybiztosságnak rendelkezésére bocsátassák.

A szállítás, csomagolás stb. részleteiről az egyes kiállítók külön szabályzat utján kellő időben tájékozást fognak nyerni.

Giergl Ernő †. Ismét egy megdöbbentő halálesetet kell feljegyeznünk. Giergl Ernő üvegnyagykereskedő, a m. iparművészeti társulat választmányának tagja, június hó 4-én egy heves idegroham behatása alatt véget vetett életének. A boldogult évek hosszú során át tevékeny részt vett társulatunk működésében. Az üvegfinomítás, illetőleg díszítés terén jeles kép-

zettséget s finom ízlést tanúsított s munkáival még a külföldön is szép sikereket ért el. A magán érintkezésben mindenki szerette s tisztelte, előzőkeny modora és kiváló műveltsége miatt.

A székely-udvarhelyi millénniumi emlékoszlopnak két címerét a 192. oldalon mutatjuk be, melyeket az oszlop alkotója **Hargita** Nándor, sz.-udvarhelyi ipar-szakiskolai igazgató készített. Az emlékoszlop 8,4 méter magas. A szóban levő címerek sóskúti homokkőből vannak faragva.

Helyreigazítás. A legutóbb megjelent májusi füzetünkbe két sajtóhiba csúszott be, a mit ezennel helyreigazítunk. E szerint a 132. oldalon levő 3. sz. kép aláírásában nyitra-deréki helyett **nyitra-dívéki**, a 133. és a 134. oldalon levő képek aláírásában Bükhalom helyett **Birtheim** teendő.

KÜLFÖLD.

Külföldi műkiállítások. Általános a panasz, hogy az ez idén rendezett külföldi nagy tavaszi műtárlatok, a melyek leg többje őszig marad nyitva, alig emelkednek felül a középszerűség színvonalán. Európa művészeti főhelyeinek e kiállításain a résztvevők és az általuk kiállított tárgyak száma ez idén is rengeteg; a kiállítók között a képzőművészet és iparművészet terén egyaránt találkozunk nagy nevekkel, ám ezek viselői sem erőltették meg magukat ezúttal. Hirtelen természetű kritikusok e körülményt már-már úgy fogják föl, mintha ez a modern művészet csődjét jelentené; pedig e közepes művészi színvonalon álló műtárlatok is a modern művészi élet eleven pezsgéséről tesznek bizonyosságot, s ha a bennük kiállított tárgyak nagy tömegének az áttekintése fárasztó, ennek oka abban rejlik, hogy nagyszabású koncepciók, szenzációra pályázó vagy a műértők csodálatára is méltó művészi alkotásokkal ezidén nem igen találkozunk s így a közepes munkák sorában kevés a változosság.

A képzőművészet és iparművészet európai híré mestereinek ezúttal kevésbé kiváló szereplését a műtárlatokban azonban csak az tarthatja az elernyedés jelének, a ki a művészet jelenségeit az élettől mereven elszigetelten figyeli meg. Küszöbön a századunk vívmányainak a versenyző szín helyéül szánt párisi világkiállítás megnyitása s az ennek keretében rendezendő műkiállításra készül most java erejével az egész művészvilág. Ez az oka, hogy ez idén: a világkiállítást megelőző esztendőben, a művészek kevésbé erőltették meg magukat s ha a nyilvánosság bámulatára méltó alkotásuk van is, ennek kiállítását a jövő évre, a párisi világkiállításra halasztották, a hol műveik nem csupán egy ország vagy főváros népe előtt kerülnek közszemlére, mint az évenként rendezett nemzetközi műtárlatok legtöbbjén, hanem az egész földkerekségről összecsozduló emberek elismerésére számíthatnak. Ha a külföldi műtárlatok színvonala közepes is, ha jelentősebb új momentumokkal sem igen találkozhatunk, ezekben iparművészeti szempontból a legtöbb helyütt ez-

úttal is elég a figyelemre méltó vonás. A következőkben, mult számunkban tett ígéretünkhöz képest, folytatjuk az ez idei nevezetesebb külföldi műtárlatok rövid ösmertetését, a mennyiben ezt a rendelkezésünkre álló szűk tér megengedi.

A párisi Salon 1899-ben.

A franciák minden év tavaszán megnyíló világhírű nemzetközi műtárlatán ez idén az iparművészeti osztály valamivel kisebb, mint rendesen; művészeti színvonalával azonban a képzőművészeti részszel egyenlő rangú, sőt, a mint némely kritikusok állítják, ezt e tekintetben felül is múlja. Új tehetségekkel, újabb, föltűnő jelenségekkel itt sem találkozunk a különböző technikájú s szerfözlött változatos célokra szolgáló műtárgyak izléses volta, a kiállító mesterek kifogyhatatlan leleményessége és ötletessége azonban most is arról tanuskodik, hogy a pozíción, a melyet magának francia műipar kivívott, szilárdul áll s ezen — hála nagy képzőművészeinek s ezek közül különösen a szobrászoknak, a

kik ügyét fölkarolni soha sem szűnnek meg, — új irányokat keresve, az új problémák megoldását ígérve, bizonyára meg is marad. A plasztikus elemmel szemben, a mely eddigelé a francia műiparban dominált, a festői is mind nagyobb mértékben kezdi kivívni jogát. Az ötvösmunkák közül, a melyek a párisi Salonban ez idén szokatlanul nagy számban láthatók, *Lalique* művei tükröztetik vissza e törekvést leginkább, a kit a franciák az ötvösség reformátorának tartanak. Színpompás alkotásainak a hatása igen szép, ha motívumait nem is válogatja meg mindenkor szerencsésen. A zománc festésű ékszerek száma az ötvösművek sorában általában igen nagy, motívumaik jórészt naturalisztikusak, alkalmazásuk egyszerű és ízléses; a stilizált elemeké is, a melyek ilyenmű munkákon előfordulnak s a melyek mentek a stilizálásnak a természeti formákat oly szárazzá tevő szertelenségétől, a mely újabban félreértett angol hatás alatt az iparművészetben lábra kezd kapni. A zománcos

A párisi Szalonból.

H. Sauvage.

ékszerek között *Fouquet-Derossier* szív-alakú násfája levéldisztményének bájos egyszerűségével és frissességével válik ki; a Bing által kiállított gyűjteményben *René Foy* ékszerei tűnnek föl, a melyeket a külföldi folyóiratok, — többek közt a *Dekorative Kunst* s a *Studio* júniusi számában sorra reprodukálnak.

Az agyagművesség a párisi Salonban szintén gazdagon van képviselve. *Delaclerche*, a legkiválóbb mester e téren, a a ki méltó társaival: *Bigottal* ismét a festői hatás fokozására tör. Ez utóbbinak a színes edényei közül egy egyszerű formájú apró csésze kelt föltűnést, leheletszerű vörhenyes tónusával. Színeinek a skálája tekintetében még nagyobb változatosságot tanusít *Cazin*. E mesterek mind az egyszerű és ízléses formákra is súlyt fektetnek, a mit az üvegedényei színpompája révén híressé vált Tiffany, a Salonban levő művei bizonyossága szerint ujabban a túlságig elhanyagol. Általános dicséretet aratott Koeping, akinek üvegedényein a forma és színezés pompás harmoniába olvad s a ki lehetetlen alakú poharainak az előállításával, a melyek bravúros technikájukkal s bizarr voltukkal sok szenzációt keltettek, egészen fölhagyott.

A bőrkötések sorában *Benedictus* művei a legszebbek, a melyek berakott díszítésükben naturalisztikus motívumokat tüntetnek föl; a szövetek gyűjteményében *Evenpoel* és *Maltembourgh* stílszerű szőnyege s *Auberts* színes csipkéi. Itt említhetjük föl *Ory-Robin* asszony legyezőit, amelyek sajátos módon preperált selyemre festve pompás hatású modern díszítményt tüntetnek föl. A gondos technikájú festés az alapba elmosódhatatlanul beszívódva, hűjával van annak a pasztóz kezelésnek, a mely a festett legyezőket oly kellemetlenekké és gyorsan romlandókká teszi. *Ory-Robin* a párisi Salonban kiállított ízléses legyezőiből a müncheni *Dekorative Kunst* júliusi számában mutat be egy soroatot. Bútor kevés volt az ezidei párisi Salonban s ezek között *Dampt* masszív strukturájú ágya vált ki diskkrét díszítésével, külső felületein lapos fadomború művű, alakos díszítő lapjaival;

hasonlóképpen nemes egyszerűsége által kitűnik *Sauvage* zeneszobája, a melynek egy részletét a művész szívesességéből e füzetünkben bemutatathatjuk; továbbá *Carabin*-nak, a táncosnők pompás apró szobraival híressé vált szobrásznak kissé bizarr íróasztala s a Nancybeli *Majorelle* két japán modorú lakkművű szalon szekrénye, a mely a csalódásig híven utánozza a szélső kelet e technikáját, azonban kérdés, lesz-e oly tartós, mint a minők mintaképei.

A berlini „Secession“. Páris min-tájára München festői, ezeket utánozva a bécsiek s a kisebb szabású secessiókat mellőzve, legújabbán a berlini művészek váltak ketté. A nagy közönség a secessió hívei alatt általában a modern művészet képviselőit érti; ebből a szempontból a berlini secessionisták nem viselik jogosan ez elnevezést. Kiválásukat a Glaspalastból nem elvi okok idézték elő, hanem egyszerű érdekösszeütközés a bentmaradottakkal. Modern vonást most rendezett műtárlatuknak csak Uhde, Stuck, Thoma s még néhány szintén csupán vendégként szereplő művész kölcsönöz; a tagok zömének a művei sorában sok a jó, a tárlat művészi színvonala általában előkelő, de nem modern. Hogy a berlini secessionisták nem az art nouveau előharcosai, annak az is élénk jele, hogy néhány apró dekoratív szoborművön kívül az iparművészet alig szerepel tárlatukon. Modern csupán kiállítási palotájuk; de ezen viszont művészi vonást nem láthatunk. A maga egészében végtelenül sivár épület bejárata román stílus templomportálé, a mely fölött a kiugró előcsarnok barokkszerű, kopára oromfallyal bír; az épület oldalhomlokzatán a porosz katonák sisakjára, a pickelhaubéra emlékeztető kupolával fedett zömök torony ugrik ki. A jelen év május havában befejezett épület képét, a benne megnyílt kiállítás ösmertetésével együtt a *Berliner Architekturwelt* 4. füzeté közli.

A drezdai műkiállítás. A berlininél jóval jelentősebb a német nemzeti műkiállítás, a mely Drezdában nyílt meg s az ezzel kapcsolatos Kranach kiállítással őszig marad nyitva. Drezda műkiállítások

rendezésében mind sikeresebben versenyez Münchennel s mostani nagyszabású műtárlatán az art nouveau szelleméhez híven, a diszító művészetnek, az iparművészetnek oly nagy teret nyitott, mint a minőre eddig példa a műtárlatok történetében nem igen fordult elő.

A német műipar mai állásának tiszta képét tükrözteti vissza a kiállítás, a melynek épületét a diszítóművészet minél közvetlenebb bemutatása végett a bécsi secessionistákhoz hasonlóan új, efemer jellegű architektonikus kiképzéssel és imitációs dekorációval látták el. E főladattal *Gräbner* építész és *Kühlt* bizták meg, a kik ezt modern szellemben, a polichromia gazdag alkalmazásával, nagy sikerrel oldották meg, harmonikus keretet hozván létre a kiállított szobrok és festmények számára s színpompás diszítése ellenére is diskkrét hatású háttérrel, a mely nemcsak hogy nem zavarja a nézőt, de a kiállított műtárgyak hatását még emeli is.

A drezdai kiállítás iparművészeti osztályába modern szellemben stilizált, stuccolombdíszes kerettel ellátott portálé vezet, melyet szintén *Gräbner* tervezett. Maguk az iparművészeti alkotások a legváltozatosabb rendeltetésű és teljesen fölszerelt interieurök keretében vannak kiállítva. Az egyes interieurök tervezői javarészt müncheni művészek, a kivittel megbízott mesterek túlnyomó részben szintén.

Riemerschmied tervezte s a müncheni egyesült iparművészeti műhelyek rendezték be a drezdai kiállítás zenetermét, a melynek hatalmas boltozatos fülkéjében zongora van elhelyezve, puritán egyszerűséggel tervezett kottatartók s könnyed, de nem törékeny, angol szabású székek, a melyekhez hasonlóan modern és ízléses az egész terem bútorzata: asztalai kovácsoltvas virágtartói, állványai, az egyszerű formájú láncszerűen összefűzött bronzrudakból álló villamos csillár s a terem falainak a festése is.

A müncheni *Übbelodes* tervezte a gyermekszobát, a melynek legvonzóbb díszé a festett friz. A keresetlen egyszerűséggel megalkotott kompozíciók német gyermek-

mesékből merített jeleneteket ábrázolnak sok közvetetlenséggel, a gyermekek lelki világához fölőtte sikeresen alkalmazkodó naivitással.

A drezdai művészek és műiparosok a szintén drezdai *Karl Gross* tervezte nagy teremben állították ki műveiket, a melyek az előbbi interieurökben levőkhöz hasonló szellemben vannak elrendezve. Fényes szalon képében tárul elénk a drezdai iparművészetet bemutató gyűjtemény, a melyben az iparművészetnek csaknem összes ágai szerepelnek. A míg a Drezdában szereplő müncheniek modernizáló kedvüktől egészen elragadtatják magukat, a drezdai művészek temperamentuma mérsékeltbb alkotásaiban nem ritkán érvényesülnek a történelmi stílusok reminiscenciái, mindazonáltal a jó ízlés szempontjából ezek jórészt szintén kifogástalanok s távol állnak attól a sivár, száraz hatástól, a melyet egy-két müncheni bútor, de főleg az északi német műiparosok, angol befolyás alatt készült alkotása gyakorol.

A III. velencei nemzetközi műtárlat iparművészeti szempontból figyelemre méltót alig nyújt. Ha akad is olasz művész, a ki párisi példa után indulva sok kedvvel próbálkozik meg a művészi iparral, maga az olasz iparművészet, a mint ez Olaszország különböző városaiban produktivitás tekintetében elég virágzó módon az utazó előtt mutatkozik, csaknem kizárólag a múlt vívmányain élősködik s legfeljebb a technikai bravúr kifejtésében leli kedvét, mely utóbbi téren aztán néha a jó ízlés szempontjából igazán hajmeresztő dolgokat alkot. Az ellenállhatatlan hatáson kívül, a melyet a renaissance emlékeinek a nagy tömege az Itáliában élő emberekre gyakorol, az ide csődülő idegenek leginkább okai annak, hogy az olasz iparművészet a régi műtárgyak utánzása nem tud felül emelkedni. A kereslet legnagyobb kontingensét az idegenek szolgáltatják itt, s a műiparosnak az ő ízlésükhöz kell alkalmazkodnia s mivel az idegen a kuriozumokon is kapva-kap, nem tud megszokni a szemfényvesztéssel határos bravúr fitogtatásától. Ha régi minták után készült tárgyai ízlésesek is, a legtöbb velencei üveg-

gyár java erejét a bravúr fitogtatása emésztí föl, épp úgy a szintén itt legproduktívabb csipke s a filigrán műiparét. A velencei mozaik művesek, ha nem külföldi mesterek kartonjai után dolgoznak, az olajfestményekkel versenyeznek; a festészettel a firenzei intarzia mesterek, az ugyanitt levő állami kő mozaik gyár, a mely csiszolt színes márványdarabkákból egész figurális kompozíciókat rak össze, mesés türelemmel arra igyekszik, hogy a fény és árnyék hatását is a csalódásig híven utánozza. Kellő

vezetés nélkül hiába való s művészi szempontból értéktelen az olasz műipar működése. Olaszország művészei is jól érzik ezt. s ez év tavaszán egyesületet alakítottak, a melynek céljául képzőművészetük ügyének modern szellemben való ápolását tűzték ki, figyelmüket az iparművészetre is kiterjesztvén. Bizonyára évek fognak még elmulni, a míg fáradozásuk sikere esetén az olasz iparművészet a modern művészet szempontjából jelentősebb szerephez jut.

DÍSZEDÉNYEK A PÁRISI SZALONBÓL.

Horti P. rajza.

HIVATALOS TUDÓSÍTÁSOK.

A vallás- és közoktatásügyi miniszterium köréből a következő értesítéseket vettük:

A) A vallás- és közoktatásügyi m. kir. minister a magyar művészek kitüntetésére 1886-ban alapított képzőművészeti állami nagy arany-érmel helyettesítő két kis arany-érmel egyikét *Róna József* szobrásznak, másikát pedig *Szlányi Lajos* festőművésznek, — a külföldi művészek kitüntetésére ugyanakkor alapított állami nagy arany-érmel pedig *Stuck Franznak* adományozta.

B) A vallás- és közoktatásügyi m. kir. minister, egy, magát megnevezni nem akaró nagylelkű alapító 111.500 frtos képzőművészeti ösztöndíj alapítványának kamataiból a f. évre *Mendlik Oszkár* és *Zombori Lajos Mihály* festőművészeknek 2100 — 2100 frtnyi ösztöndíjat adományozott.

C) A vallás- és közoktatásügyi m. kir. minister a rajztanításra képesítő vizsgálatok orsz. bizottságának elnökévé *Keleti Gusztávot*, az orsz. m. kir. mintarajziskola és rajztanár-képző igazgatóját, alelnökeivé *Fölser István* műegyetemi nyilvános rendes tanárt és *Schulek Frigyes* kir. tanácsos, műépítész és rajztanár-képző intézeti tanárt, tagjaivá pedig *dr. Lippich Eleket*, mint a miniszterium művészeti ügyosztályának vezetőjét, továbbá a m. tud. egyetem, a József műegyetem, a mintarajz-iskola és rajztanár-képző, a polgári iskolai tanító-, valamint

tanítónő- és óvónő-képző, az iparművészeti iskola, az állami középiskolák és felsőbb leányiskolák képviselőitül *Pasteiner Gyulát*, *Rauscher Lajost*, *Balló Edét*, *Gyulai Lászlót*, *Kovács Gézá*t, *Nádler Róbertet*, *Porszász Józsefet*, *Székely Bertalant*, *Hollós Károlyt*, *Péterffy Sándort*, *Benczur Bélát*, *Lóránffy Antalt*, *dr. Badics Ferencet*, *Szuppán Vilmost*, *Kolbenheyer Gyulát*, *Karlovszky Bertalan* és *br. Mednyánszky László* festőművészeket, *Huszka József* IV. ker. főgymnasiumi rajztanárt, továbbá *dr. Radnay Rezsőt*, mint a bizottság jegyzőjét nevezte ki.

D) A vallás- és közoktatásügyi m. kir. minister *Lipcsey József* iparművészeti múzeumi titkárt jelen állásában a IX. fizetési osztályból a VIII. fizetési osztály 3-ik fokozatába nevezte ki.

E) A vallás- és közoktatásügyi m. kir. minister *Groh Istvánt*, az országos m. kir. iparművészeti iskola tanárát, jelen állásában a VIII. fiz. osztály harmadik fokozatába nevezte ki.

F) A vallás- és közoktatásügyi m. kir. minister *Gyalus Lászlót*, a műemlékek orsz. bizottságának titkárát, az orsz. m. kir. iparművészeti iskolához rendes tanárrá nevezte ki.

G) A vallás és közoktatásügyi m. kir. minister *Emericzy Andor*, *Fábián Béla*, *Basa Jenő*, *Coulin Arthur*, *Damkó József*, *Groh Béla*, *Károlyi Lajos*, *Reinhard Károly*

és *Richter Aurél* festők, *Ifj. Mátrai Lajos* és *Markup Béla* szobrászok s végül *Major Jenő* részére 300–300 frt ösztöndíjat engedélyezett.

H) A vallás- és közoktatásügyi m. kir. minister *Mihálik Józsefet* az iparművészeti múzeum őré, jelen állásában a VIII. fizetési osztály 2-ik fokozatába léptette elő.

Az iparművészeti iskola f. év június 20-ikán fejezte be a 19-ik iskolai évét. Ebben az esztendőben az intézetnek az első félévben 140, (76 rendes, 64 vendéglátogató), a második félévben 124 (54 rendes, 70 vendéglátogató) tanulója volt. E számok az iskola látogatottságának folytonos gyarapodását bizonyítják. A tanulmányaikat befejezett tanulók közül öten kaptak végbizonyítványt: két díszítő festő, két kisleplasztikus és egy ötvös, akik mindannyian foglalkozást kaptak, avagy – egy növendék – állami ösztöndíjjal tanulmányait külföldön folytatja. A tanulók közül 17-en állami ösztöndíjban, 9-en hatóságok és magánosok által nyújtott segélyben részesültek. A segélyezéseknek és ösztöndíjaknak összege 3850 frtot tesz ki, amely összeghez a vallás- és közoktatásügyi ministerium 2000 frttal járult. Ezenkívül az iskolai év végén 27 szorgalmas tanuló részesült pénzbeli jutalomban. A tandíj fizetése alul az első félévben 32, a második félévben 40 tanuló mentetett föl.

Már a mult számunkban megemlékeztünk a vallás- és közoktatásügyi minister úrnak arról a nevezetes intézkedéséről, hogy ebben az iskolai évben rendszeresítette a *lakásberendezési* tanfolyamot és az *iparművészeti rajzolás* szakosztályát. Ugyancsak jóváhagyta a Minister úr az iskola új „*szervezeti szabályzatát*” is, amelyet e folyóiratnak tavalyi 6–7. számaiban már ismertettünk. Az új szervezeti szabályzat egész liberális alapokon épül föl; gondoskodik egy tág mederben mozgó *esti tanfolyamról* (kenyérkereső iparosoknak tovább képzésére) – amely ugyan költségvetésileg még nincs szervezve; meghonosítja az oly kitűnőnek bizonyult *pályázati eljárást* a tanulók munkaképességének megítélésekor stb. stb.

Szóval életrevalóbbá, aktióképesebbé teszi az iskolát és növendékeit.

Az intézet kebelében eddig fennállott *zománcozási* tanfolyam gyökeresen átalakulva fog a jövő tanévben működni. E tanfolyam ugyanis eddig kísérletképpen az ötvös-szakosztály mellé volt rendelve, a hol azonban nem nyílt neki kellő működési köre, mert a nevezett szakosztály tanulói sokkal jobban el vannak egyébb szaktantárgyakkal foglalva, hogysem a zománcozás tökéletes elsajátításának hosszabb időt szentelhetnének. A tanári kar tehát önállósította a zománcozási tanfolyamot úgy, hogy arra vendéglátóul bárki beiratkozhat. Hogy módjában legyen annak is a zománcozást a többi szakosztályok idejének tartama alatt teljesen elsajátítani, a ki minden előző gyakorlat nélkül kezdi meg a tanfolyamot, és tökéletesíthesse a tanfolyamon magát az is, a ki már a gyakorlatból jöve, csak bizonyos ágban akar nagyobb tökélyt elsajátítani. És miután a zománcozás szoros összefüggésben van az ékszerészettel, a tanfolyamnak szükségképpen ez utóbbira is figyelemmel kell lennie; a tapasztalás fogja megmutatni, hogy az ékszerészet oktatása mily mérvben karoltassék föl.

Ebben az esztendőben szabályozta a vallás- és közoktatásügyi minister úr, a kereskedelemügyi minister úrral egyetértőleg, az ipari szakiskolák növendékeinek az orsz. m. kir. iparművészeti iskolába való fölvételét. Az ipari szakiskoláknak azok a növendékei, a kik határozott művészi hajlamról tesznek tanúságot azáltal, hogy szakiskolájuknak első két évfolyamát *jelesen* végezték, az orsz. m. kir. iparművészeti iskola első évfolyamába mint *rendes* növendékek léphetnek be. Még pedig a kőipari, fafaragó és agyagipari szakiskolai növendék a díszítő szobrászati szakosztályba, a fémvasipari és gépészeti szakiskolai növendék a lakásberendezési szakosztályba.

Az iskolai év elején, a tanulók munkáiból rendezett kiállítás szép eredményéről beszámoltunk folyóiratunk m. évi 9-ik számában. Az ifjúság folytatta a sajtó és a szakkörök által helyeselt irányban való

továbbműködést és mindig többet és többet foglalkozott a természet utáni tanulmányokkal, az önálló stilizálással és a magyaros ornament elemzésével. (Három díszítő szobrászati munkát a 191. és 192. lapon képben is bemutatunk.)

A lakásberendezési szakosztály számára a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr *Gyalus* László építész, az intézet rendes tanárává nevezte ki. A tanári karnak egyik kiváló művész tagja, *Morelli* Gusztáv fametsző, a f. évben fejezvé be tanári működésének 25 éves évfordulóját, úgy kartársai, mint a tanuló ifjúság részéről a legmelegebb óvációkban részesült. A tanárok közül külföldi tanulmányúttat tett *Mátrai* Lajos, *Herpka* Károly, *Morelli* Gusztáv és *Groh* István, míg *Fittler* Kamill igazgató, a brüsszeli nemzetközi művészeti kongresszuson (congrès de l'art public) a magyar kormányt képviselte.

Az iskolának most megjelent „*Értesítője*“ 10 szép fametszetben (*Morelli* G. vésőjéből) mutatja be a szakosztályok működését és felszerelését.

A beiratások a jövő 1899–1900-iki iskolai évre f. évi szeptember hó 6. és 7. napjain d. e. 9–11 és d. u. 3–6 óra között fognak az intézetnek Kinizsy-utca 31. sz. a. igazgatósági irodájában megejteni. Beiratasi díj 2 frt, félévi tandíj rendes tanulónak 5 frt, vendéglátogatónak 10 frt. Az előadások szeptember hó 11-ikén kezdődnek.

A m. iparművészeti társulatnak ez idei karácsonyi kiállításra vonatkozó s f. évi májusi számunkban közzé tett felhívás nyomán eddig számos nevezetese bejelentés történt, a mely után ítélve, a kiállításnak sikere biztosítottnak vehető. *A modern* polgári lakás, a mely a kiállításon látható lesz, s a melyről már a múlt számunkban is megemlékeztünk, hat teljesen berendezett szobából fog állni. Mint tervezők közreműködnek *Horti* Pál (előszoba és úri szoba), *Spiegel* Frigyes (szalon), *Förk* Ernő (ebédlő), *Huszár* Ilona bárónő (hálószoba) és *Pauly* Erik (gyermek- és fürdőszoba). A lakásnak beosztása *Györgyi* Géza terve szerint lesz.

Új tagok. F. évi május hó 20-dika óta e füzet megjelenéseig a következők beléptek a m. iparművészeti társulat rendes tagjainak a sorába: *Dicenty* Ernő műlakatos (Deés), *Hohenberg* Ferenc (Budapest), Dr. *Kohl* Medárd pápai praelatus (Esztergom), özv. *Kövé*r Paulina (Marfű), *Mandl* Jenő (Budapest), *Messinger* Alajos, műépítész (Budapest), *Reviczky* Pál megyei főjegyző (Temesvár) és *Steinschneider* Károly gyáros (Budapest). Az ujonnan belépett tagokkal együtt a társulatnak jelenleg 780 rendes tagja van. Az alapítók száma 199, az összes tagok létszáma tehát 979.

Értesítés. A hirdető közönséget ezennel értesítjük, hogy f. évi június hó óta kizárólagosan az *Athenaeum* hirdetési osztálya van följogosítva arra, hogy a „*Magyar Iparművészet*“ számára hirdetéseket elfogadjon. Felkérjük ennél fogva mindazokat, a kik a „*Magyar Iparművészet*“ hirdetési rovatát igénybe venni akarják, hogy közvetlenül az *Athenaeum* hirdetési osztályához (Budapest, VII., Kerepesi-út 54. sz.) fordulni szíveskedjenek.

A magyar iparművészet Oroszországban. Az orosz művészeti egyesület életrevaló módon gondoskodik arról, hogy az orosz közönség a jelenkor kiválóbb művészeti alkotásait közvetlenül láthassa és tanulmányozhassa. Ez által egyben hathatósan buzdítja az orosz művészeket, hogy fokozott ambícióval oda törekedjenek, hogy a külföldi versenynyel sikerrel síkra szállhassanak.

Két év előtt meghívták a francia művészvilágot, tavaly az angolokat, ez évben pedig nagykövetségünk útján a magyar és az osztrák művészekhez és műiparosokhoz fordultak, hogy november és december hónapokban Szent-Pétervárott, illetve Moszkvában képzőművészeti és iparművészeti kiállítást rendezzenek.

A szóban levő kiállítás Olenburgi Eugenia hercegnő védnöksége alatt áll, a ki maga megkereste monarchiánk szent-pétervári képviselőjét, hogy ez ügyben a hazai köröknél közbenjárjon.

A kiállítás magyar részének rendezésével a magyar kultuszminister az orsz. képzőművészeti és a m. iparművészeti társulatot bízta meg. Mindkét társulat nyomban megtette a szükséges intézkedéseket, hogy az érdekelt köröknek figyelmét a kiállításra fölhívja általában, hogy a kiállítás sikerét biztosítsa.

De mindkét társulat a közreműködésére vonatkozó fölterjesztésében erősen hangsúlyozta, hogy a kiállításon a magyar művészet csak akkor vehet részt, ha a magyar osztálynak magyar jellege, illetőleg benne Magyarországnak állami önállósága minden tekintetben kifejezésre fog jutni, s ha annak rendezése az osztrákokétól függetlenül történik, továbbá pedig, ha a kiállításra szánt magyar munkákat nem Bécsben, mint azt eredetileg tervezték, hanem Budapesten gyűjtik össze s innen közvetlenül küldik Oroszországba.

A mi magát a rendezést illeti, erre nézve a két társulat karöltve fog eljárni, a mi abból az okból is szükséges, mert az iparművészeti tárgyak kisebb-nagyobb csoportokban a képzőművészeti tárgyak közé lesznek elhelyezve.

A kiállítás érdekében a magyar iparművészeti társulat elnöke, *Ráth György* főrendiházi tag, június hó 5-én értekezletet hívott egybe, a melyen az érdekelt ipartestületek képviselői, a kereskedelmi múzeum igazgatósága s kiválóbb műiparosaink közül számosan résztvettek.

Miután az elnök a kiállítás célját ismertette s kiemelte, hogy ilyen kedvező alkalom nem igen fog többé kínálkozni arra, hogy művészi iparosaink készítményeiket az orosz közönséggel minden anyagi kockázat nélkül megismertethetik, miután a szállítás költségeit oda és vissza az orosz művészeti egyesület fődözi, felhívta a megjelenteket, hogy a kiállításon részt vegyenek. Az értekezlet tagjai élénk rokonszenvvel fogadták a kiállítás eszméjét, s kijelentették, hogy tőlük telhetőleg elő fogják mozdítani az orosz kiállítás magyar osztályának sikerét.

A társulatnak az orosz kiállításra vonatkozó fölhívása a következőképpen szól:

FÖLHÍVÁS.

Folyó évi november és december hónapokban az orosz művészeti egyesület Szent-Pétervárott, illetve Moszkvában osztrák és magyar képzőművészeti és iparművészeti alkotásokból kiállítást rendez.

Ezen a kiállításon kiválóan kedvező alkalom kínálkozik arra, hogy az orosz közönség a magyar iparművészetet megismerje s annak fejlettségéről beható tudomást szerezzen.

Kedvező alkalom ez a kiállítás arra is, hogy a hazai művészi iparosok kiválóbb munkáikat eladhassák s az orosz vevő közönséggel állandó összeköttetésbe lépjenek.

Nem kételkedünk tehát abban, hogy az érdekelt körök felismerik a kiállításnak nagy fontosságát és egész erejükkel oda fognak hatni, hogy a kiállítás magyar részének sikerét biztosítsák. Megjegyezzük, hogy a kiállítás semmiféle költséget nem okoz a kiállítóknak, a mennyiben a kiállított tárgyak szállítási költségeit — oda és vissza — az orosz rendezőség fedezi s a kiállított tárgyak után díj nem fizetendő.

Társulatunkat érte az a megtisztelő megbízás, hogy a magyar csoport iparművészeti részét előkészítse s rendezze, s ezzel az orsz. magyar képzőművészeti társulat által rendezendő képzőművészeti csoportot kiegészítse. Erre a nagyjelentőségű feladatra készséggel vállalkoztunk, mert reméltük, hogy ennek a megoldásában a hazai iparművészet jelesei támogatni fognak.

Felkérjük tehát T. Címedet, hogy a szóban levő kiállításon részt venni, s az erre vonatkozó szándékát s a kiállításra szánt tárgyak jegyzékét társulatunk titkári hivatalával f. évi augusztus hó 15-éig közölni szíveskedjék.

A Magyar Iparművészeti Társulat képviselőjében:

Ráth György,
elnök.

Györgyi Kálmán,
vezértitkár.

Mosdó egy ebédlő számára, Pankok B-től.

Könyvszekrény ülőhelyel, Endell A-tól.

Varróasztal karosszékkal mahagoni fából, Riemerschmid R-től.

Pálmartató, Riemerschmid R-től.

Ezüst evőkészlet, Riemerschmid R-től.

Sarokdiván himzéssel, Paul B-től.

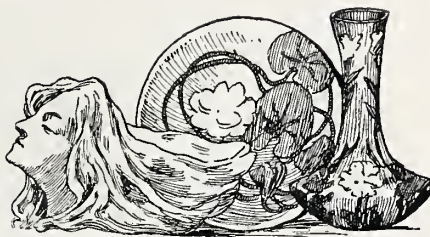
Karosszék mahagoni fából, Riemerschmid R-től.

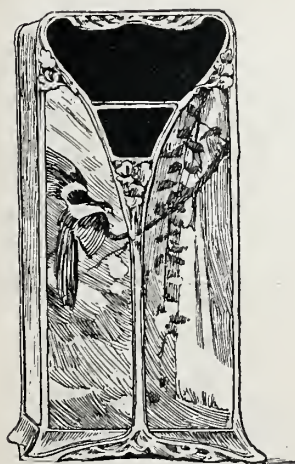
Bronz szobrocska G. Englandtól.

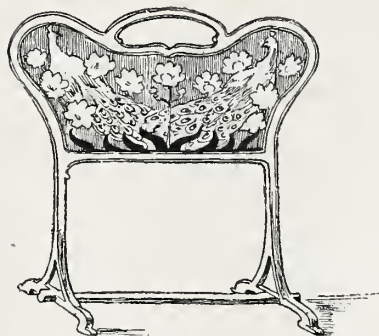
Virágváza ónból,
G. Obials-tól

1. 2. 3.
1. Bronz medence, L. Delagrange-től.
2. 3. Mázas edények, H. Rabalbhen-től.

Szekrény, L. Majorelle-től.

Himzett kályha-ellenző, R. Bumy-től.

Kerti asztal.

Aranyozott bronzlámpa
J. Joindy-től,
és két festett majolika edény
H. Robalbhen-től.

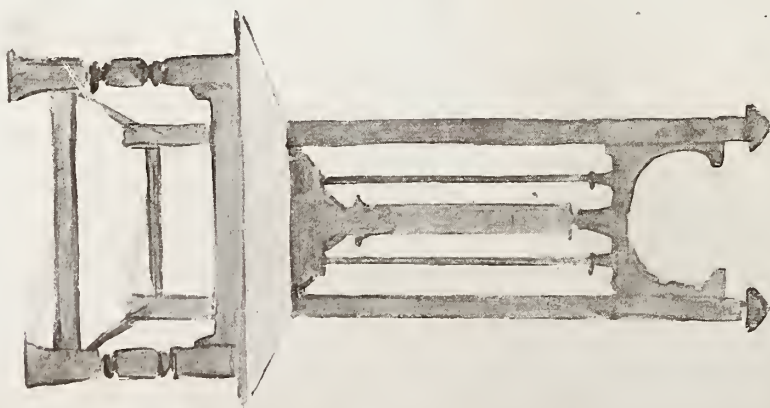
A Párisi Szalon-ból.

Sándor Béla eredeti fölvételei.

A Párisi Szalon-ból.

Bitorok egy zenetere szamára.

H. Sauvage.

Széki.
Rozsnyai Kálmán vázlat.

A lámpaárugyár plakátpályázata.

A 600 koronás pályadíj nyertese.

Reichl Kálmán műve.

„Árny és fény.”

Dicséretet nyert.

A lámpánegyár plakátpályázata.

„Jó estét.”

Dicséretet nyert.

„Fiat lux.”

Dicséretet nyert.

A lámpaárnyékról plakátpályázata.

„Vöröshajn.”

Dicséretet nyert.

„Plakát.”

A Brázay-féle plakátpályázat.

A 100 koronás II. díj nyertese.

Sándor Béla.

A Brázay-féle plakátpályázat.

„Migrén.”

Dicséretet nyert.

„Hygiéná.”

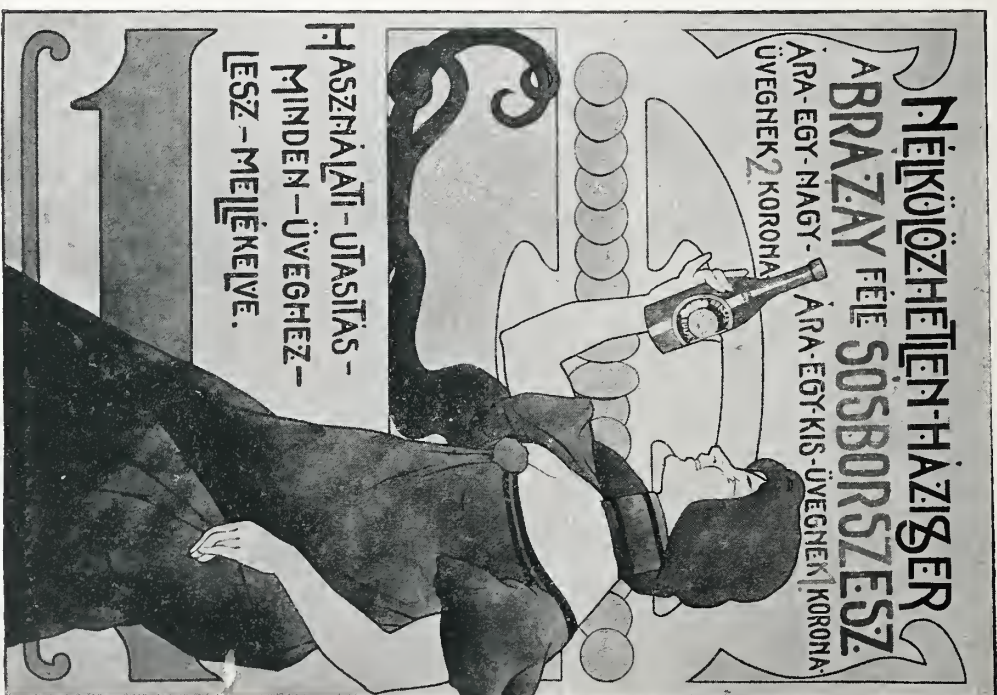
Dicséretet nyert.

A Brázay-féle plakátpályázat.

(H.)

Diszkrétet nyert.

"Alfa 17"

Diszkrétet nyert.

A Goldberger-féle címkepályázat.

A 300 koronás I. díj nyertese.

Pfeiffer H.

A 200 koronás II. díj nyertese.

Helbing F.

(H.)

Dicséretet nyert.

„Junius.”

Dicséretet nyert.

„Ésperance.”

Dicséretet nyert.

„Tubarózsa.”

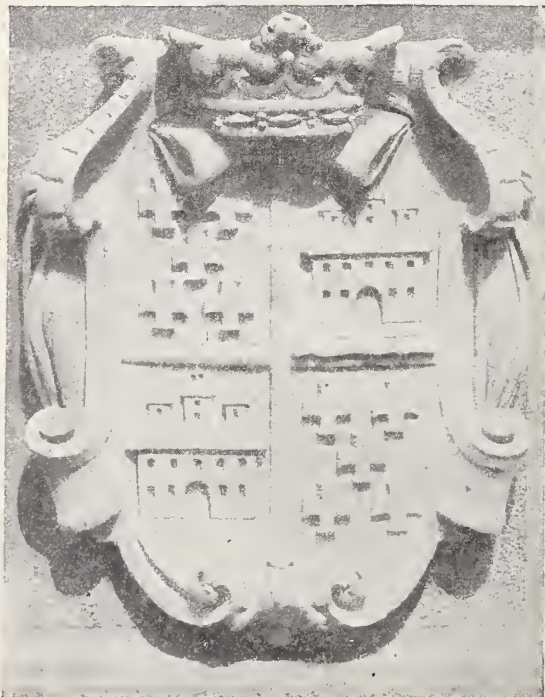
(Képszék díszítés. (Domború mű.)
Tervezte Buncsek Rezső, az iparművészeti iskola III. éves növendéke.
(Díszítő szobrászati osztály.)

Díszedény.
Tervezte Raáb Ferencz, az iparművészeti iskola II. éves növendéke.
(Díszítő szobrászati osztály.)

Térkitöltés. (Domború mű.)
Tervezte Kopits Jenő, az iparművészeti iskola III. éves növendéke.
(Diszító szobrászati osztály.)

Székely-Udvarhely vármegye címere.
A székely-udvarhelyi ezredéves emlékoszlopról
Hargita Nándor műve.

Székely-Udvarhely város címere.
A székely-udvarhelyi ezredéves emlékoszlopról.
Hargita Nándor műve.

MODERN VAGY MAGYAR STILUS?

Mióta a képzőművészet történelmi korszakainak a vívmányaiból való szolgai merítgetést a közönség s az alkotó mesterek egyaránt megunták, a művészettel elméletileg foglalkozó irodalom, a mely a mult században, a művészet kárára oly nagy mértékben hatalmasodott el, fejtegetéseinek özönével ismét elárasztotta az egész világot. A különféle művészeti elméletek, a melyeket könyvekben, folyóiratokban, sőt az időszakai sajtónak a művészettel egyébként vajmi keveset törődő termékeiben is közzétettek, a melyek a művészi forrongásból való kibontakozás módját ígérték, a nyomtatott betű többé-kevésbbé szuggesztív erejéhez képest szereztek is maguknak híveket; azonban újabb és újabb elméletektől háttérbe szorítatva, mind a művészet iránt érdeklődő közönséget, mind az alkotó művészeket is elkedvetlenítették. A kontinensen a szaporán termő művészeti elméletek okozta fogalomzavar javában dúlt, a kik a művészet érdekében tollal szállottak síkra, irányát hol induktív, hol deduktív módon jelölték ki s hatásuk alatt az alkotó mesterek ide-oda kapkodtak, a nélkül, hogy csak egy lépéssel is előre vitték volna korunk művészetét.

A praktikus angol nép ezalatt szellemi és anyagi föllendülésével kapcsolatosan, nem sokat törődött a tudós elméletekkel s a nélkül, hogy régi művészetének a motivumait programmszerűen tovább fejleszteni igyekezett volna, ennek csupán logikusan gondolkodó művészei által levont tanulságait ellesve, lépett rá arra az útra, a melyen haladva ma odáig ért, hogy a modern művészet problémájának a megoldása immár megvalósultnak tekinthető s a melyre épp azért művészetükkel Európa többi népei is egymásután rátértek. Az angolok által megindított modern művészet bélyegét viselik magukon a műtárlatok külföldön s nálunk egyaránt. A modern művészet mivoltáról, törekvéseiről e lapok hasábjain mi is hűségesen be szoktunk számolni. A kézzelfogható példák, a

melyekkel fejtegetéseinket illusztráljuk, fölöslegessé tennék, hogy ezeknek eredményét most általánosságban összefoglaljuk, ha a Magyar Iparművészet legutóbbi számában megjelent s a régi hazai ornamentikáról szóló polemikus irányú cikk szembe nem állítja a modern stílust a magyarral, mely utóbbi fölött, legalább abban a mesterkelt mivoltában, a melyben jelentkezett, pár évig tartó s többé-kevésbé meddő kísérletezés után a közönség és csekély kivétellel, a művészek is egyaránt napirendre tértek.

Erdemes kutatóknak: Huszka Józsefnek, az „*audiat et altera pars*“ elvénél fogva lojálisan közzétett cikkére vonatkozólag már múlt számunkban megjegyeztük, hogy mindenben nem egyezik fölfogásunkkal.

Az ő kutatásainak nem kis részük volt a magyar stílusnak induktív elméletekből kiinduló megteremtésében s így nem csoda, ha anatómát mond a modern stílusra, a mely e fejlődésre képtelennek bizonyult csinált virág iránt, a közérdeklődést a háttérbe szorította. A szemrehányás, a melylyel a modern stílus híveit illeti, bennünket is érint s így nem veheti rossz néven, ha fejtegetései e részével szemben állást foglalunk s őt és a vele egyformán gondolkozókat a modern stílusnak nálunk való létjogosultságáról tárgyilagos érvekkel meggyőzni igyekezünk.

Közel másfél évtized múlt el a hazafias fölbuzdulásunkban általánosan elfogadott s csak egy-két kritikus által kárhóztatott elmélet keletkezése óta, a mely népies költészet s az általa fölfrissült műköltészet közti viszonyt mesterségesen analogiába hozta a művészettel, s ennek népies motívumai fölhasználásából vélte megvalósíthatónak az új s a nemzeti ízlésünknek megfelelő stílust.

Népies ornamentikánk, motívumainak a szorgalmas gyűjtése ellenére sem mutatott nagy változatosságot, maguk a motívumok is jórészt konvencionálisakká merevedtek s így már eleve alkalmatlanoknak mutatkoztak a tovább fejlesztésre; a magyar stílus alkalmazásukkal való megteremtésének a kísérlete azonban szerfölött érdekesnek ígérkezett s ezért az iparművészeti palotának ily szellemben való fölépítése ellen művészi közvéleményünk nem gördített akadályokat. A tudós elméleteket jóhiszeműleg követő s a rendelkezésekre álló eszközöket tagadhatatlanul mesteri módon fölhasználó építészeink iparművészeti palotánkon nyilvánuló magyar stílusában nem volt rendszer, a szerkezet s az ékítmények, az anyag és a forma között nem volt harmónia, a mi nélkül kifogástalan művészi alkotás nem képzelhető; a szárazzá vált népies motívumok alkalmazásában bizonyos nyersesség s merő szeszélyesség nyilvánult. Szóval a tudós teoriák nyomán megalkotott magyar stílus nélkülözte mindazokat a sajátságokat, a mélyeket az egyes korok szellemét és ízlését jellemző stílusokban föltalálunk. Az újdonság varázsa azonban, a mely talán sohasem volt oly széles körökre kiható, mint manapság, lekötötte az érdeklődést az első föltűnőbb virág iránt, a melyet a jóhiszemű szószólóktól annak elhíresztelt új magyar stílus fakasztott. Az ily módon mondvacsínált magyar stílus bizonyos népszerűsége tett szert s a határozott cél nélkül szűkölködő mesterek, a tervező művészek, közönségünknek a művészet iránt érdeklődő, de a túlnyomó számban ítéletében nem önálló része fölkarolta. És megindult a népies motívumok alkalmazása az iparművészet minden ágában, ennek mindennemű anyagára, a nélkül, hogy az anyag és forma harmóniájára, a szerkezeti követelményekre csak ügyet is vetettek volna. Ez utóbbi körülmény volt legfőbb oka korunk művészete stíltelenségének s annak, hogy ez közönségünk fogyatékos ízlésének a fejlesztésére alkalmatlannak bizonyult.

A magyar stílus kérdésébe belevonták a hazafiság szempontját s vajmi kevesen gondoltak arra, hogy ha a polgári életben a hazafiság egyike az első erényeknek is, a művészetben, a nemzeti vonásoknak a jó ízlés rovására való erőszakolása nincs helyén, ízléstelenség, mely homlokegyenest ellenkezik a művészet fogalmával, lényegével. A népies motívumoknak derűre-borúra való alkalmazása a jó ízlés szempontjából gyak-

ran hajmeresztő dolgokat produkált s ha a textil eredetű ékítmények szárazságát hivatott művészek itt-ott sikerült is enyhítenie, más anyaggal való harmonikus összeolvasztással vajmi ritkán találkozhattunk. Az esztétikai szempontból kifogástalan magyar stílus iparművészeti tárgyainkon pedig csakhamar fárasztó egyhangúság harapódzott el: az új stílus helytelen kiinduló pontja, motívumai elégtelensége miatt a fejlődésre képtelennek bizonyult, a modern élet s a közönség követelményeihez nem alkalmazkodhatott s így nem csoda, hogy hívei azok között is egyre fogytak, a kik kezdetben lelkesen fölkarolták ügyét.

Közben megkezdte világhódító körútját az Angliából kiinduló modern stílus, a melynek alkotásai, az induktív elméletektől elkábított művészeknek kézzel fogható példaként szolgáltak ahhoz, hogy mi az igazság keresésnek a módja s a mely logikus voltával sorra híveivé tette Európának a művészet terén eddig vezérszerepet játszó nemzeteit is. A disztílusban való dúskálás, a melytől korunknak az egyszerűség felé hajló tisztult ízlésű közönsége szinte megcsömörlött, a disztílusnak minden áron nemzeti jellegűvé való erőszakolása helyett, az angolok *szervezeti principiumokból* indultak ki, a melyek nélkül új stílus, a régi vívmányok helyes volta ellenére sem keletkezhetik. A régi mesterek s különösen az egyszerűségükkel szellemüknek leginkább megfelelő quattrocentisták alkotásainak a tanulmányozása közben tisztult ízlésükkel, ennek a legszélesebb körökig ható terjesztése közben, az anyagnak, a formának s alkotásaik céljának a harmóniáját keresték csak. S mivel mellőzve a reminiscenciák fölösleges sallangját, a szerkezetet modern céljának megfelelően alkották meg s az anyagot sem rendelték alá a formának, hanem ezt, tisztába jöven az anyag természetével, ennek megfelelően alakították: sikerült létrehozniok a modern stílust, a melyben nincs hazugság, a mely az ő sajátjuk lévén, nemzeti stílusuk, a melyet azonban épp oly joggal vehetnek át, tehetnek magukévá más nemzetek, mint az a Franciaországban keletkezett csúcsíves stílussal, vagy az olaszoktól átvett renaissance-szal történt; mert megfelel a kor szellemének, egyszerűségével ízlésének s az egyedüli útja a kibontakozásnak, a mely a praktikus célokat szolgáló iparművészethez s ízlését fejlesztvén, a művészet szeretetéhez általában közelebb hozza a közönséget. A modern stílus ugyanis nem kényszeríti a közönséget arra az áldozatra, a melyre az iparművészeti tárgyak kölcsönzött s derűre-borúra alkalmazott disztílusukkal eddigelé kényszerítették, hogy a művészet kedvéért, kényelméről lemondjon, lehetetlenné tévén, hogy a rajtuk túlhalmozott cífraságok miatt praktikus céljainak megfeleljenek. Az angol iparművészet alkotásai megfelelnek a praktikus céloknak, megvan bennük az anyag, a forma és rendeltetésüknek a harmóniája s így művészi szempontból kifogástalanok; koncepciójuk, ízlésük megfelel korunk szellemének s azért modernnek. Ha formáik ma még itt-ott túlhajtottak is, idővel e túlzások is elmaradnak. A művészetek fejlődésének a természetéből következik, hogy a hol a kor színvonalán álló, szellemének megfelelő művészet nincsen, ott nemzeti művészet sem keletkezhetik. Hogy művészetünk eddigelé nem állott korunk színvonalán, azt a franciák és németek után mi is nemzeti büszkeségünk sérelme nélkül beismerhetjük. És így nem maradt más hátra, mint hogy egyelőre mi is idegen példákat kövessünk; mindaddig, míg mestereink, közönségünk ízlése meg nem izmosodik, míg alkotásaink a kor szellemének meg nem felelnek, művészi színvonalán nem állnak.

Csak azután gondolhatunk arra, hogy nemzeti stílusra tegyünk szert. Hogy mily irányban fog ez fejlődni, valjon ornamentikájának motívumait a természetből merítve, mint a csúcsíves stílus, a vagy műtörténelmi alaptól kiindulva, mint a renaissance: azt a kritikának megjósolni föladata nem lehet, annál kevésbbé, mivel ez utóbbira nézve, a mint az iratunkban közölt s a hazai ornamentikáról szóló polémiából kitűnik, sem ennek teljes anyaga összegyűjtve, sem műtörténelmünk összes kérdései megoldva nincsenek.

Mestereink ne hallgassanak a nekik tetszetős elméletekkel utat szabni akaró kritikára. Kövessék egyedül a maguk ízlését s meg lesz a modern követelményeknek megfelelő magyar stílus. Ízlésüknek a modern szellemnek megfelelő pallérozása végett válaszszaak az angolok alkotásait mintaképeikül, amint azt a németek és franciák tették. Az angol stílus legyen iskolájuk; a mihez a külföldi mesterek értenek, azt tanulják el ők is. Ez nem zárja ki azt, hogy ne használjuk fel népies ornamentikánknak motívumait ott, a hol helyén valók. Sőt ezt kívánjuk. De ne higgye és ne hirdesse senki, hogy a magyar érzést, a magyar ízlést *csakis* azoknak a fölhasználásával lehet kimutatni. Ezért ne is követeljük ezt tervező művészeinktől. A művészet nem tűri a korlátozást, mert hiszen első sorban arra való, hogy művészi tudásunk segélyével visszatükröztessük azt a mit érzünk, a mit szépnek találunk. Törekedjünk tehát arra, hogy ki-ki a maga módja szerint szabadon fejezhesse ki érzéseit s meglesz sajátos stílusunk és a mennyiben lelkünk, egy nemzethez tartozván, rokon, meg lesz a magyar stílus. Hiába való fáradság azzal kinlódni, hogy új stílust teremtsünk; mert ha mestereink a régieknek példáját követve, egyedül a maguk fölfogásának, érzéseinek adnak kifejezést a kor színvonalán álló tudásukkal, magától keletkezik majd a magyar stílus, a minthogy minden korszaknak és nemzetnek a stílusa is így keletkezett.

X.

Tervezte Halama Bertalan.

JÖVŐ STILUSUNK.

Esett már szó arról a kérdésről, észszerű-e az iparművészetben magyarságra törekedni, vajjon egyáltalán van-e remény, hogy megőrizhetjük önállóságunkat oly ízléssel szemben, melynek eddigelé megállapítható jellemvonásai merőben ellentétei mindannak, a mit mi magyarnak mondunk. Nézetem szerint igen, ha idején és módjával hozzá-látunk.

Az új stílus még nem állapodott meg egészen. Egy csomó furcsaság, kígyózó vonalak, egynéhány szokatlan, de annál kevésbé sikerült forma, melyet a gyengébb lelkek már az unalomig kezdenek ismételni, ez az egész, a mit közönségünk legnagyobb része modernnek tart. De Anglián kívül külföldön is alig lehet szó megállapodásról. Az igazi alkotó elmék még kutatnak, töprengenek. Szakaszokba foglalt törvény még nincs, hál' Istennek, boldog, több mint négy század óta nem érzett ihlet és várakozás fogja el az elméket, s minden új ötlet tetszésre talál. Immáron a kultur-nemzetek egész sora nagyjából ugyanazon elveket vallva, munkálódik az új díszítési mód megteremtésén, ép azért természetes, hogy a jelenben és a közel jövőben készülő, szóval modern alkotások között erős formai rokonság lesz mindenkép, akár Amerikában, akár Német- vagy Orosz-földön készültek is. A mai emberek a sajtó, a meglehetősen internacionális művészi nevelés, az olcsó, minden messze fekvő műalkotást közel hozó reprodukáló módok által annyira össze vannak fűzve, hogy a nemzetközitől teljesen elütő egészséges stílust létrehozni lehetetlenség.

Erről nekünk is le kell mondanunk, de megalkudhatunk becsülettel. Kívülről elfogadjuk a szabadság elvét, felszabadítjuk tervezőinket minden régi nyűg alól, megengedjük nekik, hogy teleszivják magukat a modern szellemmel, de a mit csinálnak, még se legyen teljesen internacionális. Legyenek modernek, de elvárjuk tőlük, hogy minden modern látszat mellett, lelkük legmélyén a magyarságnak jelentékeny tartalékja lakozzék, mely az alkotás percében érvényre kellene, hogy jusson. Ennyit feltétlenül megkövetelhetünk.

Tervezte Gáál István.

Valaha, a mikor minden új eszme sokkal lassabban terjedt, s nem kellett attól félni, hogy az új áradat mindent elöl, ez a békességes alku a helyi és jövevény ízlés között önmagától létrejött, ma azonban vigyáznunk kell magyarságunkra, mert könnyen kiforgathatnak belőle. Bizonyos tartalékalapot kell teremtenünk a művészi nevelésben azoknak a lelkében, a kiket tanítani hivatásunk. Ily módon lesz elérhető, hogy a modern ízlés csak oly mértékben éreztesse hatását, mint ez a multban történt.

Eddig még alig foglalkoztak azzal a kérdéssel, miképpen érvényesült az idegen disztó stílusokban a magyaros felfogás a középkor legkorábbi idejétől kezdve végig. Pedig, ha az építészetben nem is annyira, a disztóművészetben egész határozottan szólhatunk róla. Hogy jó messze kezdjem, a tizennegyedik századból származó gömörmezei falképeket olyan disztítés kereteli, mely a külföldi gotikában ismeretlen. Az, hogy a renaissance-nak több magyaros változata van, a korvínáktól kezdve az erdélyi himzéseikig, már ismertebb dolog. Azt azonban alighanem kevesen figyelték még meg, hogy a felvidéki rokoko- és barokk-kastélyokon és templomokon sajátos, csak nálunk található disztítési mód fejlődött ki.

Viszont az, a mit mi magyarosnak mondunk, léptenyomon érezteti a külföldi hatást. A bögözi templom festett mennyezetén szépen összefér a magyaros virágforma XV. Lajos ízlésének ornamantikájával. A hisnyói karzatszízekon ott látjuk a XVI. Lajos, sőt az empire hatását. Ennyit, sőt jóval többet bátran megengedhetünk mi is tervezőinknek.

Be kell vallanunk, hogy a régebben, mintegy másfél évtized előtt megindult magyar stílus kísérletezések nem sok eredményre vezettek. Egyik része a tervezőknek igen népiesnek, tömörnek s nehézkesnek csinálta, mások úgy vélték finomabbá tehetni, hogy az olasz renaissance-disztítmények elosztását, sőt indázatát megtartva, a rozetták helyébe magyar virágokat helyeztek s telekgatták az egészet magyar motívumokkal, mint a hogy a karácsonyfát szokás. Sőt egyesek görög rendbe állították a mi szűrvirágainkat, kegyetlen disciplina alá fogva a kevésbbé civilizált formákat. Mindezekre nem mondhatjuk, hogy igen tetszettek volna.

Erős a meggyőződés, hogy a jövő magyar stílusnak megalkotása csak a modern stílmozgalom kereten belül lehetséges.

Nem volna alapos ellenvetés, hogy az új ízlés, mivel-hogy elsősorban a természet tanulmányozásán alapszik, nem veheti fel magába a magyar elemeket. Maguk a

naturalisztikus formák még nem teszik ki az új stílust. Nem először történik, hogy valamely új irány formáinak szaporítása céljából a természethez fordul; így tett a gotika is, hogy megszabaduljon a román-kor nehéz húsos növényzetétől, így az olasz renaissance, hogy az antiktól átvett anyagot szaporítsa. De a növényi csendélet, ha még oly hű is, még nem diszitmény, s csak az elváltoztatott, szigorított, egyszerűsített formák válnak azzá. Igaz ugyan, hogy ez az egyszerűsítés immáron teljesen új módon történik, mindazonáltal az új irány szükségét érzi primitívebb, eddigelé elhanyagolt stílusoknak és alig fölhasznált népies formáknak, hogy kisegítsék a hétköznapiasággal vívott küzdelemben. És, ha az angol művészet a Rafael előtti kor alakjain buzdúl, hogy visszazökkenjen az affektálatlan őszinteségbe, ha többen megbecsülik az assyrt, egyiptomit stb. csak azért, mert elűtnek az eddig megszokottól, s új gondolatokat keltenek, miért mellőzzük mi a még meglevő népies formáinkat?

Ha azonban a folytonosságot meg akarjuk tartani, sietnünk kell. Népünk régi díszítésmódja napról-napra tért veszít; egy-két évtized múlva a nép is lemond róluk, az új irány pedig nagy erővel közeledik. Ifjú iparművészetünk még alakítható, csak lágy, porcogó még a gerince s bár ép, még erőtlén.

Fontos az is, hogy iskoláink tudomást vegyenek az új stílusbeli mozgalmakról. Van már jó csomó szakiskolánk, és temérdek, a rajzot tanuló növendék a középiskolákban. Természetesen az előbbieknél kellene megmozdulni legelőbb és hirdetni teljes meggyőződéssel, hogy nem a másolás, hanem csak a studiummal parallel haladó tervezettség nevelhet olyan embereket, a kik egykor saját eszméiket merik papírra tenni, mivelhogy a műtörténelem tanúsága szerint az igazi művészi tevékenység már a legalsóbb fokon nem studiummal, nem másolással, hanem tervezéssel kezdődött.

Talán az előtt, a ki ismeri pl. vidéki nőipariskoláink tevékenységét, szinte merészségnek tűnik fel azt kívánni, hogy a rajz- és kézimunka tanítónők ne küldjék fel ezentúl a kihimezendő darabot Budapestre „előnyomás” céljából s ne a legsablonosabb minták mellett tartsák fogva a minden szép után sóvárgó ifjúságot. De hiába, evvel nem lehet megelégednünk. Tapasztalatból tudom, hogy nem a buzgalomhiány, nem is a képesség hiánya, hanem bizonyos tartózkodás, bátortalan-ság okozza azt, hogy a legtöbb szakiskola kiállításán az óriási fáradságba kerülő munkák százai között sem találni egyetlen új gondolatot. Eszébe sem hagyják jutni a növendéknek, hogy ép olyan, sőt nagyobb érdem valamit kigondolni, mint másét megcsinálni.

Középiskoláink is, dacára a csekély óraszámnak, többet merhetnének. Az a növendék, a ki végig rajzolt három-négy éven át egy csomó ékítményt, tud már annyit rajzolni, hogy

Tervezte Gerstner Ödön.

Tervezte Pintér Pál.

Tervezte Vessely Vilmos.

Tervezte Bittlingmeyer János.

A M. KIR. IPARMŰVÉSZETI ISKOLA NÖVENDÉKEINEK TERVEZETEI.

Tervezte Halama Bertalan.

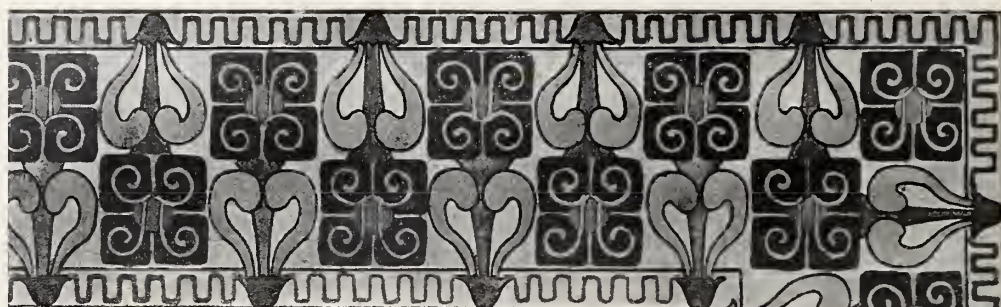

Tervezte Haaz Miklós.

Tervezte Langsfeld Zoltán.

A M. KIR. IPARMŰVÉSZETI ISKOLA NÖVENDÉKEINEK TERVEZETEI.

Tervezte Schöner Lipót.

gondolatait (ha vannak) rajzban kifejezhesse. Pedig volnának (legalább a növendékek azon harmadának, melynek a rajzhoz talentuma van), és ha a negyedik osztályban fel-

merik adni a magyar nyelvben az ősz, tavasz stb. önálló leírását, tarthatnának anynyit a felsőbb osztályok növendékeiről, hogy kisebb tervezési feladatokat maguk is képesek megoldani.

Vethetik ugyan ellenem, hogy az irodalmi dolgozatokban a növendék anyanyelvén fejezi ki gondolatait, oly nyelven, melyet gyermeksege óta beszél, holott a formák nyelvét tanulni kell nagy fáradsággal.

Ép ez vezet tárgyamhoz. Adjunk a növendéknek anyanyelvet a diszítő művészetben. Első mintáit képezzék tisztán magyar motívumok s csak mikor egykét éven át ezek mellett rajzolni megtanult, térjünk át (csak úgy, mint a nyelvtanításnál) az idegen stílusokra és a természetre. Készítsen a rajztanár magyar diszítő elemek után nagy arányú falimintákat növendékei első oktatásához, s szerezzen be a környéken népiesen diszített tárgyakat: himzéseket, agyagárúkat (mely táj az, a hol ilyenek ne lennének) a haladók számára. Egy ilyen rajzoktatásra alkalmas népies gyűjtemény olcsó áron és nem is túlságos nagy fáradsággal majd mindenütt összeállítható. A legfelső két osztályban aztán az idegen stílusok mellett az élő természet is bátran tanulmányozható. A fődolog pedig: a tervezés, képezze az oktatás csúcspontját; ez legyen a végcél s ennek érdekében ne zárjuk el a növendéket egy stílustól sem. Egy ideális rajztermet úgy képelek felszerelve, hogy ott megteheti a növendék a külföldi és hazai művészi és iparművészeti alkotások reprodukciói mellett a modern művészi folyóiratokat (legalább egyet mindenütt tarthatnak) tudomást vesz a kor áramlatairól, s majd meglátjuk

Tervezte Stiasny Aladár.

a tervezésnél, hogy a legkülönbözőbb hatásokat felszíva, mily életrevalók lesznek gondolatai.

Próbáltam ezt az eljárást, s az eredményemmel nem vagyok elégedetlen. Megengedem, hogy a bemutatott egynéhány növendékterv nem „tisztavizű” magyar, egy ilyen, más olyan felfogásra, stíltre emlékeztet, de viszont nem is internationalis modern. Meggyőződésem, hogy ha a közönség ízlését ki akarjuk elégíteni (s ez szakiskolánál igen fontos), a népies diszítményt csak jelentékeny változtatással alkalmazhatjuk. Az újabb népies himzések tömörségét pl. kell, hogy lazább, a hátteret inkább üresen hagyó szerkesztés váltsa fel. Azok a sűrű, a fűzre emlékeztető levelek, melyek a népies munkákon oly sűrűen sorakoznak a szár két oldalán, szintén alig találnak helyet a modern diszítményen. A tengelyes szimmetria sem utánozható mindenütt szigoruan, nem is szólva a színekről, melyeket okvetlenül mérsékelni, egyszerűsíteni kell, s melyeknek megválasztásában a teljes szabadságot tartom a legjobbnak. A régibb erdélyi himzések pompás anyagát képezhetik a modern magyar ornamentikának. Említsük fel végre Kabók Imre sujtásait, melyeket épp a múlt számban ismertett e folyóirat, mint igen hasznavehető gyűjteményt.

De kétségtelen, hogy a természet tanulmányozása is igen jól beleilleszthető a magyaros irányú oktatásba, s erre nézve is e folyóirat révén számos példát láttunk.

Elvégre is az a végső célja a diszító művészetnek, hogy olyat nyújtson a közönségnek (az ízlés arisztokraciáját értem), a mi tetszik. Jogtalanság és esztelenség volna nem számolni a művészi divattal. De a művészettörténet is arra tanít, hogy a diszító stílus folyton változik, folyton módosul. Olyan mint a vörös fenyő; minden esztendőben elszárad egy pár galyja alól, de a csúcs tovább zöldel s új ágakat hajt.

Gróh István.

Horti Pál rajza.

EGY ÖSMERETLEN MAGÁNGYŰJTEMÉNY.

A ki Párisban, mely a világ legkiválóbb s számra nézve is a legtöbb amateurjével dicsekedhetik, a magángyűjtemények jelentősebbjeit meg nem tekintette, nem is szerezhette magának tiszta fogalmat Franciaország fővárosának muzeális jelentőségéről. A modern művészet főemporiumának magán múzeumai sok tekintetben igen szerencsésen egészítik ki az ilyenmő nagy és nyilvános intézeteket, gyakran gyülekező helyei a francia művészi élet iránytszabó köreinek s kiapadhatatlan forrásai a finomabb műizlés szűkebb körben, egy-egy család és annak ösmerősei körében való, de annál intenzívebb terjesztésének. S mivel Franciaországban, de különösen ennek a fővárosában, alig van műveltebb család, a melynek egy-egy tagja a maga módja szerint nem engedné át magát a szerzési ösztön e legideálisabb, legtisztultabb nemének, mivel alig van ház, ahol még az egyszerűbb emberek is nem törekednének arra, hogy lakásukat, intim környezetüket művészi becsű tárgyakkal tegyék vonzóbbá, otthonosabbá, nyilatkozik meg ott oly fényesen a társadalom összes rétegeiben a képzőművészet iránt való érdeklődés, mely nemzeti ünneppé avatja a Salon megnyitását, elsőrangú társadalmi eseménynyé minden műtárlatot, középület, vagy szoboravatást.

Nálunk a képzőművészetnek közönsége még alig van, amateurjeink száma vajmi kevés. Pedig, ha valahol, úgy nálunk lehetne fontos, hogy a gyűjtési kedv minél szélesebb körre terjeszkedjék, nemcsak a műizlés fejlesztése szempontjából, hanem azért is, mivel értelmes gyűjtők intenzívebb buzgólkodása esetén sok ingó műemléket menthetnénk meg az elkallódástól, a vandal megsemmisítéstől, amit, fogalma sem lévén sok helyütt közönségünknek műbecsükről, ma is sűrűn sinylenek meg művészi alkotások hazánkban. Magyarországon még óriási területek vannak, a melyeket archeologiai vagy műtörténelmi szempontból behatóbban még alig kutattak át. Pusztuló udvarházak elhagyatott termeiben rég letűnt korok többé-kevésbé értékes, de műtörténelmünkre nem egyszer élénk fényt vető emlékeire lépten-nyomon akadhat az ember, ha egyes, a főbb közlekedési vonalaktól félreeső vidékeket keresztül-kasul jár. Határszéli régi kis városainkban a zsidóvásáron nem egyszer kerülnek kótya-vetyére értékes könyvek, művészi becsű ércmunkák, régi himzések, mit százasokkal fizetne meg a szakértő amateur. Seitz Keresztély dr. Simplicissimus könyvének egyetlen megmaradt példányát egy határszéli városka piacán fedezte föl s megmentésével, publikálásával Magyarország XVII. századbéli magánéletét, kultúráját

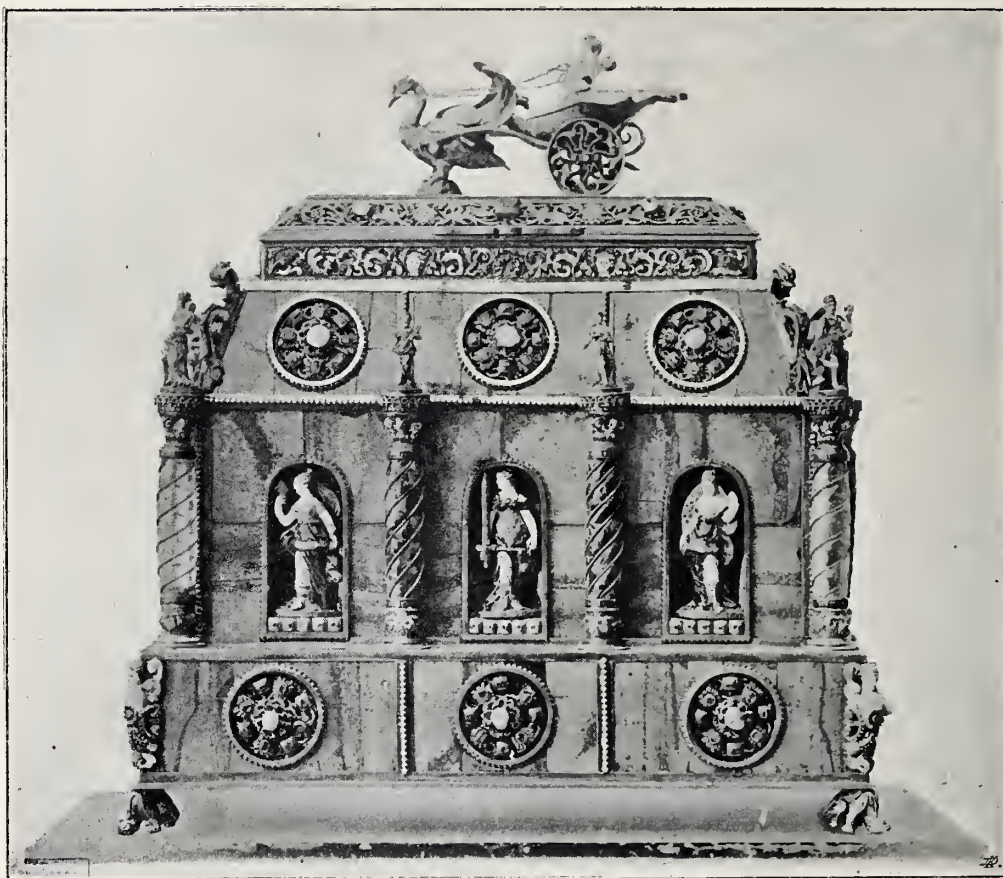
megkapó közvetlenséggel világította meg. Konrády zborói plébános az ottani templom kincstárának két legbecsesebb darabját: pompás reneszánsz bronzgyertyatartókat, egy parasztasszonytól vásárolta meg, a ki ezeket egyéb ócska vasakkal egyetemben a bártfai vásáron akarta eladni.

Amateurjeink száma különösen a vidéken kevés s meglevő magángyűjteményeink közül is nem egy teljesen ismeretlen, ami főleg a szakirodalom szempontjából káros, mely, hogy mily hézagpótló anyagot talál gyakran az ilyen magán-múzeumokban, annak a példájával nemcsak a külföldön találkozunk, de immár minálunk is egyes főuraink és műbarátaink magángyűjteményéből nem egyszer merítettek tudósaink témát, történelmünk és művészetünk múltját egyaránt megvilágító példákat. Hogy magángyűjteményeink művészi és műtörténelmi szempontból véve mily becses anyaggal dicsekedhetnek, ennek fényes bizonyossága volt az évekkel ezelőtt rendezett ötvösműkiállítás, ezredéves kiállításunk történelmi osztálya, a mely gazdagságát és változatosságát jórészt azok, továbbá főpapi s főúri kincstáraink tulajdonosai részvételének köszönhette. Hogy e nyilvános kiállításainkon gyűjtőink nem mind vettek részt, azt jól tudják szakembereink; sokféle körülmények játszanak közre, a melyek egyeseket minden nyilvános szerepléstől visszatartanak, azonkívül nálunk, ahol a társadalmi érintkezés még az egyforma kedvteléseknek hódoló, rokon-lelkülettel bíró emberek között is nehézkes, ahol nincs Hotel Drouot, mint Párisban, sem találkozó-helyül szolgáló jelentős műkereskedés, a mely a gyűjtés szenvedélyének élöket összehozná, bizonyára nem egy magángyűjtemény van, a melyről tulajdonosának bizalmas ismerősein kívül senkinek tudomása nincsen, legkevésbé a szakirodalomnak.

PÁRIS ITÉLETE.

Öntött ezüst plakett. Kaczvinszky Lajos gyűjteményéből.

ÉKSZERTARTÓ-SZEKRÉNY.

Lapis lazulival burkolva, zománc szobrocskákkal s hegyi kristály oszlopokkal. Kacsvinszky Lajos gyűjteményéből.

Ilyen a szakemberek előtt eddigelé teljességgel ismeretlen magángyűjtemény jelentősebb műtárgyainak a reprodukciói gazdagítják jelen füzetünket. Tulajdonosa Kacsvinszky Lajos lovag, a „Magyar Szemle” című hetilap főszerkesztője, a ki kipróbált finom ízlésének nemrégiben adta először nyilvánosan bizonyosságát azzal a fényes kiállítási albummal, a melyet lapja tízéves fennállása alkalmából adott ki, s a melyet a sokszorosító műipar remekéeként egy régebbi füzetünkben mi is ismertettünk. E gyűjtemény, mely gazdagságát és változatosságát tekintve méltán sorakozhatik kiválóbb magán-múzeumaink mellé, vagy másfélszáz különböző régi iskolákból való festményt tartalmaz, a melynél számra és művészi értékre nézve azonban jóval jelentősebb az iparművészet különböző ágainak remekéit feltűntető apróbb műtárgyainak a kollekciója. A festmények között a miniatűr-képek is ide sorozhatók s ezek között nem egy műtörténelmi jelentőségű is van, mint például Kovachich történettudósunk kitűnően karakterizált s egykorú filigrán érckeretbe foglalt tenyérsi mellképe, a melyet Krafft, a budapesti egyetemi templom falképeinek a mestere festett.

Leggazdagabb e magángyűjteményünk ötvösmű-tárgyakban, a melyek javarészt a XVI–XVIII. századokból valók. Egy fölötté változatos gyűrű és eredeti alkotásokban gazdag mellűkből áll a gyűjtemény e része, továbbá vert művű ezüst munkákból,

a melyek sorában szintén nem egy a figyelemre méltó s magyarországi eredetű műtárgy; ilyen azonban a legtöbb a zománcmunkák között van, a melyek a zománc-tehnika csaknem valamennyi nemét képviselik s a francia-, német- és olasz mesterek modorán kívül, a magyar, különösen pedig az erdélyi festett zománc-művességet tüntetik föl mintaszerű példákban.

Az apró plasztikát néhány elefántcsont-munka képviseli és egy válogatott darabokból álló metszettkő-gyűjtemény. Ismét a díszítő festés lép előtérbe a művészi kivitelű burnót-szelencék fölötté gazdag sorozatán, a mely a múlt század miniatűr festésének s műipara e téren kifejtett pazar tevékenységének fölötté érdekes képét s csaknem egész fejlődését tükrözteti vissza.

Kaczvinszky Lajos gyűjtési kedvét élénken jellemzi, hogy, csak hibátlan s harmonikus egészet alkotó műtárgyakban telik kedve. Ha kitűnő tehnikájánál vagy más kiváló tulajdonságánál fogva valami csonka műtárgyat be is kebeleztet múzeumába, a franciákéhoz hasonló amateur-természetének engedve, rögtön annak kiegészítésére tör. Tudvalevő dolog, hogy a régiségtudósok fölötté kárhozzatják az ilyen restaurálási kedvet, mivel, ha útát engednek neki, a mint ezt a párisi Louvrenek is nem egy kiegészített antik szobra bizonyítja, a restauráló művész egyénisége gyakran annyira előtérbe tolakodik, hogy miatta a mű eredeti kvalitásai alig érvényesülhetnek. Ha archeologiai szempontból mindennemű helyreállítás káros is, tagadhatatlan, hogy esztetikai, sőt gyakran művészi szempontból véve is nagy haszonnal jár. A sok restaurálás, a melylyel a francia szobrászoknak antik remekművekkel kapcsolatban foglalkozni alkalmuk nyílt, bizonyára nem volt minden hatás nélkül a modern francia szobrászat fejlődésére, különösen ennek tehnikáját és elegáns formáit illetőleg.

Ehhez hasonló példát iparművészetünkre vonatkozólag is említhetünk. Ipolyi Arnold, a ki ötvöseinknek múlt idők remekműveivel behatóan foglalkozni alkalmat nyújtott, ezzel valóságos megújítást idézett elő, sokáig vásári portékán kívül mitsem nyújtó ötvösművességünk terén.

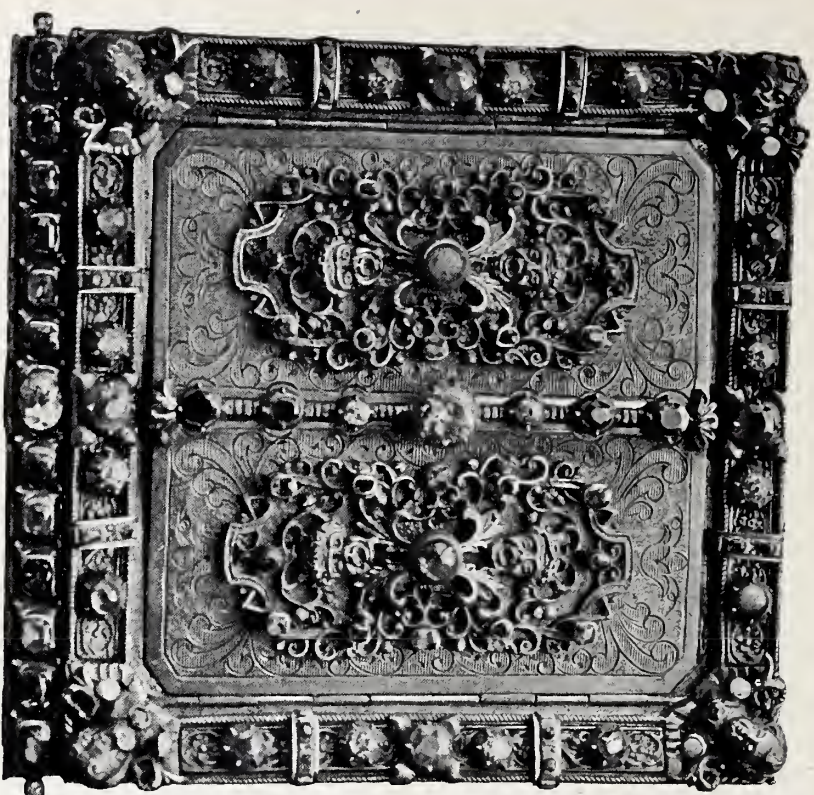
Első sorban ötvöseinket foglalkoztatja Kaczvinszky Lajos is, midőn egy-egy apróbb műtárgyból, töredékből harmonikus dísz tárgyat készíteni kíván.

Egy gyűjteményében levő csonka borostyánkő szobrocskát, a mely, tehnikáját tekintve, XVII. századbeli firenzei munka lehet, a minővel akkoriban

ÉRCKANCSÓ.

Lapis lazulival burkolt zománcfestésű díszítéssel.
Kaczvinszky Lajos gyűjteményéből.

KRISZTUS SIRBÁTÉTELE.

Hegyi krisztály káma, triptichon formájú ötösünnél keretben. Kaczinuszky Lajos gyűjteményéből.

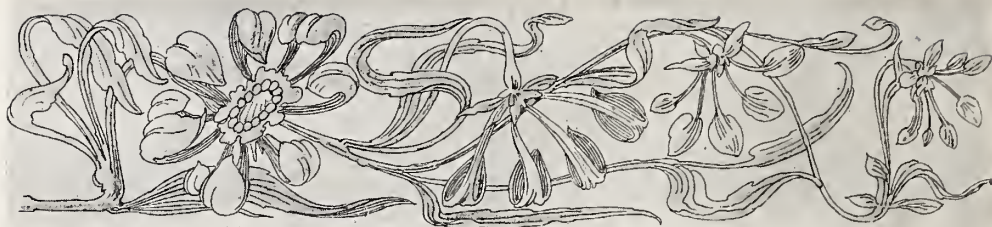
a Mediciek városában a Barçello ily tárgyakban gazdag gyűjteményének a bizonyossága szerint is sűrűn és nagy sikerrel foglalkozott a kis plasztika: e santa concezionet ábrázoló Mária szobrocska hiányzó fejét és kezét Herpka tanár készítette trébelt aranyból, s gazdag művü talapzatát is, a melylyel a mű így kiegészítve fölötte sajátos és pompás hatást tesz, miként egy másik hasonló módon oltárszerű talapzatra állított s körülbelül tíz centiméternyi magas koral-szobrocska is, a melyen az ötvösmunkát Dorn Jenő, e fiatal, tehetséges mesterünk végezte.

Valósággal remeke az ötvöstehnikának a gyönyörű triptichon, melyet nyitott és zárt állapotában csaknem természetes nagyságban képen is bemutatunk. A díszes oltárszekrényke gazdag tagozású keretének négy sarkán trébelt kerub-fejek láthatók odaforrasztva, a közbül sorakozó különböző ékkövek színei az arany alappal pompás harmóniába olvadnak. A triptichon ajtószárnyainak külsejére vésett ékítményes alapon smaragdot magábafoglaló, gombban összefutó groteszk öntött arany-ékítmény van forrasztva; az oltárszekrényke belsejében domboru művü, drágaköves lombdiszítvánnyel övezve, apró briliánsokból tömötten összerakott szemkápráztató keretben foglaltatik a Krisztus sirba tételét ábrázoló s hegyi kristályba domboruan metszett kő, a melyet reflexei miatt nem sikerült élesen lefotografálni s azért képünkön is elmosódnak kompozíciójának valójában hajszálnyi finoman pontos körvonalai. Ez Olaszországból való s alighanem a XVI. század végén vagy a következő elején készült metszett-kő egyike e csak nagyjában ismertetett magángyűjteményünk legremekebb műtárgyainak. Kerete, a kis triptichon, magának Kaczvinszky Lajosnak a terve után, a budapesti Roger ötvösműhelyében készült s a mi művészi szempontból első sorban figyelemre méltóvá teszi, ez a pazarul reáhalmozott drágakövek finom ízléssel véghez vitt megválogatása, csoportosítása. Valami bűbajos színharmonia ömlik végig e műalkotáson, a mely pompájának jelentős művészi tartalmat kölcsönöz s a mely legfőképp azért emelendő ki, mivel műtárlataink tanúsága szerint, ötvöseink még mindig nem fordítanak elegendő gondot a színek harmoniájára az ékkövek elrendezésénél s a színakkordok, a melyekbe ezek olvadnak, gyakran hamisak, ríktók, sok esetben pedig a színharmonia követelményeinek figyelmen kívül hagyása miatt unalmasak, erőtlenek.

T. G.

GYÖNGYÖS NÁSFA.

Petrides J. rajza.

MŰVÉSZI CÍMLAPOK.

A művészeti pályázatok nem mindig biztatók minálunk. Legtöbbjük — főképp, ha monumentális alkotásról van szó — balul üt ki, erre emlékezetes példával szolgál a magyar főváros néhány szobordíszes tere. De a kisebbszerű műalkotásokra hirdetett pályázatok sem sokkal szerencsésebbek. Az ily versenyeknél mindenekelőtt feltűnő, hogy a dilettánsok és szárnypróbálgatók egész özöne kacérkodik a kitűzött pályadíjjal, holott a művészek legjava elegánsan tartózkodik a részvételtől. Nem hinnők, hogy valamely arisztokrata-hajlandóság tartaná vissza a java tervelőket a tömeg közé való vegyüléstől, mert ily hajlandóságot eddig nem fődőztünk föl művészeink képein és szobrain. Higyük el, hogy ők is legalább oly jó demokraták, mint az átlagos vezércikkírók. Ez tehát bizonyára nem tarthatja vissza őket attól, hogy a par excellence demokrata pályázatokon résztvegyenek, ahol a személyi szempont egészen háttérbe szorul és a munka beszél mesteréért. Azt sem mondhatja senki, hogy nem fizeti ki magát az ilyfajta fáradozás. Az a pályázat például, amelyről e sorok szólnak, egy 13×18 cm-ter kis címlapot kíván és 500 koronát ígér az első díj nyerőjének, 250-et a második és 150-et a harmadik helyen megdicsértnek. Hát ez jól, becsületesen meg van fizetve. A munka maga nem kíván tőkebefektetést, anyagi kockázatot. Egy sikerült ötletre van mindössze szükség, amely hozzásimul a pályázat kívánalmaihoz. Az igazi művészkéz aztán kisebb fáradsággal, elég rövidesen elkészül vele.

Es mégsem vesznek részt ezeken a pályázatokon mindazok, akiknek jelenléte ott kívánatos volna. Még akkor sem, amidőn arról van szó, hogy előkelő művészi díjszszel ékesítsük föl a párisi világkiállítás magyar osztályának katalógusát, tehát oly könyvet, amelyet sok ezer példányban fognak megvenni a legkülönbélebb nemzetiségű látogatók s amely már külsejével is kell, hogy reprezentálja a magyar ízlést. A kiállítás magyar osztályának kormánybiztosa, nagyon helyesen, az összes magyar művészekre appellált, hogy igazi modern és magyaros munkát kapjon s az összes magyar művészek közül alig méltatta figyelemre e felhívást egynéhány. Úgy érezzük, hogy ez nincsen egészen rendjén s hogy nagyobb figyelésre és több szeretetre számíthatott volna ez a csekélynek látszó, de hatását el nem tévesztő párisi címlap. Nem mindegy az, hogy minő névjegygyel kopogtatunk be ama finom nemzetközi társaság portáján, nem mindegy, főképp miután tudjuk, hogy versenytársaink igen fényesen nekiöltözködtek e bemutatóhoz.

A pályázatra beérkezett művek szerzőit nem ismerjük, de aki sok rajzot néz figyelmesen éveken át, meg-megismeri egy-egy művész fakturáját, messziről fölfedezi kezéjára nyomait, egyéniségét. Egészen titkosnak épp azért nem mondható soha ilyen pályázat. Nos, sok ismert és tegyük hozzá, előnyösen ismert faktura hiányzik e versenyző művekből s csak néhány derék munkán múlt, hogy a pályázat nem végződött alapos fiaszkóval.

Természetes, hogy ezuttal is a középszerűség uralkodik és a dilettantizmus követelődik a pályamunkák sorában. Vannak az ilyen művészi versenyeknek állandó hiénái, akik pontosan megjelennek minden pályázat alkalmával, noha életük összes rajzoló-munkája csak éppen ezeknek a „pályaműveknek” összerovására szorítkozik. Ezek az urak más alakban folytatják a törvénnyel már eltiltott lutrijátékot és számítanak a jótékony véletlenre. Megdöbbenő szívósságuk előtt kalapot emelünk s odébb sietünk. A közepes tehetségűek átlagos iskolamunkát szoktak küldeni, jól ismert formák és színek utánzását, karakter, eredetiség híján. A kezdők rendesen célt tévesztenek: nem gondolják meg, könyvcím kell-e, vagy falragasz, vagy tapéta, vagy szőnyegminta. Ugyanezt a formát, ugyanezt a dekorációt fűre-fára alkalmazzák. Van ezen a pályázaton is egy sor munka, amely valamely olcsó kalendáriumról, vagy egy vászonvég címkéjéről vette motívumait és néhány sor felírással egy-kettőre átváltoztatta könyvcímlapra. A kalendárium-stílust — a szó kevésbé hízeglő értelmében — mutatja az *Én, Te, Ő* jelígejű sorozat. Ma non ragioniam di lor: van itt derék munka is.

Valamennyi közt az 1900 jelígejű szép munka az, amelyet legméltóbbnak tartunk arra, hogy Párisban kiállításunk katalógusát díszítse. A szerző finom izlésű, egyszerű eleganciát, derült méltóságot szerető ember lehet. Kevés eszközzel látott munkához. Kék vászonra arannyal festett egy magyaros ízü ornamentumot, a lap négy szögleténél diszkrétén jelzi néhány szimbolikus forma a kiállítás tartalmát. Dicsérjük eszközei és formái nemes egyszerűségét. Jó izléssel távol tartotta magát a nálunk felkapott rikító színek és kétségbeejtően nyugtalan vonalak előrántásától. Az aranyornamentum néhány vonala s főképp a két szín mégis mutatósá teszi a lapot, ami az adott esetben határozottan kellék. Egy másik, igen izléses, sok tekintetben kiváló pályamunka, az *Előmenetel* című, éppen ebből a szempontból esik kifogás alá. Halovány-fréz és halovány kék színei, amelyek keskeny szalagokban fogják át a lapot, bágyadtak, erőtlének az ilyen célra. A minta azonban kiváló és élvezetes, remélhetőleg találkozunk vele még valahol. A diszkrét izlésűek sorából való a *Le . . . ?* jelígejű; modern ízü munka ez is, lendületes, meg-megtörő vonalakkal, de haragosan tompa színei, amelyek egy felvonuló zivatar hangulatképére emlékeztetnek, némi komorságot adnak a lapnak. Egyik hátránya, hogy a magyar koronás cimer elhelyezése megoldatlan maradt, a lendületes vonalak közt úgy hat a színes paizs, mintha valaki egy címkét ragasztott volna a kép középebe. Különben ez is, mint az előbbiek, komoly gondolkodás és kész művész munkája. Egy kicsit a falragasz stíljéhez közeledik az *Egy ezredév után* című, ez a tulajdonsága fokozott mértékben megvan a *Böske* jelígejű lapnak, amely már egészen plakát. Mosolygó, piros viganós lány szórja kötényéből a füzeteket, a háttérben a világvárost egy ködbevesző torony jelzi. Alkalmas minta egy ujság vagy folyóirat reklamcéljaira. Mindezekben van önállóság is, eredetiség is, ami nem mondható teljes mértékben a *Korona* című, különben gondos lapról. Ennek különösen figurális része megszokott, sok helyütt látott attitűdökben mutat be egy-egy alakot. A *Vértes* jelígejű mű szerzője jó izlésű, diszkrétén színező rajzoló, ezt a munkáját még felhasználhatja rokon célokra. Kevéssé karakteres a *Piros, fehér, zöld* című, ugyanezt a fogyatkozást érezzük a *Péntek* jelígejű rajznál, a melynek szerzője nem hozza témáját a kiállítással kapcsolatba s így bátran szerepeltetheti munkáját ott, ahol nem kívánnak a könyv betűtartalma és címlapjának dekorációja közt szerves vonatkozást.

„1900“ jelígs.
Rintel Géza rajza.
Az 500 koronás I. díj nyertese.

„Péntek“ jelígs.
Weisz Gyula rajza.
A 250 koronás II. díj nyertese.

„Korona“ jelígs.
Helbing Ferenc rajza.
A 150 koronás III. díj nyertese.

„Le“ jelígs.
Dicséretet nyert.

„Gallia” jelígs.

Dicséretet nyert.

„Böske” jelígs.

„Vértes” jelígs.

„Piros, fehér, zöld” jelígs.

Erősen festői értékű művészkéz rajzolta a „37” jeligéjű, egy ily kicsiny rétű könyvhöz azonban nem eléggé finom, kissé vaskos, erőtől túltengő a műve. Talán inkább valamely rögtönzött röpiratra való az, olyan hevenyészettnek látszik külömben dicséretes erejű előadása. Egy tizenket szamból álló érdekes sorozatot küldött a *Faustine* jelige mögött rejtőző művész. Magyaros temperamentum, modern izlésű ember, karakteres munka, de úgy érezzük, hogy felette nyugtalan, néhol majdnem kuszált. Elismerést érdemel törekvése és szorgalma. Épp oly érdeklődéssel néztük a *Gallia* jeligéjű rajzot, a melynek elefántcsontszinű alapjához a halványzöld, kissé szakadozott magyaros ornamentum igen előkelően illik. De éppen szakadozottsága, felaprózott volta csökkenteni hatását. Reméljük, hogy ezt a munkát is viszontlátjuk még egy kis korrektúra után. Túlságosan a népiesbe csap át a *Háromszinű-trikolór* jeligéjű rajz, azt hisszük, hogy inkább valami olcsó népies füzetre való, mint egy előkelő világkiállítás katalógusára. A java munkák sorát befejezzük a nyilas kereszt jelrajzú munkával, a melyen feltűnt az önálló magyaros formák diszkrét alkalmazása.

E percben nem tudjuk, hogy a pályázatban résztvevő nyolcvanhét mű közül melynek a javára dönt a pályabíróság: érdeklődésünk azonban teljesen az 1900 jeligés műre összpontosul, a melyet nyereségnek tartunk s a melynek szerzőjétől még sok hasonló derék munkát várunk. A kérdést azonban, hogy mért nem vesz részt az ily szép célú és jól dotált pályázaton a magyar művészek zöme, kénytelenek vagyunk ez elemző munka után is eldöntetlenül hagyni. Pedig égető szükség volna arra, hogy minden igazi rajzoló tehetség sorompóba álljon ily alkalommal. Csak így várhatjuk, hogy a művé-

„37” jeligés.

„Egy ezer év után” jeligés.

szetnek ez az ága nálunk változatosságban, eleganciában meggyarapodjék. Ha mindig csak ugyanaz a néhány művész buzgólkodik az ily diszító feladatok megoldása körül, félő, hogy rövid idő múlva nagyon egyhangúvá lesz, sőt formákban, előadásban, invencióban szegénynyé, kimerültté válik a művészetnek e nálunk oly fiatal és szeretetteljes művelésre méltó ága.

Budapest, 1899. szeptember hó 17-én.

Lyka Károly.

*

A fenti cikkely nyomán közöljük, hogy a szóban levő pályázatnak bíráló bizottsága, szeptember hó 21-én döntött annak sorsa fölött. A bíráló bizottságnak elnöke Miklós Ödön kormánybiztos-helyettes volt, — tagjai: Balló Ede, Fittler Kamill, Karlovsky Bertalan, Pap Henrik és Györgyi Kálmán. Utóbbi az elnök meghívására a távollevő Radisics Jenő jury-tagot helyettesítette. Az 500 koronás I. díjat a jury a „1900” jeligés műnek ítélte oda, melynek szerzője *Rintel* Géza, a 250 koronás II. díjat a „Péntek” jeligés műnek szerzője *Weisz* Gyula (Herend), végre a 150 koronás díjat *Helbing* Ferenc kapta „Korona II” jeligés pályaművéért. Dicséretben részesítette a jury a *Gallia* s *Le* . . jeligés rajzokat.

Mind a három, díjjal kitüntetett művész még nem régiben a m. kir. iparművészeti iskolának növendéke volt. Mostani sikerük bizonyítja, hogy a tőkét, a mit az iskolában gyűjtöttek, nemcsak kamatoztatni, de szaporítani is tudják.

FELVIDÉKI PARASZTCSATTOK.

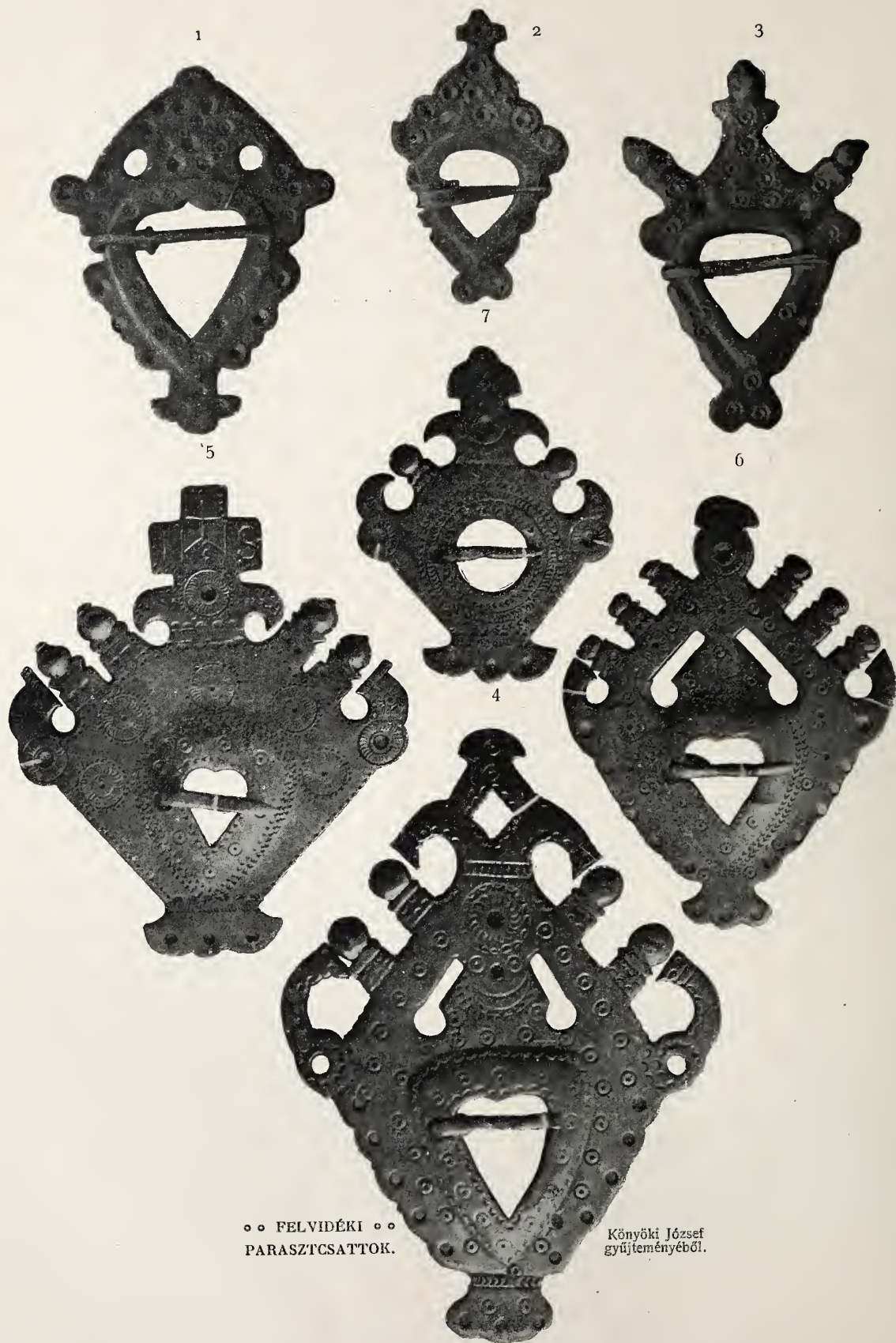
Néhány év előtt többször fordultam meg Privigyé (Nyítramegye) tájékán s azt tapasztaltam, hogy a Privigyé körüli községek lakosai, úgy mint Keselőkö, Novák, Ros, Lehota, Poruba stb, nemkülönben a rudnói völgyet lakó nép, ingeiket a mellükön sajátságos fibulaszerű csattal fűzik össze. Vagy 15 darabot szereztem meg, s ezek közül három főbb típust van szerencsém bemutatni (1. 2. és 3. ábra.) Tudakozódva ezeknek származása után, azt hallottam, hogy azokat a morvaországi házalók hozzák a privigyei vásárookra.

Midőn mult évben Gömörmegyében jártam, Dobsina városka környékén szintén ily nemű csattokat láttam, azzal a különbséggel azonban, hogy ezekkel a nép nem a mellük közepén fűzi össze az inget, hanem a nyakán, s hogy ezek sokkal nagyobbak a Nyítramegyeiekénél.

A dolog után járva megtudtam, hogy ezeket csak a Telgár és Sumiácz község szláv görög katolikus vallású népe viseli, s hogy Galiciából hozzák vásárra a kereskedők. (4. 5. 6. 7. sz.) Ezeket Zapotoczky Endre görög kath. esperes-plébános úr szíveségének köszönhetem, mert a parasztok jó áron sem akartak nekem ilyeneket eladni.

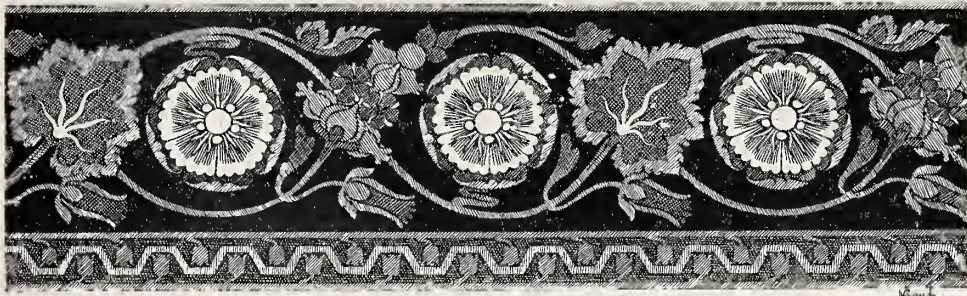
Ha formájukat tekintjük, azt látjuk, hogy az szembeötlően a román korra vezethető vissza, és így föltehető hogy e népeknél az ilynemű csattok, a román-kor óta szokásban maradtak. Anyaguk sárga réz. A közölt ábrák természet nagyságúak.

Könyöki József.

• • FELVIDÉKI • •
PARASZTCSATTOK.

Könyöki József
gyűjteményéből.

Nagy Lázár rajza.

KÜLÖNFÉLÉK.

Még egyszer a régi hazai ornamentikáról. E folyóirat 3. számában a régi hazai ornamentikáról tettem közzé egy cikket, melynek egyrészt az volt a célja, hogy a magam álláspontját e fontos műtörténeti kérdésben röviden jelezzem, másrészt pedig, hogy megindítsak róla egy kis irodalmi eszmecserét. Örvendek, hogy utóbbi célom sikerült. — Ciksemben természetesen a legterjedelmesebb hazai ornamentikai albumról is szóltam. Véleményem e műről a szerzőnek nem tetszett, miatta rossz kedve támadt és e folyóirat 4. számában reám öntötte mérgét. E föllépésének dacára most is szívesen elismerem az érdekes Album szerzőjének nagy érdemeit; bár azt tartom, hogy a régi hazai ornamentikának problémája nem oldható meg az ő módszertelen eljárásával. Az érdekes mű bírálatát most nem kívánom folytatni; reménylem, hogy lesz még szó a hazai ornamentikáról, lehet tehát még az említett Albumra máskor is visszatérni.

Ciksemben vázlatosan elmondtam, hogy a hazai ornamentikát a különböző korszakokban milyennek képzelem. Föltételeztem, hogy nem szükséges irodalmunkból közismeretű adatokat idézni. Tévedtem. Más

alkalommal tehát bővebben fogom a fontos témát tárgyalni. Most csak azt jelentem ki, hogy föntartom állításaimat, melyek sok tekintetben eltérnek a „Magyar Ornamentika” szerzőjének hitvallásától. A honfoglalók ékszerein nincs „pávatoll”, az ott előforduló szasszanida származású díszítéseknek népünknel nem volt szimbolikus értelme, ép a hogy az utóbbi háromszáz év alatt használt díszítéseknek sem volt más, mint ornamentális értelmük. A hazai házi ipar díszítményeinek középkori előzményeit még nem ismerjük, sőt az érdekes Album dacára az egyes vidékeken ma élő házi ipari motívumok különböző csoportjait sem ismerjük elég szabatosan, tehát már alapjaikban is hiányosak a föltevések és még hiányosabbak a több századot átugró merész következtetések. A nyelv folytonosságára kár hivatkozni, nem volt, a mióta emberek vannak, oly nép, a mely ne beszélt volna, de olyan sok van, mely nem teremtett sajátos háziipari ornamentikát. Ha mai nap valahol hímeznek vagy szőnek, mintás lapok vagy mintaszalagok után teszik; céheknel pedig mintakönyvek használatosak. A régi ötvösökről biztosan tudjuk,

hogy voltak mintakönyveik, tessék Ballagi Aladár vagy Mihalik József ur dolgozataiban utána nézni az adatoknak, ha szavam nem elég nyomós.

Cikkem elején türelemre intettem a műbirálókat hazai művészeinkkel szemben, a kik a hazai ornamentikának régi mustráit műveikben értékesítik; a végén pedig azt a nézetet vallom, hogy életre való új stílust a művészek csak saját képzelműkből és a természet megfigyeléséből teremthetnek. Alighanem ezekért a nyilatkozatokért vádol a „Magyar Ornamentika“ szerzője hazafiatlansággal. Fölöslegesnek vélem ily váddal szembeszállani, amint műveimet sem védem, védjék azok önmagukat.

Budapest, 1899. szeptember 21.

Hampel József.

Két „szűkebb“ pályázatnak pályaműveiből mutatunk be néhányat ebben a számunkban. Az egyik pályázatot az Athenaeum r. t. hirdette Petőfi költeményei díszkiadásának a könyvtáblájára. A pályázatban négy művész (Horti, Beck, Nagy és Prenoszil) vett részt, a kik közül Horti Pál nyerte el a kitűzött kétszáz koronás díjat, míg a többi művész, egy-egy rajzáért, az eleve biztosított 60–60 koronát kapta. A másik szűkebb pályázat egy plakátra szólt, melyet a Merkur pénz- és váltó üzlet r. t. igazgatósága ezen az uton akart beszerezni. Itt három művész (Helbing, Prenoszil, Pfeiffer) versenyzett s ezek között Helbing Ferenc volt a győztes, miután a jury egyhangulag neki ítélte a 100 forintos díjat.

Néhai Kammermayer Károlynak, a székes főváros volt érdemes polgármesterének siremlékének mintájára a sz. fővárosi képzőművészeti bizottság szűkebb pályázatot hirdetett, a mely szeptember hó 19-én járt le. Nyolc szobrászt és öt építésszt szólított föl a bizottság, — de mindössze csak hárman: Damkó József, Donáth Gyula és id. Mátrai Lajos vettek részt a pályázatban. A pályázóknak csekély száma arra engedne következtetni, hogy művészeink busásan el vannak látva munkával, a mi pedig nyilván

nem felel meg a valóságnak. A feladat maga vonzónak mondható s a szoborműre előírányzott összeg (12.000 frt) is, viszonyainkhoz mérten, elég tekintélyes volt, így tehát a művészek közönyét más okokban kell keresni. A pályázat sorsa egyébként szeptember hó 26-án dőlt el, a midőn a bizottság Donáth Gyula művét fogadta el a megvalósításra. Mind a három pályaművet e számunkban közöljük.

A pozsonyi kiállítás, mely augusztus hó 27-én nyílt meg, alig mutatott örvendetes jelenséget az iparművészet köréből. Az Izabella főhercegnő védnöksége alatt levő nőegyesület műhelyeiből kikerült s lapunkban már többször kellően méltányolt munkákon s a pozsonyi áll. segélyezett szövetség iskolának haladásról tanuskodó szőnyegein, Marton Lajosnak kissé elavult formájú, de jeles kidolgozású kovácsolt vasmunkáin s végre Kreibich Károlynak empire ízlésű szobaberendezésén kívül alig volt iparművészeti munka, mely ne hívta volna ki az erős gáncsol. Különösen a bútortárgyak csoportjában igazán elszomorító munkákat láttunk. Elszomorítóak azért, mert bennök majdnem kifogástalan jeles munka, szinte hihetetlen ízléstelen formával párosult. Különösen visszataszítók voltak azok a munkák, a melyek — a mint most mondani szokás, — szecessziósak akartak lenni. Voltaképpen értelmetlen tákolmányai, angol, rokokó és empire bútortárgyaknak s mindannyi bizonyítékai annak az igazságnak, hogy alapos tudás és fejlett ízlés nélkül igen veszedelmes dolog, ha iparosaink eredetileg akarnak csinálni. Ehhez művészi invenció kell. Ezért bizony célszerűbb, ha jó mintákat szereznek be, az azok után indulnak, mintha kellő készületség nélkül tervezésre adják magukat. Hiszen kíváncsok, hogy oda juszanak, — de ehhez sok évi szorgalmas tanulás szükséges. Erre pedig éppen nem vall a pozsonyi kiállításon levő bútortárgyaknak a koncepciója.

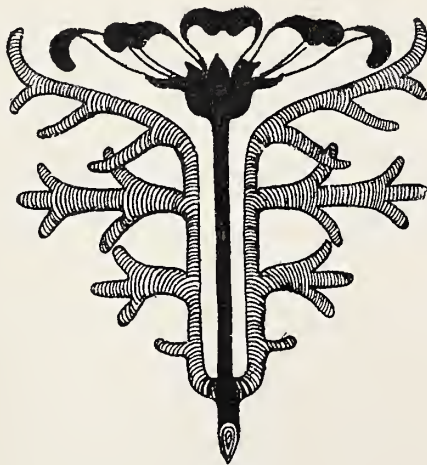
Az orsz. m. képzőművészeti társulat újabb événként pályázatot hirdet a társulat téli kiállításának a plakátjára. Az

idei plakát sorsa szeptember hó 22-én dült el, a mikor a társulat bíráló bizottsága döntött a beérkezett pályaművek fölött. Ezek között az 500 koronás pályadíjat az „Ébredés” jeligével ellátott pályamű nyerte el; a társulat azonkívül egyenkint 100 koronáért megvásárolta az „1900” és „Karácsony” jeligés pályaműveket s *Meissl* Ágoston egy tervezetét. A pályanyertes mű szerzője *Ipoly* Sándor, a három megvásárolt mű szerzői *Pfeiffer* Helmann, *Mannheimer* Gusztáv és *Meissl* Ágoston.

Újabb magyar bronzszobrocskák.

Több érdekes kisplasztikai bronzöntvénynek a reprodukcióját mutatjuk be ebben a füzetben, a melyeket a *Beschorner*-féle műércöntő műhelyekben készítettek Buda-

pesten. Örvideni való, hogy valahára már nálunk is fölkarolják az iparművészetnek ezt az oly fontos ágát, a melyet eddig majdnem kizárólagosan csak az iparművészeti társulat támogatott. Hogy ezek a tárgyak újabban kelendőbbek, az főleg annak köszönhető, mert az úgynevezett *műbronz* öntvények, a melyeket a nevezett műhelyekben újabban készítenek, lényegesen olcsóbbak, mint a tulajdonképpen bronzöntvények, noha külsejük miben sem különbözik amazokétól. Különösen felhívjuk t. olvasóinknak figyelmét *Zala Györgynek*, ő felségét a királyt s *Erzsébet* királynét ábrázoló mellszobraira, a melyek már legközelebb forgalomba kerülnek s melyek igen alkalmasak arra, hogy minden uri lakásnak méltó díszét képezzék.

ABT.

Tervezte Braun Miklós.

KÜLFÖLD.

A külföld művészeti folyóiratai, a melyekből e rovatunk anyagának a nagy részét merítjük, legutóbbi számaikban folytatólagosan s az iparművészet egyes ágairól összefoglalóan megemlékezve, ismertetik az imént lezajlott vagy a kapuzárás küszöbén álló jelentősebb műkiállításokat. A párisi Salon díszítő művészetének szenteli utolsó négy füzetét a *Revue des Arts Décoratifs*, erről szól az *Art et Décoration*, külön-külön cikkben számolva be az iparművészet egyes ágainak a szerepléséről. Ez az utóbbi folyóirat, augusztusi számában, a díszítő szobrászat ismertetése kapcsán, a francia művészek kifogyhatatlan leleményességéről s páratlan jó ízléséről tanuskodó dekoratív szobrok egész sorozatát mutatja be illusztrációkban: *Barrias* színes márványból faragott szobrát, a mely a bájait föltáró természetet ábrázolja, testét leleplező fiatal lány képében, *Larche* a vihart, *Octobre* a lelki ismeretfurdalását ábrázoló, festői koncepcióju, hatásos művét, *Derré* oszlopfejét. Ez utóbbi a historizáló oszlopfejek szellemében sok eredetiséggel és bravurral van megmintázva s a négyoldalú oszlop fő négy sarkán lombok fonadékából mellig előtűnő két-két csókolózó alakot ábrázol, a mely a csók négy nemét: az anyai, a szerelmi, a béke- és a búcsúcsókot szimbolizálja. „Maison du peuple” név alatt a franciák új intézményt terveznek, nagy központi épü-

letet, a hol a nép találkozhatnék s üres óráit eltölthetné; a terv még nem lépett a megvalósulás stádiumába s máris élénken foglalkoztatja a francia művészek fantáziáját. Érdeklődésüknek ad kifejezést *Derré* a „Maison du peuple”-be szánt oszlopfejzetével, a mely ha kissé merész is, bravuros kivitelén kívül főleg azért keltett általános elismerést, mivel szívhez szóló koncepciójával hallgatag programot nyújt, a mely szerint a népnek szánt épület a szívét nemesítő s lelket fölemelő művészet összes ágainak a művelői közreműködésével emelendő. Külön cikkben ismerteti az *Art et Décoration* augusztusi száma a párisi Salon bútorait, a melyek javáról mult számunkban már szólottunk; továbbá a medaillon-művességnek e kiállításon való szereplését, a melynek terén Franciaország legjelesebb szobrászai most is versenyre keltek egymással. *Charpentier*, *Cazin*, *Dupré* medailonjai voltak a legtekélyesebbek ezúttal. Az első e nembeli működését nálunk is jól ismerik, *Cazin* pompásan jellemzett finom arcképekkel szerepelt, *Dupré* egy „Üdvözlés” című, bensőséggel teljes plakettel, a mely mezőn imádkozó öreg embert ábrázol, oldalán szintén térdeplő s áhítatba merült ökölnyi gyermekekkel.

Szeptemberi számában az *Art et Décoration* még egyszer visszatér a Salonra s *Théodore Rivière*, arany, elefántcsont, bronz,

I. FERENC JÓZSEF KIRÁLY MELLSZOBRA.

Zala Györgytől.

A M. Iparművészeti Társulat
••••• tulajdona. •••••

Bronzöntvény a Beschorner-féle
•• ércöntő műhelyekből. ••

ERZSÉBET KIRÁLYNÉ MELLSZOBRA.

Zala Györgytől.

A M. Iparművészeti Társulat
o o o o tulajdona. o o o o

Bronzöntvény a Beschorner-féle
o o ércöntő műhelyéből. o o

márvány s ezek egymással kevert tehnikáival készült remek szobrocskáinak a bemutatása után, különböző, mintaszerű iparművészeti alkotásokat ismertet írásban és képben, a melyek között *Feuillatre* zománcozott arany- és ezüst-edényei, *Morisset* tapétái, *Robert* kovácsolt vas lift-ajtaja, *Le-fèvre* majolika frize válik ki művészi tökéletességével s a benne visszatükröződő modern szellemmel.

*

The Art of 1899. Ily cím alatt számolt be az ezidén rendezett nemzetközi műtárlatok nevezetesebb jelenségeiről a Studio, az angolok s mondhatjuk egész Európa legjelesebb művészeti folyóirata, a mely a magyar művészet fejlődését is sok rokonszenvvvel kíséri, csaknem minden számában megemlékezően egy-egy mozzanatáról, miként az augusztusban is *Zala* György ezredévi emlékéiről, a melynek Gábor arkangyal szobrát képben is bemutatja. A londoni nemzetközi kiállításban, mint a minő most az Alexandra Palaceban rendezett s október végéig nyitva levő műtárlat, az iparművészet nem szerepel annyira domináló módon, mint a párisi Salonban; annál gyakoribbak a különböző egyesületek által rendezett exhibitionok, a melyek a művészi szellemnek az iparban való terjesztésén fáradsz vagyis az iparművészeti kiállítások. A *The Home Arts and Industries Association* évenként rendezett műtárlatát ismerteti a Studio júliusi füzetében, a melyet különösen azok figyelmébe ajánlunk, a kik az angol stílust túlnyomórészt csak német közvetítés útján ismerik s így többé-kevésbbé ellenségei. Az angolokat követő mesterek közül ugyanis a németek sorában vannak a legtöbbben, a kik a szerkezeti principiumok minél alaposabb hangsúlyozása kedvéért a művészi díszről egészen elzárkóznak s puritanizmusukat a szárazságig viszik. A linearisták ezek, a kiket a Dekorative Kunst épp augusztusi számában állít szembe a floralistákkal, egész sorozat modern műtárgyat bírálván meg a szerint, amint ékítményes formái pusztán a szerkezetnek megfelelően, szinte absztrakt

módon vannak alakítva avagy a természetet is utánozzák. E fejtegetések, a melyek célja a két tábor között való kompromisszum, ismét programot szabnak a mesterek elé, amely az egyéni ízlés szabad érvényesülését korlátozván, nem sokat ér, mivel e nélkül a modern stílus csakhamar elcsépelletté válnék. Az angol mesterek kivétel nélkül a modern stílus szellemében dolgoznak, a praktikus céloknak megfelelő szerkezet ékítő motívumait az anyag természetének megfelelően alkalmazzák, a motívumok kiválasztásában és stilizálásuk mértékét illetőleg egyéniségük korlátlanul érvényesül s a nélkül, hogy a floralizmus vagy linearizmus zászlaját lobogtatnák, vagy az ornamentika terén mindenáron újat teremteni igyekeznének, mégis minduntalan új és új dologgal lepik meg a világot.

A feljebb említett londoni társulat által rendezett műtárlaton, az iparművészet ugyanegy ágának az alkotásai között is, bámulatraméltó a változatosság. Így a *Waterhouse Williams* és *Stabler* rajzai után készült vert ércmintákon, a melyek mind modern stílusban készültek s a melyek mindegyikének fölötté sajátos bájta kölcsönöz tervezőjének az egyénisége. Hogy a modern stílus az egyéni ízlés érvényesülésének mily korlátlan szabadságot nyújt, annak szerfölkött érdekes példája *Mackmurdo* angol építésznek a kísérlete, aki egy modern stílu londoni ház interieurjeit mind japán ékítményekkel díszítette. A Studio augusztusi számában mutatja be ez épületet, egész sorozat illusztrációban. Japán motívumokkal találkozunk a *Mortimer Menpes* részére s nyilván ízlése szerint is épített házban az ajtókon, a falak díszítésében, a modern koncepciójú bútorokon s e sok ízléssel kiválogatott, pompás változatossággal alkalmazott ékítmények fölötté derüs hatást kölcsönöznek a ház összes belsőségének, a nélkül, hogy megfosztanák modern karakterétől, a melyet az épület külsején is visszatükrözött.

*

A modern hollandiai iparművészetről
közöl alapos tanulmányt a Deutsche Kunst

und Dekoration szeptemberi számában. A forrongás a művészetben az utóbbi években talán sehol sem volt oly heves, mint a fényes művészeti multtal dicsekedő s a művészet terén ma vezérszerepet játszó nagy nemzetek közé ékelt Belgiumban és Németalföldön. Hollandiában, 1880-ig a festészet terén a romantikusok uralkodtak s a képzőművészet egyéb ágaiban is a mult hagyományait követték a mesterek. Az Art nouveau felé való közeledést itt az egyebütt legkonzervatívabb építészek kezdték meg, *Cuypers* építésszel az élükön, a ki egészen sajátos szerepet töltött be a modern művészet mozgalmaiban. Mint Viollet-le-Duc a híres párisi építész barátja és munkatársa a csúcsíves stílus szellemében dolgozott s Hollandiába visszatérve, ebből kiindulva üzent harcot a renaissance tradícióinak, a melyek ott kizárólag uralkodtak. A modern technikai vívmányoknak megfelelően igyekezett fejleszteni a közép-kornak ezt a stílusát s az angolok példájára, szigorúan a praktikus követelményeknek megfelelően és az épület szerkezetét visszatükröztető külső kiképzéssel tervezte alkotásait. Új irányú működésének kezdetben alig akadt híve, annál több ellenzője; mind nagyobb számban létesült épületei hatása alatt azonban a fiatalabb építészek közül egyre többen csatlakoztak hozzá. *Cuypers* már maga is keresett érintkezési pontokat az építészet és a képzőművészet egyéb ágai között, ilyeneket azonban csak tanítványainak sikerült találniok, *Dysselhoff* volt az első, a ki bútorkat tervezett s példáját számos más építész követte. Működésükben a mindinkább tértfoglaló angol stílus hatása alól nem zárkózhattak el, erőteljes művészi egyéniségük azonban, mint minő *Cacheté Lauweritese*, megóvta őket attól, hogy pusztá másolók legyenek. Az első tekintetre a hollandi bútorkok nem igen különböznek angol mintaképeiktől; behatóbb vizsgálatnál azonban csakhamar szembe-tűnnek koncepcióiknak a hollandi viszonyoknak megfelelő mivolta; ékítményeiknek a hazai milieuból merített motívumai, a melyek ha eddig még nem is erőteljes, de elvitázhatatlan nemzeti karaktert kölcsönöz-

nek a hollandiai iparművészetnek. Ez utóbbi jellemvonásuknál fogva váltak a modern bútorkok Hollandiában oly népszerűekké, hogy a nagyobb városokban már alig van ház, a melyekben ilyenekkel nem találkozhatnánk. Az építészek példájára némi tartózkodás után a hollandiai festők is fölkarolták az iparművészet ügyét s első sorban a grafikai művészet terén fejtettek ki nagyobb tevékenységet. Az agyagművészetet és ércmunkákat legújabbban a szobrászok terelték modern irányba s a képzőművészet másik két ágával foglalkozó művésztsáikkal vállalva, immár egészen elhanyagolt iparművészeti technikákba is új életet leheltek, úgy, hogy bizvást el lehet mondani, miszerint Hollandia egész művészetén diadalmaskodott az Art nouveau eszméje. S ha a németalföldi képzőművészet oda törekvő útjában nem is ért célhoz, közel van hozzá, hogy a kor színvonalán állva nemzetivé váljon.

*

Külföldi pályázatok. Újabb az iparművészeti tervezetekre kitűzött-pályázatok nálunk is gyakoriak, a hivatalos körök által kitűzötteken kívül azonban magánosok eddigelé jóformán csak plakát-tervezetek iránt érdeklődnek. Hogy mily változatos tárgyúak külföldön az ilyenmű pályázatok s mily széleskörű a törekvés, hogy minden közhasználatra szánt tárgya modern szellemnek megfelelő művészi formához jusson, arra nézve élénk fényt vet az alábbi kimutatás, a melyet a különféle külföldi folyóiratok legutóbbi számában ismertetett pályázatokról közlünk. Az Art et Décoration teaasztalkára kitűzött verseny-pályázatról számol be, a melynek első díját *Caillet* modern koncepciójú, diskret díszítési műve nyerte el s a melyre még vagy féltucat asztal-tervezetet küldtek be; ez is mind művészi színvonalon áll s maholnap alighanem a párisi díszműúrások kirakataiba kerül, hogy megkezdje hódítását. Ugyancsak az Art et Décorationban olvashatunk ékszer-pályázatról, esernyő és napernyő fogantyúkra kitűzött versenyről; a szeptemberi számban bútorszövet pályázatról,

a mely különösen sikerült s a melyen a modern szellemben készült, pompás hatású tervezetek egész sorozata gyűlt össze. A Revue des Arts Décoratifs juliusi száma egy szalon-órára kitűzött pályázat eredményét ismerteti, a Deutsche Kunst und Dekoration utolsó száma modern stílú, művészi formájú pianinokat mutat be, a melyeket egymással versenyezve, jelesnél jelesebb német mesterek terveztek. Ezeken kívül se szeri se száma az apróbb dolgokra kitűzött pályázatoknak, mint a minők a könyv- és naptárdíszre vonatkozóak. Szóval a művészet külföldön minden téren kivívja jogát, kelendőbbé tevén varázsával mindennemű tárgyat, sorra meghódítja az ottani kereskedőket, gyárosokat, a kiktől tanulni a mieinknek a maguk érdekében is ajánlatos volna.

Művészeti mozgalmak Darmstadtban. Hevesi L. kiváló hazánkfia nemrégiben érdekes tárcát írt a Pester Lloydnak az újabb művészi mozgalmakról, a melyből közöljük a következő részletet: Ernő Lajos hesszeni nagyherceg újabban azt a dicsérendő célt tűzte ki maga elé, hogy székvárosát, Darmstadtot, elsőrangú művészi emporiummá teszi. Ezzel hálás foglalkozást akar nyújtani népének s fölébresztetni a művelt világnak érdeklődését országának fővárosa iránt. Karlsruheban a badeni nagyherceg hasonló törekvéseit már évek óta meglepő siker koronázza; más városok pedig, melyek eddig meglehetősen távol állottak a művészi mozgalmaktól (Hamburg, Krefeld), hatalmasan föllendültek, a mióta a művészeteket pártfogásba vették; egyesek (mint pl. Drezda) már komoly versenytársai lettek Münchennek s magukhoz csalogatják az utazó idegeneket, vagy legalább megfeszített erővel oda törekszenek (Berlin, Stuttgart), hogy helyrehozzák eddigi mulasztásaikat. Mindenfelé azon vannak, hogy a közönségnek ébredő érdeklődését fokozzák s lehetőleg kihasználják. A művészet nincsen többé a hamúpipőke szerepére utalva, a mióta annak közgazdasági jelentőségét felismerték s méltányolják. Darmstadtban Koch

Sándor, az ismert kiadó és maecénás, indította meg a mozgalmat, mely immár a főhercegnek lelkes vezetése alatt s hathatós pártolása mellett, nagyjelentőségűnek ígérkezik. Mindenekelőtt súlyt helyez arra, hogy a művészek egyénisége semmi által ne feszélyeztessék. Tehát nem szaporítja a már meglevő akadémiákat, hanem egy szabad s független művész-telepet alapít. Műtermeket, lakóházakat épít s ezeket odaadja a művészeknek, hogy egymással karöltve, a modern művészetnek élhessenek s az iparosságot inspirálják. Az illető művészek fiatalságuk dacára ma már világhírűek. Hans Christiansent Párisból, Paul Behrens-et Münchenből, Josef M. Olbrichtot, az osztrák Szecessziónak agilis tagját, pedig Bécsből hívta maga mellé. Utóbbi tervezi a művésztelep épületeit s belső berendezését. Érdekes megbízatás, a melynél erős egyéniségét és merész ötleteit jól érvényesítheti. Érdekesekek a föltételek, a melyek mellett Olbrichtot rábírták az átköltözésre. Évi fizetést kap, a mely még egyszer akkora, mint a bécsi akadémia professzorjainak illetménye s ennek fejében egyéb kötelezettsége nincs, mint az, hogy Darmstadtban lakjék. Minden rajzát, tervét, szóval mindazt, amit csinál, külön díjazták. A főherceg csak az ő jelenlétét akarta biztosítani. E mellett szabadságot annyit kap, a mennyit akar, azzal a kikötéssel, hogy csak a hesszeni nagyhercegségnek más városaiban építhessen. Tehát a gazdag és előkelő frankfurti Mainz, Wiesbaden, Baden-Baden, a Rajna vidéke egész Kölnig: ez lesz jövőben Olbricht működésének terepuma. Bécsben, ahol Olbricht eddig tartózkodott, az ujjukat sem mozdították, hogy ezt a zseniális művészt maguknál tartsák.

Az első modern bécsi síremlék Olbrichtnak, az Otto Wagner-iskola legkimagaslóbb tagjának, terve után épült a döblingi temetőn. A síremlék majdnem fehér, érdes felületű gránitkőből és zöldesen patinázott bronzból készült. Főrésze egy 6000 kiló súlyú hatalmas pylon (pillér). Kétfelől szelid hajlású ívek nyúlnak előre,

a melyek alul oroszlán- vagy sfinkxkörmökre emlékeztető lábazatban végződnek. Ezek között az ívek között nyugszik a sírbolt földő-lapja. Az építmény maga megkapóan egyszerű, csak a bronzrészek díszítik, de nagyon eredeti módon. Képzeljük csak a pylon tetején egy puszpángfának zöld koronáját, mely azon félgömbalakú élő kupolát képez. A fa tartója egy kékmázos edény, a melyet három bronzgyűrű övez. Ezek a bronzgyűrűk voltaképpen kigyók, a melyek a pylon tetején összefonódnak. A mellső részen lapos relief látunk, mely profilban egy antik ruházatú életnagyságú leányalakot ábrázol, kezében a mákvirág, az örök álom szymboluma. A relief alatt

Dóczynak egy verse olvasható, az alapzaton pedig a halottnak neve, „von Klarwill“ van. A pylon melletti két íves rész felül két antik lámpában végződik, a mely alatt egy-egy nagy bronzlevélből az omega betű (vége!) nyúlik ki, a mely a koszorúk felakasztására szolgál. Ime, az első modern bécsi síremlék, mely méltán sorozható a város kiválóbb nevezetességei közé.

Van de Veldenek, a hirneves belga művésznek tervezetei után készült több eredeti alakú világító tárgyat, továbbá a párisi *L. Fagner*-nek s *Dampt*-nak egy-egy érdekes bútort, e számunkban mutatjuk be a t. olvasóinknak.

Horti Pál rajza.

HIVATALOS TUDÓSÍTÁSOK.

Az iparművészeti múzeum legújabb kiállított műtárgyai. A magyar törvényhozás áldozatkészsége folytán az orsz. magy. Iparművészeti Múzeum javadalmazására a folyó évben a múltinál nagyobb összeg állíttatván be annak költségvetésébe, az intézetnek módjában állott idáig szekrények híján még ki nem állított műtárgyai közül 20 szekrényre valót nyilvános köz: szemlére bocsátani s ezáltal a múzeum gyűjteményes tárlataiban a látnivalókat sok becses tárggyal gyarapítani.

A kiállított műtárgyak sorozatában egy új szekrényt nyertek a gótikus művészet emlékei, a delfti fayenceok, a német kőedények, a művészi ipar legújabb kül- s belföldi termékei, a chinai és japáni zománcos művek, a Zsolnay-féle keramiai gyár legfrissebb készítményei, a sèvres-i porcellánok, a magyar ötvösművek eredeti darabjai és galvanoplasztikai másolatai és a különféle vidékekről származó magyar és külföldi himzések és szövetek. Berendeztetett egy új terem is, mely antik görög s római tárgyak mellett főképen renaissance-kori műemlékeket tartalmaz.

A csúcsíves műstílus emlékei, a delfti

fayenceok, a német kőedények s a sèvres-i porcellánok a múzeum földszinti oldaltermében állíttattak ki. A gótikus emléktárgyak csoportjában a néhai Spitzer-féle világhírű párisi gyűjteményből származó metszett bőrtárgyak birnak kiváló beccsel. Ezek közt nevezetes két utazáshoz való, evő-eszközök és írókészletek tartójául szolgáló XV. századbeli tok, egy ugyanilyen korú francia ládika és egy harmadik, burgundi vagy hollandus XVI. századbeli ládácska. Ugyanitt van kiállítva egy remekművű márvány Madonna-szobor, egy márvány-friesnek részlete, egy metszett bőrrel diszített pompás fűszertartó-doboz, egy spanyol metszett könyvtok bőrből, egy értékes kovácsolt-vas ajtóhúzó karika-lemezével együtt, két pergamen graduale stb.

A delfti fayenceok csoportjában a híres gyár termékeinek legjavából használati és díszedényeket, a németországi kőedények sorozatában pedig siegburgi, kreusseni, kölni s egyéb különböző provenienciájú gyártmányokat látunk. Igen szép példányok ezek között a Hans Büttner, feleségét s gyermekeit portraitekben feltüntető kreusseni fedeles kupa 1630-ból, két apostol-kupa

1660-ból s két más edény, mely a többi között a magyar címer relief-képével is ékeskedik.

A sévresi világhírű porcellángyár termékei 32 darabból álló kiváló kollektióban mutatvák be a földszinti folyosó egyik szekrényében. E rendkívül becses, a kontinensen egymagukban álló s nagy pénzértéket képviselő darabokat Radisics Jenő múzeumi igazgató közbenjárására a francia kormány ajándékozta a múzeumnak. Értékük 40,000 frtra tehető.

A modern tárgyak szekrénye azokat a francia, hollandi, német és magyar termékeket öleli fel, amiket a művészet és ipar vállvetett együttműködésével a legutolsó idők ízlésében létrehozott. Itt találjuk kiállítva a rórstrandí, kopenhágai porcellánokat, *Schneider* krisztianiai, *Kaehler* nestwädi, *Läuger* karlsruhei, *Bigot*, *Dalpayrat*, *Lesbros* és *Massier* párisi művészek keramiai alkotásait, *Tiffany* csodás üvegeit, *Charpentier* és *Chéret* plasztikus fémmunkáit, a hollandi könyvkötéseket, *Loránfi Antal* terrakotta szobrocskáit, *Beck Ö. F.* bronzöntvényeit, a *Horti Pál* tervezetei után készült műtárgyakat, *Rippl-Rónai* üvegeit, *Hibján Samu* karperecét és zománcozott tárgyait stb.

A múzeum első emeleti vesztibüljében az intézet gazdag himzés-gyűjteményéből 64 darab magyar, bolgár és dalmát kézi himzés van kiállítva, a jobboldali teremben pedig diszített japáni bőröket s chinai és japáni zománcos műveket szemlélhetünk. Ez utóbbiak között képviselve vannak a régi s modern technikák, nevezetesen a cloisonné, az à jour zománc, a filigrán- és festőzománc, a modern japáni cloisonné-technika feltüntetésére pedig egy 8 darabból álló sorozat szolgál, mely az eljárást kezdetétől végeig teszi tanulmányozhatóvá. E sorozatot *Flesch Aladár* yokohámai konzul hazánkfiá ajándékozta az intézetnek.

A magyar teremben nagyobb méretű külön szekrényben vannak kiállítva a régi magyar ötvösmunkák részint eredeti, részint galvanoplasztikai másolat útján készült példányai. Az eredeti művek sorában *Rácz*

Ambrus kassai ötvösmester (1598–1622.) 1606-ban készített fedeles kupája, egy lőcsei származású serleg s egy forgós-pohár képezik a kiválóbb darabokat az újabb szerzemények közül. Itt foglalnak helyet a nagyszentmiklósi aranykincs másolatai is s mindama műtárgyak, a melyeknek keletkezése a hazai ötvösséggel hozható kapcsolatba. Az ékszerek tárlójában a gyarapodást a küiküllővári sírlelet boglárai s pompás aranykarperece képezik, miket egy XVII. századbeli, „erdélyi” zománccal ékesített öv s egy ugyanilyen diszítésű nagy övcsatt egészít ki.

Mindezekon kívül az intézet gyűjteményes termei is az u. n. renaissance-teremmel szaporítottak meg, melyben kiállítást talált a Nápoly melletti *Sutriból* származó, kézzel festett XV. századi famennyezet s három ugyaninnét eredő eredeti freskó, a melyeknek mestere gyanánt *Pinturicchio* egyik tanítványát sejtjük. A freskók *Borgia VI. Sándor* pápa címerével vannak ékesítve s a XV. századbeli legnemesebb olasz renaissance figurális motívumait s ornamentikáját mutatják. Itt van kiállítva a XV. századból származó *veronai* góthikus faragott fapárkányzat is, mely a Veronában eszközölt lebontások alkalmából került eladásra.

A renaissancekori műemlékek csoportjából ezenkívül *Robbia* egy remek plasztikus műve, több madonna szobormű, néhány olasz fafaragás, bútor stb. foglal helyet e teremben. Itt van kiállítva a XVI. és XVII. századbeli olasz majolikagyűjtemény is, közte *Giorgio Andreoli* gubbiói mesternek 1529-ben készített bíborszínű lüsterben ragyogó talpas csészéje, mely ritkasága- és technikai sajátosságánál fogva a legbecsesebb emléktárgyak sorába tartozik. A sorozatban látjuk *Orazio Fontana* egy tányérját is 1544-ből.

Az olasz majolikák csoportja előtt *Palissy Bernát* francia keramikusnak egy domborműves tála van kiállítva.

Az olasz, nevezetesen a velencei bronzművészet emlékeit két nagyobbszabású, gazdag figurális diszítéssel ellátott s értékes tűzszertartó képviseli a XVI. század végéről,

az apró művészeti tárgyakat pedig kések, villák, figurális plakettek s egyéb fajta műszerek alkotják a gyűjteményben, melynek legbecsesebb példányai ismét azok, amelyek a Spitzer-féle kollekciónál kerültek a múzeumba. Mindezeket a teremben kisebb méretű, de műérték tekintetében becses olasz és francia szoborművek egészítik ki.

Ebben a teremben talált egyelőre elhelyezést az antik-gyűjtemény is, mely terrakottákból, keramiai és fémtárgyakból áll. Ennek sorozatában képviselve vannak a klasszikus görög vázák, lekythosok, aryballosok, kylixek, kráterek és amphorák, az etruszk és cypriai cserép-készítmények: antifexumok, akroteriák, kisebb szoborművek és római agyagmészesek; itt látható a híres Grimani-féle oinoche, egy jeles Bachus-szobrocska, a Csepel-szigetnél a Dunából kikotort ezüst nyelű szög, mely aranylemezzel támasztja ki a legszebb példányok egyike, továbbá egy a régi Pannónia területén talált díszes terrasigillata edény és számos más használati tárgy: bronz-rúdvég, edényfűl, díszítmény stb.

Mihalik József.

Az országos magyar iparművészeti múzeum és iskola könyvtárához könyvtárosnak a vallás- és közokt. min. úr f. évi július hó 22-én kelt rendeletével *Czakó Elemért* nevezte ki, a ki két éven át a tudománygyűjtemény könyvtárában mint gyakornok működött.

Iparművészeti szakkönyvtár Az orsz. magy. iparművészeti múzeum és iskola könyvtára nyitva van egyelőre — vasárnap és hétfő kivételével — este 7-től — 9-ig. Azonban a könyvtár délelőtt 9 — 1-ig is az érdeklődők rendelkezésére áll, esetről-esetre kért engedély mellett. Könyvek délelőtt 10 — 12-ig kölcsönöztenek ki. Állandó látogatójegy váltásához igazolvány felmutatása szükséges. Bejárat a könyvtárba nappal az iparművészeti múzeum üllői-úti kapuján, este pedig az iparművészeti iskola kapuján a Kinizsy-utcáról.

Tanulmányút. *Mihalik József* országos magyar iparművészeti múzeumi őr,

a vallás- és közoktatásügyi m. kir. min. úr megbízásából, a folyó év nyarán Ausztria és Németország nevezetesebb múzeumait tanulmányozta. Mihalik 30 napra terjedő tanulmányútjában megfordult Bécsben, Brünmben, Prágában, Drezdában, Berlinben, Lipcsében, Nürnbergben, Stuttgartban, Ulmban, Augsburgban, Münchenben, Salzburgban és Linzben, a hol főképp az iparművészeti múzeumokats ezzel kapcsolatosan a modern iparművészet haladását és állását tette tanulmánya tárgyaivá.

Az iparművészeti iskolába, a folyó iskolai évre 155 tanuló iratkozott be, még pedig 92 rendes tanuló és 63 vendéglátogató. Számra nézve tehát a folyó iskolai év a leglátogatottabb az eddigiek között, úgy, hogy a hiányosabb előkészültségű vendéglátogatókat az igazgatóság kénytelen volt visszautasítani. A díszítő festészeti és díszítő szobrászati osztályok zsúfolva vannak és kedvező számú tanulóval indul meg az idén szervezett lakásberendezési szakosztály is. Öröndetes, hogy az ipari szakiskolának jelesebb végzett tanulóit, művészi nevelésük tökéletesítése céljából mind sűrűbben kezdik az iparművészeti iskolát fölkeresni. Az idén 12 jelentkezett ez 1-ső szakosztályba képesítő fölvételi vizsgára. Közülök egy visszalépett, 11 levizsgázott. Három (két szegedi és egy zalathnai ipariskolai tanuló) minden tantárgyból jól megfelelt, a többi azonban — különösen a geometriai szakokból — gyöngének bizonyulván, csak azzal a föltétellel vétettek föl az első szakosztályba, hogy ebbeli hiányos előkészültségüket az év folyamán az iskolának idevágó kurzusán pótolják. Igen kedvező jel az is, hogy a rendes tanulóknak száma, a vendéglátogatóknak rovasára az idén rendkívül megsaporodott, nemkülönben, hogy a beiratkozottak között számos mesternek és iparosnak a gyermeke van.

A m. iparművészeti társulat karácsonyi kiállítására az előkészületek serényen folynak. A modern lakásnak vászonnal borított gerendafalai már felépültek s ma-holnap hozzá fognak a falak festéséhez. Tudvalevően

e hat szobás lakás butorzatának és díszítésének minden részlete, elismert művészek terve után készül s így közönségünknek nemsokára módjában lesz az első magyarországi modern lakást megtekinteni.

Az oroszországi kiállítás ügyében
a lapunk legutóbbi számában közzétett fölhívásra számos bejelentés érkezett be a m. iparművészeti társulat lítkári hivatalába. Kiválóbb műiparosaink egész sora részt fog venni ezen a nagyfontosságú kiállításon, dacára annak, hogy a párisi kiállításra való előkészületek is igénybe veszik őket. A m. iparművészeti társulat elnöksége még arról is gondoskodott, hogy a legutóbbi években a társulat aegise alatt készült nevezetesebb tárgyakat is megszerezze. Ezért a többi között megtette illetékes helyen a szükséges lépéseket, hogy ő felsége által a társulat kiállításain újabban vásárolt iparművészeti tárgyak, továbbá a székes főváros és az orsz. iparművészeti múzeum tulajdonában levők, a kiállításra átengedtesse. Ezuttal ismételtel felkérjük a t. kiállítókat, hogy az orosz kiállításra szánt munkáikat legkésőbbben *f. évi október hó 10-ig* szállítsák az orsz. iparművészeti múzeumba, a honnan azokat külön bútorszállító kocsikon közvetlenül rendeltetési helyükre viszik. *A szállítás és a csomagolás*

költségeit – oda és vissza – tudvalevően az orosz császári művészeti egyesület fedezi. A mennyiben a t. kiállítók külön kiállítási szekrényeket, állványokat, stb. kívánnának, ezekről maguknak kell gondoskodniok. Október hó közepe táján egyébként Budapestre érkezik az orosz művészeti egyesületnek megbízottja, Maurièr ur, a ki a netán kívánt bővebb fölvilágosítással fog szolgálni a t. kiállítóknak.

Új tagok. F. évi augusztus hó
1-je óta e füzet megjelenéseig a következők léptek be a m. iparművészeti társulat rendes tagjainak sorába: *Czakó Elemér* az orsz. iparműv. múzeum és iskola könyvtárosa (Budapest), *Duchon Ödön* ügyvéd (Szigetvár), *Freyler Berta* (Mezőtúr), *Heinzelmann Alfréd* gyártulajdonos (Hisnyóvíz), *Horánszky Lajos* az agrárbank főpénztárnoka (Budapest), *Kéméndy Jenő* festőművész (Budapest), *Dr. Lintner Sándor* közjegyző-helyettes (Budapest), *Rakssányi Árpád* kórházi főorvos (Szigetvár), *Rintel Géza* szobrász (Budapest), *Stegmüllerné Gerster Mária* (Elek), *Temesi agrár takarékpénztár részvénytársaság* (Temesvár), *Thoma Teréz* (Temesvár), *Török Kornél* a „Merkur“ bank- és váltóüzlet r. t. igazgatója (Budapest). Összesen tizenhárom új tag.

A 200 koronás díj nyertese.

Horti Pál rajza.

Horti Pál rajza.

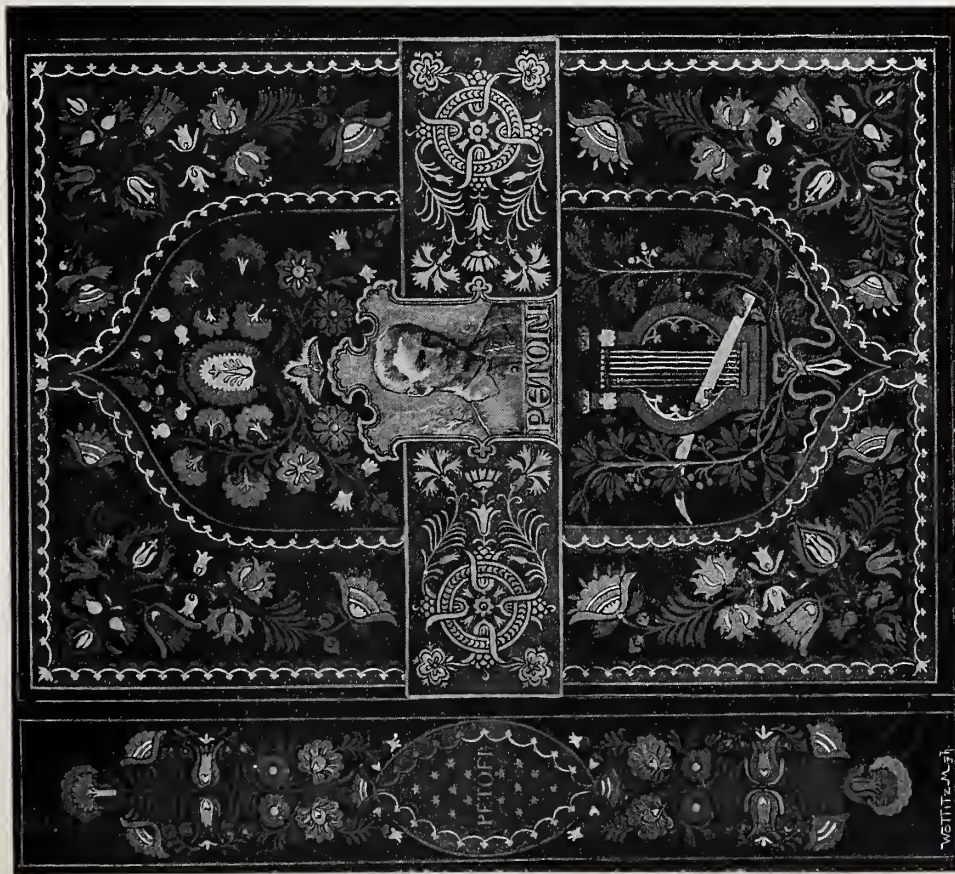

Beck Ö. Fulop rajza.

Prenoszil Sándor rajza.

Az Athenaeum könyvtábla-pályázata.

Nagy Lázár rajza.

A »Merkur« plakát-pályázata.

A 200 koronás pályadíj nyertese.

Helbing F. rajza.

A Kammermayer-síremlék

◦ ◦ ◦ ◦ pályázat. ◦ ◦ ◦ ◦

◦ Donáth Gyula pályaműve. ◦

Horti Pál rajza.

A Kammermayer-síremlék

◊◊◊◊◊ pályázat. ◊◊◊◊◊

◊ Damkó József pályaműve. ◊

Horti Pál rajza.

Horti Pál rajza.

A Kammermayer-síremlék

oooo pályázat. ooooo

oo Id. Mátrai Lajos műve. oo

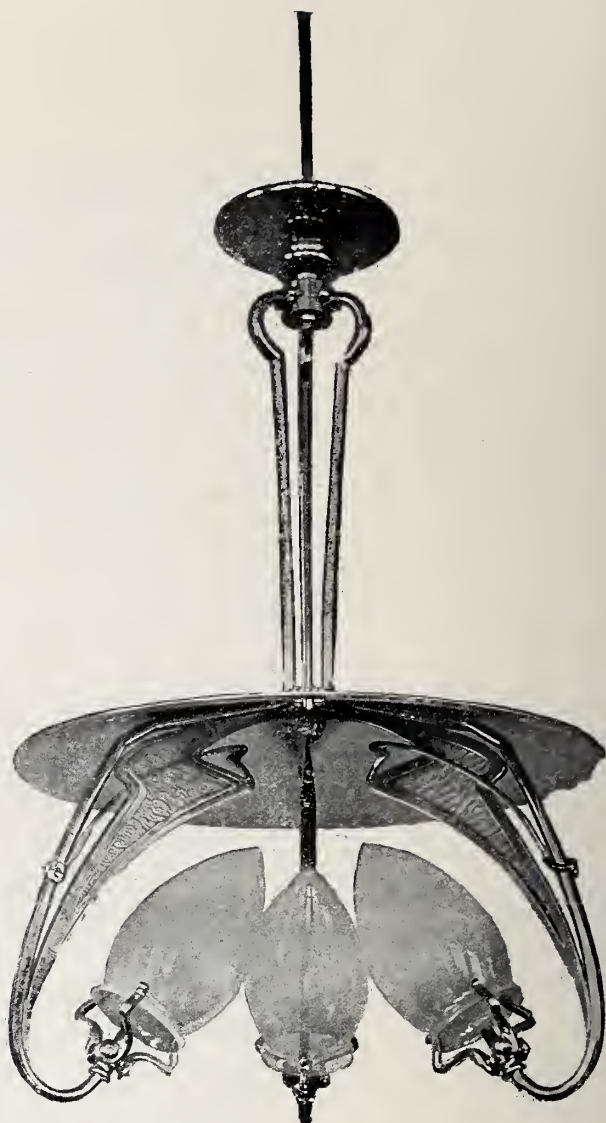
L. Fagner, Páris. ○ ○ ○ ○
 ○ ○ Előszoba-pad ruha-
 ○ ○ akgtóval. ○ ○ ○ ○
 (A Dekorative Kunstból.)

Hortí Pál rajza.

Petróleum-lámpa ○ ○ ○ ○
és villamos csillárok. ○

○ Van de Velde-től. ○
(A Dekorative Kunstból.)

Horti Pál rajza.

Faragott ág Damp-tól, Páris.
 ◦ (A Decorative Kunstból.) ◦

◦ ◦ ◦ Szerecsen és szaracén. ◦ ◦ ◦
Tanulmányfők, ifj. Vastagh Györgytől.

◦ Kutya. ◦
Sós Gézától.

Műbronzöntvények a Beschorner-féle
◦ ◦ ◦ ◦ ércöntő műhelyekből. ◦ ◦ ◦ ◦

MODERN BÚTOR.

Nincsen a műtörténelemnek sivárabb korszaka, mint századunk eleje és közepe a nagy napoleoni harcok lezajlása óta. Mintha ezek a harcok kimerítették volna az emberiség minden szellemi tevékenységét, mintha megszűnt volna a művészetnek még legcsekélyebb érverése is! És ha festők és szobrászok között találunk is néha számottevő egyént, az építészet és iparművészet mintha teljesen kihalt volna.

Alig három évtizede annak, hogy a lakásberendezés művészete ismét ébredezni kezdett. A múzeumok összegyűjtötték a nagy történelmi korszakoknak megmaradt iparművészeti remekait, megjelentek Lübke, Semper, Falke korszakalkotó művei, és az emberek kezdtek lassankint belátni, hogy életünket legelső sorban annak a helynek ízléses berendezése teszi kellemessé, melyben időnknek legnagyobb részét töltjük. Természetszerű dolog, hogy a hosszú álomból felébredt iparművész legelső sorban azokat a mintákat használta fel, melyeket neki a múzeumok gazdag tárháza nyújtott, és abban a formakörben mozgott, melyhez ismereteivel legkönnyebben hozzáférhetett. Ennek a körnek a határait az építészeti stílus szabta meg és így mindenekelőtt építészeti formák voltak azok, melyek legelső sorban használtattak föl az iparművészet mindenféle termékeihez, különösen pedig a bútorhoz. Ez utóbbi semmiben sem különbözött egy háztól; meg volt benne a lábazat, oszlopszat és főpárkány, ugyanazokkal a tagokkal és díszítésekkel, mint a ház homlokzatán. És úgy, a mint az építészek gyors egymásutánban idézték fel a történelmi stílusok összes válfajait, úgy követte őket hűségcsen az iparművészet is, a gótikától a barokkig, a renaissancetól az empirig, mindig keresve, de soha sem találva meg azt az irányt, mely a mai kor emberének legjobban megfelel. Hozzájárult a zűrzavarhoz még egy művészi irány, melyet főképen Makart, a híres bécsi festőművész alkotott meg, a ki műtermének pompás és kortársainak szemében példátlanul zseniális berendezésével megteremtette az úgynevezett atelier-stilust. Ez nem egyéb, mint festői összeállítás a minden korszakból és különböző exotikus nemzetektől összeszedett-vedett műtárgyaknak, mely összeállítás, ha művész lehel belé ihletet, hatását el nem téveszti, de, hogy mivé fajulhat a hozzá nem értő kezében, azt eléggé bizonyítják a közelmúlt korszaknak szörnyű Makart-csokrai és plébából készült páncélos vitézei.

Mivel a történelmi korokból legtöbbnyire az iparművészetnek csak elsőrangú termékei maradtak fenn, a követők ezeket utánozták legelső sorban. Ezeknek a tárgyaknak pontos

és szakszerű kivitele igen nehéz és azért drága is volt; másfelől azonban még a legszerényebb hivatalnok is ilyen divatos bútort akart, minélfogva az iparos és főképen gyáros, kénytelen volt a mutatós külső formát a belső érték, szerkezet és célszerűség rovására megalkotni. Így keletkeztek a gipszből készült fadaragások, gyapotból gyártott selyemszövetek, papirosból préselt fayence-ok és egyéb szörnyszülőttei a szurrogatumokkal dolgozó iparművészetnek.

A „Dekorative Kunst“-ból.

Ch. Plumettől.

NŐI PIPERE ASZTAL ÉS SZÉK.

A „Dekorative Kunst“-ból.

KÖNYVSZEKRÉNY.

J. Hoffmanntól.

Az angolok föllépésével egyszerre roskadozni kezdett a nagy erőfeszítéssel összetákolts alkotmány. Ők látták be legelőször, hogy a modern polgárember nem ugyanaz, mint a cinquecento nobilija, vagy XV. Lajosnak udvaroncai. Ma sokkal kisebb területen, sokkal kényelmesebben akarunk lakni, mint előbb, azonkívül bérlakásokban élvén, kénytelenek vagyunk azokat gyakrabban változtatni; más az életmódunk, más a munkánk, más a nyugalmunk, tehát másnak kell lenni otthonunknak is. És ha keressük, hogy mily tulajdonokkal bírjon az a bútor, mely igényeinknek megfelel, csak azt kell tekintetbe vennünk, hogy miképen élünk. A modern ember lakását gyakran változtatja, tehát bútora legyen könnyű és könnyen szállítható; sokkal megfeszítettebb erővel dolgozván, mint előbb, lakásunkban, hová pihenni térünk, kényelmet, bútorainkban célszerűséget keresünk; akarjuk, hogy székeink simuljanak az ülő test alakjához, hogy szekrényeinkben, íróasztalunkon, minden a lehető legkönnyebben hozzáférhető legyen. Az a körülmény, hogy az átlagos vagyonosodás csökkent, a megélhetési feltételek nehezebbek lettek, egyszerűséget és takarékoságot parancsol; a modern higienia, melynek a tisztaság egyik főfeltétele, mindannak kerülését követeli, a mi a pornak és piszoknak lerakódását elősegíti, a mi a világosság és levegő akadálytalan behatolását megnehezíti. Egészen új momentumokat hoz előtérbe azonkívül a természettudományoknak óriási haladása és a szociális

A „Dekorative Kunst“-ból.

HÁLÓSZOBA-BÚTOR.

B. Pankoktól.

A „Dekorative Kunst“-ból.

H. E. Berlepsch-Valendastól.

AJTÓ FELSŐ RÉSZÉ.

A belső mező domborított rézlemezekből készült.

A „Dekorative Kunst“-ból.

H. E. Berlepsch-Valendastól.

POHÁRSZÉK.

eszmék hódítása. Az angol praerafaelita festők voltak azok, kik először kezdték meg a modern elveket a gyakorlatba átvinni és az ő kezdeményezésükkel keletkeztek azok a könnyű, minden díszítés nélküli, de a mellett kecses és üde bútorformák, melyek azóta meghódították a világot.

Az angolok példája felrázta tétlenségéből a többi nemzeteknek művészeit is, a kik látván, hogy az új tanok mennyire hódítanak, tömegesen kezdték az iparművészettel foglalkozni. Igen nagy jelentőségű tény a modern művészet fejlődésére az, hogy a dekoratív művészetek művelése az építészek kezéből majdnem kizárólag festők és szobrászokéba megy át, kik ha nélkülözik is a felépítmény iránti konstruktív érzéket, de a helyett szabadon szárnyaló fantáziájukkal tömeges új formával gazdagítják a művészetet. E mellett előtérbe kezdenek lépni a nemzeti sajátosságok is; a francia nem tud leszokni a századokon keresztül belé oltott fényűzésről, mely minden bútorból „objet d'art“-t csinál; a belga utolsó konsekvenciáit vonja le a szerkezet és célszerűség követelte szempontoknak, míg a német romantizmusát igyekszik bele vinni bútoraiába.

Ha végigtekintünk ma az egyes nemzetek bútorművészein, még mindig folytonos keresést, sok szellemességet, de kevés megállapodást látunk. Egyedüli kivétel talán Van de Velde. Ő, a ki előbb festő volt, bírt azzal a vas erélylyel, hogy a dolog praktikus oldalát teljesen elsajátítsa. Ő a legutolsó végletekig hű marad ahhoz, az általa helyesnek és jónak talált elvhez, mely szerint csak a rendeltetésnek megfelelő szerkezet ennél pregnánsabb kitüntetésével lehet az egyedül helyes és ennél fogva szép bútorformát elérni. Ezt az elvet viszi keresztül következetesen minden készítményén, legyen az bútor, világító test, kárpit vagy ékszer, és ha ez az elv magában véve kissé rideg is, ha teljes helyességéhez az állapotok megszilárdulása után szó is férhetne, ma Van de Velde szellemes egyénisége és példátlanul álló eredetisége föltétlenül uralja a helyzetet.

Sokkal alacsonyabb fokon állnak a franciák készítményei. Ők még mindig a díszítményre helyezik a fősúlyt és ebben keresik a modernitást. A Grasset, Gallé és Majorelle bútorai konstruktív szempontból gyöngék és még azt a csekély szerkezetet is elrontja a teljesen illogikusan alkalmazott, a felépítménnyel semmiféle összefüggésben nem álló díszítés. Sokkal különbek a Plumet-Selmersheim csoport bútorai, tiszta konstruktív alapokon nyugvó, szép vonalakban bővelkedő és minden díszítést nélkülöző tárgyak, melyek a mellett teljes mértékben bírnak azzal a finomsággal, kecsességgel és bájjal, mely főtulajdonsága a franciának és melyet Van de Veldenél eddig oly fájdalmasan nélkülözünk. Nagy hibája e művészeknek fogyatékos eredetiségük és az a körülmény, hogy minden egyszerűségük mellett raffinált bútoraik előállítása túlságosan nehéz.

A németek legkevesbbé vannak megállapodva. Egy részük, mint Pankok, Behrens, a belgák befolyása alatt áll, mások, mint Endell, Obrist, a vonal szimbolizmusának problémájával foglalkoznak; ismét mások, mint Berlepsch, Werle, a német erő kifejezését keresik, de mindannyian még keresnek, és dacára a sok eredeti vonásnak, befejezetlenül és azért nyersen hatnak.

Legújabb iskola a bécsi, melynek főképviselői Olbrich és Hoffmann, Wagner Ottó tanítványai. Bútoraik minden díszítés nélkül, majdnem teljesen deszkákból vannak összeróva, szellemesek és a mellett megvan bennük a bécsiek tagadhatatlan izlése és bája, de teljesen inkonstruktívek, a mellett rossz anyagból, rosszul megcsinálva, lehetetlen színűre pácolva, a híres bécsi Gschnas mintaképei.

Hogy mennyire vagyunk mi? ezt pregnansan ki fogja mutatni karácsonyi kiállításunk, mely legérdekesebbnek ígérkezik az összes eddigiek közül, mert egy egész modern lakás fog bemutatni azzal a határozottan kifejezett tendenciával, hogy az egyes bútor-
darabok művészi becsük és szolid kivitelük, dacára a polgári igényeknek, megfelelően olcsók is legyenek; oly feladat, melyet csak modern művész tud megoldani és melynek

nyos festői elrendezés keletkezik, mely minden disztítés nélkül is elegendő az esztetikus hatás elérésére. A buffet és pohárszék ugyanazon elv szerint készíthető; rendszeren nyitott és dísz- és használati tárgyak felállítására szolgáló etagerekkel van ellátva.

Ha iparosaink az ilyen bútor előállításával fognak foglalkozni, egyszerre el fog tűnni a hamis fényűzés és a hamis anyag. Mindkettőt a modern bútor nem tűri. Az egyszerű bútorkészítése nem oly könnyű, mint első látásra gondolnók. Pontosságot, hibátlan és valódi anyagot követel, az elkövetett hibákat eltakarni nem lehet és a szerkezeti részek könnyedsége a furnérral burkolt puhafa alkalmazását csak ritkán engedi meg. Számítani kell a fa összeszáradására és meg kell gátolni a keményfamunkánál oly könnyen előálló megvetemedést.

Az ily bútor vásárolni sem nehéz, az szoliditásának bélyegét mindenkitől láthatóan hordja magán. S ha közönségünk majd hozzászokott az ily egyszerű, de a célszerűségnek és minden modern igénynek megfelelő bútornak előnyt adni a cifrán faragott, de rosszul készített és kényelmetlen bútor fölött, akkor, de csak akkor kezdenek majd virradni iparművészetünknek fényes napjai.

Spiegel Frigyes.

SZIVARSZEKRÉNY.

Tervezte Horti Pál.

Horti P. rajza.

RÉGI MAGYAR CSATTOK ÉS RUHAKAPCSOK.

A nép ruházati szükségleteinek kielégítésével az őskortól kezdve maga a népipar foglalkozott, a naiv gondolkodás, az őс művészi fölfogás számos becses emléket hagyott reánk, melyeknek ornamentális forma-gazdagságából még ma is merítünk.

Maga a művészet már sok századdal ezelőtt fölismerte a kincset, a mi a nép ilyenmő alkotásaiban rejlik és megnemesítve, átalakítva azokat, míg egyrésről maga is tanult a néptől, másrészt művészies formákat adott vissza a népnek mindennapi szükségletet képező házi eszközein és ruházati kellékein.

Az úgynevezett kisebb művészetek közül különösen az ötvösművesség s az agyag-művesség alkotásain látunk erre példákat.

A művészek közül pedig csak két nevet említék: Lionardo da Vinci és Dürer Albert, a kik hátrahagyott irataikban maguk elismerik, hogy ornamentális elemeket a néptől kölcsönöztek. Hogy mennyi ilyen elem van a magyar népies és házi ipar termékein, azt e folyóirat olvasóinak már nem kell fejtegetni. Legújabbban *Dékáni* Árpád mutatott be folyóiratunk múlt évi folyamában Halas vidékéről való paraszt-csattokat, melyeknek eredeti ősi formái és ornamentikája legnagyobb mértékben felhívta volt figyelmünket. Már a következő számban *Thomka* Gyula tett közzé egy érdekes sorozatot Zólyom- és Gömör-vármegye területéről, idei legutolsó számunkban pedig *Könyöki* József hasonlókép Felső-Magyarországról ismertetett újabb formákat, melyekben már a vallásos szimbolumok is jelentékeny szerepet játszanak. Már az első közlemény megjelenése után mutattam be még az év elején a pozsony-széleskúti buzgó régiséggyűjtő: *Spitzer* Mór gyűjteményéből az országos régészeti társulatban egy több mint kétszáz darabból álló csatt- és ruhakapocs-gyűjteményt, melyben az őskortól kezdve napjainkig vannak népies és hazai ötvösök kezére valló mívű példányok bronzból, vasból, sárgarézből, ónból és ezüstből.

A gyűjtemény jelentékeny része Pozsonymegyéből, többi része is azonban Felső-Magyarországról való. Csaknem mindazok a formák megvannak benne, a melyeket eddigi közleményeink ismertettek.

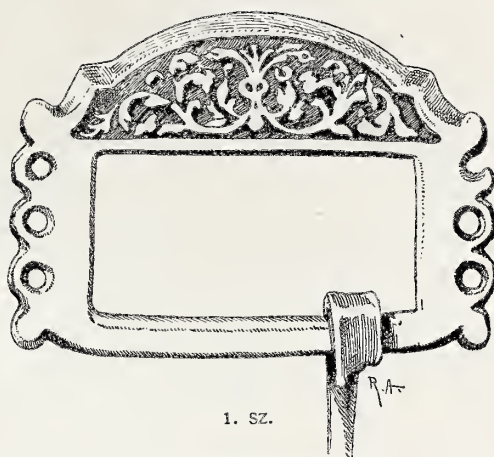
Az 1. szám alatt bemutatott csatt formájára nézve még a népies sorozathoz tartozik, de a fején látható bevéselt aljú diszítmőny már művészi kompozícióra vall s korát is körülbelöl a század elejére teszi.

Nagyon tanulságos és épen azért becses sorozata a Spitzer-féle gyűjtemőnynek a ruhakapcsok, nagyobbára női ingvállak s pruszlikokról szedett példányai.

A 2. számú félkapocs egyike a legrégebb formáknak a szív alakjával és az ebből kinövő két százszorszép-virággal. Népies alkotásokon már a XVII. században előforduló motívum.

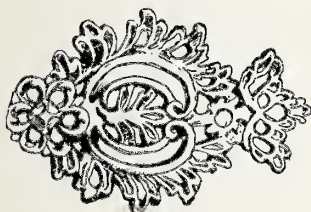
2. SZ.

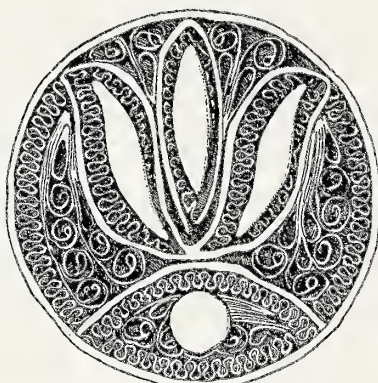
1. SZ.

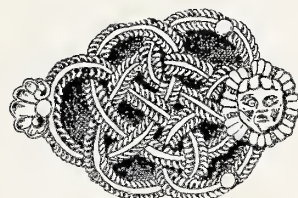
8. SZ.

5. SZ.

11. SZ.

10. SZ.

6. SZ.

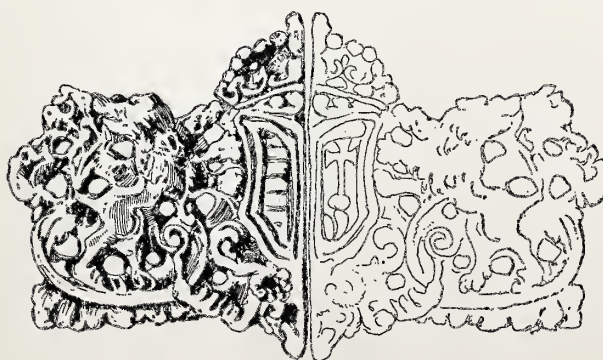
12. SZ.

7. SZ.

3. SZ.

9. SZ.

4. SZ.

A 3. számú áttört mívű kapcsón ismét a szívet látjuk díszítés gyanánt, levelektől körülvéve, míg a 4. szám alatti félkapocs virágzó ágat mutat, végén a stilizált százszorszép-virággal.

Az 5. szám alatti ugyanannak az eszmének a kifejezése, csakhogy már művészibb rajzban kivive. A kapocs közepén ott van az ág s végén a kapocs kampóját fedő virág.

Már ötvösművészet számba megy a 6. számú ingváll-kapocs, melyben ismét a szívet s a két galamb által tépdessett százszorszép-virágot, végződésén pedig tulipánt és stilizált bazsarózsát látunk. A szívet, a virágot tépdesső két galambot XVII. és XVIII. századbeli jeggyűrüinken teljesen hasonló előállításban gyakran látjuk.

A 7. szám alatti öntött s vésett mívű, áttört ezüst-kapocs szintén az előző motívumokat használja föl, hanem még művészibb koncepcióban. A barokkos kagylódísz mutatja rajta, hogy készítésének korát még a múlt század közepére tehetjük.

Következő számú kis kapcsunk tulajdonképpen egy áttört mívű boglár, melyen az epervirág közepén még a befoglalt ékkő is példázva van, úgy, a mint az ötvöseinknél a múlt század elején divatban volt.

A 9. szám alatt bemutatott kapocspár, mely Magyarország két országnál által tartott címeréből van alkotva, a felvidéken leginkább el van terjedve. A címer stilizálása olyan, a minő Rákóczy korában volt divatos, miért is kapcsunk korát is a XVIII. század elejére tehetjük.

De az egész gyűjtemény legérdekesebb és legbecsesebb darabja a 10. szám alatti öntött és vésett mívű, ezüstműből való példány, mely középen reneszánsz-modorú angyalfőt mutat, míg a kapocs egész testét szépen font s zsinórt utánzó vitézkötés képezi.

Már magában véve rendkívül érdekes gondolat, hogy a magyar ruhának sok századon át eredeti díszét képező szövet-zsinórzat és vitézkötés nemes fémből elkészítve alkalmaztassék a ruhán. Maga a kivitel pedig határozottan művészi.

1335-ben a lengyel trón betöltésének kérdése s a cseh-magyar szövetség megkötése alkalmából Kázmér lengyel király, János cseh király, Károly morva őrgróf, Szilázia és Szászország hercegei s hazánk főméltóságai nagyszámú kísérettel gyűltek egybe a fényes visegrádi várba. A zajos udvari ünnepélyek ezen idő alatt, melybe Erzsébet királyné nevenapja is beleesett, egymást érték. A cseh király fiát, Károly morva őrgrófot, Róbert Károly királyunk ez alkalommal lovaggá avatta, ki is ezúttal „drága lovakat, aranyos szerzőségeket, csótárral, nyergekkel, *vitézkötést* és puzdrát” kapott emlékül. Aligha csalódunk, ha azt hiszszük, hogy ez a XIV. századbéli „vitézkötés” is ilyen magyar attillára vagy mentére való, aranyból készült ötvös-mű s bizonyára a budai ötvösök remeke volt.

A 11. szám alatti filigrános mente-csatt két ilyen részletből állt, melyet középen lánc kötött össze. Ez maga a század elejéről való, de divatban voltak még a hatvanas évek magyar világában is. E példánynál a stilizált tulipán érdekel bennünket. Ilyeneket a múlt század közepétől kezdve kerek köpenyegeiken leginkább jobb módú iparosaink, főleg pedig a molnárok viseltek. Kék posztóruhájuk a szakolcai, ma már szintén megszűnt gyárban készült. A Spitzer-gyűjteményben van még egy tekintélyes sorozat régi s szintén a népies viselethez tartozó gombokból. Ezek közül most csak egyet mutatok be 12. szám alatt. Ez epervirágot ábrázol s szintén régi ötvös-tradíció. XV. és XVI. századbéli kelyheknél dúsán találunk ilyeneket gyakran hazánkban. Gombnak használva, a szirmok gyakran zománcozva vannak s középpont gránát, vagy fél-ékkő díszlik. Különösen színes női ruhához oly jól festenek, hogy valóban méltó volna a modern iparban feleleveníteni divatjukat. Ez az itt bemutatott sok apróság is mutatja, hogy milyen parányokból kell összehordanunk iparművészetünk nemzeti eredetének adalékait.

Dr. Szendrei János.

Horti P. rajza.

BERLINI MŰVÉSZETI SZALÓNOK.

Berlin, október végén.

Az iparművészetet a képzőművészettől szorosan szétválasztani nem lehet. Ezer ponton érintkeznek és senki sem mondhatja meg, hogy hol kezdődik az iparművészet és hol végződik a képzőművészet. Éppen ez oknál fogva a legmodernebb berlini magánszalónok arra törekednek, hogy összhangba hozzák a kettőt. Még a legrégebbi magánszalón is, a híres *Schulte*-féle, a mely eddig kizárólag a szó szoros értelmében csak a grand art-nak adott helyiséget, most kénytelen a díszhelyet eminenter iparművészeti remekműveknek, a Hubert *Herkomer*-féle email-festményeknek átengedni.

És ez nagyon üdvös eredmény. Nagy erkölcsi haszon háramlik ebből a legújabb berendezésből a művészekre és a közönségre egyaránt. A művészeknek alkalom nyílik önmagukat ellenőrizni, vajjon festményeik vagy szobruk tényleg úgy hat-e a berendezett szobában, mint a milyennek ők azt elképzelték és festeni, vagy faragni akarták? Az iparművészeti tervező pedig ugyancsak meggyőződhetik arról, vajjon a remek képzőművészeti művek nem szorítják-e háttérbe az ő alkotását. Mert összhangban kell hogy álljon az elegáns úri lakásban a két testvérművészet. A harmónia, az sohasem változik, csak a mi ízlésünk, felfogásunk szenved átalakulást. És a mit eddig harmónikusnak tartottak, az ma már talán nem az, mert unalmasnak tűnik fel. A mi pedig lelkünknek unalmas, nem lehet szemünkben harmónikus.

De a legnagyobb erkölcsi haszon abból, hogy a mai magánszalónok gyakorlati művészeti kiállításokat is rendeznek, a közönségre háramlik. A közönség legnagyobb része művészetileg nem eléggé érett ahhoz, hogy egy szép festménynek a szemre és lélekre való hatását mérlegelni tudja. De többnyire még arra sem eléggé gyakorlott az ízlése, hogy a bútorkereskedésekben egymásra rakott bútordarabokról, a melyek neki bármilyen igazolhatatlan oknál fogva tetszenek, megmondhassa, vagy csak sejttesse is, hogyan fognak azok „hatni“ a lakásban. És ez természetes is, mert az ízlés nem születik velünk, azt belénk kell nevelni. A mi pedig velünk születik, az nem ízlés, hanem aktív, vagy passzív művészeti tehetség.

Ime tehát, milyen helyesen cselekedett a Keller és Reiner cég, a midőn művészeti szalónját úgy rendezte be, hogy a képzőművészet és iparművészet mint testvérek egy földél alatt találjanak hajlékra. Ugyanígy cselekedett tavaly a Ribera magánszalón. Itt is

készen berendezett lakásokat látunk három-háromhetenkint váltakozni és a remek tapétákon, fali szőnyegeken a legpompásabb festményeket.

Érdekes és tanulságos tapasztalat, hogy Berlinben, ebben a milliós városban, alig három év óta állanak a művészeti szalónok fenn. Igaz, hogy a *Schulte* és az

RÉSZLET KELLER ÉS REINER MŰVÉSZETI SZALONJÁBÓL.

elhanyagolt *Gurlitt* cég magánszalonjai már régebb idő óta létesültek, de három év óta egymásután keletkeztek a *Keller és Reiner*, a *Ribera*, a *Cassierer Bruno* és *Paul* szalonjai és még ezenkívül vagy huszonöt jelentéktelen. Ma már tulajdonképpen minden előkelőbb bútorkereskedés művészeti szalon módjára van berendezve. Többé itt sem rakják egymásra a bútordarabokat, hanem vászonfalak segítségével szép szobákat mutatnak be. A közönség megértette a kereskedők célját és tömegesen jár el ezekre a kiállításokra – tanulni. Az igaz, hogy öröm belépni ezekbe a helyiségekbe. Annyi kényelem, annyi nemes izlés párosul a tulajdonosok ritka előzékenységével, hogy nemcsak e sorok írója, de még igen sokan örömmel töltik el szabadidejüket e műkereskedésnek háromhetenként váltakozó könyvtárhelyiségében is, a melyben néhány száz kötet népszerű művészeti szakmunkán kívül a világ összes valamire való művészeti folyóiratját megtalálják.

A ki pedig bútort akar vásárolni, a lakását akarja berendezni, az ugyancsak elmegy ezekre a kiállításokra és jól megnézi magának az *egy* márka belépődíj fejében az összes berendezéseket, a halomszámba heverő fotográfiákat, a pontos költségvetéseket, a melyeket az irodában ugyancsak előzékenyen tesznek elébe. A nagyközönség, ha nem is igen vásárol a művészeti szalonokból, legalább megtanulja, hogy mi szép, mi divatos és e szerint válogat a bútorkereskedőnél.

A nagy műkereskedések kulturális hatása, mint ezekből önként következik, igen nagy és fontos. Mert hiszen három márka évi bérletet szívesen fizet mindenki és ezért tizen-nyolc-husz különböző lakásberendezést és egyöntetű, leggyakrabban csoportos műtárlatot lát, olvasgatja a folyóiratokat és ha egyebet nem, kellemetlen időjárás alkalmával szórakozást talál a kiállításokban. A magánszalonok most a legmagasabb tízezernek, a gazdag kereskedőknek és polgárembereknek egyformán találkozó helyei. Nem fog sok idő eltelni és a mi eddig divat, szeszély volt, ezután nélkülözhetetlen szükségletté fog válni. Az évi nagy műtárlatokat, a melyeket hivatalos aparátussal rendeznek, bizony a közönség legnagyobb része csak azért látogatja, mert divat. Megérteni amúgy sem tudják a festmények és szobrok magasztos szépségét. Az iparművészeti múzeumot, mint olyat, pedig ugyancsak kevesen nézegetik, látogatják, mert hiszen csak az iparművészeti tervezőt vagy a műtörténészt érdeklik a XV. századbeli ajtókilincsek és a XIV. Lajos korabeli porcelláncsészék. De ha a képzőművészetet és iparművészetet egy rendes viszonyainknak, életmódunknak megfelelő helyiségben szépen együtt találhatjuk, akkor oda szívesen elmegyünk.

E cikknek a célja világos. Kedvet akarunk csinálni műkereskedőknek, bútorgyárosoknak, vagy talán más vállalkozó szellemű uraknak, hogy a berlini és általában a nyugat-európai műkereskedések és magánkiállítások módjára, Budapesten is létesítsenek művészeti szalonokat. E sorok írója meg van győződve arról, hogy Budapesten egy célszerűen berendezett művészeti szalon nagyon rövid idő alatt virágzásnak indulna. Persze nagy műértelem, finom izlés és mindenekelőtt kellő tőkére van szükség. De hiszen Budapesten ez a három eszköz, ha nem is egy személyben, de megtalálható.

Sólyom Gyula.

Horti P. rajza.

Horti P. rajza.

A GÖMÖRMEGYEI NÉPIES AGYAGMŰVESSÉG.

Művészi díszítést alkalmazó, tehát e folyóiratban való ismertetést megérdemlő agyagipar Gömörben csak a Murány völgyében van. A Rima völgyén ugyan jobb az agyag és műszaki célra fel is dolgozzák, de ennek semmi köze az iparművészethez.

A vármegye agyagipara igen régi. Jolsva, Rozsnyó és Rimaszombat városokban virágzó fazekas-céhek állanak fenn a múlt században, s bizonyára igen sok régi, ma már kihalt ornamentikával díszített kancsó és tál, a mit oly annyira szeretnek éppen szépségük miatt „habaner“ munkának elkeresztelni, ezeknek a céheknek műhelyeiből került ki. Évszámmal ellátott edények mutatják, hogy a céhbeli iparosok még e század harmincas éveiben is – bár időközben változtattak díszítési és előállítási módjukon – elég tisztességes munkát produkáltak. Csodálatos és szomorú azonban, hogy ép akkor, a mikor a gyáripár és a külföldi verseny hatása alatt bizonyos reformokat, haladást várhatnánk, a haldoklás jeleit vesszük észre. A hatvanas évek felé a városi ipar egész eldurvul, s ma már az a néhány iparos, a ki az említett három városban dolgozik, semmivel sem csinál különb dolgokat a falusi paraszt-fazekasnál.

De a szoros értelemben vett népipar sem újabb keletű. Láttam 1720-ból való kancsót, tiszta parasztmunkát, a mi azt mutatja, hogy a városi céhbeli és a falusi házi ipar igen szépen megfértek egymás mellett. Az előbbi elpusztult, de az utóbbi él s úgy látszik, nem fog rajta semmiféle külföldi verseny. Életre valóvá teszi végtelen olcsósága és ornamentikája, mely hiába, csak legközelebb áll a mi népünk szívéhez. Nem stílvirágnak, hanem komolyan használok ezt a kifejezést. Népünk művészi eredetiségének, önálló felfogásának első, ámbár negatív megnyilatkozása az, hogy nehezen ért meg idegen stílusú dolgokat.

Ezért veszi meg szívesen az alföldi ember az ő ismerős virágaival díszített gömöri edényét, kivált ha olcsó. Olcsónak pedig olcsó. Süvetén magában a faluban egy bányára való edény (bányának hívják az égető-kemencét), összesen vagy 600–700 különböző nagyságban, 25–28 forintért kapható. Ily olcsóság természetesen csak tömeges és a felületességig gyors előállítási mód mellett érhető el.

Eljárásuk, a mire a fehér színű agyag hiánya is kényszeríti a fazekast, az engobetecnika. A szikkadt edényt t. i. más színű, természetes, vagy festett agyagiszappal vonják be, mely az alsó réteggel szárításkor és tűzben egyenlő módon viselkedik. Palettájuk nem valami gazdag. Egyik főszínük: a fehér (fehér agyag-engobe) meglehetősen tompa, a barna ellenben (barnakővel, vagy vasoxyddal festett agyagiszap) tüzeesebb, élénkebb

s oly edényeknek, melyeken ez az alapszín, meglehetősen szép fényük van. A fehérrel együtt ez a legkedvesebb színük. Zöldjüket fehér agyag-engobenak rézoxiddal való keverésével nyerik, kék színüket pedig a „smalte“, kobalttal festett üvegpor adja meg. Sárga festékül vagy a természetes agyagot, vagy annak antimon-oxiddal való keverékét használják. A vörös színt ugyancsak a vidéken található vörös agyag szolgáltatja.

Magának a készítésnek menete a következő: A fazekas a kikorongozott tárgyat szikkadt állapotban engobe-bal vonja be s ennek bizonyos fokú száradását bevárva, írja rá a dísz. Ez az *írás* (így hívja a rajzolva való festést, a régi magyar nyelv szellemében) vagy ecsettel történik, melynek szőre gyapjú, esetleg nyúl farkának szőre, vagy *szarvacskával*. A szarvacska ökörszarv vége, melybe a csúcson tollcsövecske van illesztve; a szarvba öntik a festéket s a csövön kifolyó festék hozza létre aztán a vékonyabb vonalakat. Megirattván az edény, következik a *zsengélés*, vagyis az első égetés. Az így kiégetett edényt mázzal vonják be, melynek egy harmada kvarc, *békasó*, a hogy ők nevezik, két harmada ólomoxyd. Így kerül a tárgy a kemencébe a második és utolsó égetésre.

Az eljárás nagyjában mindenütt ugyanaz, a díszítésben azonban falunként bizonyos különfélességek vannak. Csak ecsettel és szarvacskával dekorál a licei fazekas; Süvetén (itt tudnak legtöbbet) egynémelyik papirból vágja ki a rózsaszínűt, patront használ, de a növény szárait ecsettel írja. A dereskiek már *metszenek*, t. i. az edényre kent engobe-ot még szikkadt állapotban kaparó-vésővel kiemelik s így hozzák létre a rajzot. Az eljárás a morvaországi kőedényeken fordul elő s valószínű, hogy azokról tanulták. Legleheltebb mindenképen az a márványszerű díszítés, a mit a festékbe mártott spongya rányomkodásával hoznak létre az edényen. A rozsnyói, jolsvai és murányi fazekasok dolgoznak így, a falukon nem igen gyakorolják.

Számunkra igen érdekesek a díszítő-formák a gömöri készítményeken. Általában jellemző, hogy csak olyan ékítményeket találunk, melyeknek előállítása egynéhány ecsetvonással lehetséges. A levél egyetlen ecsetrántás és a leggazdagabb virágforma is, a több színű szirmokból összetett, magvakat vagy pávaszemet tartalmazó virág is, a hány szírom, annyi ecsetvonásból áll. A mellékelt két gyűrűformába írott tányérdísz fogalmat nyújt e motívumokról. Az egyiknek virágja nagy, ecsettel írott lapos, inkább széles levélre emlékeztető virág, a másik öt szirmú rózsza. Mindkettő kelyhét körforma képezi, egyetlen ecsettel oda tett petty. Az ugyancsak közölt, Süvetén divatos két-két futó dísz levelei és virágszirmjai szint' ilyen egyszerű módon készültek. Az egyik virág szirmain egész pontsor van. A virágot hol szélesebbre, dúsabbra, hol vékonyabbra csinálják, alakja néha levélre, néha makkra emlékeztet, de a jelleg az előállítási módnak megfelelően közös. Egyike a legutóbbi virágformáknak a szívek által körített, mely az egyik rozsnyói tálon látható. A gyors eljárás közben legtöbbször bizonyos technikai érdekesség jön a díszítménybe. A teli ecset végig rántva az edényen, a húzás vége felé vékonyabban adja a festéket s az alsó szín átütődve, árnyalás keletkezik.

Az ecsethúzással ellentétben a szarvacska csurgatott vonala majd mindenütt egyenletes, de dúsabban ömlesztve a festék, a vonalak végei kerekdedekké, puhákká válnak.

A mellett, hogy a tárgyak olcsósága folytán a rajz a legtöbbször egész a felületességig gyors, meg kell adnunk, hogy egyike-másika ezeknek a paraszt-iparosoknak csinosan és a mi fő, biztosan rajzol. Igaz ugyan, hogy egy-egy fazekas csaknem folyvást ugyanazokat a motívumokat festi ifjúsága óta; motívumokat, melyek, akár a népdal, nem egy ember, hanem mondhatni a falu tervezetei.

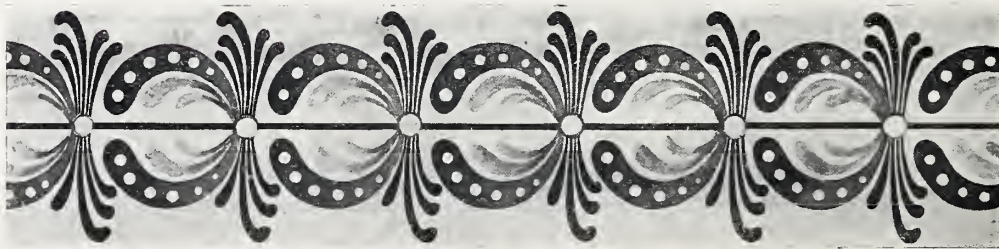
Régebben, a mikor a gondosabb munkára is volt vevőközönség, nagyobb szabású, érdekesebb díszek is kerültek a tálakra. Ilyen a közölt ratkói tál, mely rendkívül fantasztikus keleti építményt ábrázol magyaros virágok közepette. Mostanság már nem fordítanak a díszítésre annyi gondot, de azért ornamentikájuk elég gazdag. Érthetőbb,

SÜVETEI EDÉNYEK FUTÓ DÍSE.

ROZSNYÓI TÁL.

SÜVETEI EDÉNYEK FUTÓ DÍSE.

RATKÓI TÁL.

SÜVETEI TÁLAK.

szigorúbban stilizált, magyarosabb formákat rajzolnak, mint pl. a tordaiak, de nem oly tisztán, mint a hódmezővásárhelyi tálasok. A disztmények körülhúzását színes vonallal vagy karcolással, a sgrafittót, mely ez utóbbi helyen divatos, Gömörben nem ismerik. Ugyancsak nem alkalmazzák a hódmezővásárhelyiek román stílusra emlékeztető összetett leveleit és búzalkalászformájú virágdíszét.

A geometrikus dísz: törött vonalakból szőtt hálót, paralell és hullámos vonalakat stb. ügyesen alkalmazzák. A mellékelt rozsnyói tál mutatja, hogy csupán pontok csoportosításával milyen ügyesen díszítenek. Figurát, egy pár erősen stilizált madáron és kezdetlegesen mintázott, vagy festett emberalakon kívül, alig alkalmaznak.

Ez a népies ipar nemcsak a készítőnek ad kenyeret. Süvetén, a fazekasság közép-pontján és a környező falvakban is a lakosság egy része azzal foglalkozik, hogy a kész árút elfuvarozza, eladja. A magasan rakott szekerek messze elmennek, le egész Nagyváradig,

DERESKI TÁNYÉR.

északkelet felé Mármarosig, s nem csupán pénzt, hanem jelentékeny gabonamennyiséget is hoznak haza. Az eladás t. i. csere-kereskedés útján történik. Nagyobb edényt annyi búzáért adnak, a mennyi belefér, kicsinyért két töltést is elkérnek. A kereskedés e módja igen előnyös az eladóra s bizonyára emeli az ipar versenyképességét. Hatása meg is látszik a falvakon, melyeknek népe egyszersmind földművelő is. Süvetén aránylag nagy árakat fizetnek a jobb rétekért és földekért. A paraszt különben sem tekinti és nem is vallja magát iparosnak, még ha a legtöbb időt fazekassággal tölti is el és bizalmatlan minden úriforma kérdezősködővel szemben, állandó aggodalomban élve, hogy megadóztatják az ipara után is, holott ez ideig csak a földje után fizet.

Éppen ez a bizalmatlanság az egyik oka, hogy ez életre való ipar emelésére, fejlesztésére módot javasolni igen nehéz. Népipart iskolával fejleszteni nálunk még alig sikerült. Népünk huzódzik az eféle dolgoktól s nem is éppen ok nélkül. Jellemző, hogy Székelyudvarhely nagyszámú agyagiparososa közül nincs egy is, a ki az ott fenálló

és évenként ezrekbe kerülő agyagipar-iskolához fordulna ismeretei gyarapításáért, de még az inasát sem küldi oda. Összesen annyi köze van az intézetnek hozzájuk, hogy szolgálja egy odavaló, mesterségétől megvált fazekasember. Másutt sem sikerült szorosabb köteléket teremteni. Az efféle iskolák nem az iparosok közül nőttek ki, vezetőik rendszeren lenézték a helyi ipart s teljesen új technikát, új formákat hirdettek, a magyaros irány kultiválásának ürügye alatt pedig komplikált himzésmintákat vitettek rá az agyagra nagy fáradsággal, mintha a fazekas napokig foglalkozhatna egy-egy olcsó edény elkészítésével.

Nem is igen váltak be e kísérletek. 1883-ban a gömöri agyagipar emelése szempontjából az akkori tanfelügyelő négy ingyenes helyet eszközölt ki az ungvári agyagipar-iskolában gömörmegyei ifjak számára. Fel is ment két süvetei és egy pádári legény (a negyedikre nem lehetett jelentkezni fogni), de eredménye a dolognak nem volt. A pádári megvált mesterségétől, az egyik süvetei legény pedig nem rég Amerikába költözött. Süvete mint kuriózumot mutogatnak most is egy-egy munkájukat, többek közt olyan paraszt renaissance-formájú, hattyúnyakú vázát, a mit az egyik tanult legény gyártott, a magával hozott gipszminta segítségével, de az ilyen fajta dologról a süvetei parasztiparos – igen helyesen – nem vett tudomást. Csak nem hagyhatja ott régi, jól kelendő formáit, gyors technikáját, szóval kenyerét az efféle dologért.

Csak igazi művészi tudással és nagy tapintattal lehetne ezeknek az embereknek elméjéhez férközni. Oly dolgot bevesznek, a minek hasznát rögtön átlátják. Az eddig próbált rendszerek közül még legjobban bevált az, melyet a hódmezővásárhelyi agyagipari tanműhelynél követtek. Az állam műhelyt állított fel egynéhány koronggal, adott kemencét, tüzet, agyagot, festéket, mázat s az ott készült edény a készítő legény vagy mester tulajdonába ment át igen olcsó áron. A fazekas az üzletet magára igen előnyösnek találja, de az iskola sem panaszkodhatik. Vesz ugyan minden edényen $\frac{1}{2}$ – $\frac{1}{4}$ krajcárt, de megtanítja munka közben a jobb eljárást. A fő dolog azonban, különösen kezdetben, hogy ne sokkal többre tanítsuk őket, mint a mit már tudnak.

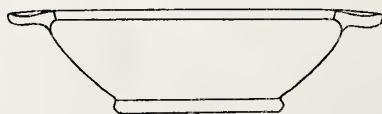
Egy ilyenféle tanműhelyt kívánnék én is Süvetére. Ennek a népe legélelmesebb, legügyesebb s ide küldik fiaikat tanulni a szomszéd községek fazekasai. Ez fekszik a fazekasság középpontján; tőle alig egy pár kilométernyire vannak Lice, Miglész, Gice, Perlasz, Deresk, Kövi, Melléte, csupa agyagiparos községek. Nem rendszeres iskolát gondolok, csak egy olyan fajta nagyobb arányú jó kemencét, a hol olcsóbban égethetne a fazekas, mint otthon, e mellett egy olyan műhelyt, a hol olcsóbban kapná, szinte készen, a jobb fajta engobe-ot, mázat, mint a hogy ő veszi mostanság. Egy pár garasnyi haszon képes odavinni öregjét, fiatalját, ha nem rohanjuk meg őket mindenféle új dologgal s hagyjuk munkálkodni a maga szokása szerint, csupán egy-egy új tanácsal segítve rajtuk. Nem is az egész esztendőre kellene belé vezető. Két egymástól távol eső nagy tanműhelyt is vezethetne egy ilyen hozzáértő, praktikus érzéssel bíró ember, felváltva tartózkodván mind a két helyen. Ha belátja az iparos, hogy haszna van belőle, nem tér vissza a régi rosszhoz. Csak túlságos nagy reformot ne kívánjunk tőlük. Az engobe-technika, mivelhogy környékükön fehér agyag nincs, egyelőre fentartandó lenne. Egy másik fontos dolog lenne a rajztanítás, egy kicsiny téli tanfolyam keretében, különösen a leányok számára. Ehhez kellene a legnagyobb ügyesség. Nem ám olyan rendszeres, aggodalmas gondosságú, kicsinyes rajzolásra van ezeknek szükségük, mint a milyet az iskolákban szoktak tanítani, hanem merész, ecsettel való munkára, mint a hogy az edényre szoktak rajzolni, minden előleges vázolás nélkül. A mintákat az ő ismert díszítő motívumaik, vagy azoknak szebbített, nemesített kiadásai képezzék, de mindenesetre olyanok, hogy könnyen és gyorsan legyenek ráfesthetők az edényre. Egy más vidéknek, pl. a hódmezővásárhelyi agyagiparnak díszítményeit megismertetve a gömöriekkel, jelentékenyen gazdagítanánk művészi anyagkészletüket. Egy-egy minta

(esetleg mázatlan égetett tányéron) addig volna gyakorlandó, míg az illető annak előállításában teljes biztosságra nem tesz szert. Igaz ugyan, hogy ilyen mintáknak ez idő szerint híjjával vagyunk; de vannak művészi tanintézeteink, melyek előállíthatnák. Ugyancsak jó patron-minták előállításával a díszítésnek ezt a nemét is művészbé lehetne tenni.

Fent, a völgy felső végén, Murányban, az alsótól teljesen elütő, de igen virágzó agyagipar van. Oda szállított fehér agyagból töméntelen kályhát készít ott egynéhány, különben jó módú iparos. Persze a kályhafiókók, párkányok stb. negatív mintáit hozzák s ezekhez a lelketlen, a közelmúltban divatos formákhoz az ő egyéni felfogásuknak semmi közük. Egynéhány ilyen gipszminta, szellemesen megmintázva, egyik-másik színezésre számítva, az iparművészeti múzeum régi kályháinak motívumaival, azt hiszem, más művészi nivót adna az egész murányi kályhásiparnak. Nem is kerülne sokba s ingyen lehetne kiosztani az iparosok között a negatív formákat.

Tudom, hogy a gömöri agyagipar fejlesztése a vármegye és a kereskedelmi kormány gondját képezi, de nem a Murány-völgyi, hanem a Rima-völgyi, a hol kőedény-gyártásra alkalmas agyag található Zaluzsány, Susány, Pongyelok határában. Rimaszombatban szándékoznak az internátusos iskolát felállítani s a művészi szempont teljes mellőzésével a kőedény-gyártást tanítani benne. Hisz ott csakugyan az a fontos, de azért igen sajnálni való lenne iparművészetünk szempontjából, ha a Sűvete-környéki fazekasságot, a lassan mindinkább háttérbe szoruló népies díszítő-formáknak egyik otthonát, gyakorló-műhelyét, a részvétlenség pusztulni engedné.

Gróh István.

ROZSNYÓI TÁNYÉR.

Horti P. rajza.

SZAKIRODALOM.

A kassai ötvös-céh.

Képzőművészetünk múltjáról ősmerteink eddigelé még vajmi hézagok. Jelentősebb műemlékeink publikálásával ugyan az utolsó évtizedekben sokan és sok lelkesedéssel foglalkoztak, mindazonáltal még e téren is nagy a kiaknázatlan anyag. Eddig ősmert jelentősebb műemlékeink nagyobbára pusztán arheológiai szempontból lettek leírva, csoportosításuk oly módon, hogy tárgyalásuk kapcsán a képzőművészetek magyarországi múltjának egy-egy korszakát kellő megvilágítással kidomboríthatnók, vajmi nehéz. Ennek oka abban rejlik, hogy műemlékeink föl kutatásában igen kevesen fejtenek ki rendszeres munkásságot, kevesen vállalkoznak arra, hogy a kevésbbé jelentős, eddig nem ősmertetett vagy lappangó emlékeket is fölkeressék, behatóbban tanulmányozzák s így ezeket a műemlékek egy-egy jelentősebb csoportjának a tárgyalásánál összekötő láncszemek gyanánt fölhasználják. Műtörténelmünk egyes korszakai rendszeres tárgyalásának a főakadálya azonban az, hogy annak irott forrásai fölkeresésére, földolgozására nálunk még csak kísérletkép is alig vállalkozott valaki. *Mihalik* József, az iparművészeti múzeum őre, lép föl

nálunk először a műtörténelmi szempontból való rendszeres és céltudatos levéltári kutatás terén s az eredmény, a melyet most megjelent nagy művében elének tár, valóban meglepő s mindenkinek a bámulatát és elismerését fölkelte, a ki a műtörténelmünkre vonatkozó irott adatok égető hiányát érezte s rendezetlen levéltáraink hihetetlenül elhanyagolt állapotát ősmerti.

„*Kassa város ötvösségének története*“ cím alatt 350 nagy negyedréte alakú lapon s az „*Archeologiai Közlemények*“ XXI. kötetében teszi közzé *Mihalik* kutatásainak eredményét, a melyekkel Felső-Magyarország fővárosának az iparművészet ez egyik legelőkelőbb ágában betöltött szerepét igyekezett megvilágítani. Műve első részében a kassai levéltárból, az ottani ötvös-céh regesztáiból merített adatai alapján oly világos képét rajzolja e városunk ötvössége történetének, a minőhöz foghatóval képzőművészetünk egyetlen más ágának a múltjáról sem birunk még. Az adatok, a melyek a kassai ötvös-céhre vonatkoznak, 1382-től kezdve, 56 év híjával, a melynek 1404 – 1460 közé eső okmányai elvesztek, századunk derekáig, a céhsziszter megszűnéséig szakadatlanok. Bizonyosságuk szerint az ötvösség Kassán már a XIV. században nagy szerepet

tölt be, ennek utolsó tizedeiben már 18–20 mestert mutathat föl, a kik nagyobbára német nevű emberek. Csak a XV. század folyamán telepednek le a németek lakta városban magyar mesterek, a kik a céhben csakhamar túlsúlyra vergődnek s a következő évszázadtól kezdve csaknem kizárólag dominálnak, a minek egyik érdekes bizonyossága a céh 1584-ből ránk maradt pompás vésetű pecsétje. Ezt a magyarok a német ötvösöknek 1476-ból való s lábánál a művész-címerrel Szent-Eligiust ábrázoló német köriratú pecsétlője helyett használták s latin köriratú új pecsétlőjükbe, mely Váradi János mester műve, műhelyében dolgozó magyaros arcú és magyar viseletű ötvös alakját vésették be.

A kassai ötvös-céh megmagyarosodásának a fő oka a török hódoltság volt, a mely a békés munkálkodásra óriási területeket tett alkalmatlanná hazánkban s ezeknek a kézművességben kiváló lakosait arra készítette, hogy jobban védett felvidéki városainkba vándoroljanak s itt telepedjenek le. A XVII. században csak vándorútjában ide vetődő idegen ötvössel találkozunk Kassán, a mint-hogy a kassai ötvösök szintén sűrűn kerekednek föl külföldi utazásra, hogy „valamivel többet tanulván“, magukat ott művészetükben tökélyesbítsék. Némelyik közülük külföldön telepszik le, a mi más városbeli ötvöseinkkel, többek közt Dürer apjával is megesett. A kassai Kürmeszszér Péter Lyonban állapodik meg vándorútja végén s itt Guise hercegnek udvari ötvöse lesz, 1608-ban pedig Párisban mint királyi ötvös IV. Henrik udvarában működik, a miről több, öröksége ügyében szülővárosához intézett leveléből értesülünk.

A kassai ötvös-céh története a XVI. és a XVII. században a legmozgalmasabb; az előbbiből írott forrásaink 120, az utóbbiból 114 mester emlékét őrizték meg; a XVIII. században 40 s a jelen század derekáig csupán 22 ötvös-mester működött Kassán, a hol ma a szó művészi értelmében ötvösségről szó sem lehet. A céh külső történetét, régi magyar ötvöseink erkölcsét, szokásait, életük körülményeit, a rendel-

kezésére álló bőséges adatok segítségével *Mihalik* megkapó elevenséggel és közvetlenséggel rajzolja; a kassai ötvösség művészi fejlődésének a képe művében már sokkal vázlatosabb. A kassai ötvösök produktív munkásságát nem is méltathatta behatóbban, mivel munkáik részben föl sincsenek kutatva, másrészt a felvidék különböző városaiban szétszórtan őriztetnek, sőt a mennyiben a helyszínén maradtak, sem férhetők hozzá az indolencia miatt, a melylyel nálunk kutató vajmi gyakran találkozhatnak.

Hogy mennyire nem tartják nálunk közérdekűnek a múltunk emlékeit számonszedő, sok önmegtadadásba kerülő kutatást, az *Mihalik* panaszából is kiviláglik, a ki évek hosszú során át Kassán lakott, mint ötvösségünk történetének az ősmérője, rég széles körökben emlegetetté tette nevét, a kinek még sem engedték meg, hogy a kassai székesegyház kincstárát behatóbban megvizsgálja s ötvösségünk itt rejlő kincseit tudományos szempontból kiaknázza.

„Szívesen vállalkoztunk volna arra, — olvassuk többek között könyvének 76. lapján — hogy a kassai Szent-Erzsébet templom kincstárának a tartalmát az 1604. és 1726. évi leltárakéval összehasonlítsuk, ha módunkban lett volna a kincseket *huzamosabb* ideig megtekinteni; az a néhány perc, a melyet ismételt utánjárással a kincstárban eltöltöttünk, csak arról győzött meg, hogy a meglevő értékek kezelése, a rendesnek és szabályszerűnek mondható kezelési módtól nagyon távol áll.“

A hozzáférhető emlékek kapcsán *Mihalik* nem jellemezhetette behatóbban a kassai ötvösök művészi tevékenységét s mivel a kevés mestertől, a kivel egy-egy emlék kapcsolatba hozható, alig ősméretes eddigelé egy-két munkánál több, azért ezeknek is inkább emberi, mint művészi jelleme domborodik ki munkánkban. Az emlékekről leolvasható gyér adatok ellenére is sikerült szerzőnknek megállapítania, hogy „a kassai céhben és a kassai mesterek között a tehnikák és díszítési motívumok közössége szempontjából bizonyos tradíciók

FALI KÁRPIT- ÉS SZÖVET-MINTA.

Horti Páltól.

állottak fenn, melyek mesterről mesterre átöröklődve, iskolát állapítottak meg". Ez iskolának korszakanként irányt adó mestereiről eddigelé inkább csak sejtjük, hogy ezek Hans Barth és Rácz Ambrus voltak, a kiknek munkáin még a német mintakönyvek hatása érezhető, továbbá a jóval eredetibb Antonius mester s a XVI. század vége felé tevékeny Lippai János.

Nemzeti jellegűvé az ötvösség Kassán a sodronyos zománc használatával kapcsolatosan a XV. század derekán kezd válni s ezután is a zománc-diszítés az, a mely a kassai ötvös-munkáknak erőteljes nemzeti vonásokat kölcsönöz. Hogy mily speciálisan magyar volt Kassán a zománc-tehnika, azt abból is következtethetjük, hogy az idevágó terminus technicusokat a németek is csak magyar néven ösmerték. Egy 1598-ból ránk maradt német okmányban Melda mester adósság miatt lefoglalt szerszámainak egyikét így nevezik: „ein Merser, zamanz teörö mazsar genandt".

A sodrony-zománcon kívül Kassa a hibásan úgy nevezett erdélyi zománc művelésének is korán s egyideig csaknem kizárólagos főhelye volt. Kiváló szerepet e városunknak a zománc-tehnika történetében még egy körülmény biztosított s ez az, hogy a XVIII. században itt működik Szilassy György, a ki a nálánál még ügyesebb s később Lőcsén letelepedett fiával együtt a maga módja szerint való „tűzben pikturált" zománc-képeivel, a melyek porcellán-festményekre emlékeztetnek, tette halhatatlanná nevét.

Az eddig ösmert emlékek gyér számából következik, hogy, szigorúan véve, *Mihalik* könyve inkább kulturhistóriai, mint műtörténelmi munka. Merőben új és rengeteg sok, a letűnt századok magyar társadalmára gyakran káprázatos fényt vető kulturhistóriai adatainál fogva e mű valóságos kincses bányája művelődéstörténetünknek. Hogy, speciális körülményeinket tekintve, műtörténelmi jelentősége sem kisebb, azt inkább kitűnő beosztásának, pontos lajstromainak, az ezután főlészínre kerülő emlékek meghatározását rendkívül megkönnyítő s

könnyen hasznavehető módon csoportosított egyéb adatainak köszönheti, a melyeknél fogva *Mihalik* könyvének a kalauzolása mellett folytatott rendszeres kutatás esetén, nemsokára kilátásunk lehet rá, hogy Kassa s a vele erős szálakkal összefűzött egyéb felvidéki városaink ötvösségét épp úgy fogjuk ösmerni, mint a műtörténelmi kutatás terén nálunknál előrehaladottabb nemzetek a maguk ötvösségének a múltját. Már az eddigi kutatásokból is nyilvánvaló, hogy az ötvösség terén sem maradtunk el nagyon mögötte a nálunknál jóval szerencsésebb körülmények között fejlődött nemzeteknek s így a behatóbb kutatások várható eredménye vajmi kívánatosná teszi, hogy illetékes köreink az eddiginél nagyobb érdeklődéssel karolják föl az ötvösségre vonatkozó s általában a műtörténelmi kutatás ügyét.

Mindezekon kívül *Mihalik* munkájának egyik legnagyobb érdeme abban rejlik, hogy rácsáfolt azokra a német művészettörténet-írókra, a kik azt hirdetik, hogy ha Magyarországon az elmúlt évszázadokban volt is iparművészet, azt kizárólag a külföldről betelepült német mestereknek köszönhetjük, a kik itt meghonosították s elejétől fogva mindvégig a kezükben tartották a művészetek gyakorlását. *Mihalik* könyvéből a legfényesebben bebizonyul, hogy a kassai ötvösművesség a XV. század közepe óta magyar; magyar emberek az ötvös-mesterek, magyar a céh nyelve s hogy maga a város is éppen az ott letelepedett tősgyökeres magyar mivesek révén válik nyelvében és szellemében magyarrá.

Bennünket, kiket művészettörténetünk régi emlékei első sorban nemzeti szempontból érdekelnek, ennek a rendkívül fontos ténynek a konstatálása nagy örömmel tölt el, mert büszke öntudattal állíthatjuk, a mit eddig kellő bizonyságok híján nem mertünk megtenni, hogy igenis, e vérrel szentelt földön a művészet is hazát talált s hogy ennek a művészetnek munkás és híre vergődött apostolai magyar emberek voltak. A nagy mű, melynek adatait *Mihalik* évek hosszú során át bámulatos kitartással kutatta össze, nemzeti öntudatunkra is lelkesítő

hatással van s már ebből a szempontból is megbecsülhetetlen nyeresége szakirodalmunknak.

* *

C—s.

A felsőmagyarországi reneszánsz-építészet. Irta Divald Kornél. 39 képpel. Budapest. A Pátria nyomása.

„Művészettörténetünk, — úgymond a szerző — a melynek nem egy kérdése megoldatlan még, szélesebb körök érdeklődésére számíthat; tárgyánál fogva talán ennek a nagy részében önálló tanulmányok alapján írott monografiának is akad a szakembereken kívül olvasója.” A szerző e reményét igazolva látjuk, ha végiglapozzuk e gonddal megírt, érdekes könyvet.

Mátyás király halála, az ezután következő zavaros idők s a mohácsi vész véget vetettek a középmagyarországi reneszánsz virágzó fejlődésének. Am a török hódoltság határán innen, felsőmagyarországi városainkban a reneszánsz-építészet tovább él s új fejlődésnek indul. Fő impulzusát a direkt olasz hatáson kívül Lengyelországból nyerte, hol nem egy jeles mester dolgozott. A reneszánsz-stílus egy külön változata fejlődik itt ki, a mely leginkább a belső elrendezés, a homlokzatok tagozásában tükröződik vissza, díszítő elemei azonban néha romantikus jellemet, helyenkint pedig egész keleti vonásokat egyesítenek magukban.

A lengyel reneszánszban a velencei befolyás volt uralkodó, mely még középkori hatásokat is tartogatott.

Nálunk a XVI. század az építkezés kora. Az addig divatban volt faépítkezések (mint a szerző forrásokkal igazolja) ez időtájt tönkre mennek. A háborús idők üszökhöz borítják a felvidék városait, hogy aztán pompásabban épüljenek fel újra, mint hamvából a Phönix. A pusztulás és építkezés — erre számos példa van — egymás sarkában jár. S a paloták, kastélyok, középületek és templomok építői az egyetlen barátságos szomszédtól, a lengyeltől kölcsönözték az általános új divat formáit, cserébe építkezési anyagot szolgáltatottak. E században volt legnagyobb kelete a híres magyarországi vörös márványnak. Felső-Magyar-

ország építkezési stílusává így vált a lengyel reneszánsz.

Az építkezésben elől Szepesmegye jár, mint a melynek legtöbb érintkezése volt Lengyelországgal. De terjed folyton a Vág völgyétől kezdve Zemplénmegyéig. Praktikussá vált az új stílus lapos tetői, biztosabbnak bizonyult a középkori magas tetők-nél, művészeti szempontból pedig nagyobb tért engedett az oromfal a — díszítésnek. Nagy kár, hogy a nyomokat ma már nem állapíthatjuk meg mindenütt, barbár dúlás, meszelés és vakolat takarja a műemlékeket. Besztercebányán, Lőcsén, Késmárkon, Eperjesen mégis nem egy remeke áll a felsőmagyarországi reneszánszhoz.

Szepes- és Sárosmegye kastélyai közt is sok a figyelemre méltó. Különösen beható és részletes tanulmányozása tárgyává tette Divald a nagyőri, a késmárki Thökölyi és a fricsi (Sárosmegyében) kastélyokat. Történelmi jelentőségük emeli művészeti érdekességüket. Legsértetlenebb a fricsi kastély, melynek Sorger Mihály volt építőmestere, sgraffittói pedig Axman Márton művész kezemunkája.

A világi építkezésnek nagyon is szórva nyosan fenmaradt erekléin kívül Divald kiváló gonddal és okos szemmel az egyházi épületek klasszikusabb maradványait veszi sorra. A késmárki harangtorony (campanile), a szepesváraljai és színnyi templomok és számos más falu tornya közül igen sok fölöttébb sajátos reneszánsz stílusukban épült.

Az építetők túlnyomó részben mégis magánosok voltak. A főúr és a gazdag polgár egyaránt emelt palotát. A Thurzó-ház Lőcsén, Eperjesen a Thrór-ház stb. nemes formáit szerzőnk is eléggé méltatja. A Galloczik-ház valaha Rákóczy-ház volt s utolsó fejedelmi gazdája maga II. Rákóczy Ferenc volt. Jellemző, hogy mennyire szerették a díszítéseket azokon az épületeken, a melyek a felsőmagyarországi „reneszánsznak” dísz nélkül tenyérnyi helyett sem hagyó stílusában pompáztak.

Az olvasó érdekes anyagot talál a belső elrendezés és díszítésről írott fejezetben is.

A jellemzőbb, a nemzetibb vonások itt jobban érvényesülnek, mint az épületek homlokzatán. Épp azért a stuccó, sgraffitó és más díszítési módok, oszlopfejek stb. részletesebb összegyűjtése — bár elismerjük, nagy fáradságba kerül — megérdemlik a munkát. Gyöngye hulláma ez a reneszánsznak, ránk nézve mégis becses, mert mennél inkább elgyöngül a klasszikus formák szigorú betartása, annál több hazai hatást szív magába, magyaros zamat és keleties vonás jelentkezik bennök s mindenesetre összefoglalásuk jelentős lapját képeznék műtörténetünknek.

Befejezi Divald művét a barok és a rokokó emlékek ismertetésével, hol már a tiszta stílus hanyatlik.

Ezekről olvasunk e tanulmányban; de nem hideg, száraz leírásban, a szerző tud lelket is önteni belé. A felsőmagyarországi reneszánsznak virágzási kora viharos kor volt, harc dúlta egész Magyarországot, tűzben és vérben állt annak minden talpalatnyi helye. Ime a latin közmondásnak: *Silent Musae inter arma* — nincs mindíg igaza.

A felvidéki városokban dús és büszke polgárság lakott erős autonómiával; a török vaskeze idáig nem ért s a császár zsoldosai nem rabolták úgy ki, mint a többi városokat. A reneszánsz szabadon fejlődött. Nagy kár, hogy megszűnván a fejlődés támaszai: a városok virágzása, e stílus is derékban törve maradt. Nem a háború ölte meg, hanem a városok hanyatlása. Ha kedvez neki az idő, ha hatalmasabb pártfogói lettek volna a művészetnek, „a felsőmagyarországi reneszánsz-építészet is épp oly műtörténelmi jelentőségre juthatott volna, mint a minőt például a hatalmas uralkodók és hatalmas nemzet istápolta francia reneszánsz-építészet ért el”.

Elismeréssel adózunk a szerző buzgó-ságának. Ismeri a felvidéki városokat a szó szoros értelmében. Pedig nálunk nehéz a lelkiismeretes kutatás, mert a nem rég múlt idő nem őrizte kegyelettel a múlt emlékeit. Egyenként kell a köveket kiszedni a romok alul, sok fáradsággal és temérdek költséggel.

Elevenen, plasztikusan tudja leírni a szerző az emlékeket, a melyeket művében felsorol. Divald Kornél ízlésesen kiállított album alakú könyvének az ára 3 korona s a szerző címén (VIII., Eszterházy-utca 11. szám) megrendelhető. Lapunknak állandó munkatársa lévén szerzője, a könyvet olvasóinknak fölösleges külön ajánlani.

— m —

* *

Művészeti boncolástan. Tellyes-niczky Kálmán dr., a budapesti kir. magyar tudomány-egyetem első boncolástani intézetének adjunktusa, a ki a múlt év óta oly érdekes művészeti-boncolástani előadásokat tart az anatómiai intézetben (IX., tűzoltó-utca 58.), előadásait most könyvalakban is kiadja. Az érdekes könyv hét füzetben fog megjelenni és összesen tizennégy-tizenhat előadást tartalmaz. Az első füzet már meg is jelent igen szép és gazdag kiállításban, az Eggenberger-féle könyvkereskedés bizományaiban. A számos eredeti fametszettel és fénynyomatos táblával díszített mű egy-egy füzetének az ára két korona. Ajánljuk a hézagpótló munkát úgy a művészek, mint a művészet iránt érdeklődők figyelmébe.

* *

A hiteles magyar cimer. A m. kir. miniszterelnökség kiadásában megjelent „Magyarország külön cimerének és a magyar korona országai egyesített cimerének leírása és rajza” c. műre felhívjuk a párisi kiállítás kiállítóinak figyelmét abból az okból, mert kíváncsok, hogy a párisi kiállításon látható országos cimerek egyöntetűek s minden tekintetben helyesek legyenek. A mű ára 2 forint.

* *

Kunstformen der Natur, von Ernst Haeckel. Leipzig, Wien, Bibliographisches Institut, 1899.

A mai modern irányzat — a japánizmus csaknem bevallott kultuszából kifolyólag — mind szélesebb kört von be a természet formáiból művészeti kíváncsai kielégité-

sére. Soha figyelemre sem méltatott természeti alakzatok jönnek így forgalomba, jelentős és igen becses anyagot nyújtván a dekoráló művésznek. Már a középkor gótikus áramlatában a miniátorok kiváló szeretettel tanulmányozták a füveket, virágformákat s a legközönségesebb növényeket a klasszikus akantusz rangjára emelték. További hódítást a természetből már csak a XVIII. század ornamentikája tette a kagylók és virágok előszeretettel gyakorolt feldolgozásával. De leginkább és legszélesebb vonalon érvényesül a természet tárgyainak felhasználása napjainkban. A mai iparművész már nem csak a szabad szemmel látható világ formáit, nem csak a tenger mélyéről felkutatott szerves képződések vonja működése körébe, hanem mikroszkóppal fegyverkezik s lencsén át figyeli a természet változatos teremtményeit.

Épp ezekről a nehezen fellelhető állatok és növényekről indított meg a tudós Ernst *Haeckel Kunstformen der Natur* cím alatt egy füzet sorozatot. Kiváló szeretettel és műízléssel vannak ebben összegyűjtve a közönséges ember szeme előtt elrejtett és kiaknázhatatlan természet szépségei. A gyűjtő az alakzatokat úgy adja, a mint maga felkutatta, minden stilizálás nélkül. Mégis

bizonyos művészi beállítással, úgy hogy a motívumokat keresők kész anyagot lelhetnek. A hol kell, nagyít, a hol a szépség a részletekben van, a részletet festi s mellőzi az egészet, néhol pedig a detaileokat hagyja el.

Egy csodás világ tárul e lapokon elénk. A természetben egytized milliméteres meduzákkal szinte kész formáit nyújtják itt a pompás lámpatervezeteknek. A diatomeák s lagenák szeszélyes növényei pazar dísz tárgyak mintáiul szolgálhatnak. Ékszerek, kancsók, vázák, arhitektónikus megoldások, de főleg textil és dekoratív festészethez alkalmas formák kínálják magukat. A természet maga teremti íme a legszebb díszeket s láthatjuk, hogy a legparányibb őslények a legpontosabb törvényszerűségeket mutatják. Geometriai szigorúsággal vannak konstruálva s a mellett megbecsülhetetlen előnyük, hogy nem merevek és nem erőltetettek, sugárzik róluk az élet s mozgékony-ságuk állandó formáik dacára csodálatra méltó.

A *Kunstformen der Natur* minden lapjáról inspirálást nyerhet az iparművész, de a természetet szerető laikus is örömet lelheti e műben.

GYUFATARTÓ.

VIRÁGVÁZA.

GYUFATARTÓ.

Horti Páltól.

Horti P. rajza.

KÜLÖNFÉLÉK.

Horti Pál rajzaihoz. Külföldön mindgyakrabban találkozunk művészekkel, kik elhagyva a Grand Art mezejét, az iparművészeti tárgyak tervezésével, sőt azoknak előállításával is foglalkoznak. A nagy renaissance korának jelenségeit látjuk mindenfelé: építészeket, a kik nem érik be azzal, hogy megtervezik az épületet magát, hanem a belső berendezésnek legapróbb, látszólag lényegtelen részeit is a maguk érzése szerint alkottatják meg s ez által az egészet hangulatossá varázsolják; festőművészeket, kik szőnyeget, könyvfedeleket stb. terveznek, edényeket díszítenek; szobrászokat, kiknek ambícióját kielégíti, ha egy kilincsnek vagy evőeszköznek művészi reliefet adhatnak; de akadunk oly sokoldalú művészekre, kiknek tevékenysége kiterjed az iparművészetnek majd minden ágára s egyenlő szeretettel és bensőséggel tanulmányozzák a különböző ipari technikát, hogy azoknak formáit művészetükkel meg-nemesítsék. Nálunk — fájdalom — ilyen művész eddig kevés van. Csak lassan, lépésről-lépésre haladva hódít tért az egyedül helyes felfogás, mely nem ismer korlátokat a művészetek között. Mely csak egy végső célt ismer: szépet, jót alkotni, mi a szemet gyönyörködteti, legyen az bár a legigénytelenebb tárgynak az alkotása vagy díszítése.

Egy ilyen magyar művésznek több munkáját a mostani füzetünkben együttesen

közzöljük, példáját követve több külföldi művész folyóiratnak, mely ujabban egész számokat kimagaslóbb művészek munkáinak szenteli. Ez által az olvasó közönség áttekinthetőbb képet kap az illetőnek tudásáról s egyéniségéről, mintha csak elszórva lát egyet-mást annak műveiből.

Horti Pál, a kiről szólunk, a sokoldalúságban ritkítja párját. Jeles tájképfestő, a ki erőteljesen színezett képeivel a Múcsarnok nem egy kiállításán feltűnést keltett; alaposan képzett ornamentikus és iparművészeti tervező, a kinek a *Mintalapok* számos sikerült tervet köszönnek s a ki az iparművészet körébe tartozó pályázatokon már sokszor diadalmaskodott pályázó társai felett. Folyóiratunknak eddig is, elég gyakran alkalma volt erőteljes egyéniségét feltűntető műveiből szemelvényeket közölni s alig van füzetünk, a melyben Horti nevével ne találkoznánk.

De nem csak mint tervező művész, hanem mint jeles keramikus és zománcoló, a ki műveit maga korongozza, mintázza, maga elegyíti a mázakat s zománcfestékeit, számottevő munkásságot fejt ki Horti. E mellett már hosszabb idő óta, a saját találmányú művészi hatású patinájával látja el a Beschoener-féle ércöntődének nevezetesebb bronzszobrait. A karácsonyi kiállításunkon pedig mint butortervező fog bemutatkozni, a mennyiben két teljes szobaberendezésnek

minden tárgya az ő terve után készült. A párisi kiállítás számára munkában lévő iparművészeti tárgyak nevezeteseit (a polgármester-szoba kandallóját, nagy fali szőnyegek színes kartonjait, stb.) jó részben ő tervezte. Ha még figyelembe vesszük, hogy Horti mindezekkel csak „szabad” óráiban foglalkozhatik, miután ő, mint az iparrajziskolának tanára, idejének java részét tanítással tölti, lehetetlen, hogy elismeréssel ne adózzunk lelkes munkásságának.

Reméljük, hogy a *Magyar Iparművészet*-nek még gyakran lesz alkalmá Horti Pálnak a munkásságáról és sikereiről beszámolni.

— n.

Művészet a népiskolában. Wlassics

Gyula dr. vallás- és közoktatásügyi miniszter, a ki eddig is már oly sok jelét adta a hazai művészet ügyei iránt való meleg érdeklődésének s helyes gyakorlati érzékének, a melylyel a művészet fellendítését célzó eszközöket megválasztja: újabb, az eddigiekénél is mélyrehatóbb intézkedéseknek megvalósítását határozta el.

Ugyanis a nép izlését s a művészet remek alkotásai iránt való érzékét akarja fejleszteni az által, hogy az iskolák számára kiváló művészekkel abszolút művészi becsű olyan szemléltető képeket készíttet, melyek egyfelől a gyermekben az esztétikai érzést fölkelik, másfelől pedig a hazafias érzést emelik.

A miniszternek kifejezett intenciója szerint „beviszszük a szépérzék fejlesztését a népiskolától kezdve a felső oktatásig és gondosan megválasztott eszközökkel iparkodunk a jövő nemzedékek világnézetének kincsét az igaz aranyértékkel, a szép idealizmusának nemes kultuszával gazdagítani. A szépek kifejtett érzékével fölfrissített, széleskörű magyar társadalom lesz azután az az igazi magyar fekete föld, a mely dúsan termő talaja lesz a magyar fajban lakó zseniális művészi erőnek, tehetségnek. De nemesebb és emelkedettebb lesz a magyar társadalom egész világnézlete is, mert nemesebb a szív, szárnyalóbb az a gondolat, humánusabb az az érzés, mely lelke szálaival van összekötve az esztétikai ízlés finomabb légkörével”.

Ezeknek a szép eszméknek a megvalósításának előkészítésére a miniszter október hó 16-án pedagógusokból, művészekből és műbírálokból álló értekezletet hívott egybe, a melyen megvitatták Halász Ferenc osztálytanácsosnak előadói javaslatát, továbbá dr. Lázár Bélának, Percs Sándornak és Lánczy Mihálynak javaslatait, mire a miniszter összegezvén a főlshólasokat és azokra megjegyzéseit részletesen megtévé, kijelentette, hogy az iskolai szemléltető képeket a hazai legjelesebb művészekkel fogja elkészíttetni, mert biztosan számít a művészek hazafias ambíciójára is. A kivitelre nézve egy bizottságot fog kiküldeni, melynek feladata lesz a részleteket megállapítani.

Butorkiállítás az iparművészeti

múzeumban. Ritka eset még nálunk, hogy műiparosaink közvetlen megbízásból, a megrendelő ízléséhez alkalmazkodva foghatnának hozzá teljes ambícióval egy-egy művük kiviteléhez, de még ritkábban láthatjuk azt, hogy a megrendelő tervező-művészekhez fordul. Annál öröndetesebb jelenség az a külön kiállítás, amely ebben a hónapban pár napig iparművészeti palotánk üveges csarnokában látható volt s a melyben Spiegel Frigyes építész és Faragó Ödön felső ipariskolai tanár tervezetei után hat szobának privát megbízásból készült berendezése került egyszerre közszemlére. A tervezők intencióit a kivittel megbízott iparosok általában jól interpretálták, a mi anynyival öröndetesebb, mivel ez utóbbiak jobbára a kevésbé ösmertek közül valók. Spiegel Frigyes tervezeteinek a kivételével Matusiák Mihály (szalón) és Bányai Viktor (ebédlő) asztalosok érdemes munkát végeztek, a jó kárpitos munka e butorokon pedig Róth Jakab műhelyéből került ki. Az előbbi a tervező a konstruktív elemek puritán hangsúlyozásával, kissé túlozva tükrözteti vissza a modern iparművészet egy bizonyos irányzatát. Formai szempontból e butorok némelyike bizarrnak mondható, mint például a magas állványra helyezett üvegszekrények, a női íróasztal; de a többi is helyenkint csontvázszerűen hat. Legsike-

rültebbnek tartjuk ebben a szobában az elegáns formájú, kényelmes két karosszéket. A formai fogatkozásokat azonban nagyban enyhítik a színhatások, a melyeket a tervező a butorok és kárpitok finom ízléssel megválogatott s diskrét harmoniába hozott tónusaival pompásan oldott meg. A butorok sárgára fényezett kőrisfából készültek, kárpitozásuk francia mintájú szövetén diskrét zöld tónus a domináló; magát az egész berendezést lilaszín kárpitokkal díszített intériurbe szánták. Formai szempontból sikerültebb a Spiegel terveit után készült ebédlő. Kelleténél erősebben hangsúlyozott támasztó bordáitól eltekintve, érdemes alkotásnak tartjuk a pohárszéket, modern struktúrájával, ezt még inkább kifejezésre juttató gyöngén kiemelkedő faragott ékítményeivel, a melyekhez még a mű sima felületeit élénkítve intarsiában kivitt lineáris motívumokból álló díszítmények járulnak. Jó arányokkal bírnak az ülőbutorok s a pólccal kombinált, sarok elé állított hatalmas pamlag. Ennek az ebédlőnek a butorai szederjes színre pácolt, fényezett cseresznyefából valók, a pamlag és a székek hamvas lila alapon barna lineáris aplikációt tüntetnek fel. A színek harmoniája, mint a szalóné, itt is kifogástalan.

Faragó Ödön tervezetei után négy szobaberendezést láttunk kiállítva, a melyből az ebédlőt és a hálószobát Bodon Károly, a szalón és az úri dolgozószobát Prohászka Lipót asztalos készítette. A kárpitos munkák Steinbach Gábor műhelyét dicsérik. Faragó ellenében a radikálisan modern Spiegelrel, óvakodik a merész újításoktól, hanem inkább a járt utakat választja. Bútorainak struktúrája általában angol mintára emlékeztet de a részletekben nem találjuk meg mindig az angol bútort jellemző finomságot. Előszeretettel s talán nem mindig elég diskrétén alkalmazza a faragványos díszítést, a melylyel pedig olykor csökkentti butorainak előkelő hatását.

Szobaberendezések közül legjobb az úri dolgozó szoba; ennek könyvszekrényét, de főleg az íróasztalhoz tartozó színezett bőrrel bevont karosszékét teljes dicséret illeti. A szalónnak csak néhány darabja (asztalka, karosszékek) volt egészen kifogástalan. Ebédlője általában sikerültnek mondható, különösen tetszetős volt a bútorok hamvas-zöld színe, a melyhez jól illettek a gazdagon díszített oxidált rézveretek.

A Faragó rajzai után készült hálószoba sikerült a legkevésbé, a kicsiny tárlatunkon kiállított szobaberendezések közül. Úgy lát-

Tervezte: Spiegel Frigyes.

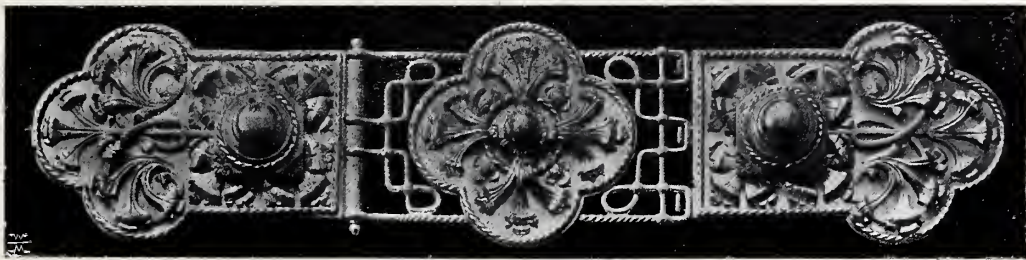
Készítették: Matusiák M. asztalos és Roth I. kárpitos.
SZALON BÚTOROK.

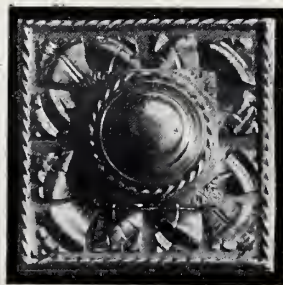
POHÁRSZÉK,

ASZTAL ÉS ÜLŐBÚTOROK
egy ebédlő berendezésből lil-
szinre pácolt cseresznyefából.
Tervezte : Spiegel Frigyes, ◦
Készítették : Bányai V. asztalos
◦ ◦ ◦ ◦ és Roth J. kárpitos.

○○○ A STEINDL-ALBUMNAK ○○○
 KOVÁCSOLT EZÜSTBŐL KÉSZÜLT
 ○○○○○○ VERETEI. ○○○○○○

Tervezte Förk Ernő. ○○○○○○○○
 ○○○○○○○○○○○○○○○○○○○○○
 ○○○○○○ Készítette Jungfer Gyula.

STEINDL IMRE EMLÉKALBUMA.
Tervezte Förk Ernő. A vereteket kovácsolt ezüstből készítette Jungfer Gyula.

KÉTLY PROFESSZOR EMLÉKALBUMÁNAK FŐDELE.
Tervezte és mintázta Loránfi Antal. Az ezüstműves munkát készítette ifj. Herpka Károly.

meg színházának kapuit a közönségnek, eltérve a külföldi hasonló nevű színházaktól, nemcsak a szigorúan vett természettudományok köréből fogja meríteni előadásainak anyagát, hanem — igen helyesen — tért nyit egyéb ismeretek propagálásának is. Így a többi között külön műipari és technológiai szakosztályt alakított, melynek főadata, hogy a nevezett két szakma körébe tartozó felolvasásokról s esetleg mutatványos előadásokról gondoskodjék. A szakosztály elnöke dr. *Mattekovics Sándor*, alelnöke *Gelléri Mór*, előadói *Gaul Károly* és *Györgyi Kálmán*, tagjai sorában van, *Fittler Kamill*, *I. Fischer Ignác*, *Jungfer Gyula*, *Nádler Róbert*, *Palóczy Antal*, *Radisics Jenő*, *Thék Endre* és mások. Eddig az iparművészet köréből a következő előadások vannak előjegyezve: Divatos lakások. Magyar ötvösség. A modern iparművészet. A fotográfia az iparművészetben. Az újabb sokszorosító művészetek. Hogyan készül egy emlékszobor?

Dicséretes példa. Horánszky Lajos úr egy tulajdonát képező Donatello-féle, Madonnát ábrázoló domború művet hozzá illő művészi faragású fa-kerettel óhajtván ellátni, a keret tervének beszerzése céljából az iparművészeti iskola szobrász-növendékeit pályázatra szólította föl. A pályázatban 13 növendék igen sikerült, gondos tanulmányra valló pályamunkával vett részt. A bíráló-bizottság a 20 koronás első díjat *Pásztor János* 2-ik szakosztályú tanulónak, a 10 koronás második díjat pedig *Raab Ferenc* 1-ső szakosztályú tanulónak ítélte oda.

Őszinte köszönettel adózunk *Horánszky* úr bölcs intenciójáért, a mely annyi komoly tanulmány és nemes verseny rugójául szolgált. Bár minél több utánpótlás akadna, a kik a mellett, hogy kifogástalan művészi munkát kapnak, a művészettel foglalkozó ifjúságot is buzdítják és serkentik.

Horti Páltól.

SZIVARSZEKRÉNY.

Hóti P. rajza.

KÜLFÖLD.

A müncheni Secession és a Glaspalast műkiállításainak a beható ösmertetésével találkozhatunk a Deutsche Kunst und Dekoration októberi füzetében. Ezeknek a mult hónap végével berekesztett kiállításoknak a nevezetesebb iparművészeti jelenségeiről előző füzetekben már megemlékeztünk s ezúttal még csupán a Dekorative Kunst októberi számából idézünk néhány találó megjegyzést, a mely e két műtárlatra s általában a német iparművészetre vonatkozik. Számos tehetséges német iparművésznél hiányát érzi az említett folyóirat annak a művészi érzéknek, a mely a hétköznapi használatra szánt tárgyakat vonzóvá, intim hatásúvá teszi. Szellemes emberek különcködésű munkája pillanatnyilag lebilincseli figyelmünket, de nem arra való, hogy állandóan környezetünkben megtűrjünk. Folyóiratunk felsorolván a túlzásokat, a melyekre némely művész modernizáló kedvében vetemedik, óva inti őket, hogy tartózkodjanak a hamis látszattól, a művészi hazugságoktól, az ornamentális elemek bravuros, de értelmetlen halmozásától s mindenkor az anyag és forma s a rendeltetés céljának a harmóniáját tartsák szem előtt. A müncheni kiállításokon szereplő német mesterek közül Behrenst és Riemerschmiedet emeli ki.

Peter Behrensnek ugyane füzetében külön tanulmányt is szentel az említett folyóirat, a melyben ezzel a mesterrel, mint elsőrangú művésszel s minden ízében modern tervezővel ösmerkedünk meg, a kinek dekoratív pannóit, szőnyegeit, butorait a németeknél ritka ötletesség, diskrét felfogás és sok eredetiség jellemzi. Szőnyegei közül, a melyekből az illető folyóirat egész sorozatot mutat be reprodukálva, egyszerűségével és frissességével a naturalisztikus pávátoll motívumokból összerótt díszítménnyel bíró csomózott szalonszőnyeg a leghatásosabb. Riemerschmid munkái között a a folyóirat ugyane számában, a mesternek új formájú pianinójának a reprodukciójával találkozunk. A formájában legkonzervatívabb hangszernek talán ez az első, szerkezeti principiumok alapján létrehozott, minden ízében modern, elfogadható alakja.

Cserépkályhákra kitűzött tervpályázatról számol be a Deutsche Kunst und Dekoration októberi számában, a mely ha nem is járt jelentősebb művészi eredménnyel, korunknak mind egyre nagyobb tért hódító művészeti mozgalmaira nézve szerfölött jellemző. A pályázat nyertesei közül az elsőnek 50 márkát tűztek ki, a másodiknak 30-at a harmadiknak 15-öt. E szegé-

nyes pályadíjak ellenére 29 művész jelentkezett, nyilvánvaló jeléül annak, hogy mily ambícióval működnek közre a német mesterek iparművészetük ügyének a fölkarolásában. Miként már említettük, a pályázat nem járt sok sikerrel. Első díjat Mangold müncheni festő nyerte el, akinek alkotása merőben új alakú ugyan, de fölöttébb stílszerűtlen is. E kályha háromszögletes alapú, a szoba mennyezetéig érő óriási karosszékre emlékeztet, a melynek közepén az ülést áttörve a félhenger alaku tulajdonképeni kályha van elhelyezve, mely két oldalán egy-egy a melegedőknek szánt ülőhelylyel van ellátva. Ez egész mű inkább faragott butorra, mint kályhafiókokból fölépített alkotásra emlékeztet és stílszerűtlen volta miatt kuriozum, és nem praktikus s művészi célokat egyaránt szolgáló közhasználati tárgy. Még nyolc kályhát tüntettek ki díjjal, illetve dicsérrel e pályázaton. A jó ízlés szempontjából ezek mind kifogástalanok, de telvél mindenfelől, különösen renaissancekori kályhákról merített reminiscenciákkal.

A medaillon-művesség népszerűsítése. Tudvalevő dolog, hogy mily tökélyre emelkedett az utolsó évtizedekben Franciaországban s újabban Németországban is a medaillon-művesség. Az emlékérmek terjesztése révén, a szobrászat ezen ágának az ízléstfejlesztő hatása is elég széleskörű, de még sem annyira, mint lesz abban az esetben, ha a németek új vívmánya, melyről e helyütt a Deutsche Kunst und Dekoration novemberi számának az értesítése nyomán megemlékezünk, világszerte elterjed. Az emlékérmek, a melyeket különböző alkalomkor veretnek, közkézen forognak ugyan, de megrendelésre készülvén, ritkán viselik magukon azt a közvetetlenséget, nem tükröztetik vissza egy-egy kiváló művész egyéniségének az intim vonásait, a melyek a maga gyönyörűségére készített s művészi szempontból is rendszerint kiválóbb medaillonjait jellemzik. A levélborítékok elterjedését megelőzőleg általánosan használatosak voltak az olyan pecsét-ostyák, a melyekbe egy-egy amorettet, égő szívet, vagy más

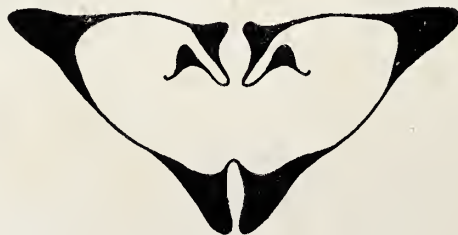
alakot préseltek; ezek mintájára újabban többé-kevésbbé művészi reklámbélyegeket ragasztottak a levélborítékok hátsó lapjára, a melyeket most a stuttgarti Julius Hoffmann általá föltalált s java medaillonművesek közreműködésével előállított pecsétbélyegekkel akar a háttérbe szorítani. Hoffmann jeles művészekkel különböző alakokkal díszített pecsétlőket vésetett s külön e célra preparált arany papíron állította elő ezeknek a lenyomatait, a melyek hátlapját gummival vont be, hogy így könnyűszerrel a levélborítékokra ragaszthatók legyenek. E papirosra préselt miniatúr domborúművek hihetetlenül egyöntetű s a legaprólékosabb részletekig tiszta formáikkal fölöttébb művésziessé s a medaillon-művességnek a legszélesebb rétegekben való népszerűsítésére páratlanul alkalmasnak bizonyultak. Németországban, a hol a medaillon művesség maga is állami gondozás tárgya, ezeket a pecsétbélyegeket is gyorsan fölkarolták, a melyeket különben az angolok is fölkapnak s a melyek segítségével a közeljövőben modern német domborműveket is akarnak kicsinyben reprodukálni s ezek hatását oly módon országuk legelhagyatottabb zugaira kiterjeszteni. Hoffmann pecsétbélyegeiből a Deutsche Kunst und Dekoration reprodukál is néhányat; hatásuk apró domborművű plakettek emlékeztet, mintha csak közvetlenül Hahn, Christ Ringer, Bredow s más jeles német szobrászok keze alól kerültek volna ki, a kik az előállításukhoz szükséges pecsétlőket vésték. A pecsétbélyegek nagy elterjedését olcsóságuk is biztosítja, a mennyiben 60 darabnak az ára csak egy márka.

Az iparművészeti oktatás iránt érdeklődők figyelmét fölhívjuk az Art et Décoration októberi számára, a melyben két e szakba vágó igen érdekes cikket közölnek. Az egyik annak az iparművészeti kurzusnak az eredményeiről számol be, a melyet a párisi Conservatoire National des Arts et Métiers-ben szigorúan praktikus alapon rendeztek oly célból, hogy ennek növendékeit a szakmájukba vágó tárgyak készítése közben a stílszerű kivitelhez szoktasák. Az elvek, a melyek az oktatásban érvé-

nyesültek, a modern művészet követelményei szempontjából állapították meg, mely nem szab irányt az egyéniségnek, de annál szigorúbban követeli meg, hogy ez csakis az anyag és a technika korlátaiban belül érvényesüljön. A természetben előforduló formák stílszerű tolmácsolására vonatkozólag több érdekes példával is találkozhatunk itt a kurzus folyamán készült munkák képében, a melyek közül ugyan azt a motivumot föltüntető különböző technikában készült diszitmény a legérdekesebb, a melyet folyóiratunk képben bemutat. A szóban forgó motivum tüskés bogáncs-ág volt, melyet egy kovács, egy kőfaragó s egy üvegfestő egyaránt naturalisztikus fölfogással használt föl, vasrács, kőkorong s üveglablak diszitménynek, mindegyik azonban technikája természetének megfelelően stilizálta művét, miáltal az anyaggal harmóniában alakított és ugyan az a motivum, mind a három tárgyon egyformán friss és szerfözlött változatos hatást tesz. Az Art et Décoration ugyane száma a párisi École des Arts Décoratifs munkásságát méltatja, annak a kiállításnak bírálata kapcsán, a melyet ez iskola minden tanév végén rendezni szokott. A Revue des Arts Décoratifs tovább folytatja augusztusi számában kezdett cikksorozatot, a mely a francia département-ek iparművészeti iskoláit ösmerteti és bírálja, a melyekben a párisi École példájára szintén mindenfelé hódít a modern szellem.

A német iparművészet a párisi világkiállításon a Moniteur des Arts a

kiállítás német osztályának császári biztosától nyert értesülése szerint impozáns módon lesz képviselve. A német ötvösök külön kollektív osztályban fogják bemutatni alkotásaikat, szintúgy a berlini, meissenai és thüringiai porcellán gyárak. Tömegesen lesznek kiállítva a berlini, kölni müncheni és drezdai mesterek butorai, a krefeldi és plaueni textilmunkák. Miként a mi királyunk, a német császár és a badeni nagyherceg is kastélyaik új berendezéseivel bízták meg a java német iparművészeket, a melyeket szintén Párisban fognak először kiállítani. Az egyházi művészet bemutatására az invalidusok esplanadeján külön kápolnát építenek. A hesseni nagyherceg rendeletére a modern iparművészek darmstadti csoportja külön teremben állítja ki lakberendezési alkotásait. Szóval, — jegyzi meg az említett lap — a német mesterek csapatostul fognak fölvonulni az art nouveau zászlója alatt, mint egy jól szervezett hadsereg, mely bizonyára ki is fogja vívni a közérdeklődést az egész világ nemzeteinek a művészeti versenyében. Ugyanennek a véleménynek ad kifejezést a *Matin* egyik legutóbbi számában. Ez ujság szerint a párisi világkiállításon 3000 német kiállító vesz részt, aki előkészületeire eddig 20 millió frankot áldozott. A mi a német iparművészetet illeti, az ennek keretében szereplő német mesterek a *Matin* szerint, meg fogják győzni a világot arról, hogy „olcsó és rossz” helyett immár az egész vonalon a jó és ízléses munka lett jelszavuk.

Horti P. rajza.

MÁZAS AGYAGEDÉNYEK.
Horti Páltól.

Horti P. rajza.

HIVATALOS TUDÓSÍTÁSOK.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. minister a vidéki múzeumok gyarapítására szolgáló anyagból a Miskolcon létesülő múzeum részére három festményt letétképen átengedett.

Az orsz. magy. Iparművészeti Múzeum ideiglenes kalauzának 3. kiadása e napokban megjelent. A kalauz magában foglalja mindazokat a bővítéseket, a melyek a múzeum gyűjteményes tárgyainak szaporodásával szükségessé váltak, hogy a múzeum tárlatait látogató közönségnek a műtárgyak felől a legszükségesebb útbaigazító s felvilágosító adatok nyújtsanak. A kalauz a múzeumi kapusnál 10 krért szerezhető meg.

Az ipari munkások képzésére rendezendő vasárnap délutáni ingyenes előadások az orsz. magy. Iparművészeti Múzeumban f. é. november hó 5-től 1900. évi márczius hó 11-éig fognak megtartatni. Az előadások minden vasárnap, tehát november 5., 12., 19., 26., december 3., 10., 17., 31., január 7., 14., 21., 28., február 4., 11., 18., 25., márcz. 4. és 11-én mindenkor d. u. 1/3 órakor kezdődnek és 4 óráig tartanak, a mely alkalommal a múzeum tárlatai nyitva vannak s a gyűjteménytárgyakról Radisics Jenő igazgató és Mihalik József múzeumi őr felváltva tartanak népszerű előadásokat.

Magyar Iparművészet.

Pályázatok az iparművészeti iskolában. A vallás- és közoktatásügyi minis-ternek az az elhatározása, hogy a magyar ifjúságnak nemes vetélykedésre hajló ösztönét a művészi nevelésben pályázatok szervezésével kiaknázza, mindinkább szebb sikerekkel biztat. Az iparművészeti iskola, új szervezeti szabályzatainak alapján, az utóbbi két hónapban három komolyabb tárgyú pályázatot rendezett egyes szakosztályainak tanítványai között és jó lélekkel mondhatjuk, hogy nemcsak mindegyik pályázat szép eredménnyel járt, de azt is, hogy ez az eredmény folyton növekedő művésziesebb beccsel bírt. A nyert tapasztalat biztató jelenségekként sorolhatja föl azt, hogy a növendékeknek legnagyobb része a saját individualitásából kifolyó, önálló eszméjét (tehát nem másol százszor látott motívumokat) iparkodik modern, avagy valamely történeti stílus formáiba felöltöztetni; a mellett a pályázat nem visz irigy versengésre, hanem egymás tehetségét megbecsülő nemes vetélykedésre.

A pályázatok elsejének témája egy művészi bronz íróasztal-készlet volt. Az első díjat *Pásztor* János disztó szobrász, a két második díjat ex aequo *Galát* Lajos kislasztikus és *Fehérkuti* Bálint lakásberendező nyerte. A pályázatok másodikának tárgya egy, a párisi kiállításra szánt fríznek

festett diszítménye volt. Az első díjat *Edvy* Gyula, a másodikat *Vogyeraczký* István, a harmadikat *Bátky* József diszítő-festő növendékek nyerték. A legmeglepőbb sikerű harmadik pályázatnak tárgya egy tavaly elhunyt tanuló társnak síremléke volt. A tervezeteknek túlnyomó része modern fölfogást, önálló gondolkodást tanusított. Az első díjat *Mogyoróssy* Sándor, a másodikat *Gách* István diszítő-szobrász tanulók nyerték. Dícséretben részesültek még *Pásztor* János, *Szeszák* Ferenc és *Kopits* János.

Az orsz. magy. Iparművészeti Múzeum és Iskola könyvtára részletes katalógusának munkálatai annyira előhaladtak, hogy az december hó közepén készen fog a nyomdából kikerülni. Ettől az időtől fogva a könyvtárt látogató közönség rendelkezésére fog állani a katalógus, mely könnyen áttekinthető beosztással, szakonként fogja tartalmazni annak gazdag iparművészeti anyagát.

A könyvtárt újabban a következők gyarapították ajándékaikkal: A vallás- és közoktatásügyi miniszter; a kereskedelemügyi m. kir. miniszter; Közlekedési Múzeum, Budapest; Nordiska Museet, Stockholm; Czako Elemér; Domanovszky Sándor dr.; Emmerling Károly Vilmos (150 plakáttal); Hazelius Artur, Stockholm; Heinlein Mihály; Helbing Hugó, München; Kudora Károly; Majovszky Pál dr.; Mihalik József; Radisics Jenő; Ráth György (17 nagybecsű aukció-katalógussal).

Szeptember 18-tól 30-ig a könyvtárt látogatták 448-an és használtak 474 művet. Október havában a látogatók száma 1349, a használt műveké 2485.

A m. iparművészeti társulat választmánya 1899. évi október hó 26-án *Ráth* György elnöklése mellett ülést tartott, melyen jelen voltak *Czigler* Győző alelnök, *Fischer* Ignác, *Gaul* Károly, *Jakabffy* Ferenc, dr. *Matlekovics* Sándor, budahegyi *Pauer* Leó, *Radisics* Jenő és *Zsolnay* Miklós választmányi tagok. Jegyző *Györgyi* Kálmán, titkár.

Elnök megnyitván az ülést, a jegyzőkönyv hitelesítésére *Gaul* Károly választmányi tagot kéri fel. Jelenti, hogy legutóbbi ülés óta

súlyos csapás érte a társulatot, mert egyik alapító tagját és volt elnökét: br. *Lipthay* Bélát a halál elragadta. A társulat fájdalomának és kegyeletének jeléül koszorút tett a boldogultnak ravatalára s közlönyében méltatta érdemes munkásságát. Özv. báró *Lipthay* Béláné, boldogult férjének halála alkalmával kifejezett részvéteért levélben köszönetét fejezte ki a társulatnak. Ezzel kapcsolatosan jelenti az elnök, hogy *Giergl* Ernő választmányi tag június hó 4-én meghalt. A választmány tagtársának halála feletti fájdalomának a jegyzőkönyvben kifejezést ad.

Beck Dénes és *Fittler* Kamill egyéb teendőik miatt a mai ülésről való távolmaradásukat kimentették.

Titkár felolvassa a legutóbbi választmányi ülésnek jegyzőkönyvét, mely ellen senki nem tesz észrevételt, mire azt hitelesítik.

A jegyzőkönyvben foglaltak nyomán az elnök jelenti, hogy *Zala* György elfogadta a választmány föltételeit, mire a társulat megkötötte vele a szerződést, a király és a királyné kisméretű szobormintáinak átengedésére vonatkozólag. Az Erzsébet-érem megvalósítása halasztást szenved, miután úgy a tervező szobrász, *Beck* Ö. Fülöp, mint pedig *Róger* Adolf, a ki a sokszorosítás elintézését s a forgalomba való hozatalt elvállalta, kijelentették, hogy jelenleg a párisi kiállításra készülő munkákkal annyira igénybe vannak véve, hogy a megbízást ez idő szerint nem vállalhatnák el. A választmány a bejelentéseket tudomásul veszi.

Ezután áttér az elnök a társulatnak a nyári idényben kifejtett tevékenységének a vázolására. Ez alatt az idő alatt nem kevesebb, mint három nagyobb szabású kiállítás előkészítésének munkálatait kellett végezni. Úgymint a karácsonyi, az orosz művészeti és a párisi kiállítás iparművészeti csoportjainak az előmunkálatait. Miután az előbb említett két kiállításról később lesz szó, elnök a párisi kiállításra vonatkozólag jelenti, hogy az előmunkálatoknak legfontosabb része, úgymint a művészi terveknek a beszerzése s kiosztása be van fejezve. Mintegy százötven modellt s tervrajzot szerzett be a leghivatottabb művészekről a

különböző iparművészeti csoportok számára. Mindezeket a rajzokat és mintákat a modern ízlés szellemében s a magyaros jellegnek határozott föltüntetésével tervezték az illető művészek. Ilyképpen immár biztosan reméli, hogy a párisi kiállítás magyar iparművészeti csoportjaiban a művészi kvalitás mellett azoknak nemzeti jellege szemmel láthatóan ki fog domborodni.

Titkár részletesen ismerteti a társulat intézkedéseit, a melyeket az Oroszországban rendezendő magyar iparművészeti kiállítás érdekében tett. E szerint kieszközölte azt, hogy Ő Felsége a tulajdonában levő s a m. iparművészeti társulat kiállításain vett tárgyakat, nemkülönben a székesfőváros, három rendkívül díszes hódoló feliratait s a vaskapu megnyitása alkalmával a magyar kormánytól kapott remek serleget a kiállításra átengedje. Hasonlóképpen az országos iparművészeti múzeum a tulajdonában levő újabb iparművészeti tárgyak közül 30 darabot átengedett a kiállításra, a melyen hazai művészi iparosaink legkiválóbbjai majdnem kivétel nélkül részt vesznek. Különlegessége is lesz e kiállításnak, egy zeneszoba, melyben a szépen fejlődő hangszer-iparunk kerül bemutatásra. Az összes elküldött tárgyaknak értéke mintegy 93.000 forintba rúg. Magának a sz.-pétervári tárlatnak a helyszínén való rendezésével s a moszkvai tárlatnak tervben való kidolgozásával a vallás- és közoktatásügyi m. kir. minister Radisics Jenő iparművészeti múzeumi igazgatót bízta meg. A választmány a bejelentést tudomásul veszi.

A f. évi karácsonyi kiállítás előkészületeiről Radisics Jenő választmányi tag tájékoztatta a választmányt. E szerint a kiállítás középpontja egy modern lakás, illetőleg az a 6 szoba-berendezés lesz, melynek tervezését egy művésznő, br. Huszár Ilona és négy művész (Horti, Spiegel, Förk, Pauly) magára vállalta. Magának a lakásnak beszerzése Györgyi Géza építész terve után készült. Ebben a lakásban a rendes polgári viszonyokhoz mért költséggel beszerezhető modern bútorok s egyéb berendezési tárgyak lesznek bemutatva. Remélhető, hogy

a kiállítás december hó 1-én megnyitható lesz. A választmány a bejelentést helyesléssel tudomásul veszi.

Titkár jelenti, hogy a „Magyar Iparművészet” hirdetési rovatának eddigi bérldjével szemben felmerült differenciák miatt az elnökség felbontotta a vele kötött szerződést s a hirdetési rovatot egyelőre egy évre az Athenaeumnak adta bérbe előnyös feltételek mellett. A választmány a bejelentést tudomásul veszi.

Titkár jelenti, hogy a nyár folyamán a kőbányai lámpagyár igazgatósága, Brázay Zoltán, a *Merkur* váltó-üzlet r.-t. igazgatója és a Goldberger Sámuel és fiai cég a társulathoz fordult, hogy az általuk kívánt plakátokra, illetve címkére alkalmas rajzot pályázat útján szerezze. A társulat a pályázatokat közlönyében s egyéb lapokban hirdette s megalakította az illető bírálóbizottságokat. Valamennyi pályázat eredményes volt.

Titkár jelenti, hogy a kereskedelmi minister úr ő excellenciája a „Magyar Iparművészet” első évfolyamából harminc példányt vásárolt meg jutalomkönyvekül a főhatósága alatt levő szakiskolák tanulói számára. Hasonlóképpen a székesfőváros is vásárolt két példányt a községi reáliskola tanulói számára. Örvendetes tudomásul szolgál.

Elnök kötelességének tartja a választmánynak tudomására hozni, hogy „Az Iparművészeti Könyv”-nek anyaga, a közreműködőknek lelkes munkássága következtében annyira szaporodott, hogy a mű 90 ívre fog terjedni. A fele már ki van szedve s az illusztrációknak nagy része szintén együtt van. Az első kötet a télen, a többi a jövő év folyamán fog megjelenni. Tudomásul szolgál.

Titkár a kultuszministernek leiratait előterjeszti, melyekben felhívja a társulatot, hogy tegyen jelentést három folyamodványról, a melyet véleményezés végett leküldött. Az egyikben egy hazai festőművész ösztöndíjat kér, melyet főleg a miniatűr-festészetben való tökéletesítése céljából akarja felhasználni. A választmány behatóan

tárgyalva a folyamodványban fölhozottakat és tekintettel az illetőnek e téren való eddigi sikeres működésére, és arra, hogy a modern irányú miniatűr-festészetet külföldön, nevezetesen Párisban nagyon felkarolták s annak ott számos kiváló művelője van, míg nálunk — a folyamodótól eltekintve — alig akad művész, a ki azzal foglalkoznék, holott biztosra vehető, hogy a jó miniatűrnek nálunk is lenne kereslete: kívánatosnak tartja a folyamodó kérésének a teljesítését. És pedig annnyival is inkább, miután a folyamodó a művészi zománcolásban is számottevő munkásságot fejtett ki s így a külföldön szerzendő ismeretei e téren is előre fogják mozdítani a haladását, a mi a haza iparművészet szempontjából is kívánatos. Tekintve azonban azt, hogy a képzőművészetnek dotációja magasan felülmúlja az iparművészetnek támogatására szánt csekély összeget, a választmány a folyamodványt azzal terjeszti föl a kultuszministerhez, hogy ő Excellenciája a kért segítyt a képzőművészet támogatására szánt összegből engedélyezze, miután a miniatűr-festészet különben is a képzőművészet körébe tartozik.

A másik leiratban a kultuszminister felszólítja a társulatot, hogy tegyen véleményes jelentést egy budapesti üvegfestőnek hozzá intézett, segítyért való folyamodványára. A választmány — eltekintve személyi okoktól — elhatározza, hogy a folyamodvány mellőzését javasolja a miniszternek, miután véleménye szerint az üvegfestészet éveken át már eléggé kivette részét az állami támogatásból s immár annyira fellendült, hogy a hazai szükségletet minden tekintetben kielégíteni tudja, sőt némi kivitelre is tett szert, de különben is az iparművészetnek számos olyan ága van, a melynek állami támogatása sokkal indokoltabb volna, mint a már eléggé meggyökeresedett üvegfestészeté.

Végre a harmadik kultuszministeri leirat véleményes jelentését kívánja a társulatnak, egy vidéki művésznek a kereskedelmi miniszterhez intézett folyamodványára, melynek kapcsán egy iparművészeti intézet tervezetét mutatja be s annak vezetésével, magas évi

díjazás mellett, magát megbízatni kéri. Miután mindaz, a mit a folyamodó tervez, már régóta illetékes tényezők hozzájárulásával megvalósult, és a m. iparművészeti társulat már évek óta egészen ingyen végzi a tervbe vett, nagy személyzetet igénylő iparművészeti intézetnek teendőit: a választmány a folyamodványnak mellőzését ajánlja.

Elnök előterjeszti a budapesti Beschorner A. M. és fia műércöntőde igazgatóságának a társulat tulajdonát képező szobormintáinak az úgynevezett műbronzban való sokszorosítására és forgalomba hozatalára vonatkozó ajánlatát. A választmány a Beschorner-féle öntődének ajánlatát általánosságban elfogadja s hozzájárul a társulat jutalékainak leszállításához, abból az okból, hogy a szobrok az eddigi áraknál is olcsóbban árusíthatók legyenek. Kiköti azonban továbbra is a társulatnak korlátlan ellenőrzési jogát, a szobrok művészi kidolgozását illetőleg. Egyben felhatalmazást ad az elnöknek, hogy alkalomadtán még több kisplasztikai szobormintát beszerezzen, a melyeknek elbírálását s a megvétel felett való határozathozatalt, az elnökön kívül, esetről-esetre meghívandó két választmányi tagból s a titkárból álló bizottságra bizza. Ezúttal pedig hozzájárul a választmány Vastagh György szobrásznak „Kozma“ és „Oboján“ nevű lómintáinak s Markup Bélának „Első lecke“ című szoborművének megvételéhez.

Titkár felolvassa a m. kir. iparművészeti iskola igazgatójának levelét, a melyben kéri, hogy a társulat engedjen át a *Magyar Iparművészet* egyes füzeteiből 10–10 példányt a vezetése alatt álló iskola növendékei számára. A választmány az iparművészeti iskola igazgatójának kérését készségesen teljesíti, s elrendeli, hogy a f. évfolyamból s az ezután megjelenő füzetekből 10–10 példány küldessék az iparművészeti iskola növendékei számára az igazgató kezeihez.

Kriesch Aladár vál. tag utalva arra, hogy nemrégiben meglátogatta a pozsonyi államilag segélyezett szövőiskolát, a melyben azt tapasztalta, hogy ott bár technikai szempontból kitűnő s tartós szőnyeget tudnak

készíteni, eltekintve a Mintalapokban közölt egy-két minta után készült szőnyegektől, általában értéktelen külföldi minták után dolgoznak. Ennek oka nyilván abban keresendő, mert az iskolának nincsen módjában, hogy a szükségelt művészi becsű és eredeti tervrajzokat beszerezze. Ezért indítványozza, hogy a társulat karolja föl az iskola ügyét s keressen módot arra, hogy az iskola a szükségelt eredeti szőnyeg-tervrajzokat kapja, a melyeknek megvalósításánál is művészi felügyeletre volna szükség. A választmány, Czigler Győző alelnök, dr. Matlekovics Sándor és Gaul Károly választmányi tagok felszólalása után elhatározza, hogy a társulat kérje a kereskedelemügyi ministert, hogy bocsásson rendelkezésére megfelelő összeget, hogy a pozsonyi szövő-iskolát s esetleg több hazai szőnyeggyárat művészi becsű eredeti rajzokkal elláthassa s a kidolgozást művészekkel ellenőrizhesse.

Ezzel kapcsolatosan az elnök utal a párisi kiállítás iparművészeti csoportjainak előkészítésénél s általában az iparművészeti ügyek körül szerzett tapasztalataira, a melyek révén meggyőződött arról, hogy a hazai iparművészetnek csak akkor lesz az állami támogatás igazán hasznára, ha ez tervszerűen s az egyes iparosok speciális érdekeit kellően szem előtt tartó módon történik. Ezért tartja ő leghelyesebbnek, ha az egyes segélyt érdemlő iparosnak nem készpénz segélyt vagy kölcsönt adnak, mint az eddig történt, hanem fix megrendelésekkel segítik s e mellett még a mellőzhetlen művészi támogatásban is részesítik őket. Ezeknek a közvetítésére pedig legalkalmasabb a m. iparművészeti társulat, mely ilyen irányban már régebben működik s a mely abban a helyzetben is van, hogy a kész tárgyakat értékesítse s az így felszabaduló segélyösszeget újból és többszörösen felhasználja. A választmányban az elnök fejtegetései élénk visszhangra találtak, s miután a jelzett intézkedések megvalósítását a választmány is felette üdvösnek tartja, felkéri az elnökséget, hogy ezt a kérdést tanulmányozza és alkalom

adtán erre vonatkozólag konkrét javaslatot terjesztszen a választmány elé.

Végül a titkár bejelentette, hogy az utolsó választmányi ülés óta harminc új rendes tag lépett a társulat kötelékébe. Erre az elnök az ülést berekeszti.

A szentpétervári és moszkvai magyar művészeti kiállításra összegyűjtött iparművészeti tárgyakat október hó 22-én indították útnak Oroszországnak. Művészi iparosaink közül a következők vesznek részt a kiállításon: Bachruch A., Beck Ö. Fülöp, Beschorner A. M. és Fia, Boros Györgyné, Engel Lajos, Farkas Gizella, Fischhof Jenő, Giergl Henrik, Grubics László, Heumann Mór (Komor Marcell tervei után készült bútorok), Jungfer Gyula, König Izidor, Kovalszky Sarolta, Krausz K. és J., M. kereskedelmi részvénytársaság (házi ipari cikkek), Melkó Bertalan, Mirkovszky Gézané, Oskó Lajos, Páder Nándor, Pilát Pál, Polgár Alajos, Pozsonyi szövőiskola, Rapoport és Társai, Rippl Rónai József (himzések), Róger Adolf, Róth Miksa, Schunda V. József, Stowasser János, Thék Endre (zongorák), Turnherr Gyula, Wisinger Mór és a Zsolnay-gyár.

Új tagok. F. évi október hó 1-je óta a következők beléptek a m. iparművészeti társulat rendes tagjainak sorába: *Bustya* Lajos építési vállalkozó (Marosvásárhelyen), *Deutsch* Sámuel és veje bútorkereskedők (Munkács), *Korinek* József (Budapest), *Lőcsei kir. főgymnasium*, „*Jókai*” önképzőköre, *Mendelovits* Lajos (Debrecen), *Mocsay* József műasztalos (London), *Nádor* Lajos szakíró (Budapest), *Nagykanizsai kir. kath. főgymnasium*, *Nyíry* Lajos, a „Magyar Krónika” szerkesztője (Budapest), *Pozsonyi kereskedelmi és iparkamara*, *Rudas* Gusztáv, műkereskedő (Budapest), *Schönwald* Imre, ékszerész (Pécs), *Stromszky* Sándor (Budapest), *Szalay* János (Budapest), *Szép* Ferenc diszító-szobrász (Budapest) és *Wehrmann* Frigyes (Budapest). Összesen tizenhét új tag.

◦ Tapéta. ◦
Horti Páltól.

◦ ◦ Mázas agyag-edények. ◦ ◦
Tervezte és készítette Horti Pál.

Tapéta terv. Könyvdiszítés.
 ○○○ Horti Páltól. ○○○

○○ Mázas agyag-edények. ○○
 Tervezte és készítette Horti Pál.

Bordür. Horti Páltól.

Pamlag. Horti Páltól.

Szőnyeg portière torontáli szövésben.
 ◦ ◦ ◦ Tervezte Horti Pál. ◦ ◦ ◦ ◦
 ◦ ◦ Készítette Kovalszky Sarolta. ◦ ◦

Majolika burkoló lemezek.
 ◦ ◦ ◦ Horti Páltól. ◦ ◦ ◦

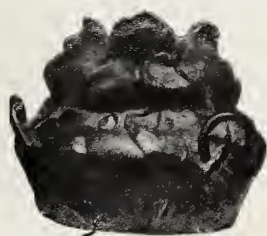

Hamutartó bronzból.

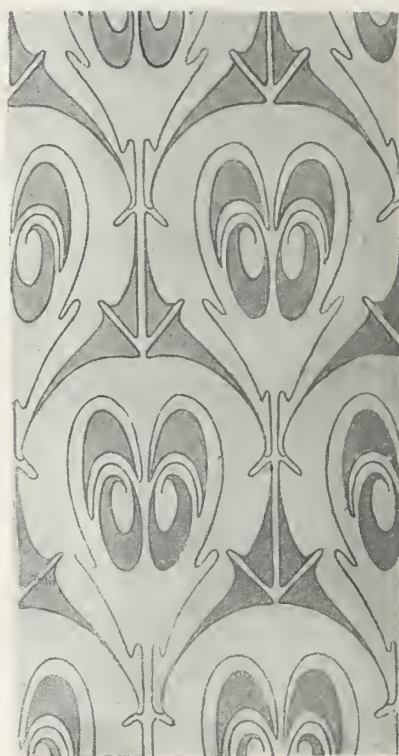
Gyertyatartók bronzból.

○○○ Tervezte és mintázta ○○○
 ○○○○○ Horti Pál. ○○○○○
 Készült Beschorner A. M. és fia
 ○○ ércöntő műhelyében. ○○

Bronzedények.

Tervezte és mintázta
 ◦◦ Horti Pál. ◦◦

Beschorner A. M. és fia
 ◦ ércöntő műhelyéből. ◦

Tapéták és bordűrök.
 ◦ ◦ Horti Páltól. ◦ ◦

○○○○○ Tapéták. ○○○○○
○○○○ Horti Páltól. ○○○○

Tükörkeret kovácsolt vasból.
◦ ◦ Tervezte Horti Pál. ◦ ◦
◦ Készítette Sárvári János. ◦

Üveg-mozaik grisaille és opalescens üvegből
 a Karácsonyi kiállítás uri dolgozószobájához.
 ○○○○○○ Tervezte Horti Pál. ○○○○○○
 ○○○○ Készítette Forgó és Társa. ○○○○

Majolika-burkolat és bordüre.
 ○○○○ Horti Páltól. ○○○○

